

Türkîye Bâzârı Birliği

I. Türk Elatuk Kongresi Tutanağı

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ YAYINLARI: 3

I. TÜRK HUKUK KONGRESİ TUTANAĞI

23 - 25 Nisan 1972
Ankara

Sevinç Matbaası, Ankara - 1972

KONGREYE KATILAN DELEGELER

I — ANAYASA MAHKEMESİ :

BOYACIOĞLU Ahmet, MÜFTÜGİL Şevket, SEÇKİN Recai

II — YARGITAY :

ARCAK Ali, ATASOY Hasan, AYSOY N. Aydın, DOĞANAY İsmail, EGESEL Altay, ERYURT Sebahattin, KEBANLI Rifat, ÖNDER Ali Rıza, ÖZDURAL Fethi, ÖZOĞUZ Abdülkadir, REİSOĞLU Kemal, SAYGIN Mustafa, ŞENER Esat, TÜZÜN Semahat, YAZICI Hilmi.

III — YARGITAY C. BAŞSAVCILIĞI :

AKMANLAR Bülent, AKTÜRK Rebi, KÖKSAL Hayri.

IV — DANIŞTAY :

ALPASLAN Ali Rıza, BAŞPINAR Recep, ERDOĞDU Ahmet, ERKMENOĞLU Kamuran, GÖKALP Sıtkı, GÖYDÜN Celâl, KÖKSAL Sait, MENTEŞE Firdevs, OLCAY Bülent, YENİCE Kâzım.

V — DANIŞTAY BAŞKANUN SÖZCÜLÜĞÜ :

ANLI Erdoğan, EKŞİOĞLU A. Naci, ERDEMĞİL Rüştü.

VI — ASKERİ YARGITAY :

DOĞU Esat, ERKAN Hakkı, GÜRSEL Hasan, TÜZÜN Rafet.

- VII — ASKERİ YARGITAY BAŞSAVCILIĞI :**
ÇOKER Fahri.
- VIII — YÜKSEK HAKİMLER KURULU :**
BAYKAL Rüşti, ÇEBİ Ahmet Salih, GÜR Kemal, GÜR-
SOY İdris, TÜRKOĞLU Süleyman.
- IX — C. SENATOSU ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU :**
BETİL Zihni, RENDECİ Refet,
- X — MİLLET MECLİSİ ANAYASA KOMİSYONU :**
ÖNDER Cevat.
- XI — SAYIŞTAY :**
ÇİTİCİ Celâl, TESTERECİ Mithat.
- XII — ANKARA HUKUK FAKÜLTESİ :**
AKINTÜRK Turgut, BİLGE Necip, CANSER Erol, ERGİ-
NAY Akif, ERDEN Kuntalp, ZABUNOĞLU Yahya.
- XIII — İSTANBUL HUKUK FAKÜLTESİ :**
ERMAN Tahir, OĞUZMAN Kemal, TEKİNALP Ünal, ÜS-
TÜNDAĞ Saim.
- XIV — SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ :**
KIRATLI Metin, REİSOĞLU Safa, SAVCI Bahri, UNAT
İlhan.
- XV — DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI :**
ELLİ Can, İNANLI Haldun.
- XVI — ADALET BAKANLIĞI :**
ALİKAŞİFOĞLU Kemalettin, ÇUHRUK Mahmut, NAL-
BANTOĞLU Cahit, ÜNAL Şeref, YÜCEL Mustafa Tören,
YÜCEL Turgay.

XVII — TEBLİĞ GÖNDERENLER :

AKMAN Toygar, ANSAY Tuğrul, AREL Faruk, ATALAY Özcan, AYİTER Kudret, AYTEKİN Erdoğan, BAŞOL Satim, BİLGİÇ Mustafa, BİLGİN Ahmet, BOYACIGİLLER Abdurrahman, CAN Celil, CANPOLAT Şerafettin, CERİT Mustafa Durak, ÇENBERCİ Mustafa, ÇIKLA Yaşar, ÇİFTÇİ Ali Metin, ÇOKER Fahri, EREM Faruk, GÖZÜ-BÜYÜK Abdullah Pulat, GÖZÜBÜYÜK Ömer, GÜLER Ahmet, GÜNAL Vural, GÜNAY İbrahim, GÜRSEL Nurettin, GÜRSOY Kemal Tahir, İSLAM Nadir Lâtif, KARADELİ Vedat, KARAYALÇIN Yaşar, KOZANLIOĞLU Yusuf, KIYAK Fahrettin, KUDRET Arkun, KUNTMAN Osman, KURU Baki, KUTAY İlhan, MAĞAT Rahmi, MAKARACI Halil, NEDİMOĞLU Kevni, ÖZALP M. Halis, ÖZDEMİR Halis, ÖZDEMİR Salim, REİSOĞLU Kemal, SAATÇIOĞLU Cemil, SEBÜK Mehmet Ali, ŞENER Esat, TOROSLU Nevzat, TUNÇ Sevim, ÜNER Abdullah, YÜCE Turhan Tufan, YÜCEL Zeki, YÜZBAŞIOĞLU M. Nadir.

XVIII — BARO BAŞKANLARI VE BAROLAR DELEGELERİ :

ABASIYANIK M. Raşit, AKALIN Mustafa, AKÇAKAYA S. Rehai, AKÇASU Necmi, AKŞİT Rifat, ALTOP Fadil, ARIKAN Mehmet Ali, ARIKBAĞ Zafer, ARIKOĞLU Ömer Lütfi, ARISOY M. Rasih, ARSLANALP Enver, AYDIN Selâhattin.

BALLAR Suat, BALLIK Yavuz, BALTAOĞLU Emin, BARIŞ Talât, BARLAS Orhan, BECERİK Hilmi, BERKİN Güler, BEYHAN Ercüment, BEYSANOĞLU Şevket, BİGAT Erdoğan, BİLEN M. Nail, BİLGE Sabahattin, BULUT Turgut, BURCUOĞLU Vedat.

ÇALIK İsmet, ÇALIŞ Orhan, ÇEŞNİGİL M. Sait, ÇOMAKOĞLU A. Behçet, ÇOPUROĞLU Hayri, ÇULHA Fethi, DEMİRCİ Kâmuran, DERELİ Ferruh, DİNÇ Ali, DOĞAN Necmi, DUYUM Sami.

EGE İlhan, EKMEKÇİ M. Kemal, EMİROĞLU Şerafettin, EREM Faruk, ERDOĞMUŞ Himmet, ERKMEN Mahir, EROL Ayhan, EROĞLU Mahmut, ERSÖZ Ahmet. GÖK Hüsnü, GÖNENÇ Zeki, GÖZÜBÜYÜK Ömer, GÜNAY İbrahim, GÜNGÖR Burhan.

İLGÜN Ayhan, İSPIROĞULLARI Dursun.
KARAKADILAR Cemil, KAVAKLILILAR Mehmet, KOR-
TEL Nuran, KUNTMAN Osman,
MAĞAT Rahmi.
NOMER Mehmet.
OĞUZ Hüseyin Cahit.
ÖZÇELİK Fehmi, ÖZDEMİR Halis, ÖZKER Zeki Uygur,
ÖZTOP Mahver.
SARAÇLAR İhsan, SARIİBRAHİMOĞLU Kemal, SELÇU-
Kİ Davut, SIRMALI Tacettin, SİPAHİLER Salih.
TUNCAY Hikmet, TURGAY Cavit.
ÜGE Şemi, ÜSTÜN Vasıf.
YÜCEL Zeki.

KONGRE PROGRAM ve GÜNDEMİ

I. 23 Nisan 1972 Pazar

10.00 KONGRE ÇALIŞMALARI

(Ankara Hukuk Fakültesi Konferans Salonu)

- Cumhurbaşkanı Sayın Cevdet SUNAY'ın açış konuşması
- Millet Meclisi Başkanı Sayın Sabit Osman AVCI'nın konuşması
- Başbakan Vekili Sayın Ferit MELEN'in konuşması
- Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat Faruk EREM'in konuşması
- Kongre Başkanlık Divanı seçimi (Başkan, iki yardımcısı ve iki sekreter)
- Mesajların okunması
- Büyük Atatürk'ü Anıtkabrinde ziyaret

14.00 KOMİSYON ÇALIŞMALARI

- Medenî Hukuk, Borçlar Hukuku, İş Hukuku
- Ceza ve Ceza Usulü Hukuku
- Ticaret Hukuku ve Genel Sorunlar

18.30 - 20.30 KOKTEYL

(Büyük Ankara Oteli)

Başbakan Vekili Sayın Ferit MELEN'in delegeler onuruna kabul resmi

II. 24 Nisan 1972 Pazartesi

09.00 KOMİSYON ÇALIŞMALARI

13.00 YEMEK

(Ankara Hukuk Fakültesi Yemek Salonu). Türkiye Barolar Birliği'nin delegeler onuruna yemeği.

14.00 KOMİSYON ÇALIŞMALARI

21.15 TİYATRO

Mithatpaşa Tiyatrosu'nun "Ağaçlar Ayakta Ölüyor" oyunu.

III. 25 Nisan 1972 Salı

09.00 KONGRE ÇALIŞMALARI

(Ankara Hukuk Fakültesi Konferans Salonu)

— Komisyon raporlarının görüşülmesi

13.00 YEMEK

(Ankara Hukuk Fakültesi yemek salonunda) Türkiye Barolar Birliği'nin delegeler onuruna yemeği.

14.00 KONGRE ÇALIŞMALARI

— Komisyon raporlarının görüşülmesi

18.00 KAPANIŞ

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat Faruk EREM'in konuşması

18.30 - 20.30 KOKTEYL

(Yeni Süreyya)

Türkiye Barolar Birliği'nin delegeler onuruna kokteyli.

I. TÜRK HUKUK KONGRESİ TUTANAĞI

Toplantı Tarihi : 23 Nisan 1972 Pazar

Toplantı Saati : 10.00

Toplantı Yeri : Ankara Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat FARUK EREM — Türkiye Barolar Birliği, I. Türk Hukuk Kongresine gösterilen bu yakın ilgiye şükranlarımı bildirir, sayın Cumhurbaşkanımızın kürsümüze şeref vermesini takdirlerine arzeder.

(Cumhurbaşkanı sayın Cevdet SUNAY alkışlar arasında kürsüye geldiler).

Cumhurbaşkanı CEVDET SUNAY — Değerli Türk hukukçuları, sayın davetliler;

Bugün burada birlikte kutlamaktan sevinç duyduğumuz Ulusal Egemenlik Bayramı ve I. Türk Hukuk Kongresi münasebetiyle hepimize tebriklerimi sunar, bu mutlu rastlantıyı ve takdire şayan toplantıyı sağlayan Türkiye Barolar Birliğine teşekkür ederim. (Alkışlar).

Adalete, bağımsızlığa, eşitliğe, hürriyetlere kaynak ve dayanak olan ulusal egemenliğimiz ile, bunu müşahhas hale getiren cumhuriyetimizin hukuk devleti niteliği hukukun üstünlüğü ilkesini Anayasamızın temeli yapmıştır.

Kavramında ve kapsamında bütün hukukçularımızın birleşmekte olduğu bu temel ilkeye gerekli açıklığı ve etkenliği kazandırmak için Türkiye Barolar Birliği'nce kuruluşundan itibaren sarfedilen gayretleri yakından izliyor ve destekliyorum.

Bu gayretlerin toplu ve çok yönlü bir hamlesini yapmak için seçkin heyetinizi bir araya getiren I. Türk Hukuk Kongresinin programa dahil 70 i aşkın değişik konu üzerinde yasama, yürütme ve yargı organlarımıza faydalı görüşler, ulusal hukukumuzda değerli katkılar sağlayarak, Hükümetimizin giriştiği adalet ve hukuk reformu çalışmalarına da ışık tutacağını umuyorum.

Kararlaştıracağınız fasılalara göre daha kalabalık iştiraklerle toplanmasını temenni ettiğim bu kongrelerin ulusal hukukumuzu geliştirecek verimli birer fikir ve ilham kaynağı olacağı kanaatindeyim.

Her konuda uygulayacakları kuralları bulmak ve önermek olgunluğuna erişmiş olan hukukçularımızın cari ihtiyaçlarımızı, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatımızın hızla değişen şartlarını tam karşılamayan kanunların düzeltilmesine ve yeni kanunlar çıkarılmasına, ulusal hukukun her alandaki temellerini atan Aziz Atatürk'ün devrim ve ilkelerinden sapmaların önlenmesine, hak arama özgürlüğü ile devlet otoritesinin hukuk güvenliği içinde korunup kuvvetlendirilmesine yarayacak bu türlü çalışmaları en iyi şekilde değerlendireceklerine, hükümetlerimizin de varılacak sonuçlardan azami derecede faydalanacaklarına inanıyorum.

Bu uğurda sürdüreceğiniz emekler Yüce Milletimiz tarafından da takdir edilecek ve asla unutulmayacaktır.

Devletlerarası türlü ilişkiler ve olaylar, devletlerarası hukukun önemini geniş ölçüde artırmaktadır. Bundan sonraki çalışmalarınızda bu konulara da yer verilmesini tavsiye eder, kongrenin başarılı geçmesini ve tekrarına esenlikle erişmenizi candan dilerim. (Sürekli alkışlar)

Millet Meclisi Başkanı SABİT OSMAN AVCI — Sayın Cumhurbaşkanımız, I. Türk Hukuk Kongresinin saygı değer üyeleri;

Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenen kongrenizde bulunmaktan ve sizleri selâmlamaktan müstesna bir bahtiyarlık duymaktayım.

Türkiye Barolar Birliğinin ülkemizde ilk defa böylesine bir kongreyi tertip etmiş olmasını, hukuk hayatımız ve toplumumuz için önem ve değeri üstün hayırlı bir teşebbüs olarak niteliyorum. Bu vesileyle Barolar Birliğinin sayın Başkanına ve değerli mesai arkadaşlarına takdir ve tebriklerimi sunuyorum. (Alkışlar)

Hukuka bağılı devlet fikrinin tabii sonucu olarak hukuku toplumun gerçeklerinden, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme ve değişmelerden ayırmak mümkün değildir.

1961 Anayasası ile Türk Devletinin hukuki yapısı ve karakteri açık ve kesin hatları ile çizilmiş bulunmaktadır. İnsan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti, her alanda hukukun üstünlüğü prensibini hâkim kılmaya esasına dayanmaktadır.

Devletimizin yapısı sadece sosyal olmayıp, aynı zamanda insan haklarına dayalı bir hukuk devletidir. Bu itibarla, hukuku reddeden ve hukukla bağdaşmayan hiçbir fikir ve eylem hukuk devleti içinde geçerli olamaz. (Alkışlar)

Derhal belirtiyim ki, toplumumuzun dinamik yapısı hızla gelişmeye ve ilerlemeye yönelmiş bulunmaktadır. Böyle bir toplumda mevcut ve mer'i hukuk, toplum ihtiyaçlarına cevap veremez halde kalmış ise, yeni şartlara, ihtiyaçlara ve daha ileri hedeflere yönelen sistemleri getirmek, boşlukları doldurmak ve gerekli kaideleri koymak kaçınılmaz bir zarurettir.

Bugün ülkemizde mevcut gelişme ve değişmelerin özellikle 1961 Anayasasının devletimize hâkim kıldığı yeni ilkelerin ışığında hayli eskimiş ve ihtiyaçlarımızın gerisinde kalmış sistemlerin süratle değiştirilmesi ve ıslahı, yasaların yeniden düzenlenmesi, bir hukuk ve adalet reformu yapılması millî hayatımız bakımından acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Yüce Kongreye sunulan tebliğlerin herbirisi bu bakımdan aynı bir özellik ve önem taşımaktadır. Yapılacak tartışmalar sonunda ortaya çıkacak temel görüşler hiç şüphesiz sadece hukukçularımızı değil, kamu ve kuruluşları ve görevlileri etkisi altına alacaktır. Yasama organlarımız konu ile ilgili olarak kendisine intikal edecek hususları özel bir titizlikle ve dikkatle inceleyip görevini başarmının gayreti içinde bulunacaktır.

Aziz arkadaşlarım;

Hukukun bir inanç meselesi olduğunu tekrara hacet görmüyorum. Burada önemli olan vatandaşın devlete ve adalete olan inancıdır. Bu inancın zaafa uğratılmaması lâzımdır. Vatandaşların

adalete olan emniyet ve itimadını kaybetmeleri halinde bundan ne büyük zararlar doğacağını tahmin etmek güç değildir.

Adaletin isabetli ve süratli işlememesi sadece hukuk düzenimizi sarsmakla kalmaz, kaba kuvvetin, zor ve zorbalığın ve ihkaki hak arzularının revaç bulmasına yol açar. Burada yasaların en iyi şekilde yapılması zarureti kadar, onu tatbik edecek kişilerin üzerinde de durmak istiyorum.

Yargı bağımsızlığı ve yargı teminatı Anayasamızın temel kurallarındandır. Yargı bağımsızlığının sağlanması için gerçekten yargı teminatına ihtiyaç vardır. Ancak, yargı teminatını sadece kanun tatbik edenin şahsına bağlı bir teminat olarak görmemek icabeder. Bu teminat, kamu güveninin ve adalete olan inanç ve itimadın varolması teminatıdır.

Önemli olan husus, yargının sıhhatli ve süratli görev yapmasını ve isabetli kararlara varmasını temin etmektir. Bir başka deyimle, Türkiye Cumhuriyetinin, hukuk devletimizin meşru müeyyidesi ve en tesirli şekilde varlığını ortaya koymalı ve hukukun üstünlüğü prensibi tatbikat alanında ve özellikle yargı kesiminde kendisini ve gücünü kabul ettirmelidir.

Sayın arkadaşlar;

Yasama yapmanın, iyi tatbikatçı yetiştirmenin şüphesiz belli şartları, kuralları ve imkânları vardır. Bunların bir arada dikkate alınması lâzımdır.

Hukuk ve adalet alanında yapılacak reform çalışmalarının yanı sıra ve ayrılmaz bir unsur olarak üniversitelerimizde gerçekleştire uygun ve aynı paralelde bir reformun süratle tahakkuk ettirilmesi en samimi arzumuzdur. (Alkışlar)

Aziz arkadaşlarım;

Hukuk anlayışında içtihat farkları ne olursa olsun, tatbikatta bir istikrar sağlanması lüzumuna da bilhassa değinmek isterim. Anayasamız demokratik müesseseler rejimini kurmuştur. Bu şekli kuruluşun en iyi şekilde muhtevasını doldurmak gerekir. İyi geleneklerin, içtihatların, zihniyet ve davranışın esas muhtevası olarak yerleşip kökleşmesiyle daha olumlu sonuçlara varılmış olacaktır. «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletindedir.» Millet egemen-

liğini Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanacaktır. Bu itibarla, başta bu yetkili organlar olmak üzere bütün demokratik müesseseler arasında asla tedahül ve tecavüze imkân bırakmayacak şekilde bir yetki, görev ve sorumluluk dengesi kurulmalıdır. Ve bütün bu müesseseler aynı hedefe yönelen bir ahenk içinde çalışmalıdır. Bu hedef Türk Devletini güçlendirme ve geliştirme hedefi olarak ifade edilebileceği gibi, devleti tahrip etme arzularına karşı koruma hedefi olarak da ifade edilebilir.

İnanış, düşünce ve kanaat farkları ne olursa olsun, bir ve beraber yaşama şuuru ve ruhunu zaafa uğratmamak için her türlü çekişme ve çatışmada ve özellikle iç barışın korunmasında hukukun en tesirli vasıta olduğu her zaman açık ve kesin şekilde ortaya konulup gösterilmelidir.

Toplumda bu tesirin zayıflaması hukuk dışı otorite özlemine doğurabilir. Otoritenin ise rejimlerin karakterine göre hukukun içinde ve dışında dayandığı kaynaklar vardır. Bizim demokratik hukuk devletimizin ve rejimimizin otorite temeli sadece hukuktur. Ve meşru kaynağı ise bizzat milletin kendisidir. Millete dayanmayan, hukuk dışı bir otoriteyi reddeden zihniyete tabiyiz. Bunun içindir ki, Büyük Türk Milleti ve onun Büyük Önderi Atatürk, «Adalet mülkün temelidir» demiş, hukukun çizdiği nizam anlayışının daima savunucusu olmuştur.

Hukuk alanında tatbikatçı, araştırmacı, yetiştirici olarak siz mümtaz hukukçu arkadaşlarım, 1972 Türkiye'sinden daha ileri ve büyük hedeflere yönelen değerli görüşlerinizi burada dile getirip, toplumumuza yeni imkânlar sağlamakta inanç, ümit ve şevk kaynağı olacaktır.

Kongrenizin milletimiz ve memleketimiz için hayırlı olmasını diler, tebriklerimi ve saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

Başbakan Vekili FERİT MELEN — Sayın Cumhurbaşkanı, değerli konuklar, I. Türk Hukuk Kongresinin çok sayın üyeleri;

Hukuk devleti anlayışı içinde olan bir ülkenin en önde gelen ihtiyaçlarından biri, toplumda bu anlayışa uygun bir hukuk düzeninin tam olarak gerçekleşmesidir. Bu ihtiyacın karşılanması için alınacak tedbirlerin ve izlenmesi gereken yolun tayin ve tesbitinde ilgililere ve görevlilere ışık tutacak çalışmaların ümit veri-

ci bir hareket noktası olan I. Türk Hukuk Kongresinin toplanmasını mütlü bir başlangıç sayıyorum. Bu kongrenin toplanmasını sağlayan Türkiye Barolar Birliğinin değerli yöneticilerine huzurunuzda teşekkür eder, sizleri saygılarla selâmlarım. (Alkışlar)

Muhterem delegeler,

Anayasamızın başlangıç kısmında belirtildiği gibi, insan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak, demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak Anayasa rejimimizin yöneldiği başlıca amaçlardan biridir. Böylece demokratik düzen içinde hukuka bağlı ve hukukun üstünlüğünü şiar edinmiş olan memleketimizde kanunları ve hukuk müesseselerini millî ihtiyaçlara olduğu kadar, Anayasanın sözüne ve ruhuna da en uygun bir yönde geliştirmek, buna göre hukuk ve adalet reformunu plânlamak, her türlü siyasi düşünce ve eğilimlerin üstünde bir lüzum ve mana taşımaktadır.

Kültürümüzün önemli bir parçasını teşkil eden hukuk sistemimizi ve onun işleyişini bir yandan devletimizin hür ve demokratik düzenine esas olan adalet, hürriyet, güvenlik gibi temel amaçları bakımından bütünlüğünü bir devam ve istikrar içinde tutarken, diğer yandan bu amaçları daha etkin şekilde gerçekleştirecek şartları ve tedbirleri kanunlaştırmak gerekmektedir.

Sosyal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, adalet ve hukuk alanlarında da devamlı bir ilerleme, bu konudaki meselelerimizin ilmin ve uygulamanın ortaya koyacağı gerçeklerin ışığı altında incelenmesine, ilim adamlarımız ve tatbikatçılarımız arasında objektif şekilde görüşülecek çözüm yollarının aranmasına, öncelikle rin tesbitine ihtiyaç göstermektedir.

Öyle ümit ediyorum ki, Türk Hukuk Kongresi hukuk mevzuat ve müesseselerimizi daima değişen ve ilerleyen Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleyici yöndeki ilmî görüşlerin, yapıcı tekliflerin, çok değerli bir kaynağı olacaktır.

Bir ülkenin hukuk düzeni o ülkenin ekonomik ve sosyal durumunu aksettirdiği kadar, bu duruma şekil ve yön vermek istidadını da taşır. Bu itibarla, Türk hukukunun çeşitli yönleriyle geliştirilmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmamıza yeni imkânlar kazan-

dirabilecek neticeleriyle birlikte ele alınacak olursa, başlı başına önemli bir konu teşkil eder. Türk Milleti hakkın, hürriyetin ve adaletin aşığıdır. Onun içindir ki, bu insanî değerlerin en sağlam teminatını teşkil eden insan haklarına dayalı demokratik rejim düzenine sıkı sıkıya yürekten bağlıdır. Memleketimizin bu sahalarda seçkin ilim adamlarını, değerli hukukçularını sinesinde top-layan I. Türk Hukuk Kongresinin milletçe beslediğimiz ümitlere lââyık başarılarla erişmesini, hakkın. hürriyetin ve adaletin daha tesirli şekilde korunması ve geliştirilmesi yolunda hukuk devleti müesseselerimize yeni ve değerli katkılar getirmesini candan di-ler, saygılar sunarım. (Alkışlar)

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Avukat FARUK EREM — De-ğerli konuklarımız aziz meslekdaşlarım, delege arkadaşlarımız;

Türkiye Barolar Birliği Cumhurbaşkanımızın teşvik edici, kuv-veci verici lütüfkâr beyanlarına şükranlarını arzeder.

Bu sözler bizler için dikkatle izlenmesi gereken uyarımları da kapsamaktadır.

Meclis Başkanımızın sözlerinde, yasama ile olan ilişkilerimiz açısından önemle uygulayacağımız istekler vardır. Kendilerine özel-likle teşekkür ederiz.

Hükümetimizin bizi kongremizin ilk hazırlıkları döneminden bugünkü konuşmalara kadar geçen dönem içerisinde daima des-teklediğini huzurunuzda açıklamaktan kıvanç duymaktayız.

Başta müstesna Devlet adamı İnönü olmak üzere, huzurları ile bizi şereflerinden esirgemeyen sayın konuklarımıza teşekkür-lerimizi arz ediyoruz. (Alkışlar)

Avukatlık Kanunu hükümleri uyarınca Türk hukukunun geli-şmesi çabasında görevlendirilmiş olan Barolar Birliğinin, tertiple-mekle mutluluk duyduğu kongremizin amacı herşeyden evvel, cumhuriyetten bu yana geçen süre içinde mevzuatımızı, onu yo-rumlayan ve uygulayanlarca gözden geçirmek ve bir değer hükmü-ne bağlayabilmektir.

Çağdaş hukuk sistemleriyle karşılaştırmada mevzuatımızda gittikçe derinleşen boşlukların bulunduğu açıkça görülmektedir. Hukuk kurallarımızın büyük yekûn tutan bazı konularda çağını doldurmuş olmaktan gelen kifayetsizlikler görülmektedir. Bunla-

rın giderilmesi çarelerini aramakta daha fazla gecikmemek gereklidir. Ana kanunlarımızı batıdan aldık. Batı, Avrupa hukukuna uygun yepyeni bir hukukçu kuşağı yetişti. Toplumumuzun ihtiyaçlarına cevap verecek millî hukukumuzu her yanı ile kurabilecek yetişkin, değerli hukukçularımız istenen göreve başlamakta sabırsızlık içindedirler.

Türk hukukçusunun hâkim, savcı, öğretim üyesi, avukat olarak ortak emekte birleştiklerinde meydana gelecek yapıt uzun ömürlü olabilecektir. I. Türk Hukuk Kongresi emeklerimizi, düşüncelerimizi birleştirmekte ilk adım olabilecektir.

Bir hukuk kuralının değerini, onu yorumlayanlarla uygulayanlar herkesten daha isabetle takdir edebilecek durumdadırlar. Onların değer hükümlerine dayanarak hukukun muhtaç olduğu sürekli, fakat sarsıntısız gelişmeyi sağlamak bulunabilen yegane çaredir.

Kongremiz çalışmalarının bunu kanıtlayacağını ümit etmekteyim. Kongremize pek kıymetli tebliğlerini sunan değerli hukukçularımıza ne kadar teşekkür etsek azdır. Kongremize katılmaları konusunda başta Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Sayıştay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve diğer ilgililer ve ayrıca her iki Hukuk Fakültesi olmak üzere bütün kuruluşlar isteğimizi olumlu karşıladılar. Hepsinin çok kıymetli delegelerini aramızda görmek bizim için paha biçilmez bir mutluluktur.

Memleketimizin bütün baro başkanları, delegeleri ve Türkiye Barolar Birliği Genel Kurul üyeleri kendi meslek kuruluşlarını teşvik etmişlerdir. Türkiye Barolar Birliği bu sayede kendini güçlü ve seviyeli hissetmektedir.

Demokrasiyi yitirmemiş olmak mutluluğu içinde bulunan batı ülkelerinde belli fasılalarla hukuk kongreleri toplanmakta ve o memleket hukukçusunun emeğinin bilinçli ve gerekli sonuçlar verip vermediğini tartışmaktadırlar. Memleketimizde de I. Türk Hukuk Kongresiyle bu dönemi açmış bulunuyoruz. Devam edeceğiz. Bununla beraber kongremizin hazırlıklarında, tertibinde noksanlıklar, kusurlar elbetteki görülebilecektir. Bunların ilk denemenin eksiklikleri ve kusurlukları olarak bağışlanmasını dilemekteyiz.

Komisyon çalışmalarında, bundan sonraki kongrenin hazırlanmasında, konularının seçiminde ve diğer ayrıntılarında uygu-

layabilmek için sayın delegelerimizin tenkitlerini, uyarmalarını bizden esirgememelerini bilhassa istirham ediyoruz. Her uyarı önümüzdeki kongrede titizlikle, dikkatle uygulanacaktır.

Bu suretle doğacak olan Türk Hukuk Kongresi geleneği yasama organına en bol ve en sıhhatli ürünlerini sunabilecektir.

Kongremizin reform ihtiyacının kuvvetle duyulduğu bir döneme rastlamış olmasını ayrıca sevinçle karşılıyoruz. Eksiksiz bütün Türk hukukçularının reforma katılmaları olanağını kabul etmek şartı ile gerçek hukuk reformundan söz edilebilecektir.

Kongremiz çalışmaları dört komisyon halinde olacak, komisyon raporları Genel Kurulun takdirlerine arz olunacaktır.

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu sadece olanaklarını sağlamak yolunda bir gayret sarfetmiş, bu suretle ortaya çıkacak büyük eserin sizlerin eseri olmasını temin etmek fırsatı ve mutluluğu içinde kalabilmiştir.

Sonsuz teşekkürlerimizin lütfen kabulünü arz ederiz. efendim.
(Alkışlar)

Kongremiz Başkanlığı için bir önerge verilmiştir, müsaade buyurursanız okuyayım efendim :

«Kongre Başkanlığına Yargıtay Birinci Ceza Dairesi Başkanı sayın Abdullah Üner'i teklif ediyoruz.

Istanbul Barosu Başkanı
Av. Ferruh Dereli
Hâk.Süleyman Türkoğlu
Yargıtay Üyesi Fethi Öz dural
Doç. Dr. Nevzat Toroslu»

Prof. Uğur Alacakaptan
Av. Sadettin Tokbey

Delege arkadaşlarımla oylarına sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir. Sayın Üner'in teşrifini rica edeceğim. (Alkışlar)

(Kongre Divanı Başkanı sayın Abdullah Üner divandaki yerini aldı)

BAŞKAN ABDULLAH ÜNER — Sayın Cumhurbaşkanımız, değerli ve aziz meslektaşlarım;

Beni, Türk hukuk tarihinde müstesna bir yer tutacak olan bu kongrenin Başkanlığına seçmenizden dolayı sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı arz ederim.

Türkiye Barolar Birliği kurulduğu tarihten beri Türk hukukunun gelişmesinde, hukuk ve adalet reformlarının gerçekleşmesi uğrunda değerli ve verimli çalışmalar yapmış ve yapmaktadır. Bu kongrenin toplanmasını sağlamak dahi başlıbaşına övünülecek bir başarıdır. Yöneticilerine tebriklerimi ve takdirlerimi huzurlarınızda sunmak isterim.

Değerli meslekdaşlarım;

Bugün memleketimizde hukuk ve adalet konularında acele yapılması gerekli reformlara şiddetle ihtiyaç olduğu kendini göstermiştir. Adalet cihazımızın işleyişinde huzursuzluk yaratan bir yavaşlık mevcuttur. Davalar haddinden fazla uzayıp gitmektedir. Bu uzayıp gitmekten halkımızın şikâyetçi olduğunu saklamaya lüzum yoktur. Biz hukukçular ve tatbikatçılar da halen bunun lüzumuna inanıyoruz. Geç yerine getirilen adaletin değerinden pekçok şeyler kaybedeceği malûmdur. Suçlular cesaretlenir, suçtan zarar gören yurttaşların elem ve ıstırapları sürüp gider. Halkın devlete ve mahkemelere olan saygısı azalabilir. Bu yüzden bizzat devletin zarar görmesi ihtimali belirebilir.

Davaların uzayıp gitmesinin çeşitli nedenleri mevcuttur. Bu nedenler uzun zaman bu memlekete hizmet etmiş, memleketimizin ve halkımızın gerçek ihtiyaçları ile ve realitelerle daima karşı karşıya gelmiş bulunan hâkimler ve tatbikatçılar için bilinmeyen birşey değildir. Bu nedenle yetkililerce ele alınıp, saptanacak tedbirler cesaretle uygulandığı takdirde bu önemli konunun çözümlenebileceğine şüphe etmemek lâzımdır.

Kanunlar meselesine de ayrıca kısaca değinmek yerinde olacaktır :

Bugün yürürlükte 9 bini aşkın kanun vardır. Bunların bir hayli kabarık olan tadilleri ve ekleri de hesaba katılırsa, bu rakam daha da yükselmektedir. Bu tadiller ve eklerin görevlilerce kanunların içinden bünyesi içerisine alınarak bütün kanunların derli toplu bir araya getirilmemiş olmasında göz önünde tutulduğu takdirde, bunların içinden değil vatandaşların, hukukçuların bile kolayca çıkabilmelerinin ne kadar güç olduğunu takdir buyurursunuz.

Asıl önemli mesele bu kanunların aynı konuya ilişkin birçok hükümleri arasında tutmazlıklara, çelişkilere sık sık rastlamaktayız. Bu halin sakıncalarını, hâkimleri, hukukçuları ne kadar zor durumlara soktuğunu yakından müşahade etmekteyiz.

Anayasa ile kurulan demokratik, lâik düzeni, Türk Devletinin varlığını, Anayasada yer alan temel hak ve hürriyetleri, sosyal ve iktisadi hakları ve hürriyetleri, yurttaşların can, mal ve ırzlarını ve bizzat cumhuriyeti her türlü saldırıya karşı korumak ve suçlulara lâyük oldukları cezayı tayin etmek durumunda olan ana kanunlarımızdan Türk Ceza Kanunu bile birçok zamanlarda değiştirilmiştir. Ve fakat her değiştirilişinde kanun hükümleri arasındaki ahenk, bağlantı gittikçe bozulmuştur. O kadar ki, kanunla artık birçok hallerde isabetli bir neticeye varmak zorlaşmış bulunmaktadır.

Yüksek Kongreye sunduğum tebliğde bunun açık örneklerini ortaya koydum. Örneğin : bir sanık lehine konulmuş olan bir hukuk kaidesi, sonradan yapılan değişikliklerle maddeler arasındaki bağlantı ve ahengin gözetilmemiş olması yüzünden, uygulamada tersine ve aleyhte sonuçlar verdiği görülmektedir.

Kanun tasarısını hazırlamak herşeyden önce geniş bir hukuk bilgisine, uzun tecrübelere, ince dikkate fazla ihtiyaç gösterir. Hâkimler ne kadar iyi yetişmiş olurlarsa olsunlar, uygulamak için ellerine verilen kanunlar böyle çelişik ve çapraşık hükümleri kapsarsa, hak ve adalet memleket yararları da bu ölçüde zarar görür.

O halde ne yapılmalıdır? Bu sorunların büyük kongrede uzman hukukçular tarafından ele alınacağı, enine boyuna incelenip tartışılacağı, gerekli görülen tedbirlerin saptanacağı şüphesizdir. Bu konuda Adalet Bakanlığına da mühim görevler düştüğü kanısındayız.

Şu noktaya da işaret etmeden geçmek istemiyoruz. Diğer alanlarda olduğu gibi, hukuk ve adalet sahalarında da yapılacak reformların gerçekleştirilmesinde kısaca değindiğim aksaklıkların giderilmesinde başarıya ulaşabilmek için herşeyden önce yetenekli, tecrübeli, memleket ihtiyaçlarını kavramış, iyi yetişmiş bir kadroya ve yetkili, azimli, yürekli elemanlara ihtiyaç olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. (Alkışlar)

Büyük Kongreye çalışmalarında başarılar diler, hepinizi derin saygılarımla selâmlarım. (Alkışlar)

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI FARUK EREM — Genel Kurula sunulmuş bir önergeyi okumama müsaadenizi istirham ediyorum :

Kongre Başkanlığına

Kongremiz Başkan Yardımcılığına Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı Erol Cansel'i ve kongremiz delegelerinden en kıdemli avukat Zeki Yücel'i, Başkanlık Divanı Sekreterliklerine Barolar Birliği Yönetim Kurulu üyesi Samsun Barosu avukatlarından İhsan Saraçlar'ı ve Eskişehir Barosu avukatlarından Hikmet Tuncay'ı teklif ediyoruz.

Hâk. Şerafettin Canbolat

İzmir Barosu Başkanı Av. İskender Özturanlı

Yargıtay C. Savcısı Fahrettin Kıyak»

BAŞKAN — Bu arkadaşlarımızı Başkanlık Divanı üyeliklerine kabul buyuranlar lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Arkadaşlarımızın yerlerini almalarını rica ediyorum.

(Başkanlık Divanı üyeleri yerlerini aldılar)

BAŞKAN — Türkiye Cumhuriyetinin temelini üstün hukuk kurallarına bağlayan, yüksek ve candan bağlı olduğumuz Atatürk'ün hatırasını taziz için kongrenizi üç dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşunda bulunuldu)

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Şimdi, kongreye sunulmuş olan bazı mesajlar var, arkadaşlarımız bunları okuyacaktır.

Sayın Faruk Erem

Barolar Birliği Başkanı

Hukuk Fakültesi/Ankara

Hukukumuzun gelişmesinde en içten titizlikle büyük hamleleri başlatmış ve devam ettirmekte olan Türkiye Barolar Birliği ve Türk Hukuk Kongresi sayın üyelerine sonsuz hürmetlerimle başarılar dilerim.

Halis Özalp

İzmir — Asliye Ticaret Mahkeme Başkanı

I. Türk Hukuk Kongresi Sayın Başkanlığına
Hukuk Fakültesi/Ankara

Türk Hukuk Kongresinin memlekete ve millete hayırlı olması temennisiyle başarılar diler, saygılar sunarım.

Av. Turan Fırat
Malatya Baro Başkanı

«I. Türk Hukuk Kongresi Başkanlığına

Hukuk Fakültesi/Ankara

Hukuk ve adalet reformunun gerçekleşmesini teminde üstün değeri olduğuna inandığımız kongrenize başarılar ve saygılar sunarız.

Antalya Barosu Başkanı
Av. Zeki Şeremet»

«Sayın Avukat Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Hukuk Fakültesi/Ankara

I. Türk Hukuk Kongresine başarılar temenni eder, saygılarımı sunarım.

AP Genel Başkanı
Süleyman Demirel»

«I. Hukuk Kongresi Sayın Başkanlığına

Hukuk Fakültesi/Ankara

İlk defa hukukçular kongresini toplamak başarısını gösteren Türkiye Barolar Birliği Yöneticilerinin olumlu çalışmaları ve başarılarını takdirle karşılamaktayız. Kongrede millî hukukumuzun gerçekleşmesini sağlayacak millî bünyemize uygun hukuk reformuna ışık tutacak kararlar alınmasını ve bu yoldaki bildirimlerin benimsenmesini temenni ederken, başarı dilekleriyle bütün delegeleri ve zatiâlinizi tebrik eder, saygılarımı sunarım.

MP Genel Başkanvekili
Av. Sabih Atlı»

«Türkiye Barolar Birliği I. Türk Hukuk Kongresi Başkanlığına
Hukuk Fakültesi/Ankara

Sayın kongre üyelerini saygı ile selâmlar, Türk Basın Birliğinin sevgi ve sempatisini başarı dileklerimizle arz ederim.

Hayrettin Erkmén

Türk Basın Birliği Genel Başkanı»

«I. Türk Hukuk Kongresinin açılışı münasebetiyle vaki davetinize teşekkür eder, başarılar diler, sayın üyelere ve size saygılarımı sunarım.

Faruk Gürler

Orgeneral

Kara Kuvvetleri Komutanı»

«I. Hukuk Kongresi Başkanlığına

Hukuk Fakültesi/Ankara

Mevzuatımızdaki boşlukları tam yetkiyle tesbit ve millî hukukumuzun temellerini aynı yetkiyle atacak olan kongreye rahatsızlığım yüzünden katılma imkânını bulamadığımdan üzgünüm. Kongreye üstün başarılar ve katılanların hepsine derin saygılarımı sunarım.

Siirt Barosu Başkanı

Av. Fikri Sandur»

«Sayın Prof. Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı/Ankara

Birliğinizce düzenlenen I. Türk Hukuk Kongresinin başarılı ve devamlı olmasını ve Türk hukuk hayatına yeni hamleler getirmesini diler, saygılar sunarız.

Ankara Hukuk Fakültesi Mezunları Derneği

Başkanı

Prof. Dr. Yaşar Karayalçın»

BAŞKAN — Komisyon seçimiyle ilgili bir önerge vardır, okuyorum :

Kongre Başkanlığına

1 — Medenî Hukuk, Borçlar Hukuku, İş Hukuku komisyonu başkanlığına Prof. Dr. Kemal Gürsoy'u ve komisyon raportörlüğüne İzmir Barosu avukatlarından Enver Arslanalp'i,

2 — Ceza ve Ceza Usulü Komisyonu Başkanlığına Prof. Dr. Sahir Erman'ı ve komisyon raportörlüğüne Doç. Dr. Eralp Özgen'i,

3 — Hukukusulü ve İcra İflas Hukuku komisyonu başkanlığına Prof. Dr. Baki Kuru'yu ve raportörlüğe İstanbul Barosu avukatlarından Osman Kuntman'ı,

4 — Ticaret Hukuku ve Genel Sorunlar Komisyonuna Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'ı ve Ankara Barosu avukatlarından Erdoğan Bigat'ı teklif etmekteyiz.

Adana Barosu Başkanı İbrahim Günay

Hâk. Özcan Atalay

Av. Güler Berkin

Av. Vedat Karakeçili»

BAŞKAN — Efendim, yüksek kongre çalışmalarına esas olacak komisyon faaliyetlerini tesbit etmek üzere teklif edilen önergeyi okuttum. Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... («Tekrar okunsun» sesleri) Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MUSTAFA AKALIN — Her komisyonu ayrı ayrı reye koyun.

BİR DELEGE — Efendim, komisyon başkanları komisyonun kendi içinden seçilir, Genel Kurulda seçilmesi yanlıştır. O bakımdan oylama doğru değildir.

BAŞKAN — Efendim, iki noktayı nazar belirtti. Genel Kurul mu seçsin, yoksa komisyonlar mı kendi başkan ve raportörlerini seçsin meselesi var. Bu hususları ayrı ayrı oylarınıza sunacağım.

Genel Kurul seçsin diyenler lütfen işaret buyursunlar... Komisyonlar kendileri başkan ve raportörlerini seçsin diyenler lütfen işaret buyursunlar... Komisyonların kendilerinin başkan ve raportörlerini seçmeleri hususu kabul edilmiştir.

Muhterem delegeler, aziz misafirler, kongreye gönderdikleri mesajlarla ilgi gösteren zevata teşekkürlerimi arz ederim.

Şimdi, Büyük Atatürk'ün Anıt Kabrinde tazim duruşunda bulunmak üzere oturumu kapatıyorum. Saygı ile hürmetlerimi arz ederim (Alkışlar)

KAPANMA SAATİ : 11.00

İKİNCİ OTURUM

Toplantı Tarihi : 25 Nisan 1972 Salı

Toplantı Saati : 09.00

Toplantı Yeri : Ankara Hukuk Fakültesi Konferans Salonu

Başkan : Abdullah Üner

BAŞKAN — Oturumu açıyorum, hepinizi saygı ile selâmlarım.

Kongremizin çalışmalarına başlıyoruz.

Kurduğunuz dört komisyon yoğun bir çalışma sonucu raporlarını hazırladılar, kongreye sundular. Sizler de bu raporları aldınız, belki okumak imkânını buldunuz.

Hazırlanmış olan program gereğince kongrenin çalışması en geç saat 18 e kadar devam edecektir. Bu nedenle, bu raporların burada tartışılması için uzunca bir zaman kalmıyor.

Bendenizin şahsen devamlı olarak katıldığım Ceza Komisyonunda, diğer komisyonlarda da şüphesiz, yeralan bu konular uzun uzun enine boyuna tartışıldı. Vaktimizin kısa olması nedeniyle sayın delegelerimizden bir ricamız olacaktır. Lütfen konuşmak isteyen delegeler adlarını ve rapordaki hangi konu üzerinde konuşmak istediklerini lütfen bir yazı ile bildirsinler, biz onu sıraya koyalım, ona göre konuşmalarımızın müddetini düzenlemiş oluruz.

Sonra sizden şunu da rica ediyoruz; konuşmalarda vakit kaybetmemek için tekrardan sakınılmasını sizler de takdir buyurursunuz.

nuz. Bunda zaten fayda da yoktur. Sonra, bir delege arkadaşımızın bir konu üzerinde yaptığı izahatın aynını başka bir delegenin tekrarlamasına da lüzum yoktur. Bu hususları elbette takdir buyuracağınızı ümit ediyorum

Sonra, konuşmalarımız münhasıran raporda yer alan konulara ait olacaktır. Bunda şüphe yoktur.

Programda yer alan sıraya göre komisyon raporlarının tartışmasına geçeceğiz. Bu komisyon raporlarını hazırlayan Komisyon Başkanı veya sekreterlerinden rica ediyorum, mümkünse kendi hazırlamış oldukları raporları bizzat okusunlar ve onun üzerine bilahare tartışma yapalım. Eğer tensip buyurursanız böyle yapalım :

Şimdi sıraya göre birinci sırada «Medenî Hukuk, Borçlar Hukuku, İş Hukuku» Komisyonu tarafından hazırlanan raporun görüşülmesi yer almaktadır. Yalnız, komisyondan bazı arkadaşlar yetişememiş, onun için bu sıraya riayet etmenin pek imkânı yok. Tensip buyurursanız ikinci sırada yer alan «Ceza ve Ceza Usulü Hukuku» komisyonunun hazırladığı raporu ele alalım, ondan sonra diğerlerine geçelim.

Lütfen komisyon raportörlü buyursun, raporu takdim etsin.

Tekrar ediyorum, rapor okunduktan sonra, söz isteyen arkadaş raporun hangi konusu üzerinde söz istediğini demin arzettiğim gibi adlarını ve değinecekleri konuyu lütfen yazı ile bildirsinler, biz ona göre söz vereceğiz.

Şimdi, Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonunun raporunu sayın Doç. Dr. Eralp Özgen takdim edecekler.

Buyurun.

Doç. Dr. ERALP ÖZGEN (Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonu Raportörü) — Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonu sunulan tebliğleri görüştükten sonra aşağıdaki sonuçlara varmıştır :

I — Ceza hukuku açısından :

1 — Ceza Kanunumuzun esasen eskimiş ve modern kriminoloji ve penoloji esaslarına yer vermemiş 1889 İtalyan Ceza Kanunundan alınmış olması, üstelik sayısı 29 u bulan değişikliklere tâbi tutulması neticesinde ahenk ve insicamını kaybetmiş, hattâ çelişmelere ve adaletsiz kararların verilmesine yol açmış, bir madde tadil edi-

lirken onunla zorunlu bağlantı halinde bulunan diğer maddelere bu değişikliğin yapacağı etki göz önünde tutulmamış bulunması dolayısıyla, bugünkü hali ile modern bir toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği açık ve seçik bir şekilde anlaşıldığından, kanunun yeni baştan tedvini için gerekli çalışmalara biran önce başlanılması ve yapılacak yeni kanunun memleket ihtiyaçlarına ve modern ceza hukukunun ilkelerine uzun süre cevap verebilmesini sağlamak amacı ile bu hazırlık safhasının Türkiye Barolar Birliğince hazırlanan «Ana kanunlarımızın Hazırlanması Hakkında Kanun Teklifi»nde öngörülen esaslara uygun olarak ve ayrıca bu konuda Adalet Bakanlığınca ayrı bir tetkik kurulunun görevlendirilmesi yoluyla gerçekleştirilmesi temenni olunur.

2 — Uzun sürecek bir hazırlık devresini zorunlu olarak gerektirecek bu çalışma yapılıncaya kadar doktrin ve uygulama alanlarında en çok şikâyeti mucip olan bazı hükümlerin tezelden tadili gerekeceği sonucuna varan komisyonumuz özellikle T.C.K.nun 50, 51, 77 258/3,264, 304, 430, 463, 513 ve 522 (yağma suçları bakımından) nci maddelerinin ilgili tebliğlerde önerilen şekilde değiştirilmesini; 5617 sayılı Kanunun artık devrini tamamladığından ve gayri adil uygulamalara yol açtığından ilga olunmasını; 1567 sayılı Kanuna müsteniden çıkarılan karar ve tebliğlerde yer alan suçların Anayasamızın değişik 64 ncü maddesinin son fıkrasının ışığı altında yasama yolu ile vaz'ını mümkün kılacak bir kambiyo kanununun hazırlanmasını ve çocuklarla ilgili mevzuatın en sür'atli şekilde kanunlaştırılmasını temenni eder.

II — Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından :

A) Yeni bir Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu tadil tasarısının Meclislere sevk edildiğine muttali olan komisyonumuz, bu tasarıda :

1 — İlk tahkikat safhasının, ağır cezalı işlerde mecburi olmak üzere, muhafazasının gerekli olup, sorgu hâkiminin bazı kararlarının tasdiğe tâbi olmaktan çıkarılmasını;

2 — Ağır cezalı işlerde dahi sanığın duruşmadan varestede tutulmasına ve sorgusu yapılan sanığın müdafininin duruşmaya kabul edilmesine imkân verecek surette Kanunun 226 ncı maddesinin tadilini;

3 — Bilirkişilik müessesesinin ıslahı ile hukuki konularda bilirkişiye başvurma tatbikatına son verecek tarzda ve mazeretsiz gelmemiş olan bilirkişinin ihzaren getirilmesine imkân verecek şekilde kanunun tadil edilmesini;

4— 104 ncü maddede yer alan tevkif sebeplerinin Anayasamıza uygun bir şekilde değiştirilmesi ile birlikte, hazırlık ve ilk tahkikat sırasında tutuklu olarak belirli bir süre geçmiş olmasına rağmen bu safhaların ikmal edilmemiş olmaları halinde tutukluluk haline son verilip, anılan safhaların sonraki kısımlarının tutuksuz devamının sağlanmasını;

5 — İstinaf mahkemelerinin kurulması ile birlikte Yargıtay yolunun sadece hukuki meselelerin halli için açık tutulmasını;

6 — Temyizi mümkün olmayan hallere ilişkin kanun hükmünün, paranın değişen alım gücü nazara alınmak suretiyle yeniden tedvinini;

7 — Yargıtayın düzelterek onama yetkisinin genişletilmesini temenni eder.

B) Özel usul kanunları arasında davaların uzaması ile ilgili şikâyetlere en çok muhatap olan Basın Kanunu açısından, Toplu Basın Mahkemelerinin bugünkü işleyiş tarzlarına son vermek için, en kıdemli asliye ceza yargıçlarından kurulu olacak ve işleri çok olan merkezlerde sadece basın davalarına bakmakla görevli ayrı toplu basın asliye ceza mahkemelerinin teşkili temenni olunur.

Komisyonumuz ayrıca 466 sayılı «Kanun Dışı Yakalanan ve Tutuklanana Tazminat Verilmesi Hakkındaki Kanun» hükmünden, muhakemenin iadesi neticesinde beraetlerine karar verilmiş olan kişilerin de faydalandırılmasının uygun olacağını tavsiyeye değer bulur.

C) Ceza davalarının gerek sür'atli ve gerek sıhhatli bir sonuca bağlanabilmeleri için teşkilât ve personel sorunlarının da tezen çözümlenmesinin gerekli olduğunu göz önünde tutan komisyonumuz :

1 — Zabıta teşkilâtında özellikle ağır cezalı suçlarda fennî bilgilerle donatılmış elemanların yetiştirilmesini ve kullanılmasını;

2 — Yine ağır cezalı işlerde tahkikatın mutlaka savcı veya hâkim nezaretinde yönetilmesini;

3 — Adli tabipliğe ve adli tıp müessesesine gerekli önemin verilmesi ile birlikte, ceza adaletinin ilim ve fen'in hizmet ve yardımlarından geniş ölçüde faydalandırılmasını;

4 — Savcı ve hâkimlerin stajlarına önem verilerek, belirli bir tecrübe ve bilgiye erişmelerinin sağlanmasını;

5 — Adliye personelinin yetiştirilmesini sağlamak için meslek okullarının kurulmasını;

6 — Adli işlemlerin sür'atle yerine getirilmesini sağlamak amacı ile adalet cihazının maddî olanaklarla donatılmasını temenni eder.

Raportör
Doç. Dr. Eralp Özgen

Başkan
Prof. Dr. Sahir Erman

BAŞKAN — Şimdi, Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonu raporu hakkında beş arkadaşımız söz almış bulunuyor. Bu arkadaşlara sırası ile söz vereceğim.

İlk söz sayın Cemil Saatçioğlu'nun. Buyurun.

CEMİL SAATÇIOĞLU — Sayın Kurulunuzu saygı ile selâmlarım.

Güzide topluluğun adaletin mülkün temeli olduğu düsturunu sözlerde ve yazılarda değil, fiilen gerçekleştirilmesi hususunda gerekli çabayı göstermesini sevgiyle karşılamaktayız.

Ben burada fazla huzurunuzu işgal etmemek için, adli zabıta üzerinde durmak istiyorum. (C) Bendinin 1 nci fıkrasında, zabıta teşkilâtından bahsedilmektedir. Bunu açıklığa kavuşturup, adli zabıta kurulmalıdır ve bu adli zabıtanın disiplin amirinin de Cumhuriyet Savcıları olmalıdır, şeklinde değiştirilmesinin uygun olacağı kanısındayım.

Ceza yargılamaları usulü yasasında yapılacak değişiklikler dolayısıyla Türkiye'de suistimal edilen reddi hâkim ve istinkaf müessesesi üzerinde de durmak ve bunu da bir düstura bağlamak gerekir. Bu itibarla, bunun da öncelikle yapılması lâzım gelen değişiklikler arasına alınması gerekir.

Diğer bir husus, komisyonumuzda tartışılan ve kriminoloji yönünden önemli olan Türk Ceza Kanununun 47 nci maddesi üzerinde de durmak gerekir. Bu maddede cezai sorumluluğu olmayan şahısların kısmen cezai sorumluluğu olmaması halinde muayyen bir nisbette cezaya tabi tutulmaktadır. Ceza sorumluluğu olmayan bir şahsın cezai sorumluluk derecesinin kıstası nedir? Bunu tayin etmek güçtür. Bu itibarla bu maddenin de tezelden ele alınıp, yapılacak değişiklikler arasına alınması temenniye şayandır.

Maruzatım bundan ibaret, hepinizi tekrar saygı ile selâmlarım
(Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Salim Özdemir.

SALİM ÖZDEMİR — Sayın Başkan, kıymetli delege arkadaşlar; 1,5 gün gibi kısa bir zaman içerisinde bütün hukukçu arkadaşların ortak ve gayretli çalışmaları sonunda muayyen neticelere varmış bulunuyoruz.

Ceza Usulü ve Ceza Hukuku komisyonunda görev alan bir delege olarak raporu okudum. Burada tartışılan ve temenni edilen bazı hususların raporda noksan bırakıldığını müşahade etmiş bulunuyorum.

Özellikle sayın Başkan Abdullah Üner'in tebliğinde de yer verildiği gibi, Türk Ceza Kanununun 56 ncı maddesi 15 sayılı Yasa ile kaldırıldığı halde, buna bağlı olan ve tamamen yürürlükten kalkmış bulunan bir maddeye atıfta bulunan Türk Ceza Kanununun 58 nci maddesinin yeniden düzenlenmesi konusuna raporda yer verilmemiş olmasını biz bir zuhul kabul ediyoruz.

Ayrıca yine bazı maddelerin tatbikatta adaletsizlikler doğurduğu, komisyon çalışmalarımızda örnekleriyle gösterildi. Raporda Türk Ceza Kanununun 50, 463 ncü maddelerine yer verilmiş, fakat Türk Ceza Kanununun 65 nci maddesinin öncelikle değişmesi gereken maddeler arasında yer almadığını görüyoruz.

Bir kişi kasıtlı başka bir kişiyi öldürürse cezası asgari 24 seneden başlamaktadır. Eğer buna yardım ve müzaharete bulunan, yani fer'i fail olanlar Türk Ceza Kanununun 65 nci maddesine göre indirimden istifade ederek cezası 12 seneye kadar indirilebilmektedir. Oysa ki, bir kişi idamlık bir suçta fer'an iştirak ederse bunun cezası 10 seneden ibaret kalmaktadır. Bu, komisyonunda tar-

tışıldı. Acilen değiştirilmesi gereken maddeler arasına Türk Ceza Kanununun 65 nci maddesinin de ilâvesini istiyorum.

Yine Türk Ceza Kanununun 73 nc maddesinde müebbet ağır hapisle, muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezanın birleştirilmesi halinde 3 seneyi geçmeyecek Şekilde geceli-gndzly hücre cezası öngörülmektedir. Cezaların infazı 647 sayılı Kanuna göre açıkca düzenlenmiş ve bu kanunda hücre cezası yer almadığı için 73 nc maddenin de tamamen bu fıkrasının kaldırılmasının rapora ilâvesini teklif ediyorum.

Yine tatbikatta çok büyük haksızlıklara sebep olan Türk Ceza Kanununun 464 nc maddesi vardır. Teklifler bölümünde bu maddeye yer vermiştik, fakat zamanın çok kısa oluşu nedeniyle bu teklifler müzakere edilemedi. Huzurunuzda bu maddenin de rapora eklenmesini teklif ediyorum. Çünkü çok karışık bir madde. lmle biten kavgaya dahil olmak, ya da el uzatmak gibi çok muğlak ve içinden çıkılmaz bazı hükümler taşımaktadır. Bir kişi bazan kavgaya ayırmak amacı ile girdiğı halde, mecruha el dokundurdu diye icabında bir sene, iki sene ceza alabilmektedir. Bu maddenin modern ceza hukuku esaslarına göre ve cezaların Őahsiliğı prensibine göre yeniden düzenlenmesini teklif ediyorum.

Usul hususundaki tenkitlerime gelince : raporda sorgu yargıılığının kararlarının onaya tabi tutulmasının kaldırılması temenni edilmektedir. Bu 124 nc maddenin 2 nci fıkrasının kaldırılması ile sağlanabilir. Ancak, raporda bu hüküm kaldırıldığı takdirde örneğın men-i muhakeme kararı verildiğı takdirde bu karara itiraz edilebilecek mi, edilemeyecek mi? Bu husus açık bırakılmış. Muhakkak ki, ben bunu tebliğimde de belirttim. Onaya tabi tutulması kaldırılmalı, fakat bir karar olarak itiraz hakkı tanınmalı. Aksi takdirde işi peşinen mahkemelere intikal ettirmeden sorgu hâkimliğinde bitirmek mümkün. O zaman asliye veya ağır ceza mahkemelerinin pek hikmeti vücudu kalmaz.

Buna bağlı olarak itiraz hükümlerini düzenleyen Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 299 nc maddesinin bu Şekilde düzenlenmesini teklif ediyorum. Çünkü eskiden, yani daha doğrusu halen yürürlükteki yaşamıza göre, men-i muhakeme kararı asliye hâkiminin tastikine tabidir, fakat asliye hâkimi tastik ettikten sonra 299 nc maddeye göre bunun itiraz mercii ağır ceza reisidir. Şimdi, tastik mercii kaldırıldığına göre, o zaman tek merci asliye

ceza hâkimi veya reisi olacaktır. Rapora bu hususun ilâvesini istiyorum.

Yine, tebliğimde belirttiğim gibi, tutuklama ve salıverme koşullarının yeniden Anayasanın 30 ncu maddesi çerçevesinde ele alınmasını belirtmiştim. Raporda buna yer verilmiş, ancak yalnız hazırlık ve ilk soruşturmaya münhasır olmak üzere yer verilmiş. Ben diğer batı ülkelerinde, hattâ Afrika ve Asya ülkelerinin birçok mevzuatlarında da olduğu gibi, bunu son soruşturmaya da teşmil edip, azami bir kişinin tutuklanma süresini yasada saptamak, iki veya üç yıl içerisinde bir şahıs tutuklu kalır ve hakkında karar verilemezse bihakkın bu şahsın tahliyesine karar vermek gerekir. Çünkü, üç beş sene yattıktan sonra beraet eden ya da çok az ceza alan sanıklara çok rastlanmıştır.

Diğer bir son madde de, Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 22 nci maddesi. Bu maddenin bugünkü haliyle kaldırılması mümkün değilse, tatbikatta biz hâkimleri hakikaten güç durumlarda bırakan bir maddedir.

Efendim, ilk tahkikata iştirak eden hâkim son tahkikata iştirak edemez. Güzel. Kazalarımızın çoğunda ikiden fazla hâkim yoktur. Bunun bir tanesi izinli veya raporlu ayrıldığı takdirde sorğu işleri diğer hâkim tarafından yürütülür. Neticede ya asliye ceza mahkemesine dava açılacaktır ya da ağır ceza mahkemesine intikal edecektir. Asliye Ceza Mahkemesine o yerde dava açıldığı takdirde her iki hâkimde duruşmaya iştirak ettiği için bu dava orada görülememekte ve müşterek vazifeli ağır ceza mahkemesi bunu diğer bir ilçe mahkemesine nakletmektedir. Bu ise hem vatandaşlarımızı tabii hâkiminin önünden uzaklaştırmak, hem de kendilerine büyük maddî külfetler yüklemek bakımından son derece zararlı bir husustur. Bu bakımdan son soruşturma kararını yazmayan ve fakat ilk soruşturmaya iştirak eden yargıçların son soruşturmada davaya iştirak edebilmelerine olanak sağlayacak şekilde Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 22 nci maddesinin değiştirilmesi lehindeyim.

Hepinizi syğı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ali Rıza Önder.

ALİ RIZA ÖNDER — Saygı değer meslekdaşlarım;

Ceza ve Ceza Yargılamaları Usulüyle ilgili komisyonda dün

bizde bulunduk. Komisyonun hazırladığı rapor genellikle güzel ve doyurucudur. Bu bakımdan raporun tümüne olumlu oy vermeyi düşünüyorum ve arkadaşlarımla da böyle oy kullanmalarını umuyorum.

Ancak, burada eksik gördüğüm bir husus var. Onu eleştirmek istiyorum.

Efendim, raporumuzun bu cezaya ilişkin bölümünün 1 nci maddesinde Türk Ceza Kanununun uzun süreye ihtiyaç gösterse bile yeniden ele alınması ve yeniden düzenlenmesi öngörülüyor. Bu düzenlenme isteği ve ihtiyacı çok yerinde. Ancak, Ceza Kanununun yeniden düzenlenmesi konusunda bize ışık tutan çok değerli bir bildiri dinlemiştik. O bildiriden burada hiç söz edilmemiş. Benim görüşüme göre, o bildiri önemlidir. Çünkü, Türk Ceza Kanununun sistemiyle ilgiliydi. Kısaca hatırlatmakta yarar görüyorum :

Hukuk Fakültesinin çok değerli öğretim üyelerinden olduğunu öğrendiğimiz, bu konuşması ve bu bildiriyle öğrendiğimiz sayın Nevzat Toroslu, Türk Ceza Kanununun özel bölümüyle ilgili bildiri başlığı altında bunu komisyona sunmuştur. Başlığında bir tevazu ifadesi var. Özel bölümüyle ilgili denmiş, fakat bildiri okunduğu zaman anladıkki, sadece özel bölümüyle ilgili değil, Türk Ceza Kanununun bütünüyle, yani bütün sistemiyle ilgili değerli bir bildiri karşısındaydık.

Efendim, burada özetle şöyle deniyordu, hukukî varlıklar ceza yönünden üç çeşittir. Birisi kişiler, birisi aileler, birisi de toplum, başka bir deyimle devlet. Bizim Türk Ceza Kanunu, elimizde yürürlükte olan yasa, bunlardan sadece devleti yani toplumu başa almış, ondan sonra aile ve kişilerle ilgili hükümlere yer vermiş. Halbuki diyor sayın Öğretim Üyesi, asıl yapacağımız Türk Ceza Kanununda kişiler başa alınmalı, kişilerin hakları, kişilerin ceza ilişkileriyle ilgili kısmı başa alınmalıdır. Çünkü diyor, hukukta gözle görünür somut varlık, somut hukukî varlık kişilerdir. Ondan sonra aileler gelir, ondan sonra sıra ile toplum gelir diyor. Bundan şu pratik faydanın doğacağını da söylüyordu; eğer bu şekilde hareket edersek örneğin hakaret dediğimiz cürümlerde hakaretin ne olduğunu kanunun baş tarafındaki kişiler bölümünde açıklamış oluruz. Ondan sonra varsa eğer aileye hakaret, heyetlere, ku-

rullara hakaret, devletin şahsiyetiyle, kişiliğiyle ilgili varlıklara hakaret ve nihayet devletin, hükümetin kendisine hakaret, işte adliyenin manevi şahsiyetine hakaret gibi kişiyi aşan tüzel kişilik şeklindeki varlıklara hakaretinde ne olduğu kolayca anlaşılır diyor.

Gerçekten çok ilginç bir bildiri karşısında kaldık. Bunun ne derece doğru olacağını hemen kısa zamanda inceleyip kestirmek ve bir yargıya varmak bence güçtür. Bu bilimsel inceleme ister. Ancak, yapılan bilimsel inceleme bize şu fikri verdi ki, bunun üzerinde durulursa, yeni Türk Ceza Kanunu hazırlanırken elbette üzerinde tartışmalar yapılacak. Bu paralelde veya eski paralelde bir sistem, bir ana düzen kabul edilecektir. Eğer arkadaşımızın önerdiği bu sistem kabul edilirse, elimizde yürürlükte bulunan son Anayasamıza da bir uygunluk hasıl olacaktır. Çünkü, hepiniz biliyorsunuz, elimizdeki Anayasa kişi haklarını başa almış, devlet haklarını sona almıştır. Halbuki 1924 Anayasamız, Atatürk devrinde çıkan Anayasa devletle ilgili kısmı, kamu haklarını başa almış, fakat şahısların, kişilerin özel temel haklarını sona almıştır. Birbirine ters düşüyordu. Eğer bu son bildiriye durum kabul edilirse, yeni çıkacak Türk Ceza Kanunu Anayasa da paralel duruma girecektir, amma bu böyle olunca daha mı iyi olur, yoksa Anayasadaki düzeni değiştirip, eskisi gibi Türk Ceza Kanununa paralel duruma getirmek doğru olur, bu bilim adamlarının uzun ve geniş tartışmalarına ihtiyaç gösteren ciddi bir konudur. Ben burada bir yargıya varmak imkânına sahip değilim.

Şunu söylemek isterim ki, bu bildirin iki kelimeyle de olsa birinci maddede işaret edilmesi, buna yer verilmesi iyi olurdu. Bu yapılmamış, fakat daha sonra yapmak mümkün. Yani iş yasama safhasına geldiğinde yapmak mümkün.

Efendim, tenkitim sadece bu maddeye inhisar ediyor. Sözü uzatmayacağım. Çünkü arkadaşlarımızın herbiri bir yere dokunacaktır. Yalnız bir dilekte bulunacağım, sözlerimi bitirmeden önce. O da şu : I. Türk Hukuk Kongresi çok yararlı ve başarılı oldu. Bunda Türkiye Barolar Birliği Başkanı sayın Prof. Faruk Erem'in yüksek ve değerli kişiliği ve onun çok değerli mesai arkadaşlarının çabaları elbette en başta etkili olmuştur. Ancak, usul yönünden de olsa bir iki noktayı eleştirmeme herhalde müsaade buyururlar. O da şu : bildiriler toplandı, geldi. Bu bildiriler elbette arkadaşların kendi görüşlerine uygun, yani başka bir deyimle tesadüfen hazır-

lanmış konulardır. Öyle olabilirdi ki, aynı konuyu 50 kişi de getirebilirdi. Şunu demek istiyorum, bundan sonraki kongrelerin hazırlığında Barolar Birliği, bildiri gönderecek arkadaşlarla haberleşebilir ve bu haberleşme sonunda kimin hangi konuyu getireceği düzenlenir ve bu şekilde buraya düzenli bir şekilde gelir.

Sonra her kongre, hukukçuları ilgilendiren bütün sorunları almak isterse bu çok yüklü olur. Hukuk geniştir. Her kongrede başka başka konular alınmalı, o konuların programı belli olmalı ve bildiriler geldikten sonrada bir ön çalışma yapılarak bunlar özetlenmeli, müşterek konular bir tarafa ayrılmalı, komisyon çalışmalarına kolaylık sağlanmalıdır. Bu baronun yapacağı bir iştir. Komisyon için de ufacık bir eleştiride bulunayım. Komisyonumuz genel olarak çok güzel çalıştı. Ancak, bazı ufak-tefek metod yanlışlıkları diyeceğim, yapıldı. O da şu; ilk gün hiçbir konu oylanamamışken ikinci gün bazı konular oylanmaya geçildi. Burada bir tutarsızlık oldu. Sonra, oylama yapılırken bazı konular gayet açık seçik, parmak kaldırmak suretiyle oylandı, bazı konular da, bu böyle olsa iyi olur mu demek suretiyle oylanmış gibi geçirildi. Bunları da komisyonları yöneten arkadaşların küçük bazı metod hataları olarak kabul ediyorum. Ancak, sonuca etkili görmüyorum. Bu çalışmalar sonunda düzenlenen raporların ilgili organlara, yürütme ve yasama organlarına intikal ettirilmesi mesleğimiz adına çok yararlı olacaktır.

Saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Şerafettin Canpolat.

ŞERAFETTİN CANPOLAT — Saygı değer meslekdaşlarım, hepinizi saygı ile selâmlarım;

Benden önceki konuşmacı iki arkadaşım bizim Ceza Komisyonunda tesbit edilen raporda noksan bulunan birkaç noktaya temas ettiler. Bunlardan tekrar etmemek için ben diğer bir konuya dokunacağım.

Ceza Komisyonumuzda sanki Ceza Kanununda aksayan hükümler gösterildiği gibi, 50, 51, 77, 258, 264 ten ibaretmiş gibi tahdidî manada rapora geçirilmiş. Bunun üzerine, arkadaşlarımızın çok iyi belirttiği gibi, reddi hâkim müessesesindeki aksayan yönler, ikrar müessesesine ait 303 ncü madde, 58 nci maddenin olumsuz mevcudiyeti, yine arkadaşlarım belirttiler ve şu anda hatırıma

gelmeyen eleştiriye muhtaç, tashihe, düzeltilmeye muhtaç maddeleri mevcuttur. Madem ki, bir kongre tebliği olarak ortaya çıkacağız, bunlarda noksanlık olmaması temenniye şayandır.

Benim hatırıma diğer maddeler gelmedi, not edemedim. Bunu tesbit eden arkadaşlar büyük bir fayda sağlamış olacaktı.

Benim dokunmak istediğim husus şu idi; Taşocakları Nizamnamesine muhalefet bugün 50 lira para cezasını gerektiren bir suçtur. Asliye ceza mahkemesini işgal eder. 506 sayılı Yasa, Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirge vermeme gibi şekli bir suçun cezası para cezasıdır, asliye ceza mahkemesini günlerce, aylarca işgal eder.

Kara Avcılığı Kanunu 5 lira gibi hafif para cezasını gerektiren bu kanun bugün asliye ceza mahkemesini günlerce meşkul eder. Asliye ceza mahkemesinin toplumun düzenini, ahengini bozan suçlara eğilmesi zamanı kalmamaktadır bunlarla uğraşacağım diye. Bunu tebliğde özellikle belirtmek, böyle önemsiz, hatta zabıta suçu şeklindeki cezaları, davaları asliye ceza mahkemelerinden, hattâ sırasında sulh ceza mahkemelerinden alınmasında şiddetle ihtiyaç vardır ve davaların uzamasının yegane faktörlerinden biri olan bu hususun, davaların çabuklaştırılmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Üçüncü husus, 5617 sayılı Yasa, 1567 sayılı Yasa gibi iki yasadaki aksaklıklar önerilmiş, sanki bundan başka aksayan özel hükümler taşıyan kanunlarımız yokmuş gibi tahdidî kalmıştır. Yarın bu kongremizin tebliği ortaya çıktığı zaman meslektaşlarımızdan bu işlerle uğraşanlardan, bir tek aksayan bu iki kanun muydu dememeleri için, aksayan hükümler ihtiva eden yasaları hiçolmazsa belirli noktalardan açıklamak ve buna ithal etmek lâzım. Benim tesbit edebildiğim kadarı ile, 647 sayılı Yasanın yönleri vardır. 1918 sayılı Yasada bugün tatbikatta adaletsiz sonuçlar doğuran noksanlıklar mevcuttur.

Sözlerim bu kadar saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Hikmet Tuncay.

HİKMET TUNCAY — Sayın Başkan ve kıymetli kardeşlerim;

İki noktaya temas etmekle iktifa edeceğim. Efendim, raporumuzda tevkif sebeplerinden bahseden 104 ncü maddeye temas edilmiş ve bunun Anayasaya uygun olarak tevkif sebeplerinin yeniden

tanzim edilmesi lüzumuna işaret edilmiştir. Buna aynen iştirak etmekle beraber, yeterli olmadığı kanısındayım.

Bizim katıldığımız devletlerarası, milletlerarası anlaşmalar var. Bunlar meclislerde takdik edilmiş kanun kuvvetinde anlaşmalardır. Bu anlaşmalara da uygun olarak usulün 104 ncü maddesinin yeni bir şekilde tanzim edilmesi lâzım geldiğine kaniim. Ve yalnız 104 ncü madde değil, bütün ceza mevzuatının katıldığımız belnelmile anlaşmalara uygun bir şekilde yeniden ele alınmasına ve bugünkü çelişmeli duruma bir son verilmesinin lüzumuna kongre olarak işaret etmenin gerektiğine inanıyorum.

Anayasamız kanun dışı tutuklananlara zararlarını tazmin etmek için bir yeni hüküm getirmiştir. Bu yeni hüküm bazı konularda boşlukta kalmaktadır. Örfi İdare mahkemelerinin veya Örfi İdare Makamlarının veya bu kanun meydana geldiği zaman henüz tevkif selahiyetini haiz olmayan, sonradan olmuş bulunan veya sonradan olacak bulunan makamların tutukladığı kimselerin ne yolda tazminat alacakları boşlukta kalmaktadır.

Bir tazminatı tayin makamı mevcut olmadığı zaman, çok kerre tazminatın mevcut olduğunu ifade etmek bir değer taşıyor. Kamu yararı, âmme menfaati teker teker fertlerin toplanmış menfaatlerinin toplamıdır. O halde, kamunun yararına zarar görmüş insanlar şayet toplumda mevcut olursa bu zararları yine toplumun gidermesi mutlak surette zaruridir. O halde, kanun dışı tutuklama, hattâ yakalamadan zarar görenlerin her türlü zararlarını giderici bir yolun açılmasına işaret edilmesine öyle zannediyorum ki, kongremizin görevi olmalıdır.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Baki Kuru.

BAKİ KURU — Sayın Başkan, sayın delegeler;

Özel istinaf mahkemeleri üzerinde kısaca maruzatta bulunacağım. İstinaf mahkemeleri konusu görüyorum aktüel bir konu olduğu için üç raporda da yer almış bulunmaktadır. Görüşmekte bulunduğumuz Ceza Hukuku ve Ceza Usulü Komisyonu raporunda, Hukuk Usulü ve İcra İflas Komisyonu raporunda ve nihayet genel sorunlar ve Ticaret Hukuku komisyonu raporunda ve yine memnuniyetle müşahade etmekteyim ki, üç komisyonda prensip itiba-

riyle aynı sonuca varmıştır. Üç komisyonun vardığı sonuçta Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku Komisyonunun ifadesi bana o kadar açık gelmemekle beraber, istinaf mahkemelerinin yurdumuz için, memleketimiz için kurulmasında fayda umulduğu sonucunda birleşebilir.

Ancak, biz Hukuk Usulü Komisyonunda istinaf mahkemelerinin kurulması memleketimiz için faydalıdır, dedikten sonra, bugün için kurulmasının mümkün olmadığı, çünkü mahkemelerimizin, mahkemeler teşkilâtımızın henüz yeteri şekilde, gerek nicelik, gerek nitelik bakımından yeterli hâkim, savcı ve yardımcı personelle donatılmadığı, aynı zamanda mahkemelerimizin araç ve gereç bakımından da yeterli derecede donatılmadığı gerekçesiyle, önce ilk mahkemelerimizin tam bir şekilde, iyi bir şekilde işleyecek hale getirilmesi. Ondan sonra istinaf mahkemeleri kurulması sonucuna varmıştır Hukuk Usulü ve İcra İflas Komisyonu.

Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku komisyonu ise, bu konuda açık bir kanat belirtmemiş. Sadece, Türkiye'de istinaf mahkemelerinin yeniden kurulması konusunun ciddi bir incelemeye tabi tutulması ve bu incelemeden sonra bu konuda bir sonuca varılması gerektiği görüşüne yer vermiştir. Benim bundan çıkarttığım netice, Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku komisyonu da prensip itibariyle istinaf mahkemelerinin aleyhinde değildir. Esasen istinaf mahkemeleri sıhhatli bir kaza sisteminin tabii sonucudur.

Ancak, ilk mahkemeler teşkilâtı nicelik ve nitelik bakımından yeteri hale getirilmedikçe, bugün için istinaf mahkemelerinin kurulması fayda değil zarar getirir. Bu münasebetle, yeni Ceza Hukuku ve Ceza Usulü Komisyonu raporundaki istinaf mahkemeleri maddesi münasebetiyle üç komisyonun tekliflerinin bir arada görüşülüp, bilmiyorum usulümüz nasıldır, karar verilecekse eğer burada karar verilmesi, diğer komisyon raporları görüşülürken bu konunun artık yeniden müzakere konusu, görüşme konusu yapılmamasını teklif etmekteyim.

Bundan başka sayın Başkan, yalnız istinaf mahkemeleri için söz almıştım, ama müsaade buyurulursa Ceza Usulü Komisyonu ile, Hukuk Usulü Komisyonunun birbirlerinden habersiz olarak bazı noktalarda aynı sonuca varmış olduğunu da memnuniyetle belirtmek isterim. Bilhassa bilirkişilik konusunda Ceza Usulü Komisyonunun varmış olduğu sonuç bizimkine de yani Hukuk Usulü

Komisyunununkine de tamamen uygundur. Bundan başka bir Genel Sorunları çok genel bir şekilde görüştük. Bunu 4 ncü komisyona bırakmıştık. Ceza Usulü Komisyonunda savcı ve hâkimlerin stajlarına önem verilerek belirli bir tecrübe ve bilgiye erişmelerinin sağlanmasını, adliye personelinin yetiştirilmesini sağlamak için meslek okullarının kurulmasını, adalet cihazının maddî olanaklarla donatılması şeklindeki görüşlerde bizim raporumuzda da genel olmakla beraber aynı şekilde yer verilmiştir. Genel Sorunlar Komisyonu raporunda da bunlar mevcuttur. Bunlar da belki burada değil, Genel Sorunlar Komisyonunun raporu ile birlikte mütalâa edilebilir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Sebük.

MEHMET ALİ SEBÜK — Sayın Başkan, sevgili arkadaşlarım, hepimizi sevgi ve saygı ile selâmlarım.

Türk adalet tarihinde ilk defa şöyle bir muhteşem manzara ile karşılaşılıyor. Kıvancımız sonsuzdur. Hâkimleriyle, savcılar ile, zabıt kâtipleri ile ve öğretim üyeleriyle bütün bir hukuk cephesinin bir yerde toplandığını bendeniz 40 seneden beri görmedim. Böyle bir manzaraya karşı hasret duymaktayım.

Fransa, biliyorsunuz, adlî yılın her başlangıcında istinaf ve temyiz mahkemesinde toplantı yapar. Aynen bu şekilde bir camia ile eski yılın bilânçosunu çizer, yeni yılın programını yapar ve bu suretle hem bir dayanışma sağlar, hem de yeni bir çalışma yılı içerisine girer. 35 sene evvel bendeniz de Adalet Bakanlığına böyle bir topluluğun yapılmasını teklif ettim. Adalet Bakanlığı bunu kabul etti, fakat bunu kısır bir halde bıraktı ve yalnız Birinci Reisi konuşturmak suretiyle bu güzel müesseseyi felce uğrattı. İnşallah bundan sonra istinaf mahkemeleri kurulduğu zaman biz de böyle manzaralara sık sık şahit oluruz.

İki yıl evvel sayın Barolar Başkanı kıymetli arkadaşımız Faruk Erem'le Ankara'da görüşürken, bugünkü adalet cihazının ve Türk adliyesinin içine düşmüş olduğu zor durumu karşılıklı konuştuk. 30 seneden beri adlî reform diye sayıkıyoruz, eserlerim ve makalelerimde bu ideali tahakkuk ettirmek için elimden geldiği kadar çalışıyorum. Dedim ki, Faruk bey, son bir ümidimiz kaldı. Hükümetler meşkul olmuyor. Maalesef siyasi partilerimiz adaleti bir

tarafa iterek kendi çıkarları ile uğraşiyor. Biz yine kendimiz sahip çıkalım bu davamıza, dedim. Ne yapalım dedi? Bir Türk Hukuk ve Adalet Kongresini topla da, burada kendi problemlerimizi esaslı olarak tüm halde tesbit ettikten sonra, hükümetleri empoze edersek işte kurtuluş yolu ancak bu olabilir, dedim.

Kıymetli Başkanımız bunu münasip gördü ve bu kongrenin toplanmasını uygun buldu. Herhalde mühim sebepler dolayısıyla iki senelik bir rötör oldu, realize edilemedi ve nihayet işte bugün bu güzel ve kıymetli müessesese kurulmuş oldu.

Bize gündem gönderildiği zaman sukûtu hayâle uğradım. Beni mazur görünüz, ben biraz açık konuşan bir arkadaşınızım. Biz tüm bir adalet reformu beklerken gönderilen gündemde üç ana kanunun boşluklarını doldurmak için toplantıya çağrıldığımızı gördüm; üç ana kanun... Bu boşlukları doldurmak, kongrelere ait değildir, arkadaşlarım, kanaatımca. Bir Adalet Bakanlığı vardır, onun bilhassa fonksiyonu kanunlardaki boşlukları doldurmak, onları yenilemektir. Tuttum bir mektup yazdım Faruk, dedim ki, hiç olmazsa kriminoloji ve kriminalistik hukukî müesseseler, hapis-haneler ve infaz müesseselerini de içine alan üç komisyon daha kurun ki, hiç olmazsa tüme yakın bir toplantı yapalım ve bu dertlerimizi ortaya koyalım. Bana gelen cevapta, talebiniz kabul edildi, bu üç komisyonun kurulmasında da fayda gördük, konuşacağız dediler, fakat iki komisyonda çalıştım; Ceza Komisyonunda ve Ticaret Komisyonunda, ikisinde de bu mevzuların ele alındığını görmedim. Halbuki arkadaşlar, artık ceza hukuku demode olmuş bir ilimdir, bir hukuktur. Onun yerini kriminoloji almıştır. Ceza hukuku cezalandıran bir ilimdir. Kriminoloji kurtarıcı bir ilimdir. Suç sebeplerini araştıran, o sebeplere tesir suretiyle suçları önleyen ve insanları çamurdan çıkaran ilim budur. Bu ilim hakkında tek kelime konuşmadık, konuşurulmadık maalesef. Gerçi benim eserim var, hamdolsun, 30 sene evvel çıkarmış bulunuyorum, fakat tatbik olunmadıktan sonra eser çıkarmışınız hiç kıymeti yok. Devlet kriminolojiyi alıp adliyyeye tatbik etmezse ve ondan çekinirse, hükümetler bunu istemezse bir iki adamın çalışmasının hiçbir faydası yoktur.

Hukukî müesseseler baştan aşağı çürümüş, maalesef çürümüş, hepsi hakiki fonksiyonunu kaybetmiş, olanlardan bahis edemedik. Hapishanelerde bugün 70 bin insan açlıktan, perişanlıktan mustarip, başlarını duvara vurarak, hiçkırarak ağlıyor. Dış ülkeler ha-

pishanelerde uygulanan gayri insanî sistemi yeriyorlar ve bizi maa-
lesef barbarlıkla itham ediyorlar. Arkadaşlar, biz avukatısız. Bu
kongre bizim kongremizdir. Bizim müvekkillerimiz hapishanede
bizden imdat beklerken, hiç hapishanelere, mahkûmlara dair tek
kelime söyleyememekliğimiz bu kongrenin bir zaafıdır.

Ceza hukukunu, Ceza Komisyonunda çalıştık, ne ise 30 seneden
beri savunduğumuz yeni bir ceza kanunu tedvini fikri ortaya çıktı.
Sayın Reisimiz de fikri destekledi ve yeni bir ceza kanunu tedvinine
doğru gidiliyor, fakat yeni ceza kanunu kâfi değil, o ceza kanunu
ile beraber antidemokratik oldukları muhtelif komisyonların çalış-
maları ile belli olmuş yüzlerce kanun var; cezalı kanun var. Bunlar
Anayasayı kösteklemiş kanunlardır. Onların kaldırılmasına dair bir
temenni bile yoktur.

Basın davalarına arkadaşlar temas ettiler. Üç hâkime doğrudan
doğruya başka vazife verilmemesini teklif ettiler. Biz basın dava-
sına giren arkadaşınızdır. Bu tarzda Adalet Bakanlığı değil, Yüksek
Hâkimler kurulu buna yanaşamaz. Hiç olmazsa bedava çalıştırdığı-
mız bu hâkimlere bir tazminat verirsek, bedava çalışmayı önleriz,
angaryayı kaldırırız. O zaman hâkimlere de, göğsümüzü gere gere,
buyurun diyebiliriz.

BAŞKAN — Sayın Sebük, şu anda bir teklif geldi, konuşmaların
raporlar üzerinde yapılmasının uygun görüldüğüne dair. Bizde
öyle düşünüyoruz. Vaktimizin az olması sebebiyle konuşmanızın
rapor üzerinde olmasını rica ediyoruz.

MEHMET ALİ SEBÜK (Devamla) — Başüstüne Reis beyefendi.

Staj müessesesine gelince : Staj müessesesi malûm. Üniversite-
de gösterilen hukuk tahsili meydanda. Ona tahsil bile demek caiz
değildir. Ölmüş nazariyeler, kimsenin işine yaramayan fikirler ve
hâkim ve savcılara hiçbirşey öğretmeyen bir nazarî tedrisat... Onun
için, ben tebliğimde bu reformun üniversiden başlamasını teklif
etmiştim. Üniversite reformu olmadıkça adlî reform olmaz.

Staj müessesesi meydanda; gülünç. Hiç olmazsa Fransa'da oldu-
ğu gibi bir hâkimler okulunu kuralım da, üç sene çalıştıralım ve
imtihanla onları mesleğe koyalım.

Aşağıda Ticaret Komisyonunda çalıştık. Hakikaten Yaşar Kara-
yalçın arkadaşımızın riyasetinde çok verimli bir mesai sarfedildiği
ve tebliğimizde öngördüğümüz birçok noktalar ortaya konuldu.
Kendisine bilhassa teşekkür ederiz.

Arkadaşlarım, burada fazla birşey konuşamıyoruz. Maalesef kendi kongremizde bile serbestçe konuşmak imkânını bulamadığımızı görüyorsunuz. Ne yapalım, kader bu. Konuşmalarımızda acı taraflarda elbette bulunacaktır. Bu acılara göğüs geremiyenler de bulunacaktır, fakat ben 30 seneden beri bu acı lâfları hem yazıyor, hem söylüyorum. Hiç tabîi maddî menfaatım yoktur. Bütün gayem adaletin yükselmesi ve hiç olmazsa batı ülkesine yakın bir adalet cihazının kurulmasıdır. Başka hiçbir gayem yoktur.

Bu kongrenin ilk kongre olması dolayısıyla birçok hataları olacaktır. Ben hepsini bir taraftan hatasız saymak istiyorum. Yalnız yukarıda görmüş olduğum bir manzarayı arz edeyim. O benim göğsümü iftiharla kabartmıştır. O bana kâfi geliyor. Ceza Komisyonunda çalışırken Temyiz Daire Reisleri, Temyiz Hâkimleri, ağırceza reisleri, ki dört tane ağırceza reisi vardı, ben temenni ederdim ki, Türkiye'de kaç tane ağırceza reisi varsa hepsine birer davetiye gönderilsin ve hepsi bizim misafirimiz olsun. Hepsine de yol parası gönderilsin ve o yukarıdaki Ceza Komisyonunda konuştuğumuz çağdaş fikirleri, insanları sorguya çeken, idama mahkûm eden bu kıymetli hâkimlerimizi dinlesin ve onları tatbikatta da öngörsün. Orada bu hâkimlerimiz fikirlerini söylediler. Türk adalet tarihinde bir Daire Reisinin, bir Temyiz Üyesinin ve bir hâkimin açık bir oturumda reyini izhar ettiğini gördük, ilk defa şahit oldum. Bundan büyük kıvanç duydum. Çünkü, bu hâkimlerimiz bugün kendilerine vermiş olduğumuz 40-50 davanın ortasında zaten eser yazmak, makale yazmak imkânını bulamazlar. Kanunların metinlerini bile okuyabilirlerse ne mutlu. Onun hiç olmazsa sözlerini dinleyelim de, karşılarında adalet istemek için gittiğimiz zaman, şu reisin, şu hâkimin, şu mevzuda kanatı budur. O beni haksız çıkarmaz diye göğsümüzü kabartarak müdafaalarımızı yapalım. İşte ilk defa Abdullah beyin, sayın Reisimizin yukarıda çeşitli mevzularda fikrini beyan ettiğini ve halka dönük bir adliyeciyi olduğunu gördüm. Ben kendisini 30 seneden beri tanıyorum, ama hiçbir zaman fikrini anlayamamıştım. İlk defa fikrini anladım. Bütün müdafaalarda karşımızda böyle sessiz, sakin durur, acaba ne düşünüyor diye içimizden korku içinde bakar, dinlerdik, üzülürdük. Şimdi artık, bizi böyle, kullandığım tabirle «Sfenks» gibi dinlese dahi, Abdullah beyin ve diğer reislerimizin kanaatlerini öğrendiğimiz zaman yapacağımız müdafaalar daha esaslı, daha sağlam olur.

Kıymetli arkadaşlarım, gelen önergeye nazaran bize fazla ko-

nuşmak hakkı verilmiyor. Reisimizin bu toleransına da teşekkür ederim. Hepinizi saygı ve sevgiyle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Ceza ve Ceza Usulü Komisyonu raporu üzerinde konuşacak daha üç arkadaşımız var. Onlar da konuştuktan sonra, bir önerge gelmiştir, bu önergeyi bu konuşmalar bittikten sonra oyunuza sunmayı uygun görüyorum.

Sayın Mustafa Akalın.

MUSTAFA AKALIN — Çok muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım,

Ben bir dakikanızı almak istiyorum. Ceza ve Ceza Usulü Komisyonunda arzetmiştim ve ısrarla da üzerinde durdum. Rapora alınmadığı için huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 117 nci maddesinde, kefâletle salıverme müessesesi vardır. Fakat, maddede «Salıverilir» tabiri vardır. Bunu bazı ahvâlde ağırcezalı suçlar dışındaki fiillerde muayyen tayin edilecek oran içinde bazı hadler tayin edilmek suretiyle fillere, kefalet karşılığı salıverilir, diye bir fıkranın ilâvesini veyahut «verilebilir» yerine «verilir» tabirinin konulması şeklinde değişiklik yapılmasını teklif etmiştim. Bu rapora alınmamış.

Raporun 4 ncü maddesinde böyle diyor, ki doğrudur. «104 ncü maddede yer alan tevkif sebeplerinin Anayasamıza uygun bir şekilde değiştirilmesi ile birlikte, hazırlık ve ilk tahkikat sırasında tutuklu olarak belirli bir süre geçmiş olmasına rağmen, bu safhaların ikmal edilmemiş olmaları halinde tutukluluk haline son verilip, anılan safhaların sonraki kısımlarının tutuksuz devamının sağlanması...» Güzel, ama tevkif etmiş, bazı arkadaşlar iki sene diyor, iki sene geçmemiş, fiilin mahiyeti icabı zaten üç aylık, beş aylık, altı aylık bir ceza görmesi muhtemel, ama hâkimin canı öyle istiyor, deliller de müsait değil. İtiraz edeceğimiz hâkim de kendi arkadaşı. Bunları çok görüyoruz. Bu itibarla delillerin mahiyeti şu veya bu şekilde toplandıktan sonra, ağırcezalı suçlar haricinde hiç olmazsa muayyen bir kefâlet karşılığı salıverilir tabiri konulmalıdır.

İkinci maruzatım, çok sıkıntısını çektiğimiz için bunlara temas ediyorum, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 299 ncu maddesinin 3 ncü bendinde, itiraz müessesesi var. Yine Komisyonunda temas etmiştik, nazara alınmamış. Bu itirazlar karşılıklı en yakın ağırceza mahkemesine yapılır. Sulh ceza mahkemesi, asliye ceza mahkemesi,

onları demiyorum, ağırceza mahkemelerine yapılacak itirazlar en yakın ağırceza mahkemesine der. Bu çok yanlış ve hatalı sonuçlar veriyor. Şöyle ki, hepiniz tatbikatında bulunuyorsunuz, biliyorsunuz, bir ağırcezaya yakın olan diğer ağırceza onun itirazlarını tetkik ediyor. Nasıl olsa benimki de ona gidecek, birbirlerine kur yapıyorlar. Bunu görüyoruz ve söylüyoruz, hâkim bey, reis insaf buyurun bunda tevkif yok, bunun tahliye edilmesi gerekir, diyoruz. «İyi, ama olmaz işte, gücenir vallahi...» Gücenir olurmu?... O ona, o ona gitmemeli, Afyon Sandıklıya gitmeli, Sandıklı Dinar'a gitmeli, Dinar Denizli'ye gitmeli bilfarz. Yani ben kendi mıntakam için konuşuyorum. Bu da rapora dercedilmeli. Mühim bir konudur.

Maruzatım bundan ibaret, hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Necip Bilge.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan, sayın meslekdaşlarım;

I. Türk Hukuk Kongresini toplamak suretiyle bizleri bir araya getiren Barolar Birliği Başkanlığına ve Yönetim Kuruluna çok teşekkür ederiz. Bu sözlerle maruzatıma başlarken, ilkönce biraz evvel konuşan Baki Kuru arkadaşımın, istinaf mahkemeleri hakkındaki görüşüne aynen katıldığımı belirtmek isterim.

Bu arada, Ceza ve Ceza Usulü Komisyonu raporunda hâkim ve savcıların yetiştirilmeleri, adli personelin yetiştirilmeleri hususunda bazı uyarıcı hükümler bulunmaktadır.

Yalnız burada söz konusu edilen husus, sadece önem verilerek belirli bir tecrübe ve bilgiye erişmelerinin sağlanması... Fakat bu nasıl olur? Bu hususta gayet tabii fazla bir hüküm yoktur.

Diğer Genel Sorunlarla ilgili Komisyon raporunda da bu hususa dokunulmuş ise de, fazla teferruata girilmiştir.

Bu mesele, yâni hâkim ve savcıların, aynı zamanda adli personelin yetiştirilmesi bizim çok eski zamanlardan beri acı bir derdimizdir. Bunun acı bir dert olduğunun örneklerini adalet yılı açılışların da Yargıtay Başkanlarının hemen hepsinin bu noktaya dokunmaları teşkil eder. Yani hepimiz bu derdi az çok bilmekteyiz, fakat bu derdin nasıl giderileceği hususu üzerinde fazla durulmamıştır.

Gerçi Hâkimler Kanununda bu iş Adalet Bakanlığına verilmiştir, fakat Adalet Bakanlığı da uzun tecrübelerin neticesi olarak görüyoruz ki, bu işi tam bir şekilde örgütleyememektedir. Önceleri zannedirdim ki, yalnız bizim Adalet Bakanlığı bu işleri yapamıyor. Halbuki bunun böyle olmadığı, bünyeden doğma bir eksiklik olduğu diğer memleketlerin durumlarında da meydana çıkmaktadır. Bugün Fransa'da, Almanya'da ve diğer memleketlerde de artık Adalet Bakanlıkları bu işleri yapmamaktadırlar, yapamamaktadırlar. Ve bunun neticesi olarak daha 1945 ten itibaren Fransa'da ve İkinci Dünya Savaşının daha sonlarında, 1950 veya 1960 lardan sonra Almanya'da ve diğer yerlerde bu mevzular ayrı bir kuruluşa ödev olarak verilmiş bulunmaktadır. Biraz evvel Mehmet Ali Sebük arkadaşımız da beyan etti; Fransa'da ayrı bir okul halinde bu iş yürütülmektedir. Almanya'da keza, Japonya'da keza. Bu itibarla görülüyor ki, savcıların ve hâkimlerin yetiştirilmeleri artık Adalet Bakanlıklarına mevdu bir vazife olmaktan çıkmış bulunmaktadır.

Yüksek Hâkimler Kurulumuz da belki bu işi yapamaz. Çünkü, onlar günlük işlerle meşguldurlar. Bu işin de ayrı bir şekilde plânlaması gerek mesleğe girmeden önce, gerekse mesleğe girdikten sonra bu husustaki bilgilerin artırılması bakımından gerekli faaliyetlerin yapılması gerekmektedir .

Bu itibarla ben Genel Sorunlar mevzuu olarak Ticaret Komisyonunda görüşülmüş olan Karayalçın arkadaşımızın raporuna temas etmek istiyorum. Orada bir Türk Adalet Akademisi kurulmasına temas edilmiştir ve bunun teferruatlı ayrıntılarına girilmiş bulunmaktadır. Gayet enteresan bir çalışmadır. Oradaki esasların aynen veya başka bir şekilde, yani esas alınmak suretiyle memleketimizde de bir adalet akademisi veya ismin ehemmiyeti yoktur, bir hukuk akademisi veya başka birşey yapılabilir. Bu dokumantasyon işiyle, enformasyon işiyle ve plânlama işiyle meşgul olur. Hepinizin elinde mevcut olan raporlardan anlaşılacağı üzere muhtelif komisyonlar; kamu hukukunu, özel hukuku ilgilendiren birçok kanunlarımızda değiştirmeleri önermektedirler. Bunların hepsini sadece yürütme organından beklemek faydalı birşey olmayacaktır. Bu itibarla böyle bir örgüt kurulursa, yani adalet akademisi veya ona benzer, bunun önemi yoktur, böyle bir devamlı bir örgüt kurulacak olursa o örgüt bu işi plânlama ve tatbikat safhasına da geçirebilir. Bu itibarla böyle bir bütün kurulmasının çok faydalı ve hattâ zaruri olduğuna kaniim.

Staj meselesinden sonra Şu noktaya da dokunmak icabeder; raporlarda bu hususa fazla temas edilmemiştir, fakat hepinizin de bu noktada aynı fikirde olacağınızı dŐŐunuyorum. Stajını bir sene veya iki senelik sŐre iÇerisinde yapmış olan bir arkadaş,  iŐeđi burnunda genŐ hukukÇu tek hâkimli bir yere gŐnderilmektedir. Orada kanunu çok zaman bulamaz, eserler bulamaz, yalnız başına-dır. Eserleri bulabilse bile, insan tereddŐt eder. Sosyal mevzularda daima muhtelif gŐrŐŐlerin mevcut olduğu malŐumdur. Bu itibarla danıŐacak, konuşacak, mŐzakere, mŐnakaŐa edecek kimsesi yok-tur. Bu itibarla zaten kanun onların yardımcı olarak bir yere gŐn-derilmesini emretmektedir; Hâkimler Kanunu. Biz yardımcı olarak biryere gŐndermiyoruz, tek başına çalıŐacađı bir yere gŐnderiyo-ruz. Bu doğru değildir. HiÇolmazsa onları belli bir sŐre ağırceza merkezlerinde çalıŐtırmak çok uygun olur. Bu meselelerin de ele alınması, yani hâkimlerin hem mesleğe girmezden önce, hem de mesleğe girdikten sonra eğitimlerini geliştirmek maksadı ile bir  rgŐtŐn bu işle görevlendirilmesi lâzım gelir.

Bu bakımdan, gerÇi genel mevzularla ilgili olan komisyonda gŐrŐŐlmŐŐtŐr, amma hâkim ve savcıların stajları personelin ye-tiŐtirilmesi Ceza Komisyonunda da ele alınmış olduğu işin, bu noktada birkaç kelime sŐylemeyi uygun buldum. TeŐekkŐr ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Şimdi, arkadaşlarımızdan birinin bir teklifi var. Diyor ki, birbirimizi iyice tanımak, anlaŐmak işin konuşan arka-daŐlarımız adları ve soyadları ile beraber lŐtfen vazifelerini de sŐylerlerse faydalanırız; profesör, doktor, hâkim Şu veya bu... Bu-nu yŐksek takdirlerinize sunuyorum.

Sayın Kemal GŐr.

KEMAL GŐR — I. TŐrk Hukuk Kongresinin sayın ūyeleri, muhterem arkadaşlarım;

İstinaflar konusu, hâkimlerin yetiŐtirilmesi ve davaların uza-ması konusunda konuŐmak ūzere sŐzalmıŐ bulunuyorum. Ancak, benden evvel konuŐan sayın Baki Kuru ve Necip Bilge beyefendi-ler istinaflar konusuna ve hâkimlerin yetiŐtirilmesi konusuna de-đindikleri iŐin bu konular ūzerinde ben daha fazla durmayacağım. Yalnız Őu hususu belirtmek istiyorum, daha önce burada Hukuk FakŐltesinde bir seminer yapılmıŐtı. Bu seminerde yine aynı Őekil-de Baki Kuru ve Necip Bilge beyefendiler, sayın Recai SeŐkin be-

yefendi ve Yargıtayımızın kıymetli üyeleri bu konular üzerinde uzun boylu konuşmuşlar ve bir sonuca varmışlardır.

Şimdi, daha önceki konularla bu I. Türk Hukuk Kongresi irtibatlı olmadığı için, konular yeniden ele alınmış bulunuyor.

Şimdi, bizim Ceza Komisyonundaki vaki görüşmeler sırasında rapora da intikalettiği şekilde, istinafların kurulması derpiş ediliyor ve bu şekilde tavsiyede bulunulması öngörülüyor. Bu konu Ceza Komisyonunda oylanmış değildir.Kâfi derecede tartışılmış da değildir.

Daha önce burada yine 1963 senesinde Hukuk Fakültesinde enine boyuna tartışılan bu konuya ben biraz daha açıklık vermek istiyorum. Orada naçizane ben de söz almıştım ve memleketteki tatbikattan söz etmiştim.

İstinaflar konusunda denildi ki, istinaflar mütemeddin memleket olmanın lâzımı gayri müfarikidir. Bu şekilde orada bir fikir ifade edilmişti ve orada denildi ki, meselâ Almanya'da, Fransa'da, her memlekette istinaflar vardır. Orada yine ifade edilmişti ki, Alman Temyiz Mahkemesine senede intikâl dava adedi 1 500 dür. O vakit sayın Recai Seçkin beyefendi, «200 binden ne haber...» diye bağırmışlardı. Yani, bizim memleketimizden senede açılan dava adedi 4 milyonu bulmakta ve bunlardan Temyiz'e intikal eden dava adedi ise 200 binin üstüne çıkmaktadır.

Şimdi Türkiye'de biz halen bidayet mahkemelerini dahi kurabilmiş değiliz; hâkim kifayetsizliği ve hâkim kalitesizliği sebebiyle.

Arkadaşlar, meselelere daima cesaretle el koymak lâzımdır. Büyük Atatürk'ün dediği gibi, acı da olsa hakikatleri görmekten biran fariğ olmamak lâzımdır.

Şimdi, bizim meselelerimiz çok acıdır. İstinaflar hakkında o vakit dendi ki, bütçe mülahazaları ile istinaflar Türkiye'de ancak 40-50 merkezde kurulabilecektir. Arkadaşlar, hâkimlikte beni en çok üzen meselelerden birisi, vatandaşın gel-gitten bıkmaması meselesi olmuştur. Ben bir vatandaşı, dosyayı tetkik edememek sebebiyle, bir defa daha tetkike almak ısrarında kaldığım zaman hayatımın en büyük ıstırabını duymuşumdur. Ve müfettiş raporları ile de sabittir ki, ben bu vicdanla hareket ettiğim zaman baktım ki, başkalarının 300-400 devir verdikleri bir mahkemede 22 dosya ile

çalışmak mümkündür. Mesele hâkimlerin yetiştirilmesi meselesidir ve bugün bizim vatandaşımızı bu adalet ıstırabından kurtarma konusudur. Eğer toplanan bütün kongreler bunu elde edemeyecekse ve bizim bütün münevverlerimiz, Türk hukukunun çok ilerisibulunanlar bugün bizim vatandaşımıza bunu veremiyecekse, bütün bunların lüzumu yoktur.

Şimdi biz istinafı Diyarbakır'da kuracağız ve Çukurca'nın bilmem hangi köyündeki vatandaşı Diyarbakır istinaf mahkemesine şahit olarak getireceğiz... Arkadaşlar, bugün biz şahitlere Türkiye'de kırk para vermemekteyiz. Adalet Bakanlığının bütçesinde şahitler için para yoktur. Şahitler gelip bizden ücret istedikleri zaman onlara halisâne ben şu temennide bulunuyordum; siz bu parayı almak için daha fazla masraf ihtiyâr edersiniz, gelir gidersiniz, yazar çizersiniz...

Şimdi, istinaflar yukarıda hiç oylanmadan, üzerinde konuşulmadan buraya bizim Ceza raporuna ne kadar rahat istinat ettirildi; istinlar kurulsun... Halbuki, bunların kurulmasının imkânsızlığı daha önce ilmî bir seminerde, memleketin en seçkin hukukçuları önünde gayet rahat tartışılmış, konuşulmuş ve bugün için istinaf mahkemelerinin kurulamayacağı neticesine varılmıştır.

Biz Yüksek Hâkimler Kurulunu kurduk. Ondan sonra Anayasamızı tadil ettik ve bugün kuyuya atılan taşları çıkarmakla meşgulüz. Arkadaşlar, yanlış yapılan bir hareketin, yanlış bir davranışın telafisi çok güç olmaktadır. Bilhassa bu istinaf konularında sayın Recai Seçkin beyefendinin, Kemal Reisoğlu beyefendilerinin de burada söz alarak ciddî bir teklifle Hükümetin önüne çıkmayı tavsiye ediyoruz.

İkincisi, hâkimlerin yetiştirilmesi konusu : Arkadaşlar, bu bir mütearife haline gelmiş, fakat bir türlü hâkimlerin yetiştirilmesi meselesi ele alınmıyor; ciddî olarak ele alınmıyor .

Sonra, hâkimlerin tayinlerinde, nakillerinde bugüne kadar maalesef adil bir yargıya, adil bir tatbikata varılamamıştır.

Arkadaşlar, yetişen insanların azmini kırdıkça, çalışma şevkini kırdıkça biz hiçbir zaman büyük insan yetiştiremeyiz. Tatbikatta bazı devirlerde bazı insanların çocukları memleketin büyük merkezlerine gelmek imkânını bulmuşlardır, fakat bilâhare bu isim değiştirmiş, ondan sonra başka insanların çocukları tatbikat-

ta iyi yerlere gitmişlerdir. Niçin bunu yapıyoruz? Niçin biz hâkim olduğumuz halde bu tatbikata bütün cumhuriyet tarihinde halen adil bir neticeye varamadık. Bunlar acı sorunlardır, acı şeylerdir, fakat adil bir neticeye bu hususta varamadık.

Hâkimler çok iyi şekilde yetiştirilebilir. Bugün hâkimler iyi yetişemiyor. Bunun sebepleri belli, fakat bir türlü bu meseleyi ele alamıyoruz. Niçin hâkimlerimize lisan öğretemiyoruz?

Arkadaşlar, benim kızım koleje gidiyor, geçen sene kızımı Fransız kültür merkezine verdim, «Odevizial metod» diye bir metod tatbik ediyor Fransız Kültür Merkezi. Kızım orada 80 gün kurs gördü. Emin olsun, 80 günlük kurs neticesinde Fransızca lisanını en güzel şekilde konuşmaya başladı. Biz hâkimlerin iki senelik stajının bir senesini Ankara'ya alırsak ve burada «Odevizial metod»la hâkimlerimize lisanı öğretebiliriz. Bu bugün mümkün.

İkincisi, hâkimlerimizi Ankara'ya aldığımız zaman bu stajın ikinci senesinde, Yargıtayın büyük hâkimleri, Anayasa Mahkemesinin büyük hâkimleri, hâkimlerimize adalet nosyonunu, Hukuk Fakültesinde okuduğunun dışında hâkimlik nosyonunu, hâkimlik vicdanının ne olması lâzım geldiğini ve memleketin şartlarına göre Türk hâkiminin ne olması lâzım geldiği fikrini aşarlar. Bunlar gayet kolay. İki günlük çalışma ile, üç günlük çalışma ile sonuç alınabilecek şeylerdir. Ben Ankara'ya geldikten sonra daha başka bir hâkim olduğumu hissediyorum. Recai Seçkin beyleri, daha büyük hukukçularımızı hergün nerede acaba dinleyebilirim diye fırsatlar kolluyorum. Hâkimlerimizi hiçbir şey fakülteadaki o heyecanlı halleriyle, hepsi samimi, hepsi muhterem, hiç buna şüphe yok, fakat biz insanlarımızı eğitemiyoruz, onlara o terbiyeyi veremiyoruz. Onun için bu meseleler üzerinde çok ciddiyetle eğilmeli, hâkimlerin yetiştirilmesi meselesi üzerinde, istinaf mahkemesi üzerinde ciddiyetle durmalıyız.

Hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bülent Akmanlar.

BÜLENT AKMANLAR — Sayın Başkan, sayın meslektaşlarım;

Bir adalet sistemini teşkil eden unsurların arasındaki buzların çözülmesine yardım eden bu kongreyi tertip eden Barolar Birliği Başkanlığına teşekkürlerimi arz etmekle söze başlıyorum.

Bendeniz kongrenin Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonunda üye bulunmaktayım. Komisyonun hazırlamış olduğu rapordaki bütün konulara aynen iştirak etmekle beraber, diğer komisyonların raporlarında da yer alan ve çeşitli çevrelerin şikâyetlerine sebep olması bakımından bir özellik gösteren ve sayın Prof. Bilge'nin, sayın Yüksek Hâkimler Kurulu üyesi Kemal Gür'ün temas ettiği, hâkim ve savcılarının yetiştirilmesi konusuna kısaca değinmek istiyorum. Bu bir yerde tekrar oluyor belki, ama çeşitli çevrelerden gelen şikâyetler yerine, kendi kendimizi eleştirmek gibi bir durumu ortaya koyduğum takdirde, herhalde daha olumlu bir sonuç ulaşacağımız kanısındayım.

Hâkim, hâkim dediğim zaman hâkim ve savcıcı birlikte mütalâa ettiğimi ifade edeyim, hâkim bir yönde fikir, diğer yönde de aksiyon adamıdır. Kararını verinceye kadar geçirdiği safha içerisinde bir hâkim tam anlamı ile fikir adamı olarak ortaya çıkar, ama karar safhasına gelipte, eline kalemi aldığı zaman, kürsüden tefhime başladığı zaman, bu kararının gerekleri yerine getirilmeye başladığı zaman bu hâkim artık fikir adamlığının dışında bir aksiyon adamı haline gelmiştir. Bu aksiyonu ve diğer taraftan da fikrini ifade ederken belli konulara değinmek zorundadır.

Nedir bu konular?... Sosyal gelişme, teknolojik gelişme, ekonomik gelişme, hâkimi hem fikrinde, hem aksiyonunda tesir altına alan konulardır. Şimdi, hâkimi ve savcıcı nasıl buraya getiriyoruz? Hukuk Fakültesinde çok değerli öğretim üyelerinin irşatları ile belli bir konuda, ama sınırlı olarak yetişmiş olan Hukuk Fakültesi öğrencisi mezun olur, arzu ile hevesle gelir hâkim veyahut savcı olmak niyetiyle staja başlar.

Mahkeme kalemlerinde posta irsaliyesi doldurarak tamamlar bu staj süresini. Eğer, şansına bir öğretmen ve öğretici hâkimin veyahut savcının eline düşmemişse, gayet samimiyetle ifade ediyorum, mahkeme kaleminde posta irsaliyesi doldurmak ve hâkim kürsüsü önünde zabıt kâtibinin yanında oturup, eğer hâkim lütfe-derse hazırlık soruşturmasındaki tanık ifadesini de bir kere okuyun denildiğinde bunu okumaktan başka staj, meslekî tecrübe edinmez.

Öyle cumhuriyet savcısı vardır ki, stajını bitirip kur'a çektiği, vazife yerine gittiği zaman ilk hadisede, ilk otopsiye kadar ceset görmemiştir. Doktorla birlikte hadise yerine, cinayet mahalline gi-

dipte cesetle karşılaştığı zaman otopsiyi yapacak doktorun bazen savcıyı teskin etmekle uğraştığını çok duymuşuzdur, çok işitmişizdir.

Şimdi, bu nasıl temin edilebilir? Bunu temin etmek hakikaten Yüksek Hâkimler Kurulu üyesi arkadaşımızın ve sayın Prof. Bilge'nin ifade buyurdıkları gibi, Adalet Bakanlığının yapabileceği bir iş olmaktan çıkmıştır. Bugün bütün dünya hâkim ve savcıyı özel kuruluşlarda yetiştirir. Bu özel kuruluşlardan bir tanesinin muhtelif derslerinde bulunmak mutluluğuna, fakat birtaraftanda talihsizliğine eriştim. Neden biz yapamıyoruz? O yönden talihsiz hissediyorum kendimi.

Fransa'da «Santr National Dezetüd Jüdisier» tabir edilen bir müessese vardır. Bu müessese, birisi Paris'te, öbürü de Bordo'da olmak üzere iki merkez halinde çalışır. Bu merkezin öğretmenleri, yetiştiricileri Yüksek Hâkimler, tecrübeli hâkimler, öğretim üeleri ve sırasına göre doktorlar ve diğer ilim adamlarıdır. Bu müessesede neler öğretilir? Bu müessesede yetişen hâkim adli tabip kadar değilse dahi, bugün tatbikatta hepimizin başvurduğumuz bir hükümet tabibi kadar adli tıp bilgisine sahip olurlar ve bir otopsi sırasında hükümet tabibinin yanında sadece onun söylediklerini dinlemekle kalmaz. O adli tabibin söylediklerini dinlemekle kalmaz, onun yaptığı işe katkıda bulunur. Onun noksanını tamamlayacak derecede bu konuda yetişmiştir.

Bir misâl daha arzedeyim, bulunduğum bir derste Paris İstinaf Mahkemesi Onuncu Dairesinin Savcısı esas hakkındaki mütalâanın nasıl verileceğini anlatmaktaydı. Stajiyer hâkim, daha önce hazırlamış olduğu bir konuda kalkmış, esas hakkındaki mütalâasını okumakta. Bir cümle söyledi, dur dedi, o dersi idare eden İstinaf Mahkemesi Savcısı. «Burada dur. Bu cümleyi bitirdikten sonra cebinden mendilini çıkar. Kürsüde biraz dolaş, terini sil ki, senin bu söylediğin sözün jürinin üzerinde, hâkimler heyetinin üzerinde ve samiin üzerinde bıraktığı tesirin gerçekleşmesini temin et.»

BAŞKAN — Sayın Akmanlar, Genel Sorunlar diye ayrı bir bölüm var, orada bu hususları zikrederseniz memnun oluruz.

BÜLENT AKMANLAR (Devamla) — Efendim, bendeniz sayın Başkanlığa takdim ettiğim talebimde, Ceza Komisyonunda bu konu ele alındığı için.

BAŞKAN — Gerçi görüşüldü, fakat. Genel Sorunlar raporunda bunları toparlarsanız daha iyi olur.

BÜLENT AKMANLAR (Devamla) — Peki efendim, konuşmamı derhal bağlıyorum.

Konu bu efendim. Şu halde, Türkiye’de de bu tarzda bir müessesenin kurulup hâkim ve savcının kürsüye çıktığı zaman ne yapacağını bilerek çıkmasını sağlayacak bir kuruluşa ihtiyacımız vardır. Kongrenin bu konuda da komisyon raporlarına uygun istikamette karar alacağını ümit etmeme müsaade buyurunuz efendim.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, Av. Kemal Sarıbrahimoğlu’nun bir teklifi var : «Hatipler raporun tümü üzerinde konuşuyorlar. Başkanlığınızca bu tatbikata müsaade edildiğine göre bu açıdan konuşmak üzere söz istediğimi arz ederim.» diyor.

İsteğiniz nedir, açıklar mısınız?

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU - Açıklayayım efendim. Efendim, sayın hatipler umumiyetle raporun tümü üzerinde konuşuyorlar. Veya konuşan arkadaşlar var Başkanlığınız müsaade ediyor. Eğer böyle raporların tümü üzerinde konuşmaya müsaade ediliyorsa biz de tümü üzerinde söz istiyoruz. Yok eğer değilse, o zaman komisyon raporları üzerinde tenkitler ve teklifler özet olarak ifade edilsin ve konuşmalar daha süratli ve selâmetli cereyan etsin.

BAŞKAN — Evet zaten bizde o yolu tutmak istiyoruz Kemal beyefendi.

BİR ÜYE — Sayın Başkan, usul hakkında bir istirhamda bulunacağım. Ceza ve Ceza Usulü Komisyonu raporu okundu. Diğer komisyonların da raporları okunursa, burada iki raporda da yer alan hususlar hakkında ayrı ayrı konuşma imkânı kalmamış olur ve zamandan tasarruf etmiş oluruz. Tensip buyurulursa diğer raporlar da okunsun, arkadaşlar ondan sonra mütalâalarını bildirsinler.

BAŞKAN — Şimdi efendim, Ceza ve Ceza Usulü Komisyonunun raporu okundu. Arkadaşlar bu husustaki düşüncelerini söylediler. Raportöre söz verelim, bu meseleyi halledelim. İcabederse ondan sonra konuşuruz.

Şimdi şurasını arz edeyim Yüksek Kurula. Raporu tümü üzerinden oylayacağım. Yani ayrı ayrı maddeler üzerinden paragraflar üzerinden oya koymak mümkün değil.

İkincisi, şunu da arzetmek istiyorum, bu raporlar üzerinde değerli tenkitlerini, mütalâalarını söyleyen arkadaşlarımızın fikirleri, konuşmaları tesbit ediliyor. Bunları raporların altına yazacağız, o suretle bu raporlar neşredilecek ve bu raporların sunulacağı makamlara da o suretle sunulacaktır. Bunu da açıklamamda görülen lüzum üzerine fayda var.

Şimdi sayın Eralp arkadaşımız bu konuşmalara kısaca değindikten sonra okumuş olduğumuz raporu oylarınıza arzedeceğim.

CEZA VE CEZA HUKUKU KOMİSYONU RAPORTÖRÜ Doç. Dr. ERALP ÖZGEN — Sayın Başkan, kıymetli delegeler;

Sözlerime burada olumlu tenkitleriyle raporumuzun gelişmesine yardımcı olan arkadaşlarımıza teşekkürle başlamak istiyorum. Birde şu noktayı da peşin olarak bilgilerinize arzetmek arzusunda-
yım; Ceza Hukuku ve Ceza Usul Hukuku Komisyonu raporu, komisyon çalışmaları çok geç saate kadar sürdüğü için komisyon dağıldıktan sonra kaleme alındı. Yani komisyonun tümüne yeniden sunulup, onların reyini alma imkânı bulunamadı. Bu sebeple bu rapordaki bütün kusurlar, sadece raporun altında imzası bulunan bana ve sayın Komisyon Başkanı Prof. Erman'a aittir. Komisyon üyelerinin bu kusurlara bir dahli mevcut değildir.

Şunu peşinen itiraf etmek isterim. 1,5 gün komisyonumuzdaki görüşmeleri takip edenler gördüler, hakikaten bu son derecede üst seviyede ve çok değerli noktalara dokunulan meseleler ortaya atıldı, konuşmalar yapıldı.

Yine peşinen şunu bilerek huzuruza geldik ki, komisyonumuzun raporu komisyonun bu 1,5 günlük hakikaten değerli çalışmasını aksettirmekten çok uzaktır. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, mazur görmeniz için bunu arz ediyorum. 1,5 günlük uzun bir çalışmadan sonra bu raporu yazmaya oturduk. Doğrusu değil rapor yazmak, hareket etmek imkânımız dahi zordu bu raporu yazarken. Bu yüzden pekçok eksiklerimiz oldu.

İkinci nokta da şu, Ceza Kanunu, Ceza Usul Kanunu ve ceza hükmünü taşıyan özel kanunlar, yargıç olsun, savcı, avukat, öğ-

retim üyesi olsun, herkesin pekçok derdi olan kanunlar. Ve bu sebeple o derece çok dert ileri sürüldü, o derece çok maddelerde tenkitler, düzeltme talepleri ileri sürüldü ki, bunların hepsini rapora yazmaya kalksaydık âdeta yeni bir tebliğ yaratmak durumunda kalacaktık. Bu yüzden raportör ve sayın Komisyon Başkanı ile birlikte şöyle bir yol tuttuk : genel temayül bir kere, gerek Ceza Kanunumuzun, gerekse usul kanunumuzun artık günümüzün şartlarına uymadığı, yeni baştan mutlaka elden geçirilmesi gerektiği kanaatinde birleşiyordu. Bu yüzden Ceza ve Usul Kanunlarında tüm değişiklik, yeni bir Türk Ceza Kanunu, yeni bir Türk Ceza Muhakemesi Kanununa ihtiyaç belirtildi. Bunların yapılması arzusu ile ri sürüldü.

Bu belirtildikten sonra, ileri sürülen, arzulanan, maddelerde hatalı görülen bütün maddeleri yeniden yazmaya kalksaydık hemen hemen gerek ceza kanununun gerek usul kanununun yarısından fazla maddelerini tekrar saymak gerekecekti. Bu da yine tüm değişiklik anlamına gelecekti. Bu sebeple takdir hatası olabilir, fakat komisyonda bilhassa üzerinde durulan, bir-iki kişinin derdini değilde, komisyonun büyük ekseriyetinin hatalı bulduğu maddelerden kısaca bahsetmek suretiyle bunların öncelikle ele alınması gerektiğine, fakat bunun yeterli olmayıp, tüm değişikliğin de bu arada yapılması icabettiği konusuna dokunduk.

Raporumuzda yeralan ve bilhassa Ceza Hukuku ile ilgili kısmında maddeleri numaraları ile sarahaten belirtilmiş hususlar hiçbir zaman tahdidi değildir. Arzettiğim gibi, üzerinde münakaşa açılmış veya açılmamış, ama dert olarak ileri sürülen maddeler belkide Ceza Kanunumuzun maddelerinin yarısını tutuyordu sayı itibariyle. Bunlar sadece bunun içinden seçilmiş birer örnektir ve komisyonda üzerinde çok münakaşa edilip, genel olarak büyük bir ekseriyetin katıldığı maddelerdir. Yoksa, hiçbir zaman arzettiğim gibi, tahdidi maddeler değildir.

Bütün arzulanan maddelerin öncelikle ele alınmasını söyleseydik bu takdirde öncelikle hiçbir madde ele alınamayacak, yine tüm değişiklik lâzım, çünkü bu maddeler zaten kanunun yarısını teşkil ediyor itirazı ile karşılaşacaktık. Biz çok bariz, gözebatan, gerek adaletsizliklere sebep olan, gerekse kanunda mantıksızlıklara sebep olan maddeleri yazmayı tercih ettik.

Örneğin, 304 ncü maddeyi yazdık. 304 ncü maddenin 1 nci fıkrasında ceza evinde ayaklanmalarda 1 seneden 3 seneye kadar ha-

pisten bahsediyor. 2 nci fıkramız, bunun silâhlı olması halinde 3 seneden 5 seneye kadar hapis diyor. Daha sonraki fıkrâ, muayyen hallerde yarı nisbetinde artırılabilceğini öngörüyor ve sonra son bir fıkrâ geliyor, diyor ki, bu maddeye göre, yani 1 sene, 3 sene, 5 sene ceza öngören bu maddeye göre müebbet ağır hapse mahkûm edilmiş olanlar. Bu derece 5 seneden fazla ceza görmeyen bir maddeden bahsederken, bu maddeye göre müebbet ağır hapse mahkûm olanlar 30 sene geçmeden meşruten tahliye edilmez, şeklinde büyük kanun mantıksızlıklarının ortaya çıktığı sadece birkaç maddeye işaretle yetindik.

Sayın konuşucular burada eksiklerden bahsettiler. Hakikaten burada bahsedilen ve eksik olduğu söylenen maddeler, meseleler komisyonunda görüşme konusu yapıldı. Fakat, bahsettiğim üzere, bunlar genellikle ya bir veya birkaç kişinin dileğini, temayülünü, arzusunu dile getiriyordu. Genel bir görüşmeye konu olmadı veya oylamaya konu olmadı. Yahutta bunlar ikinci derecede görüldü. Tüm değişiklikte nazara alınması icabeden hususlar olduğu için oraya bırakalım dendi ve yüzden sarahaten öncelikle ele alınması gereken husus olarak rapora geçmedi.

Örneğin, sayın ve sevgili arkadaşım Toroslu'nun, özel hükümlerin sistematığı konusundaki izahatı hakikaten büyük bir zevkle dinlendi ve hemen hemen komisyonun oy birliğiyle diyebileceğim şekilde tasvibine mazhar oldu. Fakat dendi ki, bu ancak Ceza Kanununun tamamen değiştirilmesinde nazara alınacak bir konudur. Bunun üzerinde münakaşa eder, bu rapora dercetmeye kalkarsak tüm Ceza Kanununu elden geçirmek gibi bir duruma düşeriz. Bunun ise 1,5 günde imkânsız olduğu meydandaydı.

Adli zabıta kurulması konusunun raporda eksik olduğu belirtildi. Bu dilek ortaya atıldı, fakat komisyonunda üzerinde detaylı bir münakaşa cereyan etmedi ve bir oylamaya gidilmedi. Ben şahsen raportör olarak söylemiyorum, bir delege olarak adli zabitanın kurulması gereğine inanan ve bunu arzulaayan bir insanım. Bu sebeple rapora koymayı özellikle isterdim, ama dediğim gibi, en nihayet komisyonunda üzerinde fazla durulmadığı için rapora geçirmedik.

Eksikler olarak ileri sürülen burada, ki burada eksik olarak ileri sürülenlerin dışında da bazı eksikler var raporda, dediğim gibi çok madde üzerinde görüşüldü. Yargıcın reddi, yargıcın çekilmesi,

sorgu yargıcının son tahkikata iştirak etme yasağının kaldırılması konuları bir dert olarak ileri sürüldü, fakat biz hiçolmazsa, başkan ve raportör olarak öyle bir kaniya vardık ki, bunlar ancak ceza Usul Kanununun bir tüm değişikliğinde düşünülebilecek, yeni bir sistem kurulurken bu sistem içerisinde yerlerini bulması gereken konulardı. Bu yüzden münferit madde halinde rapora geçirmedik.

Sorgu yargıçlığının kaldırılıp kaldırılmaması uzun zamandır münakaşa edilen ve günümüzün de konusu halinde bir mesele olduğundan özellikle ayrı bir madde şeklinde yazıldı ve esasen bunun üzerinde unzun münakaşalar da komisyonumuzda cereyan etmiş ve bir oylamaya da bağlanmıştı. Bizim rapora geçirdiğimiz husus komisyonun bu konuda oylama sonucu verdiği kararı ve yine bu oylama sonucu tasdike tabi kararların kaldırılması, sorgu yargıcına artık itimat edilmesi gerektiği noktasındaydı. Şüphesiz bir müessesenin muayyen noktaları değiştirilirken, tasdike tabi kararlar kaldırılırken buna uygun değişikliklerin kanunun diğer maddelerinde de yapılması gereklidir. Fakat komisyonumuz ve bilhassa raporda bu derece detaya inmeyi lüzumsuz bulduk. İleride tasdike tâbi kararlar kaldırılırken şüphesiz buna uygun madde değişiklikleri, diğer maddelerde bununla mütenakız duruma düşecek hususların düzeltilmesi gereklidir, ama biz eğer her teklifte bununla ilgili olarak kanunda yapılacak değişiklikleri de komisyon raporuna alsaydık, herhalde 1,5 gün bizim için yetişmezdi, fakat burada şahsî bir kanaatimi belirtmek isterim. Tasdike bağlı kararlar kalkacaksa, sorgu, yargıcı, yani son tahkikatın açılmaması kararına itirazın mümkün olamayacağı şeklindeki sayın konuşmacının söylediği korkunun yersiz olduğu kanaatındayım. Bir defa şu da malûmunuz olduğu üzere, mahkeme makamı ve yargıç makamı diye bir şey mevcuttur ve kaidemiz, aksine hüküm olmadığı takdirde yargıçlık makamı kararlarının hepsi aleyhine itiraz yoluna gidilebileceğidir. Sorgu yargıcı da bir yargıçlık makamı olduğuna göre, tashihe tabi kararlar kalkarsa, sorgu yargıcının, aksine istisna da yok gidilemez, diye bu takdirde son tahkikatın açılmaması kararı aleyhine ve itiraz yoluna gidilebilir. Esasen 299 ncu maddenin 1 nci bendinin (a) fıkrasından da istifademiz mümkündür. Burada diyor ki : «Tasdik ile tekemmül etmeyen kararlar» Tasdik hususunu kaldırınca bütün kararlar tasdik ile tekemmül etmeyen karar haline gelecek. «...hakkında sorgu hâkiminin mensup olduğu asliye mahkemesi reisi veya hâkimi itiraz mercii olmaktadır.» Bu fıkradan istifade etmek suretiyle de böyle bir tehlike önlenmiş olur.

Tevkif konusu görüldü ve raporumuzda üzerinde genellikle fikirlerin birleştiği iki husus zikredildi.

Bunlardan birincisi tevkif sebeplerinin Anayasaya uygun hale getirilmesi idi. Tevkif sebeplerinin, ek şartlar dediğimiz üçüncüsünde «Hükümet ve Devlet nüfuzunu kıran» şeklinde başlayan kısmın, Anayasa Mahkememizin Anayasaya uygun olduğu kararına rağmen, Komisyonda genellikle bunun Anayasaya aykırı olduğu kanaati hâkim oldu. Anayasaya uygun hale getirilmekten kastımız bu idi.

Bir de, hazırlık ve ilk tahkikat safhalarında sanıkların tevkif edildiği, hazırlık veya ilk tahkikatın çok uzun sürdüğü ve bu safhada sanık kişinin çoğu ahvalde lüzumsuz yere uzun süre tutuklu kaldığı müşahede edildiği, bunun, yabancı bazı garp ülkelerinde olduğu gibi muayyen bir süre ile tahdit edilmesi fikri hâkim oldu komisyonda.

Son soruşturmada da aynı hususun rapora eklenip eklenmemesi meselesi : Aslında günümüz realitelerine göre son soruşturmada da böyle bir tahdit konulması öngörülebilir. Ancak bunun şöyle bir tehlikesi olduğu kanaatına vardık :

Dünkü komisyon çalışmamızda, sayın Kongre Başkanımız Abdullah Üner'in belirttiği üzere, Ceza Muhakemesi Kanunumuzun esas ruhu son tahkikatın uzamaması, bir oturumda, bir günde, iki günde, üç günde bitirilmesidir. Bu durumda eğer gerekli olanaklar mevcut olur da kanun ruhuna uygun tatbikata yönelecek olursa, son soruşturma, duruşma devresi bir veya iki günde sona erdirilecektir. Bir veya bir iki günde sona erdirilecek bir safhada da, tevkif şu kadar sürerse ortadan kalksın, demek lüzumsuz olur. Biz düşündük ki, eğer son tahkikatta tevkif uzun sürecek olursa kaldırılınsın diye bir hüküm olmasını teklif edersek, böyle bir hüküm kanunda yer alırsa, bu hüküm kanunun ruhu ile tenakuz haline düşer. Ve adeta bu hükümle biz kanunun ruhunu yoketmiş, son soruşturma uzun da sürebilir şeklindeki bozuk bir tatbikatı kanun hükümü haline getirmiş oluruz korkusundan hareket ettik.

Önemsiz bazı suçların asliye cezanın görevinden çıkarılması konusuna bir sayın delege burada değindi. Bu, mahkemelerin görevlerinin düzenlenmesi ile ilgili bir konudur ve bizim kanaatimizce tüm usul kanunu değişikliğinde ele alınması gerekli bir konudur. Yoksa şu anda hatıra gelen birkaç suçu asliyeden çıkarıp sulh cezaya

vermek veya bunu beledî ceza haline çevirmek her zaman eksik kalmaya mahkûmdur, bunun bir sistem içinde mahkemelerin görevleri yeni baştan düşünülüp yeni bir hükme bağlanırken nazara alınması gerekli bir dilek olduğuna inanıyoruz.

Kefaletle salıverilme konusundaki dileğe gelince;

Sayın delegenin komisyonda da belirttiği arzu şu idi : Muayyen şartlar altında kefaletle salıverilme yargıcın takdirine bırakılan bir müesse olmaktan çıkarılsın, mecburi bir müessese haline getirilsin. Yani kanundaki «Kefaletle salınabilir» sözcüğü kaldırılıp, «Salınır» sözcüğü konsun.

Bunun rapora geçmemesinin sebebi şudur : Aynı arzuyu sayın delege komisyonda da belirtmişti amma, sadece şahsî bir talebi olarak kaldı, bunun üzerinde görüşme olmadı veya herhangi bir oylama olmadı. Ayrıca şahsî kanaat olarak ta şunu belirtmek isterim : Böyle bir değişikliğin maksada uygun olacağı kanısında da değilim. Bir kere yargıçlarımıza pek çok konuda güvendiğimize göre, kefaletle salıverme konusunda güvenmemek için bir gerekçe olmasa gerek.

Ayrıca sayın delegenin teklifi şu : ağır cezalı değilse, deliller de toplanmış, yani delilleri yok etme tehlikesi de yoksa kefaletle salıverilir. Esasen bu halde genellikle tevkif sebebi yok zaten. Ağır cezalı değil, deliller de toplanmışsa, —Bir üçüncü bendimiz; hükümetle devlet nüfuzu kıran kısım hariç— zaten tevkif sebebi yok. Tevkif sebebi olmayınca kefaletle salıverme meselesi bahis konusu dahi herhalde olmayacaktır.

Özel kanunlardan ikisi raporumuza geçti. Bunlardan birinin, büyükbaş hayvan hırsızlığı ile ilgili olanın büyük adaletsizliklere yol açtığı ve komisyonda belirtilen misaller üzerine, kapalı bir yerden, örneğin bir eşek çalmanın adam öldürme ile aynı şekilde cezalandırılması şeklinde bir durumun ortaya çıktığı belirtildi ve bu esasen bir tebliğ konusu idi, bu yüzden rapora geçti.

Kambiyo mevzuatı da yine bir tebliğ konusu idi, bu da oylandı kabul edildi, rapora bu yüzden geçti.

Bunlar, belki raporun ifadesi aceleye geldiğinden yeterli değildir, tahdidî olarak anlaşılıyorsa bunun düzeltilmesi lâzımdır, bunlar şüphesiz tahdidî değildir. Fakat ceza hükmü taşıyan özel

kanunların hepsi üzerinde bir taramaya komisyonumuz gitmedi, esasen vakit de buna müsait değildi. Bu sebeble ceza hükmünü havi özel kanunların hangisini buraya yazalım, hangisini yazmayalım meselesine girmemiz işlerimizi herhalde epey aksatır. Bu yüzden, bu iki kanunun örnek olduğu ve bunun gibi diğer özel kanunların da taranması gerektiği dileği belirtilmekle yetinilebilir zannediyorum.

İstinaf mahkemeleri meselesine gelince; maalesef bu önemli konu hemen hemen komisyonun dağılmak üzere olduğu saatlerde ele alındı. Üzerinde, hakikaten sayın delegelerin bahsettiği üzere çok kısa bir görüşme oldu ve sarıh bir oylamaya da gidilmedi ama, umumî temayül de bunda belirmişti. Yine açıkça söylenir ki, istinaf mahkemelerinin kurulmasının pek lehinde bir kimse olmamakla birlikte, Komisyonun temayülü belirlediği için bunu rapora yazmayı bir borç addettik.

İstinaf mahkemeleri neden kurulmalıdır, ne şekilde kurulmalıdır, yeni bir duruşma devresi yapmak üzere mi kurulmalıdır, sadece temyiz işlerini hafifletmek üzere mi kurulmalıdır vesaire konuları üzerinde bir tartışmaya geçilemedi, zaman darlığından. Bu, komisyonun bir dileği şeklinde belirlediğinden rapora geçirdik, takdir yüksek Kongrenizindir.

Ve nihayet son bir mesele de; yargıçların yetiştirilmesi meselesini yine komisyonun genel temayülü olarak rapora geçirdik. Komisyonda hemen hemen bütün delegeler, yargıçların iyi yetiştirilmesi gereğine, pek de yeterli olmayan bir staj sonucu derhal kürsüye çıkarılıp bilgisizliğin doğuracağı aksaklıkların önlenmesi gerektiğine inançlarını belirttiler. Fakat iyi yetiştirme ne şekilde olmalıdır? Bu konu üzerine, komisyonda eğilme imkânı olmadı. Esasen bazı şeylerin değiştirilmesi, düzeltilmesi arzuları raporumuzda var. Bunların ne şekilde ve hangi yolla değiştirilmesi konuları hemen hemen hiçbirinde yer almadı; çünkü her talepte bir de yön göstermek, nelerin yapılması gerektiğini yazmaya kalksaydık çok geniş bir raporla huzurunuzda gelmek gerekirdi, buna da imkân mevcut değildi.

Sözlerimin sonunda sizden tekrar aksaklıklar için özür diliyorum.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Efendim şimdi, Salim Özdemir imzasıyla bir teklif yapıyor; «Sayın Eralp Özgen'e cevap vermek için söz istiyorum.» deniyor. Demin de arzettiğim gibi, bütün tenkit ve temenniler ayrıca bu raporun altına yazılacak ve birlikte neşredilecektir. Zaten bu komisyon raporu komisyonda enine boyuna konuşuldu, çok esaslı konuşmalar oldu, hepsi tesbit edildi. Bunun için, ayrıca sayın Salim Özdemir'e söz vermek lüzumunu duymuyorum. Arzederim.

Bu suretle Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Komisyonu Raporu üzerindeki görüşmeler bitmiş oldu. Şahsen de katıldığım bu komisyondaki çalışmalar cidden çok verimli oldu. Orada konuşan arkadaşlar çok hazırlıklı ve konuyu iyice incelemiş olarak geldikleri görüldü. Tekrar ediyorum; bu raporlar arkadaşların tenkit ve temennileriyle birlikte yayınlanacaktır.

Şimdi,raporu olduğu gibi, tüm olarak yüksek oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim. Komisyon raporu aynen kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, oturuma 10 dakika ara veriyorum.

KAPANMA SAATI : 11,15

İKİNCİ OTURUM

Toplantı Saati : 11.25
Başkan Vekili : Zeki Yücel

BAŞKAN — İkinci oturumu açıyorum. Müzakerelere başlıyoruz.

Kongrenin çalışmalarının ikinci bölümünü Medeni, Borçlar ve İş Hukuku teşkil etmektedir. Bu bakımdan Medenî ve Borçlar Hukuku Komisyonunun yerini almasını rica edeceğim.

Bu arada, kongrenin yönetimi ve kongre adına yayınlanacak raporların yazılış tarzı üzerinde verilmiş çeşitli tavriler var.Divanınız bu tavrilere uygun olarak yönetimi kararlaştırmış olduğundan, bu önerileri ayrı ayrı, zaman almamak bakımından, okutmayı faydalı bulmamaktadır. Yalnız, arkadaşlarımızın bir kısmı tarafından verilen öneride, komisyon raporlarının tüm olarak

okunduktan sonra müzakerelere geçilmesini teklif etmektedirler. Ancak komisyonlarda vazife almış bazı öğretim üyelerimizin aynı zamanda derslerinin bulunması nedeniyle bu önerenin de, gündemi değiştirmek suretiyle uygulanmasında sakınca olduğu kanısındayız. Ceza Komisyonu raporunda yapmış olduğumuz uygulamayı diğer komisyon raporlarında da yapmamıza müsaade etmenizi rica edeceğiz.

Her komisyona ortalama 1,5 saat isabet etmektedir. İş Hukuku hocası ve Komisyon Başkanının derste olması nedeniyle buna ait komisyon raporunun öğleden sonra okunmasını ve müzakeresini rica edeceğim. Bu itibarla evvelâ Medeni ve Borçlar Hukukunun raporunun okunmasıyla çalışmalarımıza başlıyoruz.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU — Efendim elbette saygı değer öğretim üyelerinin komisyon başkanı olarak burada bulunup tekrar bizlere hitap etmesini arzu ederiz. Bu bizim için büyük bir zevk, büyük bir şereftir. Ancak şurada gördüğümüz üzere, ve şu toplantının mahiyeti icabı konuşmalar oluyor, temenniler oluyor, bir karara da iktiran etmeden nihayet komisyon raporu usulen oylanıyor. Komisyonların ayrıca raportörleri var, bunlar da yetişmiş hukukçu arkadaşlar. Bulunmayan arkadaşın yerine raportör çıkar, konuşur, gerekli izahatı verir ve bu seremoni de bu şekilde her raporu ayrı ayrı ele almak hem hatipler için sıkıntı veriyor, çünkü çeşitli konular birbirine bağlıdır, bu, hukuk çünkü; hem de zaman alıyor ve lüzumsuz bir seremoniden ibaret oluyor ve her geçen saatte biraz daha sayımız azalıyor.

Ben istirham edeyim, sayın komisyon tamamını okusun, hatta raporları hepimiz az-çok okuduk, birer ikişer komisyonda bulunduk, raporların okunmasından da sarfınazar buyurulsun, müzakerelere geçilsin ve bu suretle de selâmetle bu iş yürütülsün ve değerli hatiplerin son derece bilgili, tecrübeli arkadaşlarımızın fikirlerinden de hiç olmazsa şifahen istifade etmiş olalım.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Komisyon Başkanı, buyurunuz.

KEMAL TAHİR GÜR SOY — Efendim, arkadaşım Borçlar Hukuku ve Medeni Hukuka ilişkin komisyon raporunu okuyacaklar. Yalnız 1 nci maddede redaksiyon yönünden önemli bir aksaklık müşahade ettik; dün akşam çok yorgunluk neticesi olmuştur. Bu, diğer komisyondaki arkadaşlarım da mutabık olarak yeniden düzenlemiş bulunuyoruz. Arkadaşım yeni metni ile okuyacaklardır; birinci maddenin ifade tarzı biraz başkadır.

MEDENİ HUKUK VE BORÇLAR HUKUKU KOMİSYONU RAPORTÖRÜ — Komisyonumuz Medeni Hukuka ilişkin olarak aşağıdaki değişiklikleri önermektedir :

1. Kusuru sebebiyle boşanma dâvası açan eşin dâvası reddedildikten sonra, her ne sebeble olursa olsun belli bir süre eşler müşterek hayatı tesis ve idame ettirmemiş iseler, dâvası reddolunan kusurlu eş boşanma dâvası açabilir.

2. Medeni Kanununun 134 ncü maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki hükmün ilâvesi uygun görülmüştür :

Her iki eşin boşanma istediklerini şahsen beyan etmeleri, evlilik birliğinin sarsıldığına bir delil teşkil edebilir. Hâkim bu delili serbestçe takdir eder.

3. Boşanma halinde ailede karşılıklı yardımlaşma niteliğini aşacak ölçüde, diğer eşin işinde bilfiil çalışarak onun mamelekinin artışına katkıda bulunmuş olan eşin, iktisap edilen mamelekten hak —pay— isteyebilmesi yasa ile düzenlenmelidir.

4. Furu ile içtima eden sağ kalan eşin intifa hakkını seçmesi halinde, murisin tasarruf nisabının ne şekilde hesap edileceğinin düzenlenmesi ve özellikle, 903 sayılı Kanun ile getirilmiş hükümlerin düzeltilmesi temenni edilmiştir.

5. Medeni Kanununun 552 nci maddesindeki tercüme yanlışlığı düzeltilmelidir.

6. Evlatlığın mirasçılığına ilişkin Medeni Kanun hükmünün, evlatlığın sadece evlat edinenin mirasçısı olmasına ve halefiyetin varit bulunmadığına dair açıklığı karşısında yapılan değişiklik önerisinin benimsenmemesine karar verilmiştir.

7. İptal hükmünün sadece bunu talep eden mirasçılar hakkında hüküm ifade edeceği yolundaki mevcut sistemimizin uygun

olacağı için Medenî Kanunun Ön Tasarısındaki 500 ncü maddenin 3 ncü fıkrasındaki görüşün benimsenmeyeceği kabul edilmiştir.

8. Üçüncü şahıs aleyhine tenkis dâvası açılmayacağı, ilgililerin tenkis dâvası dışında kanun yollarına başvurabileceği görüşü benimsenmiştir.

9. Ölüme bağlı tasarrufun mahfuz hisseli olan ve olmayan mirasçılara birlikte yapılması halinde, kanunda boşluk olduğu ve bunun 503 ncü maddenin «Mahfuz hisseli mirasçıya ölüme bağlı tasarruf yoluyla yapılan ve tasarruf nisabını tecavüz eden teerrular, mahfuz hissesinden fazla olan miktarlarla mütenasiben tenkise tabidir.» şeklinde değiştirilmesiyle doldurulabileceği kabul edilmiştir.

10. Mirasın defterinin tutulması talebi, mirasın reddedilebileceği tarihten itibaren üç ay içinde yapılmalıdır.

11. Medenî Kanunun 545 nci maddesine ilişkin teklifin redine karar verilmiştir.

12. İştirak halinde mülkiyet sisteminin uygulamada beliren sakıncaları gidermek kaydıyla, miras hukukunda aynen muhafaza edilmesine karar verilmiştir.

13. 766 sayılı Kanunun öngördüğü tesbit davalarının uzamasının uygulamadan doğan bir zaaf olduğu ve uygulamaya ilişkin tedbirlerle bunun düzenlenebileceği ve bu itibarla Kanunda değişikliğe mahal olmadığı görüşü benimsenmiştir.

14. Satış vaadi ile ilgili Noterlik Kanununun 44 ncü maddesinin (B) bendinin «Noterler, yaptığı gayrimenkul satış vaadi sözleşmelerini şerh için gayrimenkulün bağlı bulunduğu tapu muhafızlığı veya memurluğuna re'sen bildirmekle yükümlüdürler.» şeklinde değiştirilmesi kabul edilmiştir.

II. Borçlar Hukukuna ilişkin değişiklikler hususunda şu görüşlere yer verilmiştir :

1. Borçlar Kanununun kusura dayanan sorumluluk esasının aynen muhafazasına ve özel bir riski tazammun eden işletmelerden doğan zararların kusursuz sorumluluk prensibine dayanan bir tazmin şekline özel kanunlar yoluyla kavuşturulmasına karar verilmiştir.

2. 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun öngördüğü huku-
kî sorumluluğun yeniden düzenlenmesine;

a) Prensip olarak işleten sorumlu olmalıdır. Aracın maliki ise ancak aracı ticarî bir kazanç sağlamak amacıyla işletene bırakması halinde onun ile birlikte ve müteselsilen sorumlu olmalıdır.

b) Kusursuz sorumluluk esası benimsenmiştir.

c) Mecburi sigorta hadleri artırılmalı, sigorta hadleri dışın-
da kalan kısma ilişkin sigorta taleplerinin de sigorta şirketleri ta-
rafından yerine getirilmesi zorunlu kılınmalıdır.

d) Resmî daireler ile iktisadi devlet teşekküllerine ait araç-
ların sebep oldukları zararlar hakkındaki davalar da Trafik Kanu-
nu hükümlerine göre adliye mahkemelerinde görülmelidir.

e) Zarar halinde sorumluları belirten ve araç üzerindeki mül-
kiyetin devrini ve mülkiyetten gayri aynı hakların tesisini tanzim
eden kurucu nitelikte, devletin sorumluluğu altında, bağımsız bir
motorlu taşıt araçları sicili sistemi kurulmalıdır.

BAŞKAN — Konuşma sırası arkadaşımız Sayın Cemil Saatçioğ-
lu'ndadır. Buyurunuz.

CEMİL SAATÇIOĞLU — Sayın Başkan ve üyeler;

Medeni Hukuk Komisyonu bir maddesinde; hayatta kalan eşin
intifa hakkından bahsetmektedir. Hazırlanan Medeni Kanun ön ta-
sarısında intifa müessesesi tamamen yasadan çıkarılmaktadır. Ha-
kikaten tatbikatta gerçeklerimize uygun bulunmayan intifa müesse-
sesinin çıkartılmasında zaruret vardır. Bu itibarla raporda belirtti-
len intifanın kalması şeklindeki hükmün kalkması daha isabetli
olur kanısındayım.

Diğer bir husus; raporda iştirak halindeki mülkiyetin aynen
muhafaza edilmesi kaydı ileri sürülmektedir. İştirak halindeki mül-
kiyet tatbikatta mahkemeleri çok uğraştırmakta ve bir çok ihtilât-
lara sebebiyet vermektedir. Bu itibarla, yine Türkiye'nin gerçekleri-
ne uygun bulunmayan iştirak halindeki mülkiyetinde yine yasadan
çıkarılması uygun olur kanısındayım.

Diğer bir husus; yasalar, ülkelerin ve milletlerin gerçeklerine
uygun olmalıdır. Türk Medeni Yasası İsviçre medeni yasasından
alınmıştır. İsviçre medeni yasasında İsviçre kantonlarının hukuk-
ları göz önünde bulundurularak tedvin edilmiştir. Bu itibarla İsviç-
re'de bulunan katolik kantonların bünyelerine uygun olarak ayrılık

müessesesi kabul edilmiştir. Türkiye’de, mevcut gerçeklere göre boşanma müessesesi kalmalı, bizim bünyemize aykırı bulunan ayrılık müessesesi kaldırılmalıdır.

Maruzatım bu kadardır. Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Mahver Öztop, buyurun.

MAHVER ÖZTOP — Kongrenin sayın üyeleri ve sayın Başkanı; hepinizi İçel Delegatesi olarak saygı ile selâmlarım.

Bendeniz, kadın hukuku üzerinde önemli bir tesir yapacak olan boşanma hususundaki Kurultayın temennisi üzerinde söz almış bulunuyorum. Eğer böyle bir sözü almamış olsaydım, hemcinslerim tarafından muaheze edilecektim.

Boşanma hükümleri Medeni Kanunumuzda bir sistem halinde mütalâa edilmiştir. Kanunun sistemi, boşanmayı kısıtlayıcı ve kadını —bizim hukukumuzda böyle yerleşmiştir, belki mehadza böyle değildir— himayeye matuftur. Ve şükranla anmak lâzımdır ki, Temyiz Mahkemesi bir çok kararlarında kadın hukukunu koruyucu nitelikte hükümler tesis etmiştir.

Medeni Kanunda kusurlu eşe tanınmış olan boşanma dâvası hakkı, Medeni Kanunun sisteminin zarurî bir neticesidir. Kusurlu eşin boşanma dâvası açamaması nedeniyle dâvaları reddediliyor. Yani dâvanın reddediliş nedenlerinden birisi, dâva açan şahsın kusurlu bulunmasıdır. Tebliğde hem 134 ncü maddeden bahsediliyor, hem de kusurlu olması nedeniyle dâvası reddedilir, bu sebeble muayyen bir müddet beklemiş olan diğer eşe —ki, bu ekseri erkektir— bilâhara dâva açmak yeteneği tanınıyor. Bendeniz bunu büyük bir çelişme olarak mütalâa ediyorum.

Bahusus yuvadaki selabet ve yuvadaki saadet kalmamış ise, taraflara rızâi bir boşanma sebebi getirmiş olan Komisyonun görünüşünü bendeniz şükranla karşıladım. Hakikaten, mahkemelerde tebellür ettiği gibi, biz muvazaalı şahitlerle —İfademi mazur görünüz, yani belki de ihdas ettiğimiz şahitlerle —böyle dâvaları rızâi boşanma şeklinde neticelendiriyoruz. Ve bunlar bizi hakikaten rencide ediyor. Bir şahide aile mahremiyeti hakkında, ola ki karı ve koca geçimsizdir, fakat yekdiğerine hiç bir surette en ufak bir çıkış yapmamıştır; geçimsizlikleri tamamen ruhî bir sebebe istinat etmektedir. Böyle bir aile çevresi içerisinde; sen bana hakaret et-

tin, böyle geçimsizlik yaratan bir kadın vardır veyahut da karısını ihmal eden bir erkek vardır demek ve bunları hakikaten dostlarımıza, bizi başka nezaket çerçevesi içerisinde tanıyan dostlarımızdan şahitliklerini rica etmek yolu hakikaten olumsuz bir yoldur ve bu yolun tanınmış olmasını ben bir kadın olarakta şükranla karşıladım.

Şimdi, bu sebep tanınmışken ve 134 ncü maddede de hakikaten boşanma sebebi olarak Kanunu Medenimizde şiddetli geçimsizlik sebebi mevcut iken, ayrıca boşanma dâvası kanun süzgecinden geçmiş olan bir şahsın, bir eşin, muayyen bir bekleme sonunda bu dâva hakkını ihraz etmesi ne derece hukukî bir görüşle kabili teliftir? Bunu muhterem heyetinizin görüşlerine ve sağduyularına ithaf ediyorum.

Bu itibarla bendeniz, bu uzun bekleme süresinde, eğer boşanma dâvası reddedilmiş ve taraflar bir araya gelmemişlerse, tabiatıyla karı veya koca evlilik birliğine davet edilmemiş demektir. Lütfet-sinler, karı ve koca eğer evlilik birliğinde, bizim gerek Anayasamızın gerek hukuk düzenimizin ve gerekse geleneklerimizin icabettiği bir hususu, bir adeti is'af ederek bir davet yapsınlar, karı ve koca tekrar bir araya gelmeyi denesinler ve bu bir araya gelmekten sonra tekrar bir dâva hakları doğsun.

Bu itibarla yani kusurlu ve hatta belki çok ağır derecede kusurlu olan bir eşe bu şekilde bir yol tanınmasını ve bunu muhterem Birinci Hukuk Kongresinin tasvip etmesini, bendeniz, yani tekrar surette görüşülmek veya Başkanın dikkatine arz edilmek suretiyle tebliğden çıkarılmasını muhterem heyetinize arz ve teklif ediyorum.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Esat Şener, buyurun.

ESAT ŞENER — Sayın Başkan, sayın üyeler;

Sabahleyin raporu okuduğum zaman üzücü bir yanlışlık olduğunu görmüştüm, ama sayın Komisyon Başkanı bunu düzelttiler. Esasında ben o düzeltilen şekline de muhalifim, komisyonda da bunu, o Dairenin uygulayıcısı olarak sakıncaları ile birlikte arzettim. Ama diğer arkadaşlar aksi görüşü benimsediler. Ben şimdi, yine Komisyonda arzettiğim sakıncaları ve görüşümü arzedeceğim.

Bugün Medeni Kanununun 134 ncü maddesi, kusurlu olan eşe bo-

şanma dâvası açmak hakkı vermemiştir. Diğer bir ifadeyle; dâva açabilir, tabiatıyla açmasına engel yok, ama bu dâva redde müncerdir.

Sayın Velidedeoğlu'nun hazırladığı ve Adalet Bakanlığı tarafından bütün hukukçulara gönderilen tasarıda, memleketin zaruretlerinden bahsedilerek, 134 ncü maddeye bir fıkra eklendiğini görüyoruz. Ve sanıyorum ki, Medeni Hukuk Komisyonu da bu fıkranın etkisi altında kalarak, biraz önce sayın Kemal Gürsoy'un açıkladığı şekilde bir metnin teklif edilmesini uygun buldu. Oysa bu, doğru olmamak lâzım gelir.

Evvêlâ, bizim hukuk sistemimizde, kusurlu olan kişi hiç bir zaman hak ve menfaat elde edemez. Yani bir kimse kendi kusuruna dayanarak bir hak ve menfaat isteyemez, kanun buna elverişli değildir, hukuk buna imkân vermemiştir. E hal böyle iken; boşanma dâvası açmış, haksız olduğu anlaşılmış, kusurlu olduğu anlaşılmış ve bu dâvası reddedilmiş kişinin birliği bir süre devam ettirmemesi (Ki, kendi elinde bu.) sebebiyle bu haksız davranışını tekrar mahkeme önüne getirmesini ve bundan kendi yararına bir boşanma sebebi, bir boşanma hakkı elde etmesi hukukun genel kurlarıyla bağdaşamaz. Bir yerde haksızlık, kusur varsa, artık ona dayanılarak bir hak ve menfaat istenemez.

Alınan ilke kararı, daha doğrusu teklif, bu söylediğim hukuk kuralına aykırıdır. Ekseri uygulamada söylenenler şu : Ekseriyetle kocalarda olur bu, kadınlarda da pek ender hallerde var, koca başkasıyla birleşmiştir, ailesini bırakmıştır; e kadın için boşanma dâvası açmak hakkı vardır, neden açmasın?... O halde kadın hakkını suiistimal etmiştir. E hakkını suiistimal edince, Kocaya, başkasıyla beraber yaşamanın karşılığı olarak bir de boşanma hakkı verelim derler.

Şimdi, Usul Kanununun 79 ncü maddesinde açık hüküm var : «Hiç kimse kendi yararına bir dâva açmaya veya bir hak istemeye zorlanamaz.» O halde, kocası zina eden kadının veya karısı zina eden kocanın boşanma dâvası açmasına zorlanması bizim usul hukukumuzda açıkça menedilmiştir. E, menfi bir tutumun, menfi ve haklı bir tutumun cezalandırılması niteliğinde olmak üzere bir gerekçeyi buraya koymakta doğru değildir.

Bunun dışında, aile birliğinin temelinden sarsılması boşanma kararı verilmesi için esastır, amma bu sarsıntının bir taraflı düşü-

nülmemesi lâzımdır. Bir taraf mütevekkil veya razı, yani birliği devam ettirme arzusu içinde... Ama buna rağmen öbür taraf bunu arzu etmiyor. Şu halde, bu birlik temelinden sarsılmıştır deyip, kusurlu kişiye boşanma hakkı vermek Medeni Kanunumuzun sistemine aykırı düşer.

Onun için bendeniz, sayın Velidedeoğlu'nun tasarıda ileri sürdüğü ve Medeni Hukuk Komisyonunda da çok az bir ekseriyetle kabul edilen bu teklifin çıkartılmasını (Biraz önce konuşan Mahverhanım gibi) isteyeceğim.

Aslında, eğer biz buna imkân verirse, çeşitli heveslere yol açmış oluruz. Türkiye'nin gerçekleri var; köylerde evlenme yaşı, ki onada uyulmuş, maalesef pek aşağı indirilmiş. Yani biz bazı konularda, şu devrim kanunu olmasına rağmen Medeni Kanun, devrimi bir tarafa bırakmışız halkın iyi olmayan geleneklerini kanunda getirip oturtmuşuz. Bundan evvelki bir panelde bu görüşlerimi uzun uzun anlatmıştım. Şimdi burda da yine böyle bir fikirle hareket edilmiştir. 18-19 yaşında evlendi, 5 sene tanımış tasarı... Çok memnun oldum, arkadaşlarımız süre vermediler burda, ama belki 2 de diyebileceklerdi. O sürenin içine girilmedi. Tasarıda 5 sene denmiş. Eğer tasarı bu haliyle kanunlaşır, 18 yaşında evlenmiş kişinin 27 yaşında ikinci, 35 yaşında üçüncü, 45 yaşında dördüncü izdivacını yaptırtması herhalde mümkün olacaktır ki, bu da hevesleri kamçılar gibi gelir bana.

Onun için, bir prensip getirilmiş, boşanma hakkı verilmiş, sebeb ve şartları varsa, bugünkü sistemi muhafaza ederek bunun devamını sağlamamız şart.

Arkadaşlarımız bir de; «Rızaî boşanma» diye bir yeni boşanma sebebi getirdiler.

Şimdi aslında rızaî boşanma yok, ama taraflar anlaşığı takdirde bugünkü mevzuatımız rızaî boşanmaya imkân vermeye yeter. Eğer iki taraf gerçekten anlaşamıyorsa, gerçekten birliği devam ettirmek istemiyorlarsa iki aylık bir ayrılık süresinden sonra bir ihtar gönderiliyor tatbikatta, bir ay da beklenir, dâvası açılır, gelmediği için zaten yapılacak bir şey yoktur, hüküm verilir ve kesinleşir. İşte arkadaşlarımızın, taraflar samimi olarak ayrılmak istedikleri halde mahkemeler bunları ayırmıyor, bu itibarla rızaî bir boşanma sebebi getirelim, demelerinin bence hiç lüzumu yok. Bugünkü mev-

zuatımız buna zaten, samimi olarak ayrılmak isteyenler için müsait. Bunu bir tarafa bırakalım; eğer tasarı kanunlaşır, Medeni Kanunun 150 nci maddesinde bir değişiklik yapılmış. Bugünkü 150 nci madde boşanma dâvalarında itiraz ve kabulün hukukî bir sonuç doğurmayacağı, hâkimi bağlamayacağı şeklinde bir hükmü ihtiva etmektedir. Yeni metinde bu çıkarılmıştır. Biz uygulamada, aslında bu ısrarı, boşanmayı kabul şekline müncer olursa geçersiz sayıyoruz, ama bir vakıayı kabul ise bunu biz de 150 nci maddenin o hükmünün dışında olarak kabul ediyoruz. Ama 150 nci maddenin bu tereddütlerini gidermek için o bent tamamen oradan çıkarılmış. Şu halde, gelecekler, vakıaları beyan edecekler, öbür taraf ta kabul edecek, hâkim de bununla bağlı olacak, bağlı olunca da, işte yine Medeni Kanunda herhangi bir boşanma, yeni bir boşanma sebebi yaratılmadan birrızâî boşanma imkânı hasıl, olmuş olacaktır.

Yine aynı konuda arkadaşların (Ben tabiatıyla şu ikinci bente muhalifim, ama) arkadaşların bu görüşüne katılmak mümkün olsa bile vakıa göstermek şart. Taraflar gelecekler, hâkime olayları anlatacaklar, hâkim ancak bu olaylar karşısında bir kanaate varırsa bu delili takdir edebilir. Yani burada tarafların birlikte boşanmayı istemiş olmaları bir delil olarak takdir edilebilir denmiş. Delil olabilmesi için iki vasıf lâzım. Evvelâ hâkim delil olacak vakıaları objektif olarak inceleyebilecek. Sübjektif sebeble, «Ben buna inandım» demesi kâfi değil. Yine delil olabilmesi için Yargıtay'ın kontrolünden geçecek. Eğer biz vakıa zikrettirmez, hâkimin sübjektif olarak bu rızasını bir boşanma sebebi kabuledersek, kanun yolunu kapatmış olacağız. Bu itibarla, arkadaşlarımızın bu görüşü kabul edilse dahi, hiç olmazsa buraya, vakıaların zikri ve bu vakıaların var olması halinde müşterek devam edip edemeyeceğinin hâkim tarafından takdiri lâzım gelir diye bir açıklığa kavuşturulması gerekirdi. Oysa şu teklifte bu yoktur, bu tamamen sübjektif olacaktır; karı-koca geleceklerdir, heves geçici bir heves, kavga veya şunun bunun sonunda biz anlaşıyoruz diyeceklerdir, hâkim de o günkü inançlarına göre sübjektif olarak «Bende inandım» diyecek ve boşayacak.

Zannımca bu şekilde hareket Medeni Kanunumuzun sistemini bozar. Biz bir geçmişten geldik, bizim mazimizde boşanma çok kolaydı ve bu kolaylığın verdiği sakıncalar malûm... Bir Medeni Kanun getirdik, şimdi bir parça, kusuruna dayanmak suretiyle boşanma imkânı vermekle öbür sisteme dönüş gibi bir intikal noktasına

gelmiş bulunuyoruz gibi gelir bana. Bu itibarla ben her iki noktada da rapordan şu tekliflerin çıkartılması düşüncesindeyim.

Üçüncü olarak; arkadaşlarımız güzel bir teklif getirdiler, bu gerçekten önemli bir teklif. Ben bunun gerekçeleri üzerinde durmayacağım; eşlerin boşanma halinde isteyebilecekleri tazminatların dışında kocasının veya karısının mal varlığını arttırması halinde bir hak isteyip isteyemeyeceği konusunda idi. Bu, güzel bir tekliftir, hakikaten Medeni Kanunumuza güzel bir hüküm getirecektir. Ancak, komisyonda, ben bunun üzerinde durdum, arkadaşlarımız da durdular, metin ele alınırken, iktisabedilen mâmelekten hak, bir de «pay» yazmışlar. «Pay isteyebilmesi yasa ile düzenlenmelidir.» demiş.

Şimdi, aslında pay isteyebilmesi için mamelekle ortak olması icabeder. Yani biz yeni bir ortaklık sistemi getirmiyoruz. Biz diyoruz ki, kadın veya koca aile birliğinin kendisine yüklediği kanunî vecibeler dışında eğer bir katkıda bulunmuşsa, kocasının veya karısının işinde çalışmış ve bir katkıda bulunmuşsa bunun karşılığını alabilmeli. Ana neyi alacak hakkı olmalı. Yoksa, bu bir gayrimenkulde bünde ortak değil, bu bir fabrika ise pay sahibi değil... Metin, «Pay» demek suretiyle bir parça şu sınırı aşmış. O itibarla, bendeniz burada «hak» kelimesini kâfi görüyorum, «pay» ibaresinin çıkartılmasını teklif ediyorum.

Nitekim asıl komisyonda da zannediyorum o şekilde bir sonuç ulaşılmış idi. Bu bir redaksiyon hatasıdır zannındayım.

Yine teklifin 10ncu maddesinde (Ki, bu bendenizin tebliği ile ilgili olduğu için üzerinde duruyorum.) Vakıya süre yönünden bir şey getirmemiştir. Ben bu defter tutma süresinin başlangıcı bakımından bir teklif getirmiştım, komisyon lütfettiler kabul ettiler. Süreyi, aslında bugünkü metinde bir aydır, mehaz İsviçre'de bir aydır, Velidedeoğlu'nun yaptığı tasarıda da bir aydır, burada üç ay gibi daha uzun bir süreye çıkartıldığını görüyoruz.

Şimdi belki hatıra gelebilir ki, üç ay olmasıyla bir ay olmasının farkı yoktur. Aslında bu, mirasçığı korumak için bir maddedir, ama terekenin de ortada kalmaması lâzım. Yani mirasçının bir an evvel iradesini açıklaması ve eğer bir defter tutulması gerekiyorsa bu defterin bir an evvel tutulması ve delillerin kaybolmaması için, gerek bizim Medeni Kanunumuz, gerek İsviçre Medeni Kanunu bunu

bir aylık süreye bağlamıştır; bendeniz üç aya çıkarılmasını, hatta red sebebi de üç ay olduğu için karışıklıklara da meydan verilmesi itibarıyla, uygun bulmuyorum.

Bendenizi dinlediğiniz için teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Fadıl Altop, buyurun.

FADIL ALTOP — Sayın Başkan, Türk hukuk toplumunun güzide mensupları, kıymetli misafirleri; sizleri, İstanbul Barosunun mensubu olarak Avukat Fadıl Altop saygı ve sevgi ile selâmlar.

Ben de Medeni Hukuk, Borçlar Hukuku Komisyonunda çalıştım. İtiraf ederim ki, öğretim üyeleriyle Yargıtay'ın seçkin Başkan ve Üyeleri kıymetli meslekdaşlarımızın, zaman zaman bir seminer havasına varan çalışmalarından çok yararlandım. Ancak, rapora, görüşlerime aykırı yansıyan veya ihmal edildiğini tahmin ettiğim bir iki mühim nokta üzerinde duracağım.

Bir talihsizliğim oldu, üstad Esat Şener'den sonra ve onun bütün olumlu görüşlerine kalpten katıldığım halde, bir tatbikatçı olarak perde arkalarını bildiğim ve bunu bu kongrede dile getirmek üzere teklifte bulunduğum için bazı hususlara değineceğim. Peşinen söyleyeyim; sayın Esat Şener beyin olumlu bütün görüşlerine katılıyorum.

Ben aile birliğini esas aldığım kadar, karı-koca arasındaki ilişkilerde insan olmanın asgari vasfı vefalı olmak ahlâkî ilkesine bağlı bir kişi olarak ta boşanmaya kolay kolay taraftar olan bir insan değilim.

Ancak, hepimiz tatbikatçı olarak perde arkalarını biliyoruz. erkek veya kadın bir başka kişi ile ilişki kurmuşsa ve bu gelip geçici bir heves olarak kalmamışsa, o birlikte ne ahlâkî bağ, ne de hukukî bağ kalmıyor. Ya?... Bir ayak bağı kalıyor. Taraflar boşanmıyor, ondan sonra pazarlıklar başlıyor. Bunu, belki yargıç olarak uygulamacılar nazariyatçı olarak öğretim üyeleri pek bilemezler. Bu pazarlıklar çirkin safhalara dökülüyor, sonra bir noktada pazarlıkta fiyat kesiliyor, kadın şeklen boşanma dâvası açıyor veya erkeğin bir başka mahkemede açacağı şekli bir boşanma dâvasına şeklen rıza gösteriyor, iş beklenen sonuca varıyor. Daha başka vasatlarda bu, tehditlere varıyor, hatta köy ve kasabalarda ilişki kurulan ikinci kadınla beraber oturmaya rıza gösteriliyor. Ben bir uygulamacı olarak bu çirkin tatbikata bir son vermek, bunu gün ışığına

çıkarmak, bunu nazariyatçılara ve yüksek kademedeki uygulayıcılara duyurmak için bu teklifi getirdim. Bu nedenle, eğer bu pazarlıklara göz yumacaksak itiraf edelim; aile kökten çürüyor... Bunu daha hukukî, ama daha ağır müeyyidelerle o hale getirelim ki, evlenmeden önce çok düşünsün taraflar, evlendikten sonra da çok ileriye muzaf düşünceleri ve duyguları olsun. Bu nedenle, ben, olumlu görüşlerime katıldığım Esat beyle beraber olmakla birlikte, komisyonun kabul ettiği istikamette bir prensip kararına varılmasını, bunun daha detaylı, daha geniş şekilde tanzimini yetkililere bırakmayı yüksek heyetinizden istirham edeceğim.

Diğer değineceğim bir konu Borçlar hukukuna ait ve trafik kanunu yönünden yapılan uzun görüşmelerde 2-a maddesi altındaki prensip kararına muhalefetimi ve heyetinizin dikkatini çekmek isterim.

Burada deniyor ki, prensip itibarıyla nakil vasıtasını işleten sorumlu olmalıdır. Mâlik ancak ticarî bir kazanç sebebiyle bu işe katılmışsa, yani vasıtasını kiraya vermişse o zaman sorumlu olmalı. Hayır arkadaşlar... Nakil vasıtasının sahibi prensip itibarıyla de mutlak olarak sorumlu olmalıdır. Çünkü bizde, bilhassa otobüsleri kiralayan firmaların tabelalarıyla yolcu bileti koçanlarından başka hiç bir serveti yoktur. Eğer o firmayı mesul tutacaksınız, ilâmı cebinize alıp beklemekten başka yapacağınız hiç bir şey yoktur. Burada prensip, hangi hal ve şartlar altında olursa olsun, arabanın rızası dışında elden çıkarılması hali müstesna, veya tamire bıraktığınız arabanın başka türlü kullanılması halleri dışında her halükârda vasıta sahibi mutlaka sorumlu olmalıdır. Zaten bunun gereği aşağıda (b) fıkrasında kusursuz sorumluluk esasının benimsenmesiyle de bir başka noktadan gerçekleşmiş olacaktır.

Son ve üçüncü değineceğim nokta : (d) fıkrasında, resmî daireler ile İktisadi Devlet Teşekküllerine ait araçların hizmette de olsa sebep oldukları zararlar hakkında trafik kanununun uygulaması yönünden behemahal adlî mercilere gidilmesi zorunluğu vardır. O fıkrada «hizmette de olsa» tabiri atlanmıştır; hizmette olunca idarî yargı, adlî yargı ihtilâfları doğmaktadır. Komisyon da beliren fikir; «hizmette de olsa Trafik Kanununun uygulaması yönünden mutlaka adlî mercilere gidilmesi» esasını benimsenmiştir. Belki bir atlama oldu. Bunların bu suretle tashihini Umumi Heyetiniz huzurunda arz ve teklif ediyorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Melike Kızılpınar, buyurun.

MELİKE KIZILPINAR — Sayın Başkan, sayın delegeler;

Kusurlu eşe boşanma dâvası açabilme hakkının verilmesinin kanunumuzda bir gedik açacağı kanısındayım. Anayasamız aileyi toplumun temeli telâkki etmiş ve ailenin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını önermiştir. Kusurlu eşe, kendi kusurundan yararlanarak boşanma dâvası açma imkânı verilmesi mevzuu hukuk sistemimizle bağdaşmayacak bir husustur. Kaldı ki, tatbikatta buhusus sadece ve daha ziyade erkeklerin diledikleri gibi yaşamaları hakkını doğuracak ve bu hakkın neticesinde yıkılan evlilik birliği fikrinden istifade ederek boşanmalarını sağlayacaktır.

Sosyal açıdan da, başından evlenmelerin gerekli dikkatle düşünülmemesi neticesini doğuracak ve başlangıçta gerekli dikkat ve ihtimamı göstermeyen eşler kısa bir süre sonra bir bekleme neticesinde ayrılmayı gerçekleştireceklerdir. Bu, gerek kendilerine, gerek topluma, gerek çocuklara büyük ölçüde zarar verecektir.

Ayrıca erkeklerin ve eşlerin başlangıçta küçük arzularına kapılarak gerekli dikkat ve ihtimamı göstermemelerini, evlilik birliği içinde kendilerini küçük arzuların esiri yapmalarını ve bunun evlilik birliği fikrini yıkması neticesini doğuracaktır. Bu bakımdan kaun sistemimize aykırı olan bu hususun kabul edilmemesini rica ediyorum.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Arel, buyurun.

FARUK AREL — Muhterem Başkanım, sayın meslekdaşlarım;

Bendeniz sadece üç mevzua temas etmek istiyorum. Ve bu üç mevzu üzerinde de mümkün olduğu kadar zamanın alınmaması ve hadiselere kısaca, fakat esastan temas etmek suretiyle meslekdeki görüşlerimi bildirmek arzusundayım.

Birinci mevzu, komisyonumuzun birinci kısmını ihtiva eden raporunun 13 ncü bendini teşkil eden Noter Kanununun muaddel 44 ncü maddesi sebebiyle tapularda yapılmakta olan şerh mevzuuna temas etmektedir

Bu hakikaten İsviçre Medeni Kanunu ile Türk Medeni Kanunu arasındaki iktibasa rağmen mühim farklardan birini teşkil etmek-

tedir ve şimdiye kadar da mevzuatımızda işlenmiş bir mevzu değildir. Bu bakımdan Türk Hukuk Kongresinin huzuruna getirilmesi ve bir tetkik mevzu yapılması hakikaten fayda sağlamıştır.

Şimdi, malûmlarınız; bir şahsın bir gayrimenkulü var. Bu gayrimenkulü, satış vaadi yapmak suretiyle bir ikinci şahsa satmak ister. Suiniyetle veya hüsnüniyetle, sebebi mühim değil; bu satışta satış vaadi yapılmak hususu birinci defa, ikinci defa yahut üçüncü defa tekerrür eder. Notere gidecek, Noter Kanununun muaddel 44 ncü maddesi gereğince şekli şartlar yerine getirilmek suretiyle re'sen tanzim edilmiş bir noter satış vaadi mukavelesiyle mukavele yapılır ve tarafları bağlar ve bu mukavelede eğer şartlar yerinde ise, yani bir iştirak halinde mülkiyetin hisse satışı vesaire değilse hüküm ifade eder. Yani taraflardan birinin bu satış vaadi mukavelesinden rücuu halinde mahkemeden cebri karar istihsali mümkün olur.

Şimdi tatbikatta, bilhassa bizim tatbikatçılarımızın sık sık rastladığı mevzular şöyle hadiselerle temas etmektedir : Adam geliyor, birinci satış vaadi mukavelesini yapıyor, bir milyon liralık gayrimenkulü için 100 bin lira bir kapora peşinat alıyor ve altı ay sonra, yedi ay sonra yapılacak bu satış, için bir vaad yapılmış oluyor. Aynı vaziyette ikinci bir satış vaadi yapıyor; 15 gün sonra, yahut hemen bir gün sonra. Üçüncü, dördüncü ve beşinci böylece gidiyor... Meselenin cezaî safhası da tabiatıyla bizim komisyonumuzu alâkadar eden bir mevzu değildir. Fakat hukukî safhası hakikaten hukuk mahkemelerinde büyük problemler meydana getiriyor.

Şimdi burada teklif sahibi arkadaşımız şöyle bir teklifte bulunmuştu ve demişti ki, notere müracaat eden şahıslar mukavele yapmadan evvel noteri icbar edelim, tapu sicil muhafızlığına bir tezkere yazalım, bunun üzerinde bir satış vaadi şerhi var mıdır, yok mudur bunu tesbit edelim ve bundan sonra icabederse noterin ikazı suretiyle bu satış muamelesine tevessül edelim veyahut da hiç yapılmamasını temin edelim.

Netice itibariyle bu noktaî nazarın sakıncası meydana çıktı ve raporda 14 ncü maddede şeklini alan bu teklif, satış vaadi mukavelesi yapılırken değil, fakat her satış mukavelesi yapıldıktan sonra noterin re'sen vaziyeti tapu sicil muhafızlığına bildirmek suretiyle şerh verilmesi hususunun temini oldu ve hakikaten bu çözüm

noktasının pek çok büyük faydaları bulundu. Fakat Medeni Kanunda bizim tatbikatımızın doğurduğu ihtiyaçlar Borçlar Kanununun muaddel 44 ncü maddesi hakikaten bu şekildeki tatbikatın büyük mahzurlarını da birlikte meydana getirdi. Bendenizin başından bir hadise geçti, onu kısaca arz edeyim.

İstanbul'daki meşhur Sandoz ilâç fabrikası —İsviçrelilerdir bunlar, İsviçre sermayesidir. —Dördüncü Levent'te bundan 4-5 sene evvel bir fabrika binası yaptırmak isterler. Kirada idiler. Bu fabrika binası için sahayı bulmuşlar, sahibi ile temasa geçmişler ve sahibi ile yapılan temasta bir hayli büyük bir meblâğ verilmek suretiyle satış vaadi mukavelesi yapılmasına karar verilmiş. Şartlar satışın derhal yapılmasını mümkün kılmıyordu. Şimdi, İsviçre'deki tatbikat olarak ve gayet haklı olarak İstanbul'daki şube müdürü dedi ki, biz bunu İsviçre'de bir satış vaadi yaptığımız zaman, bunu tapu sicil muhafızlığının huzurunda yapıyoruz. Binaenaleyh, bunu neden bir noter mukavelesi ile yapmak, şerh vermek veyahut da icabı halinde bir ihtiyati tedbir almak suretiyle büyük teminatlar verip külfetli bir yola gitmek mecburiyetinde bulunuyoruz? Buna bendeniz hakikaten cevap veremedim; mesele gayet vazih ve basit olmasına rağmen. Eğer bu tatbikatın noterlerdeki mukavele yapılması hususuna matuf 44 ncü madde ile birlikte tapu sicil muhafızlarına da verilmesi suretiyle genişletilmesi mümkün olursa şüphesiz pratikte ve tatbikat sahasında çok büyük faydaları olacaktır.

Muhterem Komisyon Başkanımızın bu mevzudaki çalışmalarının bizim tebliğimize ve rapor muhtevasına girmemesini bendeniz hakikaten esefle karşıladım. Bu birinci nokta.

İkinci mevzua gelince; boşanma mevzuunda muhterem Başkanım Esat Şener'in verdiği beyanata kısaca temas etmek istiyorum. Hakikaten Fadıl Altop arkadaşımızın da bahsettiği gibi, Mesele eğer tefessüh etmiş bir ailenin ne şartlar altında olursa olsun devamını sağlamaksa, kusursuz olan eşin haklarının muhafazası ve kusurlu eşe de herhangi bir şekilde dâva hakkı tanımamak mevzuunda ısrarın faydası olur. Ancak, öyle hadiseler vardır ki, (Bilhassa cemiyetimizde) kusurlu veya kusursuzun aranmasının bir faydası olmaz. Bir aile ki, lütfedin, 3 sene, 5 sene, 10 sene müddetle karıkoca bir araya gelmemek suretiyle tefessüh etmiştir. Artık hâkime de kanaat gelmiştir ki bunların birleşmesinde, aile devamında bir fayda yoktur. E peki bu şartlar altında birleşmesi müm-

kün olmayan bir ailenin durumu ortada dururken ve bu aile zaten tefessüh etmişken, artık bir de bu ailede 5 senenin, 10 senenin getirdiği bir huzursuzluğa da katlanmak mecburiyeti yüklemenin bence ne pratik bakımdan, ne de hukuk kaideleri bakımından bir faydası yoktur. Bu sebeplerle bu mevzuda Hıfzı Veldet Velidedeoğlu hocamızın getirdiği 5 senelik müddetin hitamında kusurlu eşe verilecek dâva hakkının belki biraz daha takyitli ve tahditli olarak düşünülmesinin daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

Maruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Söz sırası Kemal Sarıbrahimoğlu'ndadır. Buyurun.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU — Muhterem arkadaşlarım, sayın arkadaşımız Esat Şener bey gerçekten gayet güzel şekilde meseleyi izah ettiler. Bütün beyanlarına aynen iştirakla beraber bir iki noktayı kısaca arz etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, hatipler ister istemez kendi muhitlerinin icapları ve şartlarının tesiri altındadırlar. Büyük kentlerimizde gerçekten şu öneri istikametinde haklı misaller vermek mümkündür. Ama bütün Türkiye nazarı itibare alındığı takdirde, bu emsallerin son derece az ve böyle büyük bir değişikliği haklı gösterecek vüs'atte olmadığını size ispat eder. Belki entelektüel muhitlerde şu sevkedilen hükümlere benzer hükümlere ihtiyaç olabilir. Kaldı ki, terk sebebiyle boşanma ve ayrılık hükümleri 138-139-140 ncı maddeler var iken, böyle hükümlere de ihtiyaç olmadığı kanısındayım. Bilhassa 140 ncı maddeyi arkadaşlarımın okumasını istirham ederim. Diyor ki; ayrılık müddeti sonunda birleşme mümkün olmamış ise, münhasıran kusurlu olmamak kaydıyla eşlerden herhangi birisinin başvurması üzerine boşanmaya karar verilir diyor. Şimdi, bu hükümler tatbikatta işlemiyor. Bu doğru. Aksaklıklar var; bu da doğru. Evlilik hayatını bir cehenem haline getiriyoruz; bu da doğru. Temyiz Mahkemesinin zaman zaman olumlu bazı kararlarına rağmen mahkemeler gereği gibi şu Medeni Kanununun lafziyle, ruhuyla tatbikatını mümkün kılamıyorlar. Şimdi meselenin düğüm noktası bu. Tatbikattaki birtakım aksaklıklar şeklinde mütalâaya mütemayiliz. Çünkü kolay yol bu; kanun değiştirmek. Halbuki tatbikatı değiştirmek, tatbikatta hâkimleri, şu hükümleri gereği gibi tatbik eder hale getirmek önemli. Umumiyetle hukukçular, umumiyetle hâkimler zor şartlar için-

de yetişir. Ve maalesef, bir zaruret olduğu halde garp lisanlarından birini ikisini bilmek bir hukukçu için çünkü % 90 ı Avrupa'dan alınmıştır kanunlarımızın, % 99 umuz lisan bilmez, biliyorum diyenler de çoğu zaman yanlış tercüme eder. Ve maalesef, üniversitelerimiz ve hocalarımız da o kadar meşgul ve meşbu ki, bu garp eserlerini bize aktarmakta gereği kadar gayretli olmazlar. O halde biz, kökü Avrupa'dan alınmış büyük kanunların ruhuna nüfuz edecek ve zaman içinde gelişen tatbikatı izleyecek imkânlardan yoksunuz; hâkimler ve avukatlar olarak. E o halde bu kabahat kanunda değil, bizde; bizim yetişme tarzımızda ve bizi yetiştirenlerde.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, iyi yetişmiş bir hâkim, öyle 800-1000-1200-1500 dosya ile mahmul olmayan, aman canım şu şahit de çabuk bitirsin ifadesini diye duruşmada açıkça ifade etmeyen ve avukata gereğinde en haklı sualleri sormak imkânını vermeyen, çünkü arkada 35 tane daha dosya var, demiyen bir hâkimi getirdik oturttuk. İyi yetişmiş bir hâkim. Arizamik meseleyi tetkik eyledi, rica ederim şu şikâyet ettiğimiz aksaklıkların % 90 ı kendiliğinden halledilmez mi? Halledilir. Meseleyi işte bu noktadan ele almak gerekir. Meseleyi, hâkim-hukukçu-avukat yetiştirmek sorunu olarak ele almak gerekir. E maalesef, (Biraz sonra fırsat olursa değineceğim) bu noktalar hemen hemen hiç ele alınmıştır. Hatta avukat yok farzedilmiştir cemiyette, adliye hayatında, rolü hiç yok zannedilmiş, farzedilmiştir.

Şimdi arkadaşlarım, hakikaten bizim cemiyetimiz «Boş» dediği anda, hatta «Boş» mektubu gönderdiği anda kadının boş olduğu devirlerden gelmiştir. Gerçi atalarımız bunu yapmamışlar, çok zor hallerde, zaruretler takdirinde buna başvurmuştur, ama atalarımızdan bugüne köprülerin altından da çok sular geçtiği muhakkak. Atalarımız kadar da verilen hakları hüsnü istimal edeceğimiz de pek de belli değil. Onun için daha dikkatli olmak zorunda ve zaruretindeyiz. Ve sonra arkadaşlarım, Anayasanın 12 nci maddesi var, açık : «Aile Türk toplumunun temelidir.» Ailenin, kadın ve çocuk haklarının korunması için ve ailenin gelişmesi için Devlet ve diğer teşekküller gerekli tedbirleri alır... İşte diğer teşekküllerden biri biziz. Acaba kusurlu eşe, yani güçlü, yani zor bir hayata başlamış, zamanla (Af buyurun, özürdilerim) biti kanlanmış tarafı boşanma hakkına sahip kılmak aileyi güçlendirir mi? Sonra serbest boşanma nizamı getiriyoruz. 1200 dosyanın içinde 35-40 dâva..

Hâkim zaten bugünkü halde şahitleri dinlemekten dolayı gerçekten yorgun ve bezgin halde... Gelmiş eliyüzü temiz karı-koca biz beyefendi boşanmak istiyoruz, artık çekemiyoruz bu hayatı... İşte çocuklarımızın hayatını da şöyle tanzim ettik. E... Tamam tamam, zabıt kâtibi yaz, bitti... Arkadaşlar, bu tatbikat kendiliğinden açılacaktır. Bunun, yani suiistimal edilir tarafını ben burada konuşmak istemiyorum, takdirlerinize arz ederim. Ve cemiyet ve aile hayatında çok ciddi bir çözülmenin yolunu ve kapısını açmış olacağız. Ki, böyle hepsi yetişmiş, meslek hayatının sonlarına yaklaşmış böyle bir heyetin böyle bir öneriye evet demesi ve bu kapıyı açması caiz ve mümkün değil arkadaşlarım. Biz, aile hayatını daha da sağlamlaştırmak zorundayız.

Sonra meseleyi, bir akit, bir alışveriş şeklinde telâkki etmek büsbütün hatalı. Aile müessesesinin mahiyetine, doğuşuna, gelişimine aykırı bir düşünce. Bir kere beşerî icapların bir zorunludur aile. Ve bunun da birtakım neticeleri vardır; çocuklar doğar... E cemiyet, aileler ve ailelerin meydana getirdikleri birlikler, çocuklar sayesinde ayakta durur. Herhangi bir alacak-verecek akti, bilmem (affedersiniz) inek trampası değildir evlilik. Ve evlilik müessesesinin cemiyete yüklediği pek çok maddi ve manevi külfetler vardır. Benim çocuğum gelir şurada okur. Sizin vergisini verdiğiniz, verdiğiniz vergilerle benim çocuğum okur. E ne oluyor bu?... Demek ki benim malım değil, cemiyetin malı ve siz çekiyorsunuz zahmetini. O halde, evlenen kişi son derece ciddi bir teşebbüse girdiğini önceden bilmeli ve ona göre adımını atmalı ve son derece ciddi sebebler olmadan da boşanmamalı, boşanamamalıdır.

Bizde deniyor ki, ailelerimiz, adetlerimiz, usullerimiz ve cemiyetin gerçekleri... Hakikaten bu gerçekler meydanda. Zaten Medeni Kanun hazırlanırken de bu gerçekler var idi, daha da şiddetli şekilde. Ama Medeni Kanuna alanlar bakınız ne diyor: (Hepiniz bilirsiniz ama, hafızanızı tazelemek isterim.) Yani bir noktada, yani 1926 lardan geriye düşmenin güzel olmadığını ifade için burada tekrar ediyorum.

«Şu ciheti de işaret etmek lâzımdır ki, muasır medeniyeti almak ve benimsemek kararı ile yürüyen Türk Milleti, muasır medeniyeti kendisine değil, kendisi muasır medeniyetin icabatına her ne pahasına olursa olsun ayak uydurmak mecburiyetindedir. Yaşa-

mak kararında olan bir millet için bu şarttır. İhzar olunan lâyiha bu icabatın aksamı mühimmesini ihtiva etmektedir.»

Muhterem arkadaşlarım, saygı değer hocalarımız bize okutular; evet kanunlar zaruretlerin, gerçeklerin ifadesi, cemiyetin adeta bir modeli, aksi olmalıdır. Ama geri kalmış memleketlerde ve milletlerde bir sıçramaya, bir atılıma ihtiyaç vardır ve kanun zoruyla da işte bu atılımı temin eylemek gerekir.

BAŞKAN — Sayın Konuşmacı, daha sekiz arkadaşımız söz istemiş bulunmaktadır. Çalışmalarımızda bütün arkadaşlarımızın bize yardımcı olmalarını istirham edeceğim.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Devamla) — İkazlarınıza teşekkür ederim. Süratle bitirmeye gayret edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, bu itibarla emsaller ne derece haklı gösterse dahi, şu hükümleri kabul etmemiz cemiyette gerçekten büyük sarsıntıların başlangıcı olabilir ve bizi Atatürk Türkiyesinin epeyce gerisine düşürür. Bundan sakınmanızı tavsiye ederim.

Efendim kısaca bir noktaya da temas edip, sayın Reisin ikazı istikametinde sözlerime son vermek isterim.

Boşanma halinde ailede karşılıklı yardımlaşma niteliğini aşacak ölçüde çalışmalar vaki olduğu takdirde, boşanan eşe hizmet karşılığı bir tazminat verilir şeklinde bir hüküm getirilmiştir. Bu gerçekten şayanı şükran bir hükümdür ve bizim mal ayrılığı sisteminin ve aile birliğindeki, bilhassa çoğu zaman erkek yararına adaletsiz ve haksız mamelek durumunun hafifletilmesine matuf bir hükümdür, yerindedir, ancak bunun daha da ileri bir şekil alması gerekir idi. Ailede karşılıklı yardımlaşma hududunu aşan, diye bir kayda burada lüzum yok idi. Gerek herhangi bir ticari ve iktisadi işte, gerekse aile içinde çalışan bir kadının veya bir kocanın emeği de boşanma takdirinde değerlendirilmeli idi. Çünkü, evde çocuklara bakan, ailenin huzur içinde gelişmesini temin eden bir kadın da veya karısının işine yardım eden bir koca da aynı şekilde o servetin, o varlığın çoğalmasında yardımcı olmuş demektir ve bir boşanma takdirinde de bu mamelekten bir hisse tefrik eylemek son derece adaletli ve lüzumludur. Biraz evvel dediğim gibi, mal ayrılığı sisteminin de büyük ölçüde haksızlık ve adaletsizliğine bir çare bulmuş oluruz. Bunun bu şekilde zabitlara geçirilmesini ve temennimi arz ederim.

Saygılarımla efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Usul hakkında buyurun efendim.

BİR DELEGE — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Efendim usul hakkında söz alışımın sebebi şu : Yüklü bir çalışma ve geniş maddeleri kapsayan bir rapor karşısındayız. Hep görüldüğü gibi bu tür toplantılarda baştaki maddeler üzerinde geniş açıklamalar yapılmak imkânı, vaktin özelliği itibariyle bulunabiliyor, fakat sonlara doğru geldiği zaman, kısıtlı olduğu için son maddeler adeta hiç yokmuş gibi geçiriliyor. Ve son maddeler üzerinde konuşmak imkânı kalmıyor.

Şimdi, henüz ikinci komisyonun raporunu müzakere etmekteyiz. Ondan sonra iki komisyon raporu daha var. Sayın Başkanlık Divanının açıkladığına göre, henüz sekiz arkadaş daha konuşacak. Halbuki zannediyorum aşağı-yukarı 4-5 saatlik bir zamanımız kaldı. Ondan sonra bunun uzatılması, tâliki mümkün değil. Ondan sonraki raporlar arasında bilhassa son komisyonun iki görevi oldu, genel sorunlar bahsi de uzun zamanımızı alacaktır ve çok önemlidir.

Bendeniz diyorum ki, söz alacak arkadaşlar mümkün olduğu kadar gerekçe göstermeden, çünkü gerekçelerinden çok istifade ediyoruz muhakkak; fakat zamanımız dar. Mümkün olduğu kadar gerekçe göstermeden ve yalnız teklife aykırı bir teklifleri varsa onu beyan etmek üzere görüşsünler. Yani teklifi desteklemek için değil. Bu bir.

İkincisi de, mümkün olduğu kadar gerekçeyi çok kısa, bir cümle halinde göstermek suretiyle beyanda bulunsunlar ve konuşmacılar tekrardan kaçınsınlar. Eğer mutlaka söylemek lâzım geliyorsa, falanca konuşmacının kanaatına iştirak ettiklerini beyanla yetinsinler ve bu suretle süratli ve sağlam neticeye varalım.

Maruzatım budur efendim. Bunun tanzim tarzını sayın Başkanlık daha güzel formüle eder kanaatındayım. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Sayın arkadaşlar, söz sırası sayın Halis Özdemir'dedir. Buyurun.

HALİS ÖZDEMİR — Kıymetli Divan, kıymetli arkadaşlarım;

Ben, huzurlarınızda tartışması yapılan ve bu rapora ithal edil-

meyen bir konu üzerinde duracağım. Benim bir tebliğim vardı; mer'a, yayla ve kışlak mevzuatının tedvinine mütedairdi. Fakat Usul Komisyonunda görevli olduğum için bu komisyonda çalışmadım. Usulen, Medeni Kanun, Medeni hukuk, Borçlar hukuku ve İş hukuku bölümünde yer almış olan mer'a, yayla ve kışlak mevzuatının tedvinine mütedair ve raporda bir sarahatın olması lâzım gelirken maalesef yoktur. Bendeniz huzurlarınızda kısaca ona değineceğim.

Evvelâ şunu arzedeyim ki, bu toplantı münasebetiyle vaki çalışmalarımızda bir şeye şahit oldum, esefle arzetmek istiyorum; tatbikatçılarımızla ilim yapan adamlarımız arasında bir uçurum gördüm. Adeta birbirlerinin lisanını anlamaz durumdalar.

İsviçre'nin falan kantonundan, Almanya'nın falan kantonundan, Fransa'nın falan şehriden, mevzuatından bahsedilir; fakat çeşitli coğrafi özellik gösteren memleketimizin bir köşesinden maalesef haberiniz yoktur.

Ben yıllardır Kars ve havalisinde çalışırım. Oraya hakim olan işler; Mer'a, yayla ve kışlak dâvalarında gösterilen çabalardır. Kısaca şunu arzedeyim ki, bu bölgenin halkının % 90'ından fazlası geçimini (Affedersiniz) hayvan ve hayvan mahsullerinden temin ediyor. Bunun için mutlaka mer'aların muhafaza edilmesi zorunluğuydu. Aslında tatbikat hiç te böyle değildir. Bindığı dalı kesercesine her gün mer'alar tahrip edilir. Buna mümasil ormanlarımız da öyledir, fakat konumuz dışında olduğu için buna ben değinmeyeceğim.

Bugün Türkiye'de, tatbiki gerekli, tedvin edilmiş bir mer'a, yayla ve kışlak mevzuatı yoktur. Cumhuriyetten önce olup, bugüne kadar gelen 274 sayılı Arazi Kanununun bazı maddeleri tatbik edilmektedir. Cumhuriyetimizin ilânını müteakip 474 sayılı bir kanun çıkarılmıştır, «Elviye-i Selâse» kanunu, üç vilâyet kanunu. Ve bu aksak hükümlerle bugüne kadar mer'a yayla ve kışlaklar mevzuatı tatbik edilmek istenmektedir. Tahmin ediyorum ki bunun güçlüğünü Yargıtayımızın yüksek hâkimleri biliyorlardır, diğer tatbikatçılarımız bilmiyorlardır ve şunu da müşahade ettim ki, bütün Türkiye'ye şâmil mevzuat hakkında hukukçularımızın pek bilgisi yok. Bir kısmı (Esefle konuşacağım) İstanbul avukatı, bir kısmı Ankara hukukçusu, bir kısmı Erzurum-Kars hukukçusu oluyor. Burada bu raporda bu mevzuatın yer almasını bilhassa komisyon-

dan istirham ediyorum. Gazetelerde her gün görüyorsunuz; yayla dâvalarında...

BAŞKAN — Rica edeyim efendim... Komisyon not etti.

HALİS ÖZDEMİR — Rica edeyim, kısa keseceğim sayın Başkanım.

..Yayla dâvalarında çatışmalar oluyor, ölümler oluyor, arazi-miz mahvoluyor, mer'alarımız mahvoluyor... Kısaca, huzurlarınızda fazla kalmamak üzere özet olarak değiniyorum; mer'a, yayla ve kışlak mevzuatının tedvinine mütedair rapora bir madde konsun. Zaten bu husus bir temenni durumundadır. Bizim çok muhterem Adalet Bakanlığımız veya başka makamlarımız bunun üzerinde dursun.

Yalnız, belki bununla ilgili olmayacak başka bir şeye de temas etmek istiyorum. Çok özür dileyeceğim, çok kısa olacak.

Bu toplantıda kıymetli Adalet Bakanımız yok. Gönderilen çelenklere baktım, Adalet Bakanlığının bir çeleneği yok. Biz bu kış yedi ay sıfırın altında 40 derecelik bir soğukta çalıştık; 7 ay mahkemelerimizde soba yanmadı, odun yok, kömür yok... Bunlar genel meselelerdir.

Maruzatım bundan ibarettir, hepinizi saygı ile selâmlarım.
(Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Vedat Burcuoğlu, buyurun.

VEDAT BURCUOĞLU — Sayın Divan, seçkin üstatlar ve değerli meslekdaşlarım; Balıkesir Barosu adına Balıkesir delegesi Vedat Burcuoğlu hepinizi saygı ile, içtenlikle selâmlarım.

Efendim gayet kısa konuşacağım. Zaten dinleme sabrınız da ancak bunu zorunlu kılmaktadır.

Komisyon raporunun 8 nci maddesinde, daha doğrusu 1 nci maddenin 8 nci bendindeki öneri bir noktada hayretimi mucip oldu. Bu öneri, yahut teklif: «Üçüncü şahıs aleyhine tenkis dâvası açılmayacağı» esasını getirmektedir. Uygulamada bu teklifin kabul edilmesi halinde, «Tenkis dâvaları» diye bir dâva türü ya kal-maz ya da fevkalâde az hallere inhisar eder.

Bunu desteklemek, üçüncü şahıslar aleyhine kaçırılan malların, miras bırakanın vefatından sonra dâva hakkını önlemek, esa-

sen yasamızda mal aktarılması yollarının bir hayli fazla olduğu ve mal kaçırmanın çok sık rastlandığı memleketimizde tamamen gerçeğe ters düşmüş bir durum yaratır.

Bildiğimize göre, İkinci Hukuk Dairesinde esasen çekişme mevzuu olan bu noktanın, birde Birinci Hukuk Kongresince karara bağlanması ve bunun tescil ve ilân edilmesi henüz ikinci Hukuk Dairesinin halletmediği, Genel Kurula gelen birtakım meselelerin bizce öncelikle halline sebep olmuş gibi ayrıca bir mahzur yaratacaktır.

Bu noktadan, uygulamanın çok içinde olan bir kimse olarak, üçüncü şahıslar aleyhine tenkis dâvası açılmaz yolundaki teklifin aleyhinde olduğumu ve bunun rapordan çıkarılmasını saygı ile arz edeyim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Şemi Üge, buyurunuz.

ŞEMİ ÜGE — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi Başkanı sayın Esat Şener'in tebliğinde bahse konu olan tereke defterinin tutulması mevzuu, komisyonda görüşmeler esnasında beliren fikir ve neticesinde alınan karara muhalif bir şekilde rapora geçirilmiş bulunmaktadır.

Medeni Kanununun 559 ncu maddesinde yer alan, esasen bu müddeti ölümün vukuundan veyahut ittilâdan itibaren bir aylık süre ile sınırlamıştır. Filhakika tatbikatta, 1951 senesinden bu yana alâkalı Yargıtay dairesi ve Hukuk Genel Kurulu, bu müddeti, mirası red müddetinin bitiminden itibaren bir ay olarak sınırlandırarak bu yolda bir tatbikatı öngörmüştür. Böylece kanunda mevcut olmayan munzam bir müddeti, tereke defterinin tutulmasını isteyene vererek mirası red müddetini kanunun anlayışına muhalif olarak uzatmıştır.

Komisyon görüşmelerinde, Yargıtayın bu görüşten dönerek, bu müddeti bir aylık süre ile sınırlamak suretiyle kanunun ruhu ve lâfzına uygun bir yolu seçtiği öğrenilmiş ve komisyon görüşü de bu şekilde tebellür etmiştir.

Hal böyle iken, raporun 10 ncu maddesinde bu görüş temel görüşe tamamen aykırı düşmüş ve terekenin üç ay içinde yapılmalıdır, şeklinde yer almıştır.

Bu görüşün, komisyondaki görüşmelere uygun olarak değiştirilmesini teklif ve takdirlerinize saygı ile arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Baki Kuru, buyurun.

BAKİ KURU — Sayın Başkan, sayın delegeler;

Vaktinizi almadan gayet kısa olarak konuşacağım. Önce iki şekil meselesine değineceğim.

Raporun 14 ncü maddesinde, Noterlik Kanununun 44 ncü maddesinin (B) bendi denilmiştir. Bilindiği gibi Noterlik Kanunu değişmiştir. Bunun, 1512 sayılı Noterlik Kanununun 60 ncü maddesinin 3 ncü bendi, olarak değiştirilmesini teklif edeceğim. Daha doğrusu düzeltilmesini.

Bundan başka, 13 ncü maddede : «766 sayılı Kanunun öngördüğü tesbit davaları» denilmektedir. Bilindiği gibi bunlar tesbit davası değil, tesbite itiraz davasıdır. Tesbit davaları ayrı bir konudur. Öyle bir düzeltme teklif ediyorum.

Ondan sonra; iştirak halindeki mülkiyet müessesesinin... deniyor. Burayı iyice anlayamadım. Zannediyorum miras hukukunda muhafazasını uygun görüyor komisyon. Diğer kısımlarda, aynı haklarda iştirak halindeki mülkiyet müessesesini kabul etmiyor gibi geldi bana. Ve bazı sakıncalarından dolayı; iştirak halinde mülkiyet bizim bünyemize —bilindiği gibi— uymamaktadır. Bir tek toplu mülkiyet sistemine dönülmelidir, o da müşterek mülkiyet sistemi olmasını teklif ediyorum. Eğer miras hukukunda, komisyon raporunda belirtildiği gibi, miras hukukunda aynen muhafaza edilmesi için büyük bir zaruret varsa, prensip müşterek mülkiyet olur, miras hukuku bakımından bazı özellikler kabul edilebilir; tıpkı kat mülkiyeti kanununda olduğu gibi. Kat Mülkiyeti Kanunu müşterek mülkiyet esasını benimsedi, fakat meselâ izale-i şuyu davası açılmaz esasını koydu.

Son bir konu da; aracı işletenin sorumluluğudur. Burada sayın Fadıl Altop'un teklifine katılıyorum. Prensip itibariyle malik te sorumlu olmalıdır. Bu şartlar altında değil, hiç değilse malik aracın değeri ile, aracı ile doğrudan doğruya sorumlu olmalıdır. Aksi halde ben bir otomobilimi ticarî maksatla olmayarak bir arkadaşımaya verdim, o arkadaşım kaza yaptı, fakat arkadaşımın hiç bir şeyi yok, otomobilin de ufak bir hasarı var, zarar gören arkadaşımın almayacak, ben de ona ticarî maksatla vermediğim için ben de sorumlu olmayacağım müteselsilen, vasıtamı rahatça kullanabileceğim. Zarar gören kimse benim vasıtama ihtiyatî haciz koy-

duramayacak, ona el koyduramayacak. Eğer bu prensip muhafaza edilecekse, hiç değilse bu şartlar olmaksızın araç sahibi vasitanın değeri ile, yani aynî sorumluluk gibi bir şey, vasitanın değeri ile, aracın değeri ile doğrudan doğruya sorumlu olmalıdır.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Celâl Göydün.

CELÂL GÖYDÜN — Aziz arkadaşlar, Medenî Hukuk ve Borçlar Hukuku Komisyonunun raporunun 2805 sayılı Trafik Kanununa ait bölümü hakkında konuşmak üzere söz almış bulunuyorum.

Yüksek malumlarımız olduğu üzere, bu bölümün (d) fıkrasında : «Resmî daireler ile iktisadi devlet teşekkülleri vasıtalarının yapmış olduğu zararların Trafik Kanunu hükümlerine göre adli mahkemelerde görülmesi» kabul edilmiş bulunmaktadır.

Ben bu komisyonda bulunmadığım için ne gibi bir gerekçeye dayanılarak bu hükmün konulduğuna akıl erdiremedim. Söz alanlardan İstanbul Barosunu temsilen konuşan delege arkadaşım işi daha açıkladı; orada anladım ki, bu işin üzerinde enikonu durularak tartışılmış. O arkadaşım dedi ki, resmî bir görevin ifası esnasında olsa dahi, hükmü vardır. O, rapora geçmemiştir, eklenmesi lâzımdır.

Aziz arkadaşlarım, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bildiğiniz gibi, idarî kazayı kabul etmiştir ve bu maksatla da kurulmuş olan Danıştay, 1960 yılından beri Türk hukukçularının göğsünü kabartacak isabetli pek çok kararlar vermiştir.

Şimdi, bu durumda, aynı zamanda yine Anayasamıza göre, kaza mercileri arasındaki görev uyuşmazlıklarını halledecek bir uyuşmazlık mahkemesi de mevcut olmasına rağmen, I. Türk Hukuk Kongresinin böyle bir karar almasını, yani idarî kazanın görevine giren bir işin adli kazada görülür şeklinde karar alınmasını isabetli görmemekteyim. Bunun ne gibi bir gerekçeye dayandığı da hakikaten merakımı mucip olmaktadır. Bu işleri gören Danıştayın bir dairesinin başkanı olmak sıfatıyla arz ediyorum ki, bu gibi davaları biz görmekteyiz ve birçok örneklerde verebilirim; adaleti daha çabuk şekilde de temin etmekte olduğumuza inanmaktayım.

Bu bakımdan, açıkça idarî kazanın görevinde olan bir konunun, yüksek kurulunuzun bir kararı ile alınarak adli kazaya verilmesinde isabet görmemekteyim. Bu hükmün rapordan çıkarılmasını arz ve teklif ediyorum.

Hepinizi saygılarla selâmlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Celil Can.

CELİL CAN — Saygı değer meslekdaşlarım, benim şansım icabı bütün konuşmalarım, komisyonda da olduğu gibi daima 12 ye beş kala veya 12 yi beş geçe oluyor. Bu bakımdan konuşmak isteyeceğim hususları bırakıyorum, sadece komisyon üyesi olarak sunduğum tebliğin konularından biri olan Borçlar Kanununun 55 inci maddesi idi. Bu maddede müdafaa ettiğim tez; hukukî mesuliyetin unsurlarından olarak fiilde, fiilin haksız mahiyette olması ve failin kusurunun bulunması hususu idi. Kusurda mücerret bir sorumluluk esasının konulması üzerinde durdum. Bu, komisyondaki arkadaşlarım arasında terviç edildiği gibi, ekseriyet te, bu esas Borçlar Kanununda aynen mahfuz tutulması kaydıyla komisyon raporunda şöyle bir ekleme ile objektif sorumluluk esasına doğru gidilmiş bulundu. Şimdi bu 1 nci maddeyi okuduğumuz zaman, özel risk nazariyesini bazı sahalarda kabul etmiş bulunmaktadır. Biz bunu çok tahdidi ve kısıtlayıcı bulmaktayız. Onun için maddenin, Borçlar Hukukunun 1 nci maddesinde, Borçlar Kanununun kusura dayanan sorumluluk esasının aynen muhafazasına ve özel bir risk tazammun eden işlemlerden doğan zararların kusursuz sorumluluk prensibine dayanan bir tanzim şekline özel kanunlar yoluyla kavuşturulmasına karar verilmiştir, şeklinde tebliğimizin vermiş olduğu netice olmuş oluyor.

Bendeniz 1 nci maddeyi tahdidî ve kısıtlayıcı gördüğümü biraz önce arzettim. Bu maddeye teknoloji ve atom çağının zorunlu kıldığı özel bir riski, şeklinde ilâve edilirse bu biraz daha şümüllü olur. ve ileride bazı müesseselerde doğan alacak haklarının tazmininde objektif esaslara doğru gidilmiş olur ki bu, 27 yıllık tatbikat hayatımızda gördüğümüz noksanlıkları bir dereceye kadar telafi ettirmiş olur. Konu uzun olduğu için daha fazla konuşamayacağım. Çünkü geniş bir tartışmayı icabettiriyor, vaktin darlığı sebebiyle sözlerimi burada kesiyorum. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Necip Bilge, buyurunuz.

NECİP BİLGE — Raporun 1 nci maddesinde kusurlu eşin dava açma hakkı kabul edilmektedir. İlk şeklinde mutlak olarak kabul edildiği halde, sonradan Başkanın vermiş olduğu izahatla bu, birtakım kayıtlara bağlanmakta; diğer bir kısım arkadaşlar da bu kayıtların biraz daha sertleştirilmesi veya çoğaltılması şartıyla bu noktaî nazara muvafık beyanatta bulunmuş oldular. Diğer bir kısım arkadaşlar ise bunun tamamen kaldırılmasını istediler.

Kanaatimce bunun tamamen kaldırılması lâzımdır. Çünkü bu şekildeki bir hüküm, Anayasamızda kabul edilmiş olan Atatürk ilkelerine bağlılık prensibine aykırı olduğu gibi; hukukun umumi prensiplerine de aykırıdır. Çünkü sayın Yargıtay İkinci Dairesi Başkanının belirttiği gibi, böyle bir hüküm çok kadımla evliliği yan yoldan meşrû göstermek neticesini doğurur. Bu itibarla Atatürk ilkelerine aykırıdır.

Diğer taraftan hukuk prensiplerine de aykırıdır. Çünkü sadece boşanma davalarında değil, diğer bütün her türlü davada da ancak haklı olan davayı açabilir ve haklı ise kazanır, haklı değilse davası reddedilir. Bu itibarla boşanma için bir istisna konmuş değildir. Medenî Kanunda. Bu hükmün kabulü, yani rapordaki hükmün kabulü adeta Medeni Hukukun diğer sahalarında davası reddedilmiş olan bir kimsenin davası aradan beş yıl geçince haklı duruma geçer demektir. Ki, bu hukukun umumî prensiplerine tamamen aykırıdır.

Bu itibarla bendeniz, bazı sayın arkadaşların teklif ettikleri gibi bu şekildeki hükmün rapordan tamamen çıkarılması lâzım geldiği kanaatindeyim.

İkinci olarak; bir arkadaşımız, boşanma ile ilgili olan davalarda ayrılık usulünün de kaldırılmasını önerdi. Gerçi raporda bu hususta bir hüküm yok, amma o ayrıca bir teklifte bulunduğu için bu nokta hakkında da vaziyet almanın uygun olacağı kanaatindeyim. Belki bazı müesseseler kilise hukukundan gelmiş olabilir, amma mesele hangi kaynaktan geldiği meselesi değil, o müessesenin toplum için yararlı olup olmadığı meselesiyle ilgilidir. Bu yararlı ise muhafaza edilir, yararlı değilse kaldırılır. Kanaatimce ayrılık müessesesi yararlı bir müessesedir.

Bazan görürüz, duyarız; boşanma kararı verildikten sonra taraflar boşanma hükmünü karşı tarafa tebliğ ettirmezler, ilerde belki tekrar birleşme ümidi vardır diye. E böyle bir durum mevcut ol-

duğuna göre, bunu daha başlangıçta hâkimin nazarı itibare almasından daha tabii bir şey olmaz. Ve nihayet bu süre de, İsviçre'de olduğu gibi daha uzun bir süre değildir, bizde bir yıldan ibarettir.

Bu itibarla ayrılık müessesesinin de lâzım geldiği kanaatindeyim. Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Son konuşmacı sayın Turgay Yücel.

TURGAY YÜCEL — Sayın Başkan, sayın delegeler; ben vakitlerinizi fazlaca almak istemiyorum. Sadece boşanma sebepleriyle ilgisi kısa bir açıklama yapacağım.

Evvelâ, boşanma hukukumuzda kusurlu eş boşanma davası açamaz diye bir durum yoktur. Bu bakımdan Medenî Kanunumuzun 134 ncü maddesi gayet açıktır; burada söz konusu olan daha ziyade kusurlu eştir. Bu duruma göre, davacı durumunda olanın kusuru diğerinden daha az ise, ve hatta eşit olması halinde dahi, boşanma davası kabul edilecektir; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu görüşü destekleyen bir de kararı vardır.

İkinci nokta; bizde Medenî Kanunumuzda boşanma sebeplerine hâkim olan prensip köklü sarsılma prensibidir. Bu bakımdan Medenî Kanun Ön Tasarısına eklenen 134 ncü madde ile herhangi bir çelişki getirilmemiştir. Maddeten ve manen birbirinden kopmuş iki kişiyi bir arada tutmakta herhalde hiç bir sosyal menfaat olmasa gerektir.

Yalnız şunu da belirtmek isterim; cemiyetimizde bilindiği gibi, kadın zayıf durumdadır, boşanma davaları ekseriya erkekekler tarafından açılır, zayıf durumda bulunan kadını da hukuk sistemimizin koruması gerekmektedir. Bu bakımdan bence bilhassa üzerinde durulması gereken husus boşanmanın fer'i hükümleridir. Böylece maddi ve manevi tazminat müessesesi geliştirilmek suretiyle bu işe bir hal yolu ve hatta boşanma sebepleri üzerinde bir fren tesiri yapabilecek bir yol bulunabilir. Bu bakımdan komisyonumuz tarafından kabul edilen tebliğde bu üçüncü fıkrada belirtilmiş olan prensip te hakikaten olumlu bir prensiptir. Buna göre, bizzat kocasının ticarî veya sınaî işletmesinde çalışarak mamelekin artmasında yardımcı olan tarafın boşanma halinde bir hak istemesi mümkün olacaktır. Burda, şu hususu belirtmek gerekir; maddi tazminat, manevi tazminat ve bunun haricinde kalan zararlar bakımından ticarî işletme dolayısıyla bir fazlalık olursa böylece boşanan eşin uğrayacağı zarar da giderilmiş bulunacaktır.

Şu hususu da kısaca belirtmek isterim; bu tebliğe bakarak hukukumuzda karşılıklı rıza ile boşanmanın kabul edildiği şeklinde bir sonuca varmak katiyen hatalı bir sonuçtur. Komisyonumuzda karşılıklı rıza ile boşanma mânası tam olarak tesbit edildiği takdirde, kabul edilemeyeceği kesinlikle kararlaştırılmıştır. Fransızcada «Le Mariage aleté» denilen muayyen bir müddet için evlendikten sonra boşanma yoluna gidilmesi hususu asla ve asla kabul edilemez benim görüşüme göre. Bu görüş ne hukuk tarihimizde, ne sosyal bünyemizde, ne de Medenî Kanununun prensipleri açısından bir destek bulamaz. Bu hususu da belirtmek isterim. Çünkü bazı konuşmacıların sözlerinden, ikinci kısımda belirtilen hususun biraz karşılıklı rıza ile boşanma şeklinde anlaşıldığı yolunda bir fikir uyanmıştır. Onu da bu bakımdan belirtmek isterim.

Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım ,önergeler ve Komisyonun görüşünü öğleden sonraki çalışmalarımızda tamamlayacağız.

Saat 14.00 te toplanılmak üzere oturumu kapatıyorum.

(KAPANMA SAATI : 13.20)

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati : 14.00

Başkan : Başkan vekili Zeki Yücel

BAŞKAN — Çalışmalarımıza başlıyoruz.

Komisyon Başkanı, buyurunuz.

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim ben de sözüme, diğer arkadaşlarım gibi, bu kongrenin tertiplenmesinden dolayı duyduğum sevinci ifade ile başlamak istiyorum.

Bu suretle avukat, hâkim ve hoca olarak aynı konu ile meşgul ve memleketin aynı meseleleri ile meşgul kimselerin aynı çatı altında çok kısa bir zaman için dahi olsa toplanmış olmasını ve birçok memleket meselelerini bu suretle tartışma fırsatını bulmamız büyük bir başarı olmuştur. Temennimiz; bu toplantıların sık sık tekrar edilmesidir. Bu suretle hâkim, avukat ve hoca yanyana ve aramızdaki mesafeler kalkmış demektir.

Ben diğer bir müşahedeyi de ifade etmek istiyorum. Bendeniz

Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku komisyonununa riyaset etmek şerefine mazhar oldum bu suretle avukat olarak taşrada hukuk ailesinin kimler tarafından temsil edildiğini görmek ve bunlardaki titizliği, ciddiyeti ve emniyeti müşahade etmek suretiyle hakikaten bahtiyar oldum. Bu imkâna sahip olmaktan dolayı da sevinç duyuyorum.

Bir hoca olarak bir noktaya da işaret etmek istiyorum. Yazılı bir rapordan anladığıma göre, hukukçularımızın ve bir arkadaşımızın da burada imâlî şekilde ifade ettiği gibi, hocalarından, üniversite hocalarından şikâyetleri var. Bunda haklı olabilirler; fakat emin olunuz ki bu ailenin efradı da sizler gibi canla, başla kendilerine verilmiş olan konuları inceleme tartışma ve evlatlarınızı, kardeşlerinizi yetiştirme çabası içerisinde dirler. Tabii bir günde herşey oluvermiyor. Ben artık içinizde yaşlılar mertebesine girdim ve fakültemizin, üniversitemizin bundan kırk seneye evvelki havasını bilirim. 1932 de girdim, 1935 te çıktım. Demek oluyor ki, bugün artık kırk seneye yakın bir zamandır hukukçu olduğumu size ifade edebilirim. Ve o zamanki ilmî ile bugünkü ilmî havayı mukayese edecek olursak, lehde çok şey kaydedilmiş olur.

Bir nokta daha var; hukuk hocası, üniversite, fakülte bir kimya laboratuvarını geliştiren, idare eden bir kimyager gibi araştırmacı durumda değiliz, yoktan bir şeyi halkedemeyiz. Siz bize malzeme verirsiniz, biz bu malzemeleri değerlendiririz. Bu itibarla bu kongrenin bu yönden büyük önemi vardır. Ben, 45 yıllık arkadaşım Faruk'a bunu söyledim. Arkadaşlarımız bize malzeme versinler, bilhassa bu kongrenin bize malzeme vermesi bakımından önemi vardır. Adeta Türkiye'nin hukukî nabzı nasıl çarpıyor, taşradan gelen arkadaşlarımızın fikirlerinden öğreneceğiz. Bu itibarla her konu bizim için enteresandır, yalnız bu konulardan bizi haberdar ediniz ve mümkün mertebe bize doküman veriniz. Bir arkadaşımız mer'a işleri dolayısıyla sitemde bulundular, ama ben kendilerinden bir kontrübüsyon bekledim. Oturup da hukuk fakültesinin içerisinde mer'a hukuku üzerinde nasıl bir araştırma yapılabilir, nasıl bu rapora bir şey ilâve edilebilir?... Bu kolay bir şey değil. Bu konu benim üzerinde durduğum bir konudur; Zerrin Akgün'ün bir etüdünden başka bir mesai bulamadım. Zannediyorum bir doçent arkadaşımız da bu konu üzerinde çalışmaktadır. Bize, araştırma yapabilmemiz için dokümanlar veriniz ve bu şekilde elimizden geldiği kadar memleketimizin kültürüne hizmet edelim.

Şimdi efendim gelelim tenkitlere. Tenkitlere cevap vermek istiyorum.

Arkadaşımın birisi, sağ kalan eşin intifa hakkına itiraz ettiler. Fakat böyle bir konu komisyona gelmediği için bir münakaşa konusu olmamıştır. Medenî Kanunumuzun sisteminin icabı acaba bir intifa hakkı sistemi kabul edilmeli midir, edilmemeli midir, bu tartışılabilir. Binaenaleyh bunun üzerinde konuşmaya kendimi mezun saymıyorum.

İkinci konu; iştirak halindeki mülkiyet meselesidir. Bu, öteden beri tartışılan bir konudur. Acaba iştirak halindeki mülkiyet idame ettirilsin mi, kanundan çıkartılsın mı? Eski hukukçularımızın ifadesi ile, bu bir kör bağırsak gibi vücuttan atılmalıdır, tabiri yerinde midir? Biz bu konuyu hakikaten önemli gördük, bir arkadaşım, şimdi profesör olan Nuşin Ayiter arkadaşım bu konu üzerinde bir doçentlik travayı hazırlamıştı. O arkadaşımızın da vardığı netice, bu müessesenin organik olduğu, yaşaması lâzım geldiği merkezindedir. Ancak, bizim komisyonun çalışmalarından da öğrendiğimize göre, uygulamada gerek usul hukuku yönünden, gerek icra iflas hukuku yönünden ve alacak ve borçlar yönünden bazı zorluklar olduğu müşahede edilmiştir. Bu mülâhaza ile, bu zorluklar nelerden ibaretse bunlar için münferit tedbirler alınabilir neticesine varıldı. Nitekim İcra İflas Kanununun son tadilinde iştirak halindeki mülkiyetin prensibi ile, yani prensibi dışında; fakat o sistemi ihlâl etmeden bazı hükümler konmuş olduğunu hatırlıyoruz.

İştirak halindeki mülkiyet neden devam etmelidir? Bu fiivaki Cermen hukukundan gelen bir sistemdir. Çünkü bir kimse vefat ettiği zaman, terekesi alacağı ile, borcu ile menkulü ile, gayrimenkülü ile bir kül teşkil etmektedir. Ve hatta bu kül, bu vahdet halindeki bulunan bu mamelek parçasının bir başkasının elinde bulunması halinde bunu elde etmek için bir istihkak davası diye bir davada tanınmış bulunmaktadır. Ben o noktayı tetkik etmedim; fakat Oğuzman arkadaşımızın bize ifade ettiği gibi, Fransız hukuku müşterek mülkiyet sisteminin kabul ettiği ve iştirak halindeki mülkiyet sistemi Fransız hukukuna yabancı olduğu halde, tereke hakkında, terekenin bir kül, bir vahdet arzeden bir mamelek fikrini Fransız hukuku da kabul ediyor. Bu itibarla terekenin bir vahdet arzettiği görüşü —Görüşü değil, bir zaruret ve bir çok faydaları var, tabii burada tefrik etmek imkânım yoktur— bir zaruretse, iş-

tirak halindeki mülkiyet sistemini de muhafaza etmek zarureti vardır.

İştirak halindeki mülkiyet münasebeti aslî münasebetlerde âdi şirkette mevcuttur. Arkadaşlarımızın çoğu iştirak halindeki mülkiyetin idamesinin yararlı olduğu sonucuna varmışlardır komisyonda. Bilhassa dedik ki hakikaten mahzurlar mı vardır, zararlar mı vardır, faydası olduğu görüşü galip gelmiştir. Bu itibarla ötedenberi bilinen ve artık biraz tanınmış olmaya başlayan bu müessesenin Medenî Kanunumuzdan çıkarılmasının mümkün olmadığı neticesine vardık. Yalnız, bu müessesenin çıkarılmasıyla bu müessese kaldırılmış olmaz, miras hukukunun sistemi değiştirilmiş olur.

Cemil Saatçioğlu arkadaşımızın ifade ettiği diğer bir nokta; ayrılık müessesesinin kaldırılması.

Bir defa biz komisyonda, sadece önerilmiş, tetkik ve teklif konusu yapılmış olan hususları inceledik. Bütün Medenî Kanunun ve Borçlar Kanununun içindeki aksaklıkları veya lüzumlu, lüzumsuz, gerekli olanları olmayanları tetkik etmek fırsatını bulamadık. Sadece üç yarım günle, eldeki yirmiye yakın problem üzerinde münakaşa ettik. Bu itibarla bu mesele üzerinde de eğilinmiş değildir; faydalı mıdır, zararlı mıdır, bunun hakkında bir şey söylemeyeceğim; ama şunu ifade etmek isterim ki, eğer adli teşkilâtımız, mahkemelerimiz bu müesseseyi güzelce tatbik ederse faydalı bir müessese olacağı görüşündeyiz.

Mahver hanımefendinin beyanlarına gelince; oradan iş başlıyor ve esaslı itiraz şekli bizim komisyonun raporundaki birinci maddedeki kusurlu eşin dava hakkına sahip olup olmaması meselesi üzerinde büyük tartışma oldu.

Bir defa şunu açıkca ifade etmek isterim ki, bu komisyonun görüşünü ben burada savunmak mecburiyetindeyim ve bir mesele üzerinde bunun aksini de savunmak daima kolay bir şeydir. Evvelâ kusur kavramı; burada bazı kıymetli arkadaşların belirttikleri gibi aile hukukunda değişik bir mâna ifade eder. Borçlar hukukunda vecibe münasebetlerinde kusur borçlunun kınanan bir tutumdur, davranışdır. Halbuki aile hukukunda boşanma sebebi olarak bir kimsenin mutlaka bu anlamda kusurlu olması gerekmez. Hastalığı, sıhhati, yaşı, başı, bazı durumlar belki buna sebebiyet vermiş olabilir. Bunun haricinde, kusura istinat edilemeyeceği şeklindeki ku-

ral yine Borçlar Hukukuna ait bir kavramdır. Bütün bunların dışında benim anlayışıma göre, insanlar hukuk için değil, hukuk insanlar için. Biz kendi yaşantımıza uygun olan sistemleri, müesseseleri kabul etmek, uygun olmayanları da reddetmek mümkün değil. Bu itibarla objektif olarak, kusurlu eşe de dava hakkını tanımak gerekirmi gerekmez mi? Bu mesele tartışılmalıdır.

Arkadaşlarımız uygulamadan çeşitli misâller verdiler ve birçok taraftarlar da kazandılar. Birtakım pazarlıklar, alışverişler, inatçılıklar yürüyüp gitmekte ve hakikaten uygun olmayan birtakım durumlara sebebiyet verilmektedir. Diğer taraftan kusursuz olan eş hakkını suiistimal etmektedir, inadından evet dememektedir, şunu yapmaktadır, bunu yapmaktadır. Binaenaleyh, sarsılmış olan, idamesinde gerek taraflar bakımından, gerek memleket ve toplum bakımından bir yararlılık artık olmayacak olan bir evlilik birliğini zorla, kanun hükmü ile idare etmenin, idare ettirmenin yeri olmasa gerek.

Malumuâliniz aileye hepimizin saygısı vardır, hepimiz bu muhterem müessesenin mahsulüyüz, buna saygımız büyüktür. Ama istisnâ de olsa bazı haklı durumların, idamesinde sakınca olan durumlar için de vazı kanununun bir hal tarzı getirmesi gereklidir. Bunu kabul eden hukuk sistemleri pek çoktur. Onların memleketinde hukuka, ahlâka, sosyal düzene aykırı olmuyor da bizim kanunumuz bunu kabul ederse mi, kusurlu eşe böyle bir dava hakkı tanır sa biz mi bir fena iş yapmış olacağız?... Kaldı ki, kusur kavramı bizim Borçlar Kanunumuzun sistemine de pek aykırı değildir. Daha ziyade kusurlu olan eşten söz edilmektedir. Bir kıymetli hukukçu arkadaşımızın ısrarla üzerinde durdukları gibi, bu kusur meselesi, dava açmaya mani, bir dava manii şeklinde anlaşılmalıdır. Diğer taraf kusurunu defi suretiyle ileri sürebilir, fakat defi suretiyle ileri sürmediği takdirde pekâla kusurlu eşin de dava açma imkânı bugünkü müsbit hukukumuzda mümkündür. Bu itibarla, ben demiyorum hani mutlaka bu hüküm kabul edilsin; ama büyük bir ihtiyacın ifadesi olduğunu arkadaşlarımız belirttiler, biz bu görüşe vardık, takdir sizlerindir.

İkinci boşanma sebebi olarak da rıza ile boşanmaya imkân veren bir hüküm... Bilhassa biz tarafların arzusu ile boşanmadan bahsetmemeğe bilhassa itina ettik, arkadaşlarımız gösterdiler; bu şekilde bir boşanma taraftarı olanlar bile. Burada dendi ki, bu şekilde

tarafının boşanma arzuları bir geçimsizlik karinesi olarak kabul edilir. Hükmü okuyorum : «Her iki eşin boşanma isteklerini şahsen beyan etmeleri evlilik birliğinin sarsıldığına bir delil teşkil eder.» Delil teşkil eder dedik. Bir nevi ispat kolaylığı sağladık. Bunun hilâfının çürütülmesi pek kolaydır, ama evlilik birliğinin sarsıldığını ispat etmek için, hatırlıyorum bundan 40sene evvel Velideoğlu bu konu üzerinde şöyle söylemişti : «Mutlaka kirli çamaşırları mı getirelim?» demişti. Mutlaka konu-komşudan şahit mi getiririm beyler? İki de razı, ikisi de bu işin yürümeyeceğine kani. Bu takdirde bu işi kolaylaştırma yoluna gitmeli, konudan komşudan şahit getirmemeli ve dedik ki, bu şekilde tarafların anlaşmaları boşanmayı mümkün kılmasın, bu da olmasın. Ya nasıl olsun? Hâkime verelim bu takdir hakkını. Biliyorsunuz bizde boşanmanın esaslı şartı evlilik birliğinin kökünden sarsılması şartıdır. Kökünden sarsılma şartı bizim temel kuralımızdır hukukumuzda. O halde hâkim kendi takdir hakkına müsteniden bu tarafların lehine olan bu karineyi müşahede etmekle beraber, acaba kökünden sarsılma şartı var mıdır, yok mudur, bunu tetkik edecektir, tarafların arzularına rağmen talebi reddetmek imkânına sahip olacaktır. Maddenin son fıkrasını okuyorum :

«Hâkim bu delili serbestçe takdir eder.»

İsterseniz bu ifade tarzına daha bir açıklık vermek belki mümkün olabilir. Bununla, bilhassa boşanma sebebi olarak ileri sürülen hususların ve mahkemede alenen hâkim huzurunda söylenmesinde sakınca olan hususların ortaya getirilmesini önlemek içindir. Bu itibarla bu sistemin kabul edilmesinde, mevcut ve mer'i sistemden büyük bir şekilde ayrılmış olduğu görüşünde bendeniz samimi olarak değilim.

Esat beyefendinin işaret buyurdıkları «pay» hususundaki değiştirmeye biz de katılıyoruz. Boşanma halinde çalışan eşe, boşanmadan evvel kocasının işinde çalışmasından dolayı meydana gelmiş olan mamelekteki artıştan alacak ve bir hak verilmesi yolundaki tenkidine katılıyoruz. Komisyonda şu husus söz konusu oldu : Eşin kocasının işinde çalışmasından doğan bu hak, bir alacak hakkı şeklinde tavsif edilsin dendi. Ve doğrudur, alacak hakkıdır. Fakat yazılış tarzında bir alacak hakkı demek te olmuyor; bir pay mı olsun, alacak mı olsun diye biz tereddüt ederken, redaksiyon esnasında kerre içerisinde —pay— ifadesi konmuş. Hakikaten pay deyimini or-

tada bir şirket varmış gibi bir mâna imâ ediyordu. Bu itibarla bu kaydın kaldırılmasına biz de katılıyoruz.

Esat beyefendinin işaret ettikleri gibi, burada ikinci maddede «Hâkim bu delili serbestçe takdir eder» hususunda vakıaların belirtilmesini mi imâ ettiniz bilmiyorum...

Efendim mirasta terekenin defterinin tutulmasına ilişkin müddetin başlangıcı ve müddetin sonu bakımından Yargıtay içtihatlarındaki tezadı nazarı itibare alarak, veyahut o içtihatların telkin ettiği ve bize tüzüğün gerekli kıldığı bir mülâkata söz konusu olmuştur. O da; defter tutma talebinin mebdei ne olmalıdır? Biz de, kanunumuzun aslında olduğu gibi, İsviçre uygulamasında olduğu gibi bir aylık sürenin mirasın reddedilebileceği tarihten itibaren başlayacağı şeklindeki görüşü benimsedik, komisyon olarak benimsedik. Yine tartışma oldu, mirasın red müddeti üç aydır, e canım defter tutma müddeti de üç ay olursa iki tarafın dediği de olur gibi bir orta hale varıldı kanısı hasıl oldu. Biz bunu bu şekilde hazırladık. Ancak ben de Esat beyefendinin endişelerine katılıyorum. Yani defter tutma müddetinin bir aydan üç aya çıkartılması belki mal kaçırmaya sebebiyet verebilir, müddet uzundur. Bu itibarla defter tutma müddetinin bir ay süre ile tahdit edilmesi görüşüne benzeniz de şahsen katılırim.

Efendim buraya kadarki izahlarım, Medeni Hukuka ait olan tenkitlere taallük etmektedir. Bundan sonra Borçlar hukukuna ilişkin olan tenkit ve temennilere geliyorum.

Efendim, bir arkadaşımız trafik sorumluluğu münasebetiyle malikin, motorlu araç sahibinin, malikin —sahip kelimesi biraz müphem— sorumlu olmasını teklif ettiler. Bu mesele komisyonumuzun üzerinde ciddiyetle durduğu bir meseledir. Ve mesele yalnız bizim memlekette olan bir mesele değil. Benzeniz bu mesele üzerinde uzun bir çalışma fırsatını buldum; garp memleketlerinin durumunu tetkik ettim. Tabii nazariyat üzerinde duracak değilim.

Burada bu nevi tehlikeli vasıtaların kullanılmasında bugünkü hukuk anlayışı bu tehlikeye en yakın olan kimseyi, tehlikeyi önlemeye en yakın kimseyi, tehlikeden kim faydalanıyorsa onu sorumlu tutma yolunu tutmuştur. Binaenaleyh, bir işletme kazası ve işlemin sorumluluğu söz konusu olmaktadır. Ben bir kamyonumu bir kimseye kiraya vermiş olabilirim, intifa hakkını bir başkasına vermiş olabilirim. Bu takdirde malik olarak ben araçtan çok uzakta-

yım. Kazaya sebebiyet vermemek için hiç bir imkânım yok, şoförünü ben tayin etmem, tamiri ile ben meşgul olmam, sigortasıyla ben meşgul olmam; binaenaleyh benim emri kumandam altında değil. Hatırlarsınız Borçlar Kanununun 55 nci maddesinin sistemi de buna dayanır, nezaret vazifesine dayanır.

Bu itibarla bütün garp memleketleri işleteni sorumlu tutmuştur. Bu, mâlik olabilir, olmayadabilir. Bu itibarla biz bütün garp hukukunda da hal tarzı olan, yani doktriner bir görüş değil, bütün mukayeseli hukukta kabul edilmiş olan bir sistemi öneriyoruz. Bu da; işletenin sorumlu olması keyfiyetidir.

Ama arkadaşlarımız çok isabetli tenkitte bulundular ve hepimizin bildiği Gazanfer Bilge otobüs şirketinin işleyiş tarzını söylediler. Dediler ki bu insanlar işletirler, beş on otobüsü bir araya getirirler, çalıştırırlar ve bir otobüs kazaya sebebiyet verdi mi işleten, diyelim ki Gazanfer Bilge bu işin yabancısıdır, haczedilecek hiç bir şeyisi yoktur. Bu itibarla mâlik, kamyon, yahut da otobüs mâliki tediye kabiliyetini haiz olan bir kimsedir, onu sorumlu tutmak zarar gören için daha iyidir dediler. Bu da bizim memleketin realitelerine uygun bir müşahededir. Bu itibarla biz dedik ki, mademki öyle, ticarî işletmelerde, bu nevi işletmelerde mâliki de işletenle beraber müteselsilen sorumlu tutalım dedik. Bundan daha âlâ nasıl olur? Yani sadece işleteni veya sadece mâliki sorumlu tutacağımız yerde, aynı zamanda her ikisini sorumlu tutmak suretiyle zarar gören karşısına ikisini koyma çabasına düştük. Ancak bunu ticarî işletme alanına hasrettik. Acaba diğer alanlarda da bu olur mu, olmaz mı?... Arkadaşlar biz çok kısa bir zamanda ve nihayet bu işin fazla teknisyeni de değiliz, kanunu tedvin etme durumunda değiliz. Biz bir hususu telkin ediyoruz. Elbette bu teklifimizi yetkili makamlar eğer değerlendireceklerse değerlendirecekler, görüşümüzü kabul edecekler veya görüşümüze başka ilâveler de yapacaklar. Bu itibarla biz bunu böyle dedik diye bu böyle olacak değildir. Mesele nin bir çok noktaları vardır, biz burada sadece mesele nin ana hatlarıyla yetinmek zorunda kaldık.

Efendim Noter Kanunundaki Faruk Arel beyefendinin temen nileri; bu gayrimenkul satış vaadi müessesesi bana hiç sempatik olmayan bir müessesedir. Komisyondada görüşümüzü arzettim, bu müessese bizim tapu uygulamamızdaki bence sakat olan bir husustan çıkmaktadır. Satış akti yapılır, onun arkasında da bir de tek-

lif talebi var, yani bizim tapu tatbikatımızda gayrimenkule ilişkin tasarruflar adeta uygulamada temliki bir tasarruftur. Vecibeli muamele adeta o temliki tasarrufun içerisinde kaynamıştır. Bundan dolayı vecibeli muamele ile temliki bir tasarruftur. Vecibeli muamele adeta o temliki tasarrufun içerisinde kaynamıştır. Bundan dolayı vecibeli muamele ile temliki muameleyi birbirinden ayırma ihtiyacı gayrimenkul satış vaadini doğurur. Ama bu müessese vardır, Türkiye’de yerleşmiştir; alışılmıştır, bu itibarla bunun noterler tarafından bu nevi böyle bir mukavele yapıldığı zaman tapuya şerh verilmesini, bildirilmesini öneririz.

Arkadaşımız, gayrimenkul kat’i satış akitlerinin de yapılmasını öneriyorlar. Buna bütün kalbimle katılıyorum. Benim görüşüme göre pekâla satış vaadi için mümkün olan bir şerh neden kat’i satış için mümkün olmasın? Eğer gerekiyorsa bir kanun tadili de bu meseleyi halledebilir. Yani şunu söylemek istiyorum : Kendileri İsviçre firması dolayısıyla bir misâl verdiler, kat’i bir satış tapuda yapılır ve bu satış vecibevî sahada kalmakta devam eder. Sonradan parası ödenir, şartlar tahakkuk eder, teşcil safhasına gelindiği zaman o zaman teşcil talebi yapılır, bu mevcut şekilde mülkiyet nakledilir. Mevcut senede. Bu devre zarfında mâlik eski mâlik olmakta devam eder. Onun herhangi bir tasarrufunu önlemek için belki icra takiplerine de karşı bazı tedbirler alınmak için pekâlâ kat’i bir satış aktinin de, kütüğe şerh verilmesi suretiyle üçüncü kimselere kabili dermeyan hale getirilmesi mümkündür görüşündeyiz. Ama mümkün değilse, kanun değiştirilir ve mümkün hale getirilebilir. Bu itibarla, bir gayrimenkulün satışı evvelâ satış vaadi, ondan sonra kat’i satış vaadi, ondan sonra kat’i satış gibi ikidefa muameleye lüzum olmaz. Bu itibarla, eğer tensip buyurursanız, arzu ederseniz buna ilişkin, yani kat’i satışların dahi re’sen tapu kütüğüne şerh verileceği hususunu kaleme alabiliriz. Yalnız re’sen şerh verme sistemi bizim Medenî Kanunumuzun sistemi değil, ama bu temenniye olumlu cevap vermek mümkündür.

Sayın Sarıbrahimoğlu bizim bu çalışan, kocasının işinde çalışan eşe verilecek tazminatta bunun daha geniş tutulmasını önerdiler, temenni ettiler. Biz komisyonda buna iktisadi dedik, iktisadi ve ziraî dedik, işin içinden çıkamadık. Arkadaşlarımız haklı olarak dediler ki, bir hanım normal vazifesini yapmış, ev hizmetini yapmışsa bunun için mutlaka bir prim vermek de doğru değildir, dendi. Bu itibarla biz burada «Kocasının işinde» tabirini kullandık. İş neyi

tazammun eder? Herhalde ticarî hususları, ziraî hususları tazammun eder. Ama bu iki iş olmadan da normal bir aile faaliyeti de bir iş telâkki edilir mi, biz pek bu görüşte değiliz. Binaenaleyh, bu deyiş tarzının bu şekilde muhâfaza edilmesinin uygun olacağı mütalâasındayız. Kaldı ki bu cihet Yargıtay içtihatlarıyla da sonra geliştirilebilir, şayet böyle bir kanun tekevvün ederse.

Halis Özdemir beyefendiye cevap veriyorum : Tekrar ediyorum, mer'a ve yaylaklar hakkındaki temenniniz bize gelmemiştir, böyle bir rapor yoktur. Ancak görüşülecek konular arasında yer almıştır, malûmu âliniz pek vaktimiz olmadı, ama zatıalınızın de komisyon-da bulunması gerekirdi, ben zatıalınızı komisyon-da görmedim. Bu zaten teklif edilse idi dahi vaktimiz buna müsait değildi. Ama ben tekrar ediyorum; mer'a ve yaylak konusu bizim için çok enteresan bir konudur.

Diğer bir konu; miras hukukunda ölüme bağlı tasarruflarda tenkis davasının üçüncü kişiler aleyhine açılıp açılmayacağı meselesidir. Konuyu açıklayayım; ölüme bağlı tasarrufta bulunan kimse, bir kimseye bir tevcihte, bir tasarrufta bulunmaktadır, bir teberruda bulunmaktadır. Teberruda bulunan kimse tenkis davasından kaçınmak için veya başka bir sebeble —belki böyle bir niyeti de olmayabilir— bunu bir üçüncü şahsa temlik ediyor. Sonra vefat ediyor, bu teberru mahfuz hisseyi tecavüz ediyorsa acaba mahfuz hisse sahibi kimse üçüncü kişi aleyhine tenkis davası açabilir mi? Bunun muhtelif alternatifleri münakaşa edildi; fakat biz bazı hukuk kurallarına uymak mecburiyetindeyiz. Hepiniz benden daha fazla bu işte yorulmuş kimselersiniz. Bir Borçlar Kanununun bir miras hukukunun sistemi içerisinde bir değişiklik yapmak kolay bir şey değildir. Bu itibarla ihtiyacımıza uygun olmakla beraber, belki kötü niyetli dahi olsa üçüncü şahıs, onun aleyhine dava açma adalet fikrine uygun olsa bile, hukuk sistemimiz buna isyan eder. Bu itibarla bir üçüncü, dördüncü, beşinci, sekizinci, onuncu şahıs aleyhine bu şekilde bir teberrudan dolayı bir tenkis davasına imkân verecek olursak, birgün bizim aleyhimize de, bundan senelerce evvel verilmiş bir teberrudan dolayı davanın açılması imkânı vardır. Esasen sistem buna imkân vermez. Ama arkadaşlarımızın bize verdikleri örnekler buraya girmiyor. Çoğuzaman muvazaa haline giriyor. Muvazaa haline giriyor. Muvazaalı surette veriyor, diyor. Ondan sonra tenkis davası müruru zamana uğradıktan sonra tekrar geliyor diyor. Beyler, muvazaanın ilâcı başka, tenkis davasının ilâcı

başka... Mademki muvazaa var muvazaayı isbat edeceksiniz, illete müstenit bir muamele ise, bu takdirde muvazaadan dolayı, o gayrimenkul, hatta menkulse, o muvazaa yollarına başvurmak suretiyle bu önlenebilir, belki bu bakımdan gerekli ise muvazaanın hükmü genişletilebilir ve nihayet bahsedilen davalarda söz konusu olabilir. Bu itibarla biz burada sadece üçüncü kişi aleyhine dava açılmayacağına söyledik, fakat açıkça dedik ki, tenkis davası dışındaki kanunî yollara başvurulabileceğidir. Tenkis davasının dışında belki bir sürü muvazaa davası, iptal davası gibi davalar söz konusu olabilir. Binaenaleyh, biz miras hukukumuzun sistemi içerisinde kalma zorunluğunu hissettik. Ama böyle bir adaletsizlik için de bir çare aranması fikrini kabul ediyoruz.

Baki Kuru'nun temas ettiği iki teknik yanlışlığı tashih ettik. Yeni Noterlik Kanununu nazarı itibare aldık ve tesbit ve itiraz davası şeklindeki hususu tashih ettik, teşekkür ederim.

O'nun iştirak halindeki mülkiyet hakkındaki tenkidine cevap vermiş bulunuyorum.

Bâki Kuru'nun takip sorumluluğu hakkındaki enteresan fikri; mâlikin, —bir defa fikrimizde ısrar ediyoruz, işleten sorumlu olmalıdır.— sorumluluğu, yani işletenin yanında mâliki de sorumlu kıldıktan sonra artık hiç itiraz edeceğimiz bir şey yok. Bâki'nin getirdiği yenilik; gayrimenkul mâlikinin, gayrimenkulün değeri ile mahdut olmak üzere bir mahdut sorumluluk istemesi üzerinde durulmaya ve düşünölmeye değer bir konudur. Bunun üzerinde teemmül etmedim. Ancak, bunun emsaline de rastgelmedim. Zannediyorum bu, deniz hukukunda böyle bir sorumluluk sistemi vardır, böyle bir sorumluluk sistemine ben katılıırım, ama bu mâlik lehine bir hüküm olacaktır ve zarar gören lehine değil. Ama bu, üzerinde durulacak olan bir noktadır; çünkü bütün garp memleketleri mâliki değil, işleteni sorumlu kılıyor, fakat bizde mâliki de, yani elinde zilyedi bulunmadığı bir aracın sebebiyet vermiş olduğu zarardan bütün mameleki ile mes'ul kılsak bu biraz fazla haksızlık olmaz mı? Mesele tartışılmaya değer.

Efendim yalnız biz, önerimizde büyük bir yenilik getirmek istedik. Hiç bir arkadaşımız bu noktaya değinmedi. Biz trafik sicilini bir sicil haline getirmek istedik; tıpkı tapu sicilinde olduğu gibi. Tıpkı gemi sicilinde olduğu gibi. Bu itibarla bu trafik sorumluluğunun önemi ve bunun uygulanma imkânları trafik siciline verilecek

önem ve ciddiyete bağladır. Bunun üzerinde son derecede faydalı görüşmeler yaptık ve teklifimize göre, müstakil bir idare tarafından, Devletin sorumluluğu altında bir idare kurulsun ve motorlu araçlar bundan sonra bir menkulün mülkiyetinde olduğu gibi teslimle mülkiyeti intikal ettirsin, teşcil şart olsun, dedik. Hatta bu taşıtlar üzerinde mahdut aynı hakların tesisi içinde aynı şartı koyduk. Bu aynı zamanda icra takiplerini daha kolaylaştıracaktır, bundan başka da vergi imkânlarını daha ciddi bir hale sokacaktır. Yani çok temenni ederiz ki Hükümet bu öneriyi kabul etsin.

Efendim önemli bir nokta; Devlete ait olan araçların da özel hukuka ve adlî mahkemelere tabi olması meselesine gelince :

Sayın Başkanın hassasiyetine teşekkür ederim. Ama vatandaş bir zarar görüyor, bu zarar resmî bir araç tarafından meydana getirilen bir zarar, bir özel şahıs tarafından meydana getirilmiş olan bir zarar. Vatandaş tazminat almak istiyor ve vatandaş mahkemeyi kapısının önünde görmek istiyor. Bilmiyorum uzak yerlerde Devlet aracından zarar gören bir vatandaş Devlet Şûrasının kapısının neredede olduğunu bilebilir mi? Bu nokta üzerinde çok tartıştık. Hatta kıymetli bir bayan, Yargıtay mensubu olan kıymetli bir bayan arkadaşımız, pardon Danıştay mensubu olan bir bayan arkadaşımız bize yardım etti, ben biliyordum durumu, Fransa'daki uygulamadan bahsettiler. Fransa'da hakikaten özel bir kanunla; kamu hizmetine ait olan araçların sebep oldukları zararlardan dolayı da adliye mahkemelerinin sorumluluğunun özel bir hükümle sağlandığını söylediler. Zannediyorum ki sayın Başkanım Fransız devlet şûrasının ve Fransız sisteminin hal tarzına pek fazla itiraz etmeyeceklerdir. Bu şekilde ikili sistemi önlemek istedik. Devlet Şûrasına gittiği zaman vatandaş neye göre tazminat isteyecek? Hizmet kusuru. Sistem başka... Tamamen başka. Halbuki biz adlî mahkemeye gittiğimiz takdirde, zarar veren araç kime ait olursa olsun, aynı sisteme aynı hukukî neticeye tabi olacaktır.

Bazı arkadaşlarımız tatbikatta başlarından geçen örnekler verdiler, bunu zikretmek istemiyorum. Ayrıca da uyuşmazlık mahkemesinin bizi çok şarşırttığını bilmem sayın Başkanımız bilirler mi?

Efendim bununla zannediyorum söyleyeceğim sözleri bitirmiş bulunuyorum. Fazla vaktinizi aldıysam özür dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, hocamızın vermiş oldukları izahattan dolayı kendilerine teşekkür ederiz.

Efendim bu arada Divanımıza gelmiş iki önerge vardır, okutuyorum.

Kongre Sayın Başkanlığına

Vaktin darlığı sebebiyle konuşmaların 5 dakika ile sınırlanmasının oya arzını talep ve rica ederim.

Erdoğan Bigat

Sayın Kongre Başkanlığına

Komisyon raporlarının tümünün görüşülebilmesini ve söz isteyenlerin konuşabilmelerini sağlamak üzere görüşmelerin beş dakikayı geçmemesini arz ve teklif ederiz.

Dursun İspiroğulları Halis Özdemir Fadıl Altop Şemi Üge

BAŞKAN — Bu önergeler üzerinde söz isteyen var mı?... Yok. Takrirleri oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi raporun ikinci bölümü iş hukukuna ait kısımdır. Bu raporu komisyon adına okuyacak arkadaşı rica edeceğim.

ALİ ARCAK — Efendim ben bir önerge vermiştim ve bu konu ile ilgili idi...

BAŞKAN — Efendim bütün önergeleri topladık. Rapor bitsin ondan sonra önergeleri muameleye koyacağım.

Raporu okumak üzere sayın Oğuzman, buyurunuz.

KEMAL OĞUZMAN — Sayın Başkan, I. Türk Hukuk Kongresinin sayın üyeleri;

Medenî Hukuk, Borçlar Hukuku ve İş Hukuku bir tek komisyon halinde düzenlenmişti ve İş Hukuku, özelliğine binaen bir alt komisyonda incelenmek üzere asıl komisyonda bazı arkadaşlar konuyu incelemekle görevlendirilmişler idi.

Bendenizin de dahil bulunduğu bu alt komisyon, kongreye sunulmuş olan üç tebliği esas alarak konuları incelemiş ve huzuruna bir raporla gelmiştir. Hepinizin dikkat nazarını çektiğini tahmin ederim; raporda ayrıntılı çözümler teklif edilmemiştir, konular hakkında teferruata inen teklifler ortaya konmuş değildir. Hepiniz takdir buyurursunuz ki, İş Hukukunun, biri oldukça münferit sa-

yılsa bile, birinci ve üçüncü konuları değil yarım günde dahi müşahhas çözümler getirecek kadar basit konular değildir. Binaenaleyh, Komisyon raporunda çok ana hatlarıyla sadece meselelerin ortaya konmasıyla yetinilmişse, bunu anlayışla karşılayacağınızı ümit ederim.

Konulardan birincisi; Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun işkolu sözleşmesi yapılması, yetki tesbiti gibi —ki buradaki gibi ifadesi bunların sınırlı bir meseleyi sınırlı olarak ortaya koymakla yetinmediğini göstermek içindir— kesin olarak ortaya çıkan aksak yönlerinin düzeltilmesi için kanunda değişiklik yapmak gerekmele beraber, bir kanun değişikliğinin zaruri olduğu hallerde bu yola gidilmesi. Kanunun memleketin sosyal ihtiyaçlarına uydurulmasının daha çok içtihatlarla dayanması gerektiği, bunun ise iş mahkemelerinde yapılacak reforma bağlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Hepiniz takdir buyurursunuz ki, sadece kanunların iyi olması yetmez. Önemli olan, o kanunları uygulayacak olanların anlayışıdır ve bilhassa iş hukukunda bir sosyal anlayışla yetişmiş olmalarıdır. Fakat şunu itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, memleketimizde henüz iş mahkemeleri için mütehassis hâkimlerin çoğunlukta olduğunu söylemek mümkün bulunmamaktadır.

İkinci konu işçi taşınması konusudur. Burada komisyonumuz, birbiriyle bağlı üç öneride bulunmaktadır.

Birincisi işçinin yolda geçen müddetlerinin iş süresinden sayılması konusunda İş Kanununa yeni konulan hükmün (931 de de mevcuttur, 62 nci maddeye) sosyal nitelikte, sosyal yardım niteliğinde taşımaya taallük eden hükmün uzun bir uygulama dönemi geçmeden değiştirilmesinin isabetli olmayacağı. Bu birinci öneridir.

İkinci öneri; kanunen işverenin işçiye mesken temin etmesi gereken hallerde buna riayetini sağlanması gerektiği, bu mükellefiyetin, mesken temin edilmesi mükellefiyetinin işçi taşıma yoluyla bertaraf edilmesinin mümkün olamayacağı.

Üçüncü öneri; Kanunî toplu sözleşmeler yoluyla işverene işçileri taşıma mükellefiyeti yüklemeyi teşvik edici yönde bir gelişmenin arzuya şayan olduğu; fakat bu hallerde taşıma süresinin iş süresinden sayılmasının doğru olmayacağı. Bununla komisyonun kasdettiği; işçinin işyerine intikalinin, kendisini maddi ve manevi yön-

den fazla yorgunluğa düşürmeden işyerine gelmesinin temin edilmesi işverenleri bunu sağlayacak yolda teşvik edilmeleri, fakat hem kendilerine taşıma imkânı sağlandıktan sonra, (Komisyonda kullanılan deyimini kullanmak için tekrar ediyorum) bir de ayrıca dış kirası verilmesi yoluna gidilip, bu yolda geçen sürenin fazla mesai sayılması yoluna gidilmemesi komisyonda birsonuca bağlanmıştır.

Üçüncü konu (Ki, her iki konuyu kapsayacak önemde bir konudur.) O da; iş yargılaması konusundaki reform meselesidir. Varılan sonuçları arz ediyorum :

Özel bir yargılamanın sağlanması yönünden gerekli reformun bir an önce yapılması ve bu meyanda müteahhas iş hâkimi yetiştirilmesine önem verilmesidir. Usul hükümlerinin ucuzluk ve çabukluğu ve taraflar arasında uzlaşmayı sağlayacak yönde değiştirilmesi.

Burada bir noktayı açıklamama müsaade buyurun; mevcut iş mahkemeleri kanunu bu ucuzluk ve çabukluk ilkesini sağlamak amacı ile getirilmiştir; fakat avukat olan büyük çoğunluktaki arkadaşlarımız bilirler ki, hele büyük merkezlerde iş mahkemelerinde talik, normal mahkemelerdeki talikten daha uzun sürede yapılmakta, kanun amacına uygun değil, tam tersine çalışmaktadır.

Diğer bir öneri; iş mevzuatına dayanan tüm uyuşmazlıkların ve bu meyanda toplu hak uyuşmazlıklarının çözümünün iş mahkemelerinin görevi alanına alınması ve özel isbat hükümlerine yer verilmesi. Buradaki özel isbat hükümlerine yer verilmesinden maksat, hâkimin re'sen delil toplama yoluna gitmesi ve işi çabuklaştırmasıdır.

Nihayet iş uyuşmazlıklarıyla ilgili Yargıtay dâva dairesi adedinin çoğaltılması temenni edilmektedir. Bu aded çoğaltıldığı zaman tabii arasında bir işbölümü de yapılacaktır. Bu iş bölümünün, meselâ Sosyal Sigortaların ayrı bir dairede, bu sosyal sigortalarla ilgili daireye belki bir iki konu daha verilebilir, münhasıran özel iş ilişkilerini ilgilendiren konuların diğer dairede incelenmesi de düşünülebilir.

Alt komisyonumuzun teklifleri bunlardan ibarettir. Sorulacak sorulara ve tenkitlere cevap vermeye hazır olduğumuzu arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Bu konuda söz almış olan Avukat Faruk Arel?... Yok.

Ali Arcaak, buyurun.

ALİ ARCAK — Sayın Başkan, sayın delegeler; ben iş hukuku konusunda söz almadım, herhalde daha önce verdiğim bir önerge- nin icabı olarak şimdi söz verilmektedir.

Söze başlarken, önce Kemal beyin bir sözüne şahsım adına ce- vap vereceğim. Kendisi mer'a, yayla dâvalarından bahsederken tat- bikat olmadığını söyledi; arkadaşların müdahalesi üzerine de «Bir- kaç yargıtay kararlarından ibaret» şeklinde konuştular. Oysa ben o kanıdayım ki, bugün Türkiye'de bu konuda en ciddi ve sistemâtik eser olarak mer'a, yayla dâvaları, köy orta malları adlı bir kitap neşretmiş bulunuyoruz. Bu kitap Fakülte Dekanlığı tarafından kü- tünhaneye de alınmıştır, arzu ederlerse kendilerine bir tane hediye gönderirim.

Şimdi asıl konuma geliyorum. Raporda, 6085 sayılı Karayolla- rı Trafik Kanununun öngördüğü hukukî sorumluluk bakımından (c) maddesinde şöyle bir öneri var :

«c) Mecburi sigorta hadleri artırılmalı, sigorta hadleri dışında kalan kısma ilişkin sigorta taleplerinin de sigorta şirketleri tarafın- dan yerine getirilmesi zorunlu kılınmalıdır.»

Bu, komisyonda konuşulurken, orada da ben görüşümü anlat- tım. Önce bu Trafik Kanununa göre yapılan sigorta hadleri az bu- lunuyor; ikincisi de sigorta haddi dışında kalan miktarlar için si- gorta şirketleri sigorta yapmaya yanaşmadı diye bunları da mec- bur edelim deniyorum.

Ben yepyeni bir görüş öne sürüyorum ve diyorum ki; Motorlu Taşıt Araçları Sigorta Kurumu diye bir kurum teşkil edilmeli. Bü- tün vasıtalar buna sigorta edilmeli ve tazminatları da bu sigorta ödemeli. Böylece iki gaye peşindeyiz.

Bir tanesi; zannedildiği gibi vasıta işletenler çok zengin kim- seler değildir. En ufak bir kazadan sonra vasıtası mahvoluyor, eğer şoförse hapis haneye gidiyor ve ondan sonra açılacak tazminat da- vaları yüzünden bütün ailesi hayat boyunca ne gelişebiliyor ve ne de tazminat alınabiliyor.

İkincisi; zarar gören bakımından meseleyi ele alacak olursak, meselâ varlıklı bir kimsenin yaptığı kaza neticesinde ölenin ailesi yüzbinleri, hatta milyonları alıyor; fakat fakir bir vasıta sahibinin çarptığı kişinin ailesi perişan olarak göçüp gidiyor.

Bütün bu iki tarafın emniyetini sağlayacak ve hem vasıta sahiplerini hayatta daha gelişebilir, çalışabilir halde bırakacak ve hem de zarar gören aileleri tazmin edebilecek bir sigorta kurumu teklif ediyorum ve bunun (d) maddesinin yerine eklenmesini de öneririm.

Maruzatım bundan ibarettir. Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, komisyon raporunu oyunuza sunmadan evel, bazı maddeler üzerinde verilmiş önergeler vardır; bu önergeler üzerinde gerekli muameleyi yaptıktan sonra komisyon raporunu oylarınıza arzedeceğim.

Şemi beyin teklifini okutuyorum efendim.

Sayın Kongre Başkanlığına

Medeni Hukuk raporunun 10 ncu maddesinde yer alan : Terekenin defterini tutma talebi; ölümün vuku veya ittiladan itibaren bir ay içinde yapılmalıdır, şeklinde değiştirilmesini öneriyorum. Reye vazını rica ederim.

Şemi Üge

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim müsaade buyurun; öneride bir hata var. Ölümün değil, mirasın reddedilebileceği tarihten itibaren. Yani ölüm başka, mirasın reddedilebileceği tarih başkadır. Binaenaleyh ona göre düzeltmek ister misiniz?

ŞEMİ ÜGE — Ölümün vuku ve ittila tarihinden itibaren.

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim kanunumuz daha güzel; mirasın reddedilebileceği tarih.

ŞEMİ ÜGE — Miras üç ay içinde reddedilebilir.

BAŞKAN — Sayın Komisyon başkanı, istirham ediyorum. Önergeye katılıyor musunuz efendim?

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Efendim Şemi Üge beyefendinin vermiş olduğu önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim, yanlış anlaşıldı galiba...

BAŞKAN — Müsaade edin efendim, önergeyi bir kere daha okutacağım.

(Şemi Üge'nin önergesi tekrar okundu.)

Başkan — Önergenizi izah etmek üzere sayın Üge, buyurun.

ŞEMİ ÜGE — Sayın Başkan ve üyeler; Kanunun 559 ncu maddesiyle istihdaf edilen maksat bunun için bir aylık sürenin verilmesidir. Mirasın reddedilebileceği tarih üç aylık bir müddettir. Binaenaleyh, üç aylık süre içinde ne zaman reddedilebileceği esasını nazarı itibare alan bu öneri kabul edildiği takdirde, defter tutma talebi için muayyen olan müddet dört aya çıkacak. Bu ise, gerek mirasın taksiminin uzaması ve gerekse mirasçılara bir an evvel intikali önleyecek bir husus olduğu için bunda bir yanlışlığa gitmemek üzere, vefatın veyahut vefata ittıla tarihinin mebde olmasını önerdim. Maksadım budur efendim.

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim arkadaşımız yanlış anlamışlar. Mirasın reddedilebileceği tarihten itibaren üç ay.. Mirasın reddedilebileceği tarih ne zaman başlar? Ittıla, şuveya bu çeşitli durumlar vardır. Bizim önerimiz sizinkinden daha hassas; bir ay veriyoruz, dört ay değil. Red için üç ay, defter tutulmak için bir ay. Ne zaman başlayacak? Bir kimse için mirası red müddeti ne zaman başlarsa o zaman başlayacak, Bu, herkes için başka olabilir, her miras için başka olabilir. Binaenaleyh, rica ediyorum teklifinizden vazgeçiniz. Biz bir aya indiriyoruz, dört ay değil. Zaten teklif sahibi olan Esat beyefendinin arzuları da budur değil mi beyefendi?

BAŞKAN — Efendim müsaade buyurur musunuz? Böyle karşılıklı konuşmalarla meseleyi halledemeyiz.

Efendim bu önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer bir önergeyi okutuyorum.

Sayın Kongre Başkanlığına

Medenî Hukuk Komisyonu raporunun boşanma sebepleriyle ilgili 1 ve 2 nci maddelerinin rapordan çıkarılmasını, bu yolda bir kanun değişikliğine mahal olmadığını, ayrıca oylanmasını arz ve teklif ediyoruz.

İsmail Doğanay, Nejat A. Aksoy, Esat Şener, Kemal Reisoğlu, Şemi Üge, Hikmet Tuncay, Rüştü Baykal, Ahmet Çebi, Tacettin Sırmalı, Osman Kuntman, İdris Gürsoy, Kemal Gür,

Recai Seçkin, Erol Cansel, Ahmet Turgut Ertem, A. Behçet Çomakoğlu, Necmi Akcasu, Toygar Akman, Melike Kızılpınar,

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, komisyonun raporu 1 ve 2 olmak üzere maddeler halinde iki bölümde okunmuştu ve ittlâmınza arz edilmişti. Müsaade ederseniz evvelâ bunun 1 nci maddesini oyalalım, ondan sonra ikinci maddeyi oylayayım.

BİR DELEGE — Efendim Komisyonun teklifini tekrar okur musunuz?

BAŞKAN — Okuyacağız efendim. Arkadaşım komisyon raporunun birinci maddesini okuyor.

«Kusuru sebebiyle boşanma davası açan eşin davası reddedildikten sonra her ne sebeble olursa olsun belli bir süre eşler müşterek hayatı tesis ve idame ettirmemiş iseler, davası reddolunan kusurlu eş boşanma davası açabilir.»

BAŞKAN — Birinci madde bu.

Muhterem arkadaşlar, okunan komisyonun teklifini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

BİR DELEGE — Yanlış oldu efendim. Evvelâ önerenin oylanması lâzım.

BAŞKAN — Bir dakika efendim. Okunan önerge gereğince birinci maddenin komisyon raporundan çıkartılmasını oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 57 ye karşı 59 oyla kabul edilmiştir. Yani 1 nci maddenin komisyon raporundan çıkartılması kabul edilmiştir.

Efendim, gene çıkartılması teklif edilen ikinci maddeyi okutuyorum.

«Medenî Kanununun 134 ncü maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki hükmün ilâvesi uygun görülmüştür :

Her iki eşin boşanma istediklerini şahsen beyan etmeleri evlilik birliğinin sarsıldığına bir delil teşkil edebilir. Hâkim bu delili serbestçe takdir eder.»

BAKİ KURU — Usul hakkında söz istiyorum. Yazılı teklif verdim, oylamadınız.

BAŞKAN — Beyefendi, oylamaya geçmiş bulunuyoruz. Müsaade ederseniz oylamayı bitirelim.

BAKİ KURU — Beyefendi, biz burada kanun yapmıyoruz; burada komisyon raporu tüm olarak görüşülecek, tüm olarak oylanacaktır.

BAŞKAN — Baki beyefendi, müsaade buyurursanız şunu da bitirelim. Bir konuyu yarıda kesip size söz vermem mümkün değildir.

BAKİ KURU — Divanınız usule aykırı hareket ettiği için arzediyorum. Oylamanın yanlış olduğu hakkında biraz önce söz istedim.

BAŞKAN — Lütfetmez misiniz şunu da oylayalım?

BAKİ KURU — Oylama hakkında bir takririm vardı ve bundan evveldi o takririm okunsun.

BAŞKAN — Peki efendim. Okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Komisyon raporlarının tüm olarak oylanması gerektiği daha önce kabul edilmişti.

Tekliflerin ayrı ayrı oya konulması bu karara aykırı olduğu gibi, işlerimizi de çok uzatır ve güçleştirir.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Baki Kuru

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Baki beyefendinin teklifiyle bizim uygulama şeklimiz arasında fark var. Biz huzurlarınızda komisyon raporunu oylamıyoruz; öneriler var, önerilerin bir tanesi gelince, müşahede edildiği üzere rapordan çıkartılmasına matuf oldu. Önerileri halletmeden komisyon raporunu huzurunuzda oylamamızı biz Başkanlık Divanı olarak usule uygun bulmadık. Eğer bu tatbikatımız yanlışsa, beyefendinin dediği şekilde oylarınızı izhar edin. («Devam edelim».sesleri)

Müsaade ederseniz Komisyon raporunun ikinci maddesini, aradan zaman geçtiği için arkadaşım bir daha okusunlar.

«Medenî Kanununun 134 ncü maddesine ikinci fıkra olarak aşağıdaki hükmün ilâvesi uygun görülmüştür :

Her iki eşin boşanma istediklerini şahsen beyan etmeleri evli-

lik birliğinin sarsıldığına bir delil teşkil edebilir. Hâkim bu delili serbestçe takdir eder.»

BAŞKAN — Efendim evvelâ çıkarılması teklifini oylarınıza arz ediyorum. Çıkarılmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer bir teklifi okutuyorum efendim.

Sayın Kongre Başkanlığına

Medeni Hukuk-Borçlar Hukuku Komisyonunun raporunun II. Borçlar Hukukuna ilişkin değişiklikler bölümünün,

2.a) Prensip olarak malik sorumludur. İşleten de müteselsilen ve müştereken sorumlu olmalıdır.

2.d) Resmî daireler ile iktisadi devlet teşekküllerine ait araçların hizmette de olsa sebep oldukları zararların Trafik Kanunu hükümlerine göre tazmini için açılacak davaların adli yargı mercilerinde görülmesi kabul edilmiştir.

Şeklinde değiştirilmesini öneririm.

Saygılarımla.

Fadıl Altop

KEMAL TAHİR GÜRİSOY — Efendim biz bu öneri ile mutabıkız, zaten buraya yazmışız. Hata olmuş, redaksiyon hatası; «hizmette de olsa» tabiri vardır. Okuyorum :

«Resmî daireler ile iktisadi devlet teşekküllerine ait araçların hizmette de olsa sebep oldukları zararlar hakkındaki davalar.»

ESAT ŞENER — Birinci fıkra oylansın.

KEMAL TAHİR GÜRİSOY — Nedir birinci fıkra?

ESAT ŞENER — «İşleten de müteselsilen ve müştereken sorumlu olmalıdır.»

KEMAL TAHİR GÜRİSOY — Ha, o ayrı.

BİR DELEGE — Hocam onu da kabul ediyor musunuz?

KEMAL TAHİR GÜRİSOY — Hayır efendim. Biz işletenin sorumlu olmasını, esas prensip olarak işletenin sorumlu olması gö-

rüşündeyiz. Ancak ticari bir işletmede kullanması halinde ve ondan istifade eden malikin müteselsilen sorumluluğunu kabul ediyoruz. Bu ek bir sorumluluktur.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Fadil bey arkadaşımızın teklifinin birinci kısmını oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler...

BİR DELEGE — Tekrar okutur musunuz efendim?

BAŞKAN — Okutuyorum.

«Prensip olarak malik sorumludur. İşleten de müteselsilen ve müştereken sorumlu olmalıdır.»

BAŞKAN — Raporda tam aksine : İşleten sorumludur, mal sahibi de müteselsilen sorumludur.

Efendim teklifi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 41 oya karşı 58 oyla teklif reddedilmiştir. Yani komisyon teklifi kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, şimdi Medeni, Borçlar ve İş Hukuku Komisyonunun raporunu kabul ettiğiniz değişikliklerle oyunuzda arz ediyorum.

ALİ ARCAK — Sayın Başkan, benim de teklifim vardı.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, okutuyorum.

Kongre Başkanlığına

Borçlar hukukuna ilişkin değişiklikler arasında (c) fıkrasında mecburi sigorta hadlerinin arttırılması ve sigorta hadleri dışında kalan kısma ilişkin sigorta isteklerinin sigorta şirketinin yerine getirilmesi ile ilgili olarak motorlu taşıt sigorta kurumu diye bir kurum teşkil edilmeli ve tazminatlar bu kurumca ödenmelidir.

Bu hususun, yukarıda sözü edilen (c) fıkrasına eklenmesini öneririm.

Yargıtay Üyesi
Ali ArcaK

KEMAL TAHİR GÜR SOY — Efendim bu nokta görüşüldü, hatta ben deniz teklif ettim. Memnuniyetle keşke devlet böyle özel bir sigorta kurumu kursa da daha da bir düzene bağlansa. Bunu komisyonunuz ve herkes sevinçle karşılar. Temenni ederiz.

BAŞKAN — Bu teklifi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Efendim sıra, komisyon raporunun tüm halinde, değişiklikleriyle birlikte oylanmasına gelmiştir. Kabul eden arkadaşlarımız lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

KEMAL TAHİR GÜRSOY — Efendim komisyon adına teşekkür ederim. Bilhassa Türk ailesine gösterdiğiniz hassasiyete ayrıca minnettarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, çok önemli gördüğümüz bir telgraf vardır, okutuyorum.

«Mühim sebeplerden dolayı iştirak edemediğim Birinci Türk Hukuk Kongresi münasebetiyle Ankara'da toplanan dost Türk meslektaşlarımı selâmlar, kongrenin Türk hukukunun gelişmesi için başarılı sonuçlar getirmesini dilerim.

İstanbul ve Ankara Hukuk Fakültelerinin sabık profesörü Hirsch» (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim bu hususta önergeler gelmiştir, okutuyorum.

Kongre Başkanlığına

Kongremize büyük ilgi gösteren değerli profesörümüz E. Hirsch'e teşekkürlerimizin kongre başkanlığınca iletilmesine karar verilmesini saygıyla arz ederiz.

Prof. Dr. Yaşar Karayalçın
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Abdullah Gözübüyük
Yargıtay Üyesi

Tacettin Sırmalı
Avukat - İstanbul

(Alkışlar)

BAŞKAN — Tavriri kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Telgraflar vardır, okutuyorum.

«Birinci Türk Hukuk Kongresine başarılar diler saygılarımı sunarım. Sayıştay Başkanı Rıza Turgay.» (Alkışlar)

«Birinci Hukuk Kongresi Sayın Başkanlığına

Hukuk Fakültesi salonu Ankara.

Kongrenize başarılar diler, bilhassa yasa yapmak tekniği üzerinde durulmasında ve kanun enflasyonuna son verilecek tedbirlerin araştırılmasını diler bu yolda önderlik eden Barolar Birliğini kutlarım.

Saygılarımla.

Cevdet Çatalkaya Akçakoca Hâkimi.» (Alkışlar)

«Şerefli tarihi boyunca hukuku her şeyin üstünde tutmuş olan Türk Milletinin değerli hukukçularının birinci kongresini kutlarım.

Çalışmalarınızın memleketimiz için hayırlı, uğurlu olmasını diliyerek bütün Türk Hukuk Kurumu mensuplarına selâm ve saygılarımı sunarım.

Alpaslan Türkeş MHP Genel Başkanı.» (Alkışlar)

Yüce Başkanlığa

Birinci Türk Hukuk Kongresi, günümüz Türkiye'sinde Hukukun Üstünlüğü ilkesine güçlü bir kaynak olmuştur.

Bu sonucun doğumunda büyük katkısı olan Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kuruluna ve O'nun saygı değer Başkanı Sayın Faruk Erem'e kongremizin şükran ve iyi dileklerinin Yüce Kurul kararıyla belirtilip iletilmesini arz ve teklif ederiz. 25.4.1972

Hâkim Hâkim Hâkim
Özcan Atalay Ali Metin Çiftiçi Mustafa Bilgiç

Hâkim Hâkim
Salim Özdemir Şerafettin Canpolat

(Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim sıra, İcra İflâs Hukuku Komisyonunun raporunun okunmasına ve rapor üzerindeki müzakerelere gelmiştir.

Raporu okumak üzere sayın Bakî Kuru, buyurunuz.

BAKİ KURU — Efendim ne kadar zamanımız olduğunu öğrenebilir miyim?

BAŞKAN — Size bir saat ayırabiliyoruz. Bütün konuşmalar buna dahildir.

BAKİ KURU — Sayın Başkan, sayın delegeler; Hukuk Usulü ve İcra İflâs Komisyonu kendisine verilen görev gereğince sadece Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İcra İflâs Kanununda yapılması gerekli değişikliklere ilişkin bildiri ve teklifleri inceleyerek aşağıdaki hususların Genel Kurula sunulmasına karar vermiştir.

Teklif edilen bu değişikliklerin, yalnız başına davaların uzun sürmesini önleyemeyeceği, davaların daha çabuk ve emin bir şekilde görülüp sonuçlandırılabilmesi için mahkemeler teşkilâtımızın ıslah edilmesi, hâkim ve savcılar ile mahkemelerdeki diğer personelin iyi bir şekilde yetişmesinin sağlanması ve mahkemelerimizin gerek nitelik, gerekse nicelik bakımından yeteri kadar hâkim, savcı ve diğer personel ile donatılması gerekir. Ayrıca mahkemelerimiz yeteri kadar araç ve gereçle de donatılmalıdır. Başka bir komisyonun görevine giren bu hususlarda sadece görüş birliğine varan komisyonumuz, bu konuların ayrıntılarına girmeden aşağıdaki hususları incelemek ve prensiplerini tesbitle yetinmiştir.

I — H.U.M.K.'nda yapılması gerekli değişiklikler

1. Görev :

A) Bugünkü usulde olduğu gibi Asliye Hukuk ve Sulh Hukuk mahkemeleri ayrımı aynen devam etmelidir.

B) Sulh Hukuk Mahkemesinin değeri parayla ölçülen görev sınırı beşbin liraya yükseltilmelidir.

C) Konusu parayla değerlendirilemeyen bazı işlerle, ahkâmı şahsiyeye ilişkin daha çok işler sulh hukuk mahkemesine verilmelidir.

2. Hâkimin Reddi :

A) Hâkimin reddi isteğinin reddine dair kararlar en yakın yerdeki aynı dereceli hâkim tarafından incelenmelidir.

B) Hâkimin reddi isteğinin reddine dair kararlar başlı başına temyiz edilememeli, esas hükümle birlikte temyiz yoluna başvurulabilmelidir.

C) Hâkim Usul Kanununun öngördüğü memnuiyet hallerinde davaya bakmaktan çekilebilmeli; hâkimin reddi sebeplerine da-

yanarak çekilememeli; ancak çekilmenin haklı olup olmadığı hususunda en yakın yerde aynı dereceli hâkim tarafından incelenmelidir.

D) Yargıtay üyeleri ve bir hukuk dairesindeki üyelerin tamamı teker teker ve sebep gösterilerek reddedilebilmelidir. Ancak H. G.K. üyeleri, ayrı ayrı sebep gösterilse dahi genel kurul çalışmasını engelleyecek şekilde reddedilememelidir.

3. Adli Tatil :

A) Adli tatil kaldırılmamalı, 1,5 aylık süre korunmalıdır.

B) Adli tatil bütün mahkemelerde mutlak olarak uygulanmalıdır.

C) Adli tatilde kanunda belirtilecek acele işler ve özel haller nedeniyle keşif yapılabilir. (Dilekçe kabulü, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tesbiti gibi.)

4. Tanıkla İsbat Yasağı :

Usul Kanununun 288. maddesindeki elli liralık sınır, 500-1000 liraya çıkarılmalıdır.

5. Senede Karşı Senetle İsbat Zorunluğu :

Yürürlükteki hüküm, hâkime daha geniş takdir hakkı verecek biçimde yumuşatılmalıdır.

6. Bilirkişi :

A) Bilirkişi ücreti, çalışması, süresi, işin önemi ve dava konusunun miktarı gözönünde tutularak tarifeye bağlanmalıdır.

B) Bilirkişi davet üzerine gelmediği takdirde zorla mahkemeye getirilebilmelidir.

C) Bilirkişi raporu belli sürede verilmeli, hâkim işin niteliğini gözönünde tutarak bu süreyi uzatabilmelidir.

D) Hâkim, kişisel bilgisinin yeterli olduğu hallerde bilirkişiye başvurmayabilmelidir.

E) Bilirkişi raporuna itiraz açıkça süreye bağlanmalıdır.

F) Bilirkişiyi red süresi uzatılmalıdır.

7. Gıyap :

Gıyap müessesesi, H.U.M.K. nun 563 ncü maddesindeki esaslara göre yeniden düzenlenmelidir.

8. İstinaf Mahkemesi :

A) Müstakil istinaf mahkemeleri kurulmalıdır.

B) Ancak, ilk mahkemeler teşkilâtının nicelik ve nitelik bakımından yeterli hale gelmesinden sonra, konu ele alınmalıdır.

9. Temyiz :

A) Temyiz yoluna başvurma sınırı değeri parayla ölçülebilen davalarda 500-1000 kiraya çıkarılmalıdır.

B) Dava edilenle hükmedilen miktar arasındaki fark 500 - 1000 liraya kadarsa bu hüküm kesin sayılmalıdır.

C) Hâkim, re'sen karar vermesi gereken bir konuda veya taraflardan birinin son talebi hakkında hataen bir karar vermemişse, ilgili tarafın isteği üzerine bu konuda tamamlayıcı bir karar verilmelidir.

D) Bütün temyiz yoluna başvurma süreleri H.U.M.K. nda düzenlenmeli ve bu süre tebliğden itibaren başlamak üzere 15 gün olarak kabul edilmelidir.

E) Temyizden vazgeçme isteği hakkında mahalli mahkemece gerekli karar verilebilmelidir.

F) Konusu parayla ölçülebilen yirmibin liradan yukarı olan davalarda Yargıtayda duruşma istenebilmelidir. Yani bugünkü 2000 lira 20 000 liraya çıkarılmalıdır.

G) Cevap süresinde karşı tarafa da temyiz yoluna başvurma hakkı tanınmalıdır.

H) Yargıtay da dahil olmak üzere bütün mahkeme kararları gerekçeli olmalı, karara katılan hâkimlerin ad ve soyadları, karşı oy yazıları da karara yazılmalıdır.

İ) Yargıtayın örnek kararları resmî bir yayın organınca yayınlanmalıdır.

10. Karar Düzeltmesi :

A) Karar düzeltilmesi hükmü korunmalıdır.

B) İş Mahkemelerinde de karar düzeltme yoluna başvurulabilmelidir.

C) «Hükmün usul ve kanuna muhalif bulunması» şeklindeki karar düzeltme sebebi kaldırılmalıdır.

11. Mecburi Tahkim :

Mecburi tahkimle ilgili 3553 sayılı Kanun tamamen kaldırılmalı, bu davalar genel mahkemelerce görülmelidir.

12. İhtiyarî Tahkim :

Tahkim hükümleri, amacına uygun biçimde değiştirilmeli ve Yargıtay incelemesi daha geniş ve etkin hale getirilmelidir.

13. Çekişmesiz Yargı (Nizasız Kaza) :

Usul Kanununa ayrı bir bölüm halinde çekişmesiz yargı usulünü düzenleyen özel hükümler konulmalıdır.

14. Çeşitli Konular :

A) İhtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz ve delillerin tesbiti gibi geçici işlem veya kararlara karşı ayrı bir itiraz yolu ve mercii kabul edilmelidir.

B) Yargılama giderleri için avans yatırılmasına ve gereken tebligatın re'sen yapılmasına imkân verilmelidir.

C) Adli yardım müessesesinin daha iyi işlemlerini sağlayacak hukukî ve malî tedbirler alınmalıdır.

D) Türk vatandaşlarına dış ülkelerde yapılacak tebligatın kolaylaştırılması için Tebligat Kanununun 25. maddesi hükmünün verdiği imkândan azamî derecede yararlanılmalıdır ve başka imkânlar aranmalıdır.

15. İdarî Yargı :

Alt derece idare mahkemelerinin kurulması çabuklaştırılmaktadır.

II — İcra ve İflâs Hukuku :

1. Telefon intifa hakkının haczinde, icra dairesi sadece telefon intifa hakkının haczedildiğini PTT İdaresine bildirmekle yetinmeli, muhafaza tedbiri olarak telefonun konuşmaya kapatılmasına karar vermemelidir.

2. İcra ve İflâs Kanununca belirtilen ve en çok dört ay olan konkordato mühletinin bitmesi halinde, konkordatonun tasdiki ve-

ya reddi hakkında bir karar verilmemiş veya verilmiş olan karar kesinleşmemiş olsa dahi, borçluya karşı icra veya iflâs takibi yapılabilmeli veya başlamış takiplere devam edilebilmelidir.

3. Konkordato müessesesinin borçlular tarafından kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirler alınmalıdır.

4. 6183 Sayılı Kanunun 79. maddesi hükmü, İcra ve İflâs Kanununun 89. maddesi hükmünde yapılan değişikliğe paralel şekilde düzenlenmelidir.

5. Devlet mallarının haczedilemeyeceği hakkındaki Kanun hükmünün değiştirilmesi önerilmişse de, bu hükmün konuluş nedeni Devletin borçlarını kendiliğinden ödeyeceğinin tabii bulunduğu ilkesine dayandığından, bu konuda bir temennide bulunulmasına lüzum görülmemiştir.

Saygılarımızla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Muhterem arkadaşlarım, raporu dinlemiş bulunuyorsunuz. Rapor üzerindeki müzakerelere geçmeden evvel bir hususu arzetmek istiyorum.

Efendim 9 imzalı bir önerge verilmiş olup, kabul edildiği takdirde basına ve TRT ye verilmek üzere bir bildiri metni teklif edilmiştir. Bu bildirinin okunup tasvibinize arz edildikten sonra TRT'ye ulaştırılmasını öncelikle Kongreniz kabul eder mi?

BİR DELEGE — Müzakerelerden sonra okunsun.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, TRT ve basın kongremize hususiyle ilgili gösterdiler. Şu saatlerde vermediğimiz takdirde ajansa yetişmeyecektir. («Okunsun, okunsun» sesleri)

Okunmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Okutuyorum efendim.

Birinci Türk Hukuk Kongresi Başkanlığına

Birinci Türk Hukuk Kongresinde beliren temel ilke ve dilekler ile başlıca hukuk sorunlarımız hakkındaki görüşleri kapsayan ilşik bildirinin kongre adına kamuya duyurulmasına karar verilmesini saygı ile arzederiz.

Av. Faruk Erem Süleyman Türkoğlu Hâ. T. amiral Fahri Çoker
TBB. Başkanı Y. Hâk. Kur. Üyesi Askerî Yargıtay Başsavcısı

Prof. Necip Bilge Doç. Dr. Nevzat Toroslu
Öğretim Üyesi Öğretim Üyesi

İsmail Doğanay Bülent Akmanlar Hilmi Becerik
Yargıtay Üyesi Yar. C. Başsavcısı Y. Avukat

Birinci Türk Hukuk Kongresi Bildirisi

Hâkim, Savcı, Öğretim Üyesi ve avukatların biraraya gelmelerini sağlayan Birinci Türk Hukuk Kongresi, tüm Türk Hukukçusunun güçlü bir görev bilinci içinde olduğunu göstermiştir. Bu bilinç, Türk Hukuk sistemini yaratacak, mevzuatımızı bugünkü dağınıklıktan kurtarabilecek olgunluğa ulaşmıştır. Her türlü tekelcilikten arınmış çalışma usulleri ile gerçek Türk Hukukunu ortak emekle kuracak olanaklarımız, yeterli hale gelmiştir.

Türk Mahkemelerinin içtihadının toplumumuza özgü kuralların ortaya konulmasına elverişli zenginlik ve güce ulaştığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra; hukuk doktrini her alanda, herhangi bir batı ülkesinden geri kalmayacak güç ve değere ulaşmıştır. İçtihat ve doktrin kaynaşması sayesinde Türk Hukuku diye anılacak büyük eserin, Atatürk İlkeleri içinde, tamamlanmasına çok yaklaşılmış olduğunu kongremiz çalışmaları açıkça ortaya koymuştur.

Mevzuatımızda, Osmanlı Devletinden kalma «kanunu muvakkatler»den bazılarının hâlâ yürürlükte olduğu üzüntü ile izlenmiştir. Kanunlarımızın Anayasaya uygunluğunu sağlamakta, Anayasaya aykırılık iddiası açısından bugünkü usulün yeterli olmadığı görülmüştür. Anayasa Mahkemesine belli organlardan geçmek suretiyle konuların intikali usulü, bu organları ilgilendirmeyen konuların Anayasaya aykırı olmakta devam etmesi gibi bir durum yaratmıştır. Kanunlarımızın Anayasa açısından arınmasının, yine Anayasa Mahkemesinin kararları ile sağlanabilmesi için, tarafsız bir organa, Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisinin tanınması zorunluluğu vardır.

Adaletin bağımsızlığında herhangi bir sınırlamanın bahis konusu olamayacağı görüşünde birleşmiştir. Teminatı sağlanmış Savcılığa, idarî zabıttan tümünden ayrılmış bir adli zabıta örgütünün

bağlanması, Savcılığın en sür'atli soruşturma araç ve gereçleri ile donatılması son soruşturmada «İnsan Hakları»nın başlıca güven-cesi olarak kabul edilen «çapraz sorgu» ya yer verilmesi, itham ve savunma mercilerinin eşit olanaklarla donatılmasına dayanan bir usulün yaratılması ilkesine göre düzenlenecek bir sistem ile ceza adaletimizde reform gerçekleştirilmiş olabilir.

Türk Devletinin katıldığı milletlerarası anlaşmaların gereği olarak yapılması taahhüt edilen kanunların bugüne kadar hazırlanmadığı görülmektedir. Bazı olaylar karşısında bu gecikmenin devletimiz itibarına zarar vermesinden kuşku duymaktayız.

Baroların bağımsızlığının sağlanması zaruretini kabul etmekteyiz. Türkiye Barolarının ve Barolar Birliğinin idarî vesayet altında tutulmasına devamın, artık anlamını kaybettiği görülmektedir. Bu kuruluşların, kararlarında serbest bırakılmaları gereklidir. Barolar ve Barolar Birliği, Yargı denetimi altında, kendi kendilerini idare etmek yeteneğine ulaştıklarını isbat etmişlerdir.

Gecikmeksizin, teminatlı ve herkesin başvurabilme maddî olanığına sahip kılınacağı adaleti sağlamak olanaklarından yoksun değiliz. Türk Toplumunun adaletten şikâyetçi olmamasını sağlamak gayretleri içine girmek zamanı gelmiştir. Türk Hukukçusu böyle bir görevin sorumluluğunu duymaktadır; fakat gerekli olanaklardan yoksun bırakıldığından da şikâyetçidir.

En gerekli araçlardan mahrum, adaletin heybetiyle ters orantılı binalarda, özlük haklarından haksız kısıntılar yapılmış adliye personeli ile, çalışmaya zorlanmış adalet organlarının şikâyetlerini dinlememek, sonuçta «Adalet Mülkün Temelidir.» kuralını anlamsız hale getirebilir.

Kongremiz, Türk Hukukunun gelişmesinde ve hukuk güvenliğinin sağlanmasında esas tutulacak kavramlar arasında önemle gözönüne alınması gereken «Hukukun Üstünlüğü» anlayışının uygulanmasını gerçekleştirecek çalışmalara ısrarla ve daha geniş olanaklarla devam olunmasında isabet görmüştür.

Türk Hukukuna güçlü bir kişilik kazandıran Birinci Türk Hukuk Kongresi, ihtisas komisyonlarında öngörülen ve genel kurulca da kabul edilen kararlar ile hukukumuzda büyük bir aşama olacak temel ilkelerin kamuya, ilgililere ve yasama organlarına iletilerek gerçekleştirmelerini sağlamak, bunların takipçisi olmak ve İkinci

Türk Hukuk Kongresini düzenlemek hususunda Türkiye Barolar Birliğinin görevlendirilmesine karar vermiştir.

BAŞKAN — Okunan metni oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

İcra İflâs Komisyonu raporu üzerindeki müzakerelere başlıyoruz.

Sayın Kemal Gür, buyurunuz.

KEMAL GÜR — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Sayın Ali Arca, buyurunuz.

ALİ ARCAK — Sayın Başkan, sayın delege arkadaşlarım; Ben iki mesele üzerinde konuşmak üzere söz almış bulunuyorum.

Bir tanesi, Genel olarak Yargıtaydan gelen kararlar için bir karar düzeltme yolu kapalı tutulmalıdır dendi ve bu bizde istisnai bir uygulamadır. Bu defa komisyon raporunda bu yolun, iş mahkemesinden verilen davalar için dahi açılmasının önerildiğini görünce, sulh hukuk mahkemesinden verilen kararlar için dahi açılmak zaruretini duydum. Çünkü bu zaruret şundan doğuyor :

Yargıtayın işleri çok, her zaman incelenemiyor veya bazen anlatılmıyor veya o anda iyice değerlendirilemiyor, birtakım yanlışlıklar yapılıyor. İşte karar düzeltme yolu, bu yanlışlıkları düzelter ve hakka ve adalete hizmet eden bir yoldur.

Sizin, Beşinci Hukuk Dairesinde sulh hukuk mahkemesinden verilen bazı kararlar için son iki olay gelince bu zorluğu duydum. Yanlışlık açıktır; karar düzeltme yolu kapalıdır. Avukat arkadaş tavzih yoluyla geldi, tavzihte mümkün görülemedi; usul hükümlerine göre. Düşündük, biz ancak kararda reddettik bütün bunları, hâkimin ısrar kararı olduğunu belirttik, adeta hâkime; sen bu karar için ısrar et dedik. Fakat ısrar yolu da uzun bir yol; adaletin temininde uzun bir yol. Gidecek, ısrar edecek, gelecek, Genel Kurulumuz da mahmul; bir sene, iki sene, üç sene uzayacak. Sonra sulh hukuk mahkemelerinde görülen davaları yalnız bin liraya kadar davalar diye kesip atmamak lâzım. Şimdi, kat mülkiyeti kanunundan doğan ihtilâfları sulh hukuk mahkemeleri görüyor. Biliyorsunuz izale-i şuyu dâvaları, kiradan mütevellit davalar —ki bunlar da önemli davalardır— değil mi ki, diğer mahkemelerden verilen ka-

rarlar için bu yolu açmışız, sulh hukuk mahkemesinden verilen kararlarda da, adaletsizliği kaldırmak amacıyla iş mahkemelerine, komisyonun önerdiği gibi sulh hukuk mahkemelerinden verilen kararlara bu yolu açalım. Fakat bu, 500 liradan yukarı veya muayyen bir miktarla da tahdit edilebilir. Bu husustaki görüşüm budur, bunu öneririm.

İkincisi, benim çoktan beri üzerinde durduğum bir konu idi bu; raporda kısmen ifade buyurulmuş. Teklifim şu idi :

Ben diyorum ki, mademki karar tashihi yolu açmışsın, bu demektir ki, yanlışlar düzeltilsin. Bu hak Yargıtaya verilmiş, Yargıtay da, heyet halinde çalışan kişilerin dahi yanılabilceği kabul edildiğine göre, birçok davalara bakar, çeşitli davalara bakar; cezaya, hukuka, şuna, buna.. Bu davalara bakan hakim de hata edebilir. Binaenaleyh, hâkimin kendisine dahi, hükme itiraz yolu diye bir yol açılmalıdır. Bu yol açıldığı zaman ne olacaktır? Bakın size faydalarını sayayım.

Birincisi, davalar daha çabuk bitecektir. Karar, yanlışlardan düzeltilcektir. Düzeltilince Yargıtaya gidecek, onama imkânı artacaktır' Onanıp gelince, yeniden bir dava görülmeyecektir, dava daha çabuk bir zamanda bitecektir. Bozulup gelip mahkemede tekrar dava açılmayacağı için mahkemelerin işleri de azalacaktır. Bu hükme itiraz yolunu açmak zaruretine ben inanıyorum. Çok eskiden beri, belki beş on seneden beri benim kafamda bu var. Bunun tam olarak kabul edilmesini istiyorum. Hele ceza davalarında.. Ben uzun müddet savcılık yaptım, size bir hususu arz edeyim; savcılarının temyizi; yaş meselesidir, sabıka hakkında sorulmamıştır, falanca şahit dinlenmemiştir.. Savcılarının temyizinin esastan % 10 u burada yoktur. Ve savcılarının yaptıkları temyizlerin % 80 i Yargıtaya gitmeyecektir. Binaenaleyh Yargıtayın da yükünü azaltmış olacağız.

Böyle bir düşüncem var, bunu yüksek heyetinize arz ettim. Takdir sizindir. Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim konuşmacıların hangi hususlarda değişiklik istediklerini bize yazılı olarak bildirmelerini rica edeceğim.

ALİ ARCAK — Hay hay efendim, müsaade ederseniz yazıp önerge mi takdim edeyim.

BAŞKAN — Sayın Hikmet Tuncay, buyurunuz.

HİKMET TUNCAY — Efendim saygılar sunmuştuk; hemen konuya girelim.

Bendeniz bu komisyonda çalıştım, iki konuda oylar çok az bir ekseriyle tecelli etti. Hatta bir tanesinde, hukuk mahkemelerinde sulh ve asliye tefriki kaldırılın yolundaki bendenizin teklifi kendimin bulunmadığı bir sırada sayın reisimizin de oy kullanmamış olmasıyla 23 e karşı 25 oyla reddedildiğini öğrendim. Demek ki oylar 25 e 25 tir. Bu itibarla bu konuyu muhterem heyetinizin huzuruna getirmeyi lüzumlu gördüm.

Muhterem arkadaşlar, bizde hukuk hâkimlerinin birçok kazalarda —vilâyetlerimiz hariç— tek hâkimden ibaret olduğu hepimizin malumudur. Aynı hâkim evvelâ sulh mahkemesine, biraz sonra da asliye mahkemesine bakar. Gene bizde, sulh hukuk hâkimi ile asliye hukuk hâkimi arasında bir hiyerarşi, bir kıdem tefriki olmadığı malumlarıdır. Yer vardır ki, 100 lira aslî maaşlı sulh hâkimidir, aynı yerde 50-60 lira aslî maaşlı asliye hâkimi bulunabilir. Buna mukabil birçok yerlerde sulh hukuk hâkimlerinin görevleri çok hafif, çok az; asliye mahkemelerinin görevleri ise insan takatının dışına aşacak derecede ağır bulunmaktadır.

Mahkemelerin ayrı ayrı sıfatları taşınası görev yönünden de birçok çelişkilere, vatandaş işlerinin ve hatta Yargıtay işlerinin görümsüzlik sebebiyle uzamasına sebebiyet vermektedir. Usul hukukumuzda, benim meslek hayatımın içinde 8 noi madde sulh hukuk hâkimlerinin görevleri sebebiyle üç defa değişmiştir, dördüncü bir tasarı hazırlanmıştır. Biz, beşinci bir tasarrın münakaşasını yaparken; 500 lira mı, 1 000 lira mı olsun üzerinde kesin bir sonuca varamadık, belki bu münakaşalarımızı iki ay sonra yapsaydık, sulh hukuk mahkemelerinin vazifelerinin 5 000 liradan başlaması lâzım geldiği üzerinde mutabakata varabilirdik.

Bu kadar muğlâk meseleler içinde, teşrii uzvun da ne kadar ağır işlediğini düşünürsek, sulh hukuk mahkemelerinin bence lüzumsuz olduğunu, hepsinin asliye mahkemeleri veyahut da hukuk mahkemeleri adı altında tek bir mahkeme halinde birleştirilmesinin, hem hâkimlerin vazife görünken eşit şartlar için çalışmalarını sağlayacağı, hem de vatandaş işlerinin daha süratle ve daha adaletli bir şekilde yürütülebileceği sebebiyle uygun görüyorum. Bu teklifimi bir teklif olarak da yazılı şekilde takdim edeceğim.

İkinci konu; konkordato meselesinde verilen ilk müddetin iki ay mı, dört ay mı olması münakaşasından çıktı.

Arkadaşlar, meslek hayatımda hiç bir konkordatonun 5-6 sene-
den evvel sonuçlandığına bendeniz rastlamadım ve hiç bir konkor-
datonun iyi niyetle hâkim huzuruna getirildiğini, iyi niyetle yürü-
tülüğünü ve iyi niyetle sonuçlandığını görmedim. Bizde konkorda-
to müessesesi, birtakım uydurma borçlar ihdas ederek, birtakım
borçluların gerçek borçlarını ödemeleri için ihdas edilmiş bir yol
olarak tatbik edilegelmektedir. Böyle bir yolu devam ettirmekten-
se, hakiki iyi niyetli borçlunun nasıl olsa alacaklılarıyla anlaşma-
sının mümkün olduğu da düşünüldüğü takdirde, bu, hâkimlerimi-
zin anlamakta müşkilât çektiği konkordato komiseri bulmakta
müşkilât çekildiği bu hariçten alınmış yolu da ortadan kaldırma-
nın birçok faydalar sağlayacağı kanaatindeyim.

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın İlhan Kutay, buyurunuz.

İLHAN KUTAY — Sayın Başkan, sayın üyeler, bendeniz Usul
Komisyonunda ihtiyarî tahkimle alakâlı olarak yapılan görüşmeler
sonunda verilen karara karşı kısa maruzatta bulunacağım.

Bu komisyonda ihtiyarî tahkim mevzuu incelenmiş, iki yönden
ele alınmıştır. Birincisi, usulî muhakemesi, diğeri de hâkimlerin teş-
kilâtlanması meselesidir.

Sayın komisyon tahkim usulü muhakemesi bakımından 12 nci
maddede, «Tahkim hükümleri, amacına uygun biçimde değiştiril-
meli ve Yargıtay incelemesi daha geniş ve etkin hale getirilmelidir».
şeklinde usulü muhakeme hakkındaki noktayı nazarını kararla tes-
bit etmiştir.

İkinci husus, bendeniz komisyonda bu mevzuun teklif sahibi
olarak hâkemlerin teşkilâtlanması konusunu da ortaya koymuştum
ve burada baz olarak, 1965 yılında Hukuk Fakültesi Banka ve Tica-
ret Araştırma Enstitüsü tarafından tertip edilen Dördüncü Hafta-
nın tahkim seminerinden esinlenerek ve ayrıca iki yıl evvel sayın
Karayalçın'ın Başkanlığındaki bir kurul tarafından hazırlanmış bu-
lunan tahkim usulü muhakemesi ve Türkiye Hakemler Odası kanun
tasarısı taslağından da faydalanarak bu konunun I. Türk Kongresi-
nin kararına mazhar olması imkânını hazırlamak istemiştım.

Komisyon, hâkemlerin teşkilâtlandırılması konusunu iki nok-
tadan olumsuz karşıladı. Bu iki noktadan bir tanesi, henüz tahkim

konusunun memleket şumûl karakterde bulunmadığı, başka bir tabirle Türkiye ele alındığı takdirde belli merkezlerde hakem yolunun ihtiyâr olduğunu istikametindeydi.

Diğeri de, Türkiye Hakemler Odasıncı teşkilâtlanacak olan hakemlerin giderek tarafların bu odadan hakem seçme mecburiyetleri yaratması gibi bağlayıcı bir sonuç doğurması ihtimalinin hatıra gelmiş olması idi.

Halbuki, hakemlerin teşkilâtlanmasında doğrudan doğruya kişilere imkân hazırlanması kadar, giderek kamu müesseselerine dahi bu konuda ehliyetli, nitelikleri tesbit edilmiş ve hukuki disipline bağlanmış, yargı yetkisine sahip ve dolayısıyla temel yargı organlarına yardımcı bir organ olarak çalışan ve seri olarak çalışan adaletin tecellisinde rol oynayan kişilerin bir teşkilât, bir kamu niteliğinde bir kuruluş içinde organize edilmesindeki fayda aşikâr bulunmaktadır. Bugün memleketimizde sosyal ve ekonomik kalkınma ile orantılı olarak hakem yolu revaç bulmaktadır. Gerek genel muhakemede, gerekse birtakım sigorta tatbikatındaki hakem bilirkişi müessesesinde bir teşkilât organize olarak teşkilâtlanmış hakemlerin faaliyetlerinin taraflar için büyük güvence teşkil ettiği izahattan varestedir.

Son olarak bir misâl arz edeyim, meselâ İstanbul Operası yangınından dolayı bugün çok büyük devlet menfaatlerinde dahi hakem bilirkişiyeye gidilmektedir. Ancak, bunlar tamamen disiplin dışı, tamamen teşkilât dışı genel usullerle, sonucu belli olmayan birtakım metodlarla yürütülmektedir. Arzım şudur ki, bugün memleketin hukuki düzeyi hakem müessesesinde hakemlerin kişilikleri bakımından teşkilâtlanmalarının çok faydalı ve yararlı olacağı merkezindedir.

Bendeniz komisyon kararına 12 nci maddesine, usulü muhakemeden sonra hakemlerin de teşkilâtlandırılmaları yolunda, baz olarak sayın Karayalçın başkanlığındaki kurul raporu esas alınmış olmakla beraber, sayın kongrenin hakemlerin teşkilâtlandırılmasının faydalı ve yararlı olacağı yolunda bir karar alması hususunda bir önerge takdim ediyorum. Kabulü halinde bunun hukuk hayatımızda büyük bir güven verici müessese olacağını arz etmek isterim.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Karayalçın.

YAŞAR KARAYALÇIN — Sayın Başkan, sayın meslektaşlarım, ilk defa Usul Komisyonunun kararlarında yer alan, 9 ncu madde (A) bendinde yer alan şu tekliften dolayı kendilerine şükranlarını ifade etmek isterim. Yargıtay da dahil olmak üzere bütün mahkeme kararları gerekçeli olmalı, karara katılan hakimlerin ad ve soyadları o kararın bütün nüshalarına yazılmalıdır. Eğer bu teklif kongremizce benimsenecek ve kanunlaşacak olursa, öyle tahmin ediyorum ki, Türk adalet hayatında, mahkeme içtihatlarında yeni bir dönem başlayacaktır.

Burada iki noktaya temas etmek istiyorum. Birincisi ihtiyarî tahkim, diğeri de mecburi tahkimle ilgilidir. Sayın Kutay benden evvel ihtiyarî tahkim konusunu izah etti. Ben de bu teklife gönülden katılıyorum. Bu konu 1965 yılında Banka ve Ticaret Hukuku haftasında çok etraflı bir şekilde tahlil edilmiştir, tartışılmıştır, tebliğler konusu yapılmıştır, karar konusu olmuştur. Ondan sonra bu konuda enstitü teknik çalışmaya geçmiştir ve komisyonda sayın Senai Olgaç, Mustafa Çemberci, Prof. Baki Kuru, Turgut Haksir ve Hikmet Sami Türk de bulunuyordu. Bu komisyonda hakemliğin örgütlenmesi meseleleri etraflıca tartışılmış ve bir tasarı hazırlanmıştı. Ben şahsen bu tasarrının burada benimsenmesi teklifini yapacak değilim, amma heyetinizden ricam, ihtiyarî tahkimin örgütlenmesinin bir ihtiyaç olduğunun tesbit edilmesidir. Eğer rapora bu noktayı ithal edecek olursanız, Türkiye Barolar Birliği bu konuda Bankalar Birliğiyle beraber belki çalışmalarına devam edecektir.

Diğer önemli bir nokta, mecburi tahkim hakkındaki Usul Komisyonunun vardığı sonuçtur. Mecburi tahkimle ilgili 3533 sayılı Kanun tamamen kaldırılmalı, bu davalar genel mahkemelerce görülmelidir.

Sayın meslektaşlarım, bu konuda 1965 yılında toplanan Ticaret Hukuku, Banka Hukuku haftasında tartışılmıştır. Mecburi tahkimin, yani devlet kuruluşları arasında çıkan hukuk davaları dolayısıyla yine hâkimler tarafından hâkim sıfatı ile değil hakem sıfatı ile görülen davaların tatbikatta bazı mahzurları olduğuna şüphe yoktur. Bu kanun belki tamamen kaldırılabilir. Yalnız, onun yerine ikame edilmek istenen sistemin son derece mahzurlu ve eşyanın mahiyetine aykırı olduğu kanaatındayım. Bu davalar, yani kamu kuruluşları arasındaki hukuk davaları genel mahkemelerce görülmelidir. Şahsen bu teklife katılamıyorum. Neden?

Bir defa iki kamu kuruluşunun hukuk mahkemesinde veya Ticaret Mahkemesinde davacı, davalı olarak davalarını yürütmesinde devletin itibarı bakımından, kamu kuruluşlarının itibarı bakımından mahzur vardır. Bundan başka, kamu kesiminde çalışan iktisadi kuruluşların hukuk davaları, başka memleketlerde de özel bir itina ile genel mahkemelerden alınmaktadır. Özel kesimdeki ihtilâflar devlet mahkemesinde veyahutta hakemler nezdinde görülebilir, ama kamu kesiminde iktisadi kuruluşlar arasında çıkan ihtilâflarda, hukuk ihtilâflarında bu ihtilâfların genel mahkemelerde görülmesi mahzurludur. Bu maksatla ayrı devlet teşkilâtı içinde hakem örgütleri kurulmaktadır. Bundan dolayı iki, genel mahkemelere hukuk davalarını bırakmaktan ziyade, çeşitli sebeplerle, burada tafsilata girmek istemiyorum, bu davaların devlet teşkilâtı bünyesinde kurulacak devlet hakem örgütünde halledilmesi lâzımdır. Çünkü, birkaç kelimeyle söylemek icap ederse, bir kamu kuruluşunda 3 milyonluk bir dava söz konusu olursa ve bu kamu kuruluşu 3 milyon liralık davayı kazanırsa, yine bu 3 milyon lira kamu kuruluşunun cebine girecektir. Veyahutta kaybederse, bu kamu kuruluşundan çıkıp başka bir kamu kuruluşunun cebine girecektir. Bu itibarla, özel hukuk alanında, özel kesimde olduğu gibi, bir menfaat ihtilâfı söz konusu değildir. Netice itibarıyla kazansa da, kaybetse de hazine meselesi, yani devletin iç meselesi olmaktan ibaret kalacaktır. Bundan dolayıdır ki, 11 nci bendin şu şekilde tashihiyi rica ediyorum. Bilmiyorum sayın komisyon ve komisyon başkanı bu görüşe katılırlar mı? «Kamu kuruluşları arasındaki hukuk davaları bu maksatla kurulacak bir devlet hakem örgütünde karara bağlanmalıdır.»

Bunu buraya getirmenin bir sebebi, konuyla daha evvel çok yakından ilgilenmiş olmam. İkinci sebebi de, bu konunun Ticaret Hukuku komisyonunda ayrıca görüşülmüş bulunmasıdır. Bizim komisyonumuzun teklifleri arasında, genel sorunların 5 nci maddesinde, kamu kuruluşu avukatları ile ilgili bir husus yer almaktadır. «Kamu kuruluşu avukatlarının mesleğin icaplarına uygun bir şekilde çalışabilmelerini sağlamak amacı ile komisyonumuz yeni bir örgütün kurulması ve yeterli olanakların sağlanması gerektiği sonucuna varmıştır.» Eğer Türkiye’de böyle bir yeni örgütlenmeye gidilecek olursa, bu örgütün içinde veya belki dışında herhalde devlet hakem örgütünü kurmak zarureti vardır.

Kamu kesiminin devlet ekonomisinde, milli ekonomide kamu kesiminin çok şumüllü olduğu sosyalist ülkelerde bu konu devlet

hakemleri marifetiyle halledilmektedir. 1965 senesinde ben Amerika Birleşik devletlerinde ve Sovyetler Birliğinde hakemlik konusunda bir tebliğ vermiştim. Teferruatına girmek istemiyorum. Bu tebliğde konu bütün teferruatı ile işlenmiş bulunmaktadır. Türkiye'de kamu kesimindeki hukuk davalarını devlet hakemleri marifetiyle halletmek mecburiyetindedir kanaatımdayım. Herhalde genel mahkemelere bırakmakta çeşitli yönlerden mahzurlar vardır. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mahver Öztop

MAHVER ÖZTOP — Kongrenin sayın üyelerini hürmetle selâmlarım,

Bendeniz İcra İflas Komisyonunda görevli olarak çalıştım. Komisyonunda konkordato konusunda sayın arkadaşımızın deminde ifade ettiği gibi, tek bir görüş belirdi. Bu görüş, konkordato talep eden borçluların behemahal konkordato taleplerini muvazalı alacaklar ihdas etmek suretiyle mahkemeler huzuruna getirdikleri merkezindeydi.

Konkordato İcra İflas Kanunu hükümleri muvacehesinde iflastan daha hafif bir nevi borçlunun kanun yolu ile alacaklıları ile anlaşmasını ifade eder. Bu itibarla, konkordato talep eden borçluyu biz kanun nazarında muvazaalı bir istekte bulunuyor veyahutta hakikaten samimi değildir, hüsünîyetli değildir diye kabul edemeyiz. Tatbikatın içinde olan bir avukat olmak sıfatı ile ve bahusus birçok konkordato taleplerini bendenizde bir alacaklı vekili olarak bazı hususlarına itiraz etmiş olmama rağmen, konkordatoyu borçlu için birçok ahvalde hüsünîyetli telâkki etmekteyim.

İflas hükümleri için iflasın çok cüz'î bir alacak için dahi istenebileceği veyahutta konkordato talep etmek durumuna gelmiş bulunan herhangi bir borçlunun konkordato yerine iflas yoluna gidebileceği kanunda gayet kolaylıkla elde edilebilecek bir vaziyettedir. Mahkemelerimiz iflas, gerek borçlunun kendi isteğiyle iflas talep etmesi konkordato durumuna kadar, vaziyeti bozulmuş bir borçluyu tabiatıyla kastediyorum, talep etmesi halinde hakikaten iflas kararlarını çok uzun bir zamana ihtiyaç hasıl olmadan verebileceklerdir.

Ben malûm olan hususları tabiatıyla ifade edebilmek, fikrimi ifade edebilmek için tekrarlayacağım. İflas konusunda, iflasın açıl-

ma kararları ile beraber takipler düşecektir, duracaktır. Ve kesinleşmesiyle beraberde icra takipleri düşecektir. Sayın hocamızın da eserlerinde ifade ettikleri gibi, bu düşme anlamı muamelelerin dahi, daha evvel yapılmış olan satışların dahi keenlemyekün sayılması merkezindedir. Bu itibarla, iflas gibi daha kesin bir neticede, daha kötü, daha elim bir neticede icra takipleri borçluya karşı yapılamıyor. Mevcut takipler düşüyor. Umumi bir tasfiye alanı içerisine giriliyor.

Konkordato daha hüsnüniyetli daha hüsnüniyetli bir ödeme imkânı ile beliren ve bu şekilde bir talebi kapsayan bir tekliftir.

İcra tetkik mercilerinin konkordato mehli vermeleri ve bu mehlin iki ay, bir daha temditle iki ay daha olması ve bu dört aylık süre zarfında komiserin çalışıp çalışmaması veyahutta, alacaklıların toplanıp toplanamaması tatbikat noksanlıklarıdır. Yani bir nevi kanun noksanlığı olarak mütalâa edilemez. Bundaki çabukluk birçok hükümlerle, birçok itirazlarla ve tetkiki merciine yapılacak şikâyetlerle tabîi olarak temin edilebilir.

Şu halde, konkordato müddetinin dört aylık bir süre gibi kısa bir devreden sonra icra takiplerinin devam etmesi, malûm ipotekli takipler devam etmiyor, yalnız icra takipleri, yani ati alacaklılara müteallik icra takipleri devam ediyor, ki sistem öyledir. Bu borçluyu ızzar edeceği gibi, aynı zamanda bazı alacaklıların da hukukuna müessir neticeler doğuracaktır. Bu husus, bizde, «Aman ben alacağımı alayım, benden sonra tufan... Ben önceden sattırayım şu maldan kendi hissemi tamamen alayım da benden sonra gelen almasın. Bu Konkordatonun mahiyetinde, iflasın mahiyetinde yoktur.

Binaenaleyh, konkordato müddetinin dört aydan sonra hemen hemen işleme hale getirilmesi de esasen İcra İflas Kanununun muhtelif hükümlerinde bir anlam taşıyamayacaktır. Çünkü iflas gelince arkasından iflasla beraber konkordatonun gelmemesi için herhangi bir mani hüküm yoktur.

Bu itibarla, bugünkü tatbikatta konkordato mehli içerisinde umumiyle eğer sayın meslektaşımızın ters olarak ifade ettiği gibi, konkordato müddeti içerisinde bu şekilde karar ittihaz edilmemişse, kabul veya reddi müteallik alacaklılar toplantısı kararı, veyahutta bu konkordato müddeti içerisinde durum Ticaret Mahkemesine kadar gelememişse bu husus biz herhangi bir yasakla şey edemeyiz. Yani icra takiplerini yapabilmek yasağı ile temin edemeyiz.

Bu itibarla, teklifin aksi görüşünü ve konkordatonun doğru-
dan doğruya ticaret mahkemesince kabul ve redde müteallik karar-
ların kesinleşmesi anına kadar konkordato mehlinin hüküm ifade
edebilmesini ve icra takiplerinin, pek tabii olarak ipotekliler zaten
müstesna, icra takiplerinin durmasını bendeniz bir aksi fikir ola-
rak mütalâa ediyorum. Bu hususun da bir görüş olarak belirmesini
arzu ettim.

BAŞKAN — Yazılı olarak bir teklifiniz var mı?

MAHVER ÖZTOP — Yazılı olarak teklif vermedim.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bilge.

NECİP BİLGE — Efendim, karar düzeltmeyle ilgili bendeniz
de biraz evvel konuşan arkadaşım gibi düşünüyorum. Karar düzelt-
me kanaatımızca belli bir para ile takdiri kabil olan davalarda bel-
li bir miktar para ile tahdit edilerek kabul edilirse daha uygun
olur.

Nasılki Temyizde 500 ilâ 1000 lira arasında bir temyiz sınırı
kabul etmiş oluyoruz. Aynı şekilde karar tashihi veya karar düzelt-
me bakımından böyle bir miktarın konulması uygun olacağı kanaa-
tındayım. Yoksa, asliye-sulh şeklinde bir ayırım yapılması doğru
olmaz. Bugünkü mevcut mevzuata göre, sulh mahkemelerinden çı-
kan kararların temyizi halinde buna karşı karar yolu açık değildir.
Bugünkü Cumhuriyet Gazetesini karıştıranlar belki görmüşlerdir,
İstanbul'da bir izale-i şuyu davası ile ilgili olarak 186 bin liralık bir
iş sulh mahkemesinden çıkıyor ve buna karşı tashihi karar yolu
yoktur. Halbuki asliye mahkemesinden bugünkü mevcut mevzuata
göre 55 hatta 35 liralık bir dava dolayısıyla dahi karar tashihi yo-
luna gidilebilecektir.

Bu itibarla, yani miktar bakımından bir tefrik yapmak kanaa-
tımızca daha doğrudur. Gerçi vaktiyle sulh mahkemesinden çıkan
kararların tashihi karara tabi olamayacağı kabul edilmişti, ama ma-
hiyet itibariyle değil, sadece miktar itibariyle bir tahdit söz konusu
idi. Ama sonradan mahiyet itibariyle bazı işler sulh mahkemesine
verilmiştir ve bu mahiyetleri dolayısıyla de bunların miktarı olduk-
ça yüksektir. Şuyuun izalesi son zamanlarda kat Mülkiyeti Kanu-
nu dolayısıyla sulh mahkemesine verilen işlerde de durum bu mer-
kezdedir. Bu itibarla tekrar ediyorum, karar düzeltme yetkisinin

belli bir miktar ile tahdit edilmesi ve bunun neticesi olarak da asliye-sulh tefrikinin kaldırılması. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Efendim, şimdi komisyon başkanı sayın Baki Kuru'yu kürsüye davet ediyorum. Teklifler üzerindeki görüşlerini bildirmesini rica ediyorum. Yalnız sayın Kuru, 12 dakikalık bir müddetiniz var.

KOMİSYON BAŞKANI Prof. BAKİ KURU — Efendim, 12 dakikamız olduğunu bildirdi sayın Başkan. Takdir buyurursunuz bu kadar kısa süre içerisinde cevap vermeye imkân yok. Mirasta defter tutulmasının üç ay mı, bir ay mı olması meselesinin 15 dakika görüşülüp oylandığı bir kongrede bir komisyon başkanının 12 dakikada cevap vermesi biraz zor olacaktır. (Alkışlar) Fakat gayret edeceğim efendim.

Karar düzeltme konusuna değindi sayın Ali Arcaık ve sayın Necip Bilge. Sulh mahkemeleri için de, sulh mahkemesi kararları hakkındaki Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme yolunun açılmasını önerdiler. Bu teklif komisyonda da yapılmıştı ve komisyonda kabul edilmemişti.

İş mahkemeleri bakımından kabul edilmesinin nedeni; komisyondaki neden: iş mahkemelerinin asliye mahkemeleri niteliğinde olması ve bakacakları dava sınırının, yani para bakımından herhangi bir sınırın bulunmamasıdır. Sayın Prof. Bilge'nin belirttiği gibi, izalei şuyuu gibi bazı davalar sulh mahkemesinin görevindedir, miktarları yüksektir, amma prensip itibariyle sulh mahkemeleri küçük davalara bakan mahkemelerdir. Bu nedenle komisyonda iltifat görmemişti bu teklif. Takdir yüksek heyetinizindir. Yalnız komisyonda tashihi karar yolunun, karar düzeltme yolunun tamamen kaldırılması dahi teklif edilmişti. Bu teklifte kabul edilmedi, fakat oldukça taraftar bulduğu için biz raporumuza karar düzeltme müessesesi korunmalıdır şeklinde koymuştuk. Yani netice itibariyle sulh mahkemelerine de karar düzeltmenin teşmiline komisyon çoğunluğu iltifat etmemiştir.

Ben konuşanlara göre değilde, konulara göre cevap veriyorum. Karar düzeltmeyle ilgili ikinci nokta, bir muayyen bir para miktarı ile sınırlandırılması karar düzeltme yolunun. Bu teklif de komisyonda yapıldı. Bendeniz de katıldığım halde kabul edilmemiştir. Sayın Bilge'ni teklifini biraz açıklamak icabederse şöyle olacaktır: Temyiz incelemesi için 1 000 liralık bir sınır kabul etmiştir komis-

yon. Eğer karar düzeltme için de bir sınır konulacaksa, sulh mahkemelerine de karar düzeltme tanınacak olursa, meselâ 3 bin lira denecektir, asliye mahkemelerinin de olabilir 3 bin liralık davaları, çünkü istimplâk davaları var meselâ, veyahut sulh mahkemelerine teşmil edilecek olursa bir kısmı karar düzeltmesine tabi, bir kısmı tabi olmayacaktır. Eğer sulh mahkemelerine koymazsak, meselâ 10 bin lira diyeceğiz, 10 bin liradan aşağı davalar karar düzeltme yoluna tabi olmayacak, sulh mahkemelerinde olduğu gibi kesin olacak Yargıtay kararları, 10 bin liranın üstündekiler tashihi karara tabi olacaktır. Sayın Necip Bilgenin teklifi bu şekli alıyor müşahhas olarak misâl verilirse. Fakat iki teklifte komisyonda kabul edilmemiştir.

Sulh mahkemesi, asliye hukuk mahkemesi ayrımının kaldırılması komisyonda sayın Hikmet Tuncay tarafından teklif edildi ve çok az bir oy farkı ile reddedildi. Bilmiyorum bu kısa süre içerisinde, onun için bu husus, sulh mahkemesi ve asliye mahkemesi ayrımı muhafaza edilmelidir diye raporumuza dahi geçti. Bilmiyorum bu kısa süre içerisinde şahsî görüşümü de arz edebilir miyim? Bugün için sulh mahkemesi ve asliye hukuk mahkemesi ayrımının anlamı kalmamıştır. Sulh hukuk mahkemeleri sözlü usulü-uygulamaları gerekirse de, uygulamada bilindiği gibi, dava açılmasındaki lâ-yihalar safhası müstesna, sulh mahkemeleri de yazılı usulü uygulamaktadırlar. Kaldı ki, ayrı sulh mahkemesi bulunan yerler yalnız 67 vilâyet merkeziyle, 134 tane ilçede vardır. Onun dışındaki yerlerde ayrı sulh mahkemeleri de yoktur.

Sulh hukuk mahkemelerine daha kıdemsiz yeni hâkimler, asliyeye daha tercübeli hâkimler tayin edilmesi gerekliyse de, bu da uygulanmamaktadır. Bu nedenle, uyguladıkları usul aynı, bakan hâkimler ekseriya aynı yahutta hâkimler arasında bir derece veya bilgi, tecrübe farkı bulunmadığı halde, iki mahkememiz vardır ve görev uyuşmazlıkları büyük ölçüde davaların uzamasına sebebiyet vermektedir. Bir misâl arzedeceğim, telefon bakım ücretiyle ilgili bir telefon idaresiyle aboneler arasında bundan 8-10 sene önce bir dava cereyan etmişti biliyorsunuz. Yüzbinlerce abone davayı önce sulh hukuk mahkemesine açtı, yahut aksi oldu, şimdi iyice hatırlamıyorum, davalara bakıldı, edildi, ondan sonra bir hukuk genel kurulu kararı çıktı, bu davalara öteki mahkeme bakar dedi ve bütün davalar öbür tarafa gitti. Böylece mahkemeler boş yere o davalarla meşgul edilmiş oldu. Görev uyuşmazlıklarının davaları uzattığı hak-

kında Yüksek Heyetinize daha fazla izahat arzitmeye lüzum olmadığı kanısındayım.

Bu nedenle : hiçbir ihtisasa dayanmayan, birçok yerlerde zaten aynı hâkimin baktığı bu sulh hukuk mahkemeleri, asliye hukuk mahkemeleri ayırımının kaldırılıp, tek bir hukuk mahkemesi sistemine dönülmesi hem hâkimden tasarruf hem de davaların çabuklaştırılması bakımından şahsî kanaatım itibariyle iyi olacaktır.

Mahallî mahkemenin düzeltme yetkisi kararını, daha doğrusu sayın Ali Arcak'ın teklifi, bizim komisyonumuz mahallî mahkemeye sadece düzeltme yetkisini tanımıştı. Sayın Ali Arcak, mahkeme kararlarına karşı Yargıtaydan önce hâkimin kendisine hükme itiraz yolu kabul edilmeli ve mahkemece bu itiraz incelenmeli, yanlışlıklar düzeltilmeli ve bundan sonra Yargıtaya gidilebilmelidir. Bizim teklifimize oldukça yakın. Yalnız sayın Ali Arcak, yanlış anlamıyorsa, müstakil bir itiraz müessesesi, yani hükmün verilmesiyle temyiz incelemesi arasında müstakil bir itiraz müessesesi kabul edilmesini, itiraz üzerine hâkimin kararını bir defa daha gözden geçirmesini teklif ediyorlar zannediyorum, yanlış anlamıyorsa. Âdeta Yargıtaydaki karar düzeltme müessesesine benzeyen bir usul. Biz sadece unutulmuş noktalara inhisar ettik. Bu genişlikte kabul edilirse, şahsî kanaatımı arz ediyorum, büyük ölçüde davaların uzamasına sebebiyet verir. Karar tashihi yolunda olduğu gibi, herkes, davayı kaybeden herkes bu imkânı da dener. O zaman hüküm mahkemesi, itiraz, temyiz, tashihi karar dördü bir kanun yoluna gideriz ki, bu işleri büyük ölçüde ağırlaştırır zannediyorum.

Mahkeme kararlarının yayınlanması, yazılması biçimi hakkındaki sayın Karayalçın'ın komisyonun görüşünü benimsemiş olmasına memnun olduk. Zannediyorum umumi bir derdimiz ve büyük ölçüde tatbikata ışık tutacaktır.

Tahkim konusunda, önce ihtiyarî tahkimde hakemliğin örgütlenmesi; sayın İlhan Kutay'ın ve sayın Karayalçın'ın benimsediği teklif Hakemliğin örgütlenmesi hakkında bendenizin de dahil olduğu bir komisyonda çalışma yapılmıştı. Sayın İlhan Kutay bunu komisyona getirdi. Komisyonda bu oylandı, kabul edilmedi, ama buna kabul edilmedi de denilemez. Üyelerimizin büyük bir çoğunluğu tahkim tatbikatı bulunmayan yerlerden geldikleri için, gereği gibi anlayamadıklarını, bu nedenle oy vermeye, yani müsbet oy vermeye kendilerini yetkili görmediklerini belirttikleri için çe-

kimser kaldılar veya aleyhte oy kullandılar. Bilmiyorum burada yeneden oylanabilir mi bu konu? Fakat uzun vade ile alınırsa konu bir ihtiyaç olacaktır. Hakemliğin örgütlendirilmesi hakkındaki takdir Yüksek Heyetinizindir.

Mecburi tahkim hakkındaki kanunun kaldırılmasına sayın Karayalçın'ın da itirazları yok. Ancak, genel mahkemelere bırakılmasını sakıncalı buluyorlar. Biz de genel mahkemelere bırakılsın derken bir çözüm yolu, kesin bir çözüm yolu olarak benimsememiştik. Ancak mecburi tahkim hakkındaki bugünkü kanunun, 4533 sayılı Kanunun yürürlükten tamamen kaldırılmasını, iyi işlemediğini tesbit etmek bakımından komisyonumuz bu şeyi koymuştu. Tabii bunun yerine devlet hakem örgütü mü denir, yoksa başka birşey mi denir, devletin şüphesiz iki kamu kuruluşunun mahkemelerde, genel mahkemelerde davacı, davalı olarak bulunmaları aslında tecviz edilen bir durum olmasa gerek, memnuniyet verici bir durum olmasa gerek. Bunun için devletin kendi içinde teşkilatlanarak, bir teşkilâtında bunu hiç değilse uzlaştırma yolu ile, uyuşmazlıkların büyük bir kısmını uzlaştırma yolu ile halletmesi yine de uzlaşamıyorsa, meselâ bir devlet kuruluşu ile bir belediye, o zaman belki dava yoluna gidilmesi, ama devlet hakem örgütü veya kamu kuruluşu avukatları örgütüne böyle bir vazifenin verilmesine bir itirazımız şimdilik yok, ama kesin çözüm tarzı için bu konunun derinliğine incelenmesi gerekir.

Nihayet İcra ve İflas Hukukuna ilişkin olarak sadece konkordato üzerinde duruldu. Gerçekten konkordatonun tamamen kaldırılmasında teklif edilmişti. Bu teklif kabul edilmedi. Ancak, konkordato müessesesinin maalesef son kanun değişikliğine rağmen, bazı borçlular tarafından kötüye kullanıldığı tesbit edildiğinden, bunun önlenmesi için bir temennide bulunulmuştur. Asıl karar, sayın Mahver Öztop'un muhalif bulunduğu ve rapordan çıkarılmasını istediği, yanlış anlamıyorsam, veya bilmiyorum yazılı teklif verdiler mi, istediği karar azami dört aylık konkordato müddetinin tesirinin ne olduğu? Efendim, bu konuda iki fikir var. Teklif yapıldığı için ben de kısaca bilgi arz etmek istiyorum. İki fikir var. Birinci fikre göre, kanunumuz dört ayla sınırlandırmıştır konkordato müddetini. Bu dört ay içerisinde borçlu gereği gibi dürüst davranıp komişere her bakımdan yardımcı olup, uydurma alacaklılarla işi uzatmayıp harekete geçerse, dört ay içerisinde ticaret mahkemesinden hiç değilse bir tasdik kararı alabilir. Eğer dürüst ise. Yok za-

ten dürüst olmayan bir borçlu ise, aylarca da senelerce de durur. Benim bildiğim, Ankara'da bir konkordato 6 ncı veya 7 nci yaşını doldurmak üzere ve halâ alacaklılar alacaklarını beklemektedirler. Kanunun gayesi bu değildir. Onun için komisyonumuz çoğunlukla dört aylık süre içerisinde konkordato tastik edilmemiş, edilmiş olsa dahi karar kesinleşmemişse, takiplere devam edilebilmelidir sonucuna vardı. Buna aykırı fikir bir bildiri ve doktrinde ekseriyette olan fikirdi. Komisyonumuz Yargıtayın ve bendenizin de katıldığım fikri, yani buradaki 10 ncu sahifenin 2 numaralı kısmındaki fikri kabul etmiş oluyor. Eğer oylama yapılacaksa takdir şüphesiz Yüksek Heyetinizindir.

Bu beyanlarımı tahmin ediyorum teklifler hakkındaki görüşlere cevap arz edebildim. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, Şimdi Komisyon Başkanının teklifler hakkındaki görüşlerini dinlediniz. Şimdi teklifleri teker teker okutarak oylarınıza arzedeceğim. Kabul edilmediği takdirde metin aynen muhafaza edilecektir. Kabul edilen teklifler metinde değişiklik olarak yer alacaktır.

Kongre Başkanlığına

Hukuk mahkemelerinde sulh ve asliye tefriki kaldırılmalıdır. Buna aykırı raporun bu maddesi ve ilgili fıkraları komisyonca buna göre düzeltilmelidir.

Arz ve teklif ederim.

Av. Hikmet Tuncay

BAŞKAN — Aynı mahiyette bir taktir daha var, onu da okutuyorum :

Başkanlığa

Fransa 1965 yılında yaptığı reform hareketi ile sulh mahkemelerini kaldırmış ve görevlerini bidayet mahkemelerine devretmiştir. Gelişen tatbikat hayatı bunu haklı göstermiştir.

Bu itibarla bizde de sulh mahkemelerinin kaldırılmasının temenni edilmesini ben de teklif ediyorum.

Mehmet Ali Sebük

BAŞKAN — Sulh mahkemelerinin kaldırılması hususundaki iki üyenin teklifi vardır. İki teklifi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Teklif kabul edilmiştir efendim.

Sayın Başkanlığa

Usul hukuku Komisyonu raporunda yer alan 11 ve 12 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Yaşar Karayalçın

12. — İhtiyarî tahkim.

İlave edilecek cümle : «İhtiyarî tahkim örgütlendirilmelidir.»

«Mecburi tahkimle ilgili 3533 sayılı Kanun tamamen kaldırılmalı, kamu kuruluşları arasındaki hukuk davaları bu maksatla kurulacak Devlet Hakem Teşkilâtı tarafından karara bağlanmalıdır.»

BAŞKAN — Sayın İlhan Kutay'ın da ihtiyarî tahkimle ilgili aynı mealde bir takriri var, onu da okutuyorum, ihtiyarî tahkimle alakalı olduğu için ikisini birlikte mütalâa ediyoruz.

Sayın Başkanlığa

İhtiyarî tahkim usulünde hakemlik müessesesinin hukukî disiplini kavuşturulması için hakemlerin teşkilâtlandırılması gereğinin tasvibi hususunda kongrece karar alınmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

İlhan Kutay

BAŞKAN — Şu halde, ihtiyarî tahkimin örgütlendirilmesi hususundaki teklifi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Karayalçın'ın mecburî tahkimle ilgili tekliflerini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Diğer teklifi okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Karar düzeltme usulünün belli bir para miktarı ile sınırlanmasını ve sulh mahkemesi kararları bakımından da tanınmasını öneririm.

Necip Bilge

BAŞKAN — Sulh mahkemesi kalmadı, yalnız belli para miktarı ile sınırlanması konusu var.

KOMİSYON BAŞKANI BAKİ KURU — Efendim, sulh mahkemeleri kaldırıldığına göre, komisyon raporunu yazmak bakımından

da, sayın Bilge'nin teklifi şimdi şu hale geliyor : 5 bin lirayı bilmem kabul edecek misiniz? Biz 500 ilâ 1000 liraya kadar bir temyiz sınırı kabul ettik. Şimdi, sayın Bilge'nin teklifi, bunun üzerinde herhangi bir rakam; 2 bin olabilir, 5 bin olabilir, 100 bin olabilir. Onu ileride tesbit edelim. Bunun üzerinde tashihi karar sınırı kabul edilmesi şeklinde oluyor. Bir açıklamayı zaruri buldum.

BİR DELEGE — Efendim, biz sulh mahkemesini kaldırmaya yetkili değiliz. Bir temenni mahiyetindedir. 10 sene sonra tahakkuk edebilir.

BAŞKAN — Efendim, karar düzeltme usulünün belli bir para sınırı ile düzeltilmesi teklifini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Kongre Başkanlığına

H.Y.U.K. da yapılması gerekli değişikliklere ait bölümde, 9 ncu maddenin (C) fıkrasında, «Hâkim, re'sen karar vermesi gereken bir konuda veya taraflardan birinin son talebi hakkında hataen bir karar vermemişse, ilgili tarafın isteği üzerine bu konuda tamamlayıcı bir karar verebilmelidir.» yerine, «Mahkeme kararlarına karşı Yargıtaydan önce hâkimin kendisine hükme itiraz yolu kabul edilmeli ve mahkemece bu itiraz incelenmeli, yanlışlık düzeltilmeli ve bundan sonra Yargıtaya gidebilmelidir.»

Saygılarımla
Yargıtay Üyesi
Ali Arcak

NECİP BİLGE — Aleyhte söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Ali Arcak'ın bu teklifini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer bir teklifi okutuyorum :

Kongre Başkanlığına

H.Y.U.K. ndaki yapılması gerekli değişikliklerle ilgili bölümde, 10 ncu maddede karar düzeltilmesiyle ilgili kesimde, (B) maddesinde, «İş Mahkemelerinde de karar düzeltme yoluna başvurulabilmelidir.» kısmına, sulh mahkemelerinden de verilen kararlara karşı da karar düzeltme yolu açılmalıdır. Maddenin (B) kesimine,

«Sulh mahkemesi kararlarına karşı da karar düzeltme yoluna gidilmelidir.» fıkrasının eklenmesini öneririm.

Yargıtay Üyesi
Ali Arcaç

BAŞKAN — Bu teklif geçerli olmayacaktır. Bu bakımdan oylamıyorum.

Kongre Başkanlığına

Hukuk Usulü Komisyonunca hazırlanan raporun 9 uncu maddesinin (İ) işaretli fıkrasında, Yargıtayın örnek kararları resmi bir yayın organınca yayınlanması temenni olunmaktadır. Bu hususa iştirak olunmakla beraber, bundan ayrı olarak Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay'ın genellik arzeden kararlarını da topluca ve belirli zamanlarda kitap halinde yayınlamak üzere Adalet Bakanlığında döner sermayeli bir ünite kurulmasının sağlanması için raporun 9 ncu maddesinin sözü edilen (İ) fıkrasında gerekli değişikliğin yapılmasını arz ve teklif ederim.

Sayıştay Üyesi
Mithat Testereci

BAŞKAN — Teklifi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, konkordato ile ilgili iki önerge var, onları okutuyorum:

Kongre Başkanlığına

İcra İflas Kanununda mevcut konkordato müessesesinin kandan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Hikmet Tuncay

BAŞKAN — Aynı mahiyette diğer bir teklif var, onu da okutuyorum :

Kongre Başkanlığına

İcra Kanununda belirtilen ve en çok 4 ay olan konkordato müddetinin bitmesi halinde Ticaret Mahkemesince verilecek olan konkordatonun tasdik veya reddine dair kararın kesinleşmesine kadar icra takiplerinin durması görüşünün 2 nci maddenin yerine kaim olmasını arz ve teklif ediyorum.

Saygılarımla.
Mahver Öztö

BAŞKAN — 1 nci teklif daha aykırı teklif oluyor. Konkordatonun kanundan tamamen çıkartılması teklifini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

İkinci teklifi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir, komisyon metni aynen muhafaza edilecektir.

Şu halde bu değişikliklerle komisyon raporunun tümünü oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir. (Alkışlar)

KOMİSYON BAŞKANI BAKİ KURU — Efendim, yardımlarınızla tam süresinde, başkanlıkça tayin edilmiş olan süresinde işimizi bitirdiğimiz için, daha doğrusu işimizi bitirmemize yardımcı olduğunuz için teşekkürlerimizi arz ederim. (Alkışlar)

Müsaade ederseniz, diğer komisyon raporunun görüşülmesine geçmeden evvel bir teklif gelmiştir, onu okutacağım :

Kongre Başkanlığına

Birinci Türk Hukuk Kongresini tertiplemekte esirgemediği gayretleri için Türkiye Barolar Birliğine kongremizin teşekkür ve takdirlerinin bildirilmesine karar ittihâzını saygı ile arz ederim.

Mustafa Çenberci
Yargıtay Üyesi

Prof. Dr. Necip Bilge
Öğretim Üyesi
Hukuk Fakültesi

Hakkı Ertan
Askeri Yargıtay
Üyesi

(Alkışlar)

BAŞKAN — Teklifi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, son komisyonun raporunun görüşülmesine geçeceğiz. Bir saatlik zamanımız var. Saat 18 de kongreyi sonuçlandırmak zorundayız. Sayın Erem'in kapanış konuşması vardır. Şu halde bir saatlik zamanda kesin olarak bitireceğiz. Bunu üyelere hatırlatırım.

Şimdi Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku komisyonu raporunun okunması ve müzakeresine geçeceğiz. Buyurun sayın Karayalçın.

KOMİSYON BAŞKANI Prof. Dr. Yaşar Karayalçın — Sayın meslektaşlarım, bizim komisyonumuz Ticaret Komisyonu, sonra-

dan, Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku Komisyonu şeklini almıştır. Bu sebeple raporumuz iki kısımdan oluşmaktadır. 1 nci kısım genel sorunlar, 2 nci kısım Ticaret Hukukudur.

«I — Genel Sorunlar :

1. **Hukukun üstünlüğü :** Komisyonumuz, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan tebliğe konu teşkil eden «Hukuk üstünlüğü» ilkesini Türk hukukunun gelişmesinde ve hukuk güvenliğinin sağlanmasında temel ilke olduğunu kabul etmiştir.

Ayrıca komisyonumuz bu alandaki çalışmalara devam edilmesini de gerekli bulmuştur.

Bu zaten daha evvel verilen kararlarla açıkça ilân edilmiş bulunmaktadır.

2. **Hukuk kongresi :** Komisyonumuz ilerde toplanacak hukuk kongrelerinin :

a. Üç yılda bir defa toplantıya davet edilmesini,

b. Organizasyon komitesinde Türkiye Barolar Birliği temsilcilerinden başka yeterli ve eşit sayıda hâkim, savcı ve hukuk öğretim üyelerinin bulunmasını,

c. Kongre çalışmalarının I. Kamu Hukuku, II. Ceza ve İnfaz hukuku, III. Özel hukuk ve IV. Adalet hayatı problemleri (özellikle adli teşkilât ve personel meseleleri) alanlarında yapılmasını,

ç. Organizasyon komitesinin her alanda ikişer konuyu seçmesini ve seçilen her konuda mümkünse üç tebliğin hazırlattırılmasını, faydalı bulmuştur.

3. **Türkiye Adalet Akademisi :** Komisyonumuz Hâkim-savcı-avukat ve diğer adalet personelinin mesleğe girmeden önce ve meslek içindeki eğitim hizmetlerini yürütmek; adalet hizmetleri alanında inceleme, araştırma ve danışma organı olmak, dokümantasyon ve enformatik alanında görevler ifa etmek, yayın ve çeviri hizmetlerini yerine getirmek, seminer, sempozyum, konferans tertip etmek, Adalet Bakanlığı - Yüksek Hâkimler ve Yüksek Savcılar Kurulu, Hukuk Fakülteleri ve Türkiye Barolar Birliği arasında bir işbirliği ve koordinasyon sağlamak gayesi ile Türkiye Adalet Akademisinin bir kanunla kurulması ve bu alanlardaki boşlukların biran önce doldurulması gerektiği sonucuna varmıştır.

4. Siberetik ve Hukuk : Çağımızdaki teknolojik gelişmenin sosyoloji, psikoloji, sevk ve yönetim bilimleri ve hukuk sahasında girmiş olmasını ve elektronik beyin makineleri, otomasyon ve enformasyon sistemlerinin bu bilim dallarında uygulanmakta bulunmasını dikkate alan komisyonumuz, çağdaş hukuk çalışmalarına erişebilmesi ve davaların sıhhat ve süratle sonuçlandırılabilmesi için siberetik ve elektronik beyin sistemlerinin yargı hizmetlerinde de uygulanmasını zorunlu bir reform konusu olarak görmektedir.

Bu nedenle Komisyonumuz, siberetik ve elektronik beyin çalışmalarının hukuk bilimindeki yeri ve uygulanma şekilleri hakkında da gerekli kültür ve eğitimin sağlanmasını, bu konuda yetenekli uzmanların en kısa zamanda yetiştirilmesini, ilk uygulamanın (adli sicilden) başlamasını gerekli bulmuştur.

5. Kamu kuruluşu Avukatları : Kamu kuruluşu avukatlarının mesleğin icaplarına uygun bir şekilde çalışabilmelerini sağlamak amacı ile komisyonumuz yeni bir örgütün kurulması ve yeterli olanakların sağlanması gerektiği sonucuna varmıştır.

6. Mevzuatın Hazırlanması ve Tek Metin Haline Getirilmesi : Mevzuatın hukuk tekniği icaplarına uygun olarak hazırlanması, tasarı ve tekliflerin bu açıdan incelenmesi, yürürlükteki mevzuatın taranması, tasnifi, tek metin haline getirilmesi, dil ve terim birliğinin sağlanması, çelişki ve tutarsızlıkların önlenmesi için ve ayrıca ekonomik plânlamanın gerekli kılacağı hukukî değişikliklerin biran önce ve sistemi bozmadan gerçekleşmesinde parlamento ve hükûmete yardımcı olacak, Başbakanlığa bağlı yetkili ve güçlü bir örgütün biran önce kurulmasını komisyonumuz lüzumlu görmüştür.

7. Hâkimlerin denetimini sağlayacak kanun tasarısının biran evvel TBMM den çıkartılması lâzımdır. Komisyonumuz, bu hususun gecikmeye tahammülü olmayan ciddi bir konu olduğunu müşahade etmiştir.

8. Coğrafi Teminat : Tecrübeli ve kıdemli hâkimlerin Türkiye'nin her tarafında görev alabilmelerini sağlamak maksadı ile Komisyonumuz hâkimlerin coğrafi teminatı ile ilgili hükümlerin biran evvel değiştirilmesini zorunlu görmüştür.

9. Adli Teşkilât ve Teşkilât Kanunları : Komisyonumuz a) Adalet Bakanlığı Teşkilât Kanununun, b) Mahkemeler Kuruluş Kanununun, c) Yargıtay Kanununun ve ç) Hâkim ve Savcıların Geçici

Yetki ile Görevlendirilebilmesi Hakkındaki Kanunun kısa bir süre içinde çıkartılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Komisyonumuz ayrıca Türkiye'de istinaf mahkemelerinin yeniden kurulması konusunun ciddi bir incelemeye tâbi tutulması ve bu incelemeden sonra bu konuda bir sonuca varılması gerektiği görüşündedir.

10. Adalet Hizmetlerinin Plânlanması : Adalet hizmetlerinin plânlanması konusu birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma plânlarında yer almıştır. Üçüncü kalkınma plânında adalet hizmetlerine lâ-yık olduğu yer ve önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca kalkınma plânındaki ilkelere uygun olarak yıllık programlara, adalet hizmetlerine yeterli imkân ve araç sağlanacak esasların konulması lâzımdır.

Hâkim-Savcı ve diğer adalet personeli ihtiyacı, iş hacmi açısından, objektif ölçülere göre tayin edilmeli ve adalet hizmetlerinin aksamaması için hâkim-savcı ve diğer adalet personelinin zamanında hizmet yerlerinde görev alabilmeleri sağlanmalıdır.

11. Adalet Binaları : 634 yerde adalet teşkilâtı bulunmasına rağmen müstakil adalet binası sayısı 33 tür. 214 adalet binası ve 204 cezaevi kiralanmıştır. Adalet binaları ve cezaevlerinin yapılması bir programa bağlanmalı ve kısa bir süre içinde her yıl bütçeye konulacak ödeneklerle inşa edilmelidir.

12. Kaynakların Değerlendirilmesi : Adalet binalarının inşasında ve adalet personeli için mahrumiyet bölgelerinde lojman binalarının inşasında adliye emanet, tereke ve buna benzer paralar-dan oluşan fondan bir finansman aracı olarak faydalanılması mümkün görülmektedir.

13. Araç ve Gereçler : Bütçeye yeterli ödeneklerin konmaması ve formaliteler dolayısıyla tüm adalet teşkilâtına araç, gereç, ko-vuşturma ve posta giderleri zamanında sağlanamamakta ve bu yüzden adalet hizmetleri çok ciddi bir şekilde aksamaktadır.

14. Boşalan Kadrolara Tayin : Bütçe Kanununun 15 nci maddesinin adalet personeli hakkında uygulanması adalet hizmetlerinin ifasında ciddi aksaklıklara sebep olmaktadır. Bu nedenle adalet personelinin kadrolarında meydana gelen boşlukların zamanında doldurulabilmesini sağlamak üzere personel tayinlerinin mahalli adalet komisyonları ile Adalet Bakanlığına bırakılması gerekmektedir.

15. Yan Ödemeler : Maddî imkân ve şartları daha iyi olan müesseselere geçmelerini önlemek maksadı ile ve gördükleri hizmetin önemi de gözönünde tutularak ilk mertebe adalet memurlarına 60 sayılı Kanunla ödenek verilmesi kabul edilmişti. 657 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile bu ödenekler kaldırılmış bulunmaktadır.

İlk mertebe adalet memurlarının iş güçlüğü ve iş riski zamlarından faydalanması Komisyonumuzca gerekli görülmüştür.

16. Adli Tıp : Yürürlükteki, Adli Tıp Kanunu ile kurulan Adli Tıp müessesesi artan iş miktarını ve teknolojik gelişmeleri takip edemez duruma gelmiştir. Bu sebeplerle Adli Tıp Kanununun yeniden ele alınması ve bilimsel icaplara ve tarafsızlık ilkelerine bağlı olarak adli tıp müessesesinin yeniden örgütlendirilmesi, ayrıca bu teşkilâta görev alanların eskiden olduğu gibi. Personel Kanunu ile getirilen yan ödeneklerden istifade ettirilmesi gerekmektedir. Bundan başka, Komisyonumuz adli tıp alanında yeter sayıda uzman yetiştirilmesi konusunun önemle ele alınması gerektiği görüşündedir.

II — Ticaret Hukuku

1. İhtisasa Saygı : Hâkimlere belli alanlarda uzmanlaşma imkânı sağlanmalıdır. Ticaret Hukuku alanında yetişmemiş hâkimleri Ticaret Mahkemelerinde ve Yargıtay Ticaret Dairesinde görevlendirmemelidir.

2. Ticaret Mahkemeleri : Toplu Asliye Ticaret Mahkemeleri bulunmayan ve iş hayatı gelişmiş yerlerde bu tip mahkemeler ihdas edilmeli, toplu ticaret mahkemeleri kurulmasının mümkün olması halinde bir uzman yargıcın ticarî davalara bakması münhasıran temin edilmelidir.

3. İstisna akdi, adî ortaklık davaları : İstisna akdi ile ilgili davaların tetkiki için Yargıtay'da ayrı bir daire kurmalı, ticarî olsun-olmasın adî ortaklığa ait davaların incelenmesi Ticaret Dairesinden alınmalıdır.

4. Kanunî temerrüt faizi-para değerinin düşmesi : Suiniyetli borçluların davayı uzatmalarını kârlı durumdan çıkarmak için kanunî temerrüt faizi miktarına ait hüküm değiştirilmeli ve para değerinin düşmesinin olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılması çareleri araştırılmalıdır.

5. Ticaret ve gemi sicili gibi Ticaret Kanununun uygulanması ile ilgili sicil teşkilâtının yeterli ve uzman personel kullanılmalı ve Ankara'da merkezî ticaret sicili teşkilâtı ihdas edilmelidir.

Birçok yerlerde bugün Ticaret Odaları ve Belediyeler kadrosunda çalışan ticaret sicili memurları Adalet Bakanlığı kadrosuna alınmalıdırlar.

6. Taşıma mevzuatı : Demiryolu ile ilgili olanlar başta olmak üzere kara, deniz, hava taşıma mevzuatı gözden geçirilmeli ve özellikle hava seyrüsefer kanunu tasarısı ele alınmalıdır.

7. Sigorta : Özel sigortalara ait Ticaret Kanunu hükümleri yeniden gözden geçirilmelidir.

8. Trafik Kanunu : Trafik Kanunu kazalara maruz kimselerin menfaatlerinin korunmasını temin edecek şekilde gözden geçirilmeli, mecburî malî mesuliyet sigortası hadleri bir Bakanlar Kurulu Kararı ile yükseltilmelidir.

9. Anonim Şirketler :

a) Anonim şirketler hukukumuzun, ileri bir tarihte neticesi alınacak bile olsa, gözden geçirilmesi ve Türkiye'nin gerçeklerine ve çağdaş gereklere uygun bir kanun hazırlanması için hemen çalışmalarına başlanmalıdır.

b) Halka açık anonim şirketler Devletçe teşvik edilmeli ve etkili bir şekilde denetlenmelidir. Sermaye piyasası ile ilgili kanun tasarısı biran önce kanunlaşmalıdır.

10. Kamu kaynakları : Kamu kaynaklarının özel kuruluşlar tarafından iyi bir şekilde kullanılmasını sağlayacak hukukî ve cezai tedbirler alınmalıdır.

11. Kooperatifler Kanunu : 1163 sayılı Yeni Kooperatifler Kanunu ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olmadığından uygulamada görülen aksaklıkları gidermek ve kooperatiflerin yurt ekonomisindeki önemine uygun yerini gerçekten almasını sağlamak amacı ile ve bunların teşvik ve denetim konularını da kapsamak üzere yeni bir Kooperatifler Kanunu hazırlanmalıdır.

Komisyön Başkanı
Prof. Dr. Yaşar Karayalçın

Komisyön Raportörü
Avukat Erdoğan Bigat

Genel Sorunlar
Yardımcı Raportörü
Kemâlettin Alikâşifoğlu

Ticaret Hukuku
Raportörü
Doç. Dr. Ünal Tekinalp

BAŞKAN — Teşekkür ederim sayın Karayalçın.

Şimdi komisyon raporu üzerinde sözlü bulunan üyelere sırası ile söz vereceğim.

Sayın Ali Metin Çiftçi, buyurun.

Konuşma müddeti 5 dakikadır. Sayın üyelerin bu hususa riayet etmelerini rica edeceğim.

ALİ METİN ÇİFTÇİ — Sayın Başkan, muhterem delegeler;

Büyük kongre, biraz da vaktin darlığından olacak ki, hep yasalar, aksayan yönlerindeki fikirleri dile getirdi. Çok yeni, çok isabetli bu görüşlerin yasa olarak kalıplaşması için uzun zaman alacağı muhakkaktır. Biz bu yönden tatbikatta görülen ve özellikle malî yönü olmayan aksaklıklardan birkaçına değinmekte fayda duymaktayız. Şöyle ki :

Yüksek Hâkimler Kurulu ihtisasa daha fazla öncelik tanınmalıdır. Yıllarca ceza hâkimliği yapan kimseyi sadece istediği şehre gidebilmesini teminen hukuk hâkimi olarak tayin etmektedir. Veya aksi olmaktadır. Ağırceza mahkemelerinde ekseriya heyetin bir yanını aksamakta, çok kez hafif kalmaktadır. 17 yıl 2 bin nüfuzlu kazada hemen hemen sadece orman davalarına bakan sulh ceza hâkimi, yıllık iş hacmi 300-350 civarında olan ağırceza mahkemesine üye olarak verilmektedir. Bu halin sakıncalarını uygulamada rastlantılarınıza dayanan takdirlerinize arz ediyorum.

Öte yandan, A şehrinde yiyiciliği yaygınlaşan hâkim, B kazasına. Oradan da aynı nedenle C kasabasına nakledilerek, Osmanlıdan kalma, aslında memura değil iş sahibine verilen ceza sistemi devam ettirilmektedir. Ciddî konulardaki şikâyetlerin üzerine derinliğine eğilinmesi, tedbirinin de ağır olsa cesaretle alınmasını dileyemekteyim. Bu doğrultuda tayin edilecek disiplin cezaları için Yüksek Danıştay'ın da mensubunun daha iyi tanıyan kurulun kararındaki takdire daha az dokunmasını dileyemekteyim.

Şarka devamlı kura'dan veya ceza tertibi yolu ile atama yapılması ananesinin yıkılmasını dileyenlerdeniz. 8 nci dereceden atama yapılması teminat engeliyle de bağdaşacaktır.

nüfusu az olan küçük yerlerde uzun süre hakimlik, savcılık yapılmasının güçlüklerini mesleğin mahiyeti doğurmaktadır. İş sahiplerinin güvenini kaybedecek kadar halkla olan mesafeyi daraltacak sürece aynı yerde ve bilhassa az nüfuslu yerlerde hâkim ve savcılarının tutulmamasını istiyoruz.

Yargıtay daireleri arasında müşterek ölçüye dayanan not uygulaması henüz mümkün olamamıştır. 15 yılda 15 hâkim değiştiren, dosyayı karara bağlayan hâkime esastaki isabeti ve kararı onaması bir yana bırakılarak, teferruttaki tenkitten dolayı orta not verilmektedir. Bu husus meslekte bilhassa yeni olanların şevk ve cesaretini kırıcı olmaktadır.

Çok sayın hocalarımızın Ankara, İstanbul dışında bir kığı, bir Narman, bir Espiye adliyesini görmeleri, meslek hayatında bir aylık bu şekildeki gezileri hiç değilse sekizinci defa iştirakedilen yurt dışındaki bir kongre kadar yararlı olacağı kanısındayız. Türkiye'de bu ilmin laboratuvarı, bahsettiğimiz yerlerdir ve bizzat adlivelelerdir. Teşrif etsinler, lütfetsinler, onlar da talebelerini kürsüde görsünler. Değilse, konuşan sayın Üstündağ'ın da dile getirdiği gibi çok yerde birbirimize ters düşeriz. Ve 20 yılda hazırlanan Medeni Kanun tasarısında tek değişiklik, asırların zilyedi elal olarak kalır, bu da tasarı diye bütün mahkemelere dağıtılır, görüşlerinizi bildirin der.

Yazı makinasını dahi aracı ile gönderen bakanlığın dertlerimize ilgi derecesi ise, cumhuriyetin ilk hukuk kongresine gösterdiğinden öteye değildir. Bu tutumundan duyduğum üzüntümüzü yüksek huzurunuzda dile getirmekle yetineceğim. (Alkışlar)

Saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Özcan Atalay.

ÖZCAN ATALAY — Sayın Başkan, sayın Divan ve Yüce Kongre üyeleri,

Hukukun üstünlüğü ilkesi Anayasamızın espirisine uygun olarak Yüce Kongrede bir kere daha ortaya konmuştur. Bugün uygulamada hukukun üstünlüğü ilkesi bazı çevrelerce zor günlerde hatırlanan ve sığınılan bir ilke olarak kabul edilmektedir.

Hukuk, yasa, uygulayıcı ve uygulama olanakları ile oluşan bir bütündür. Hukuk davalarının uzama nedenleriyle ilgili tebliğimde ayrıntıları ile belirttiğim gibi, konuyu bir bütün olarak tartışmak gerekir. İyi bir yasa, iyi bir uygulayıcı ve iyi olanaklar gerçek ve çabuk adaletin kesin ve açık formülüdür.

Bu arada bir noktaya, özellikle sayın Yargıtay üyelerinin hoşgörülerine inanarak değinmek isterim. Yargıtay Yasasının 35 nci maddesinin, Yargıtay Ceza ve Hukuk dairelerinin birlikte varacakları ortak ilkeler ışığında amacına uygun olarak uygulanmasını takdirlerine sunacağım. Bir uygulayıcı olarak birçok yargıç arkadaşlarımla da isteklerine dayanarak, yıllarca sürmüş bir hukuk davasına yine önemi açık bir ağırceza davasına verilen notla, ehliyetsiz araç kullanmakla ilgili bir sayfalık ceza dosyasına verilen notun farklı olmasını diliyoruz. (Alkışlar)

Bir diğer önemli konu da, Yüce Kongre kararlarının geleceği konusudur. Varılan kararlar ülke gerçeklerini dile getiren olumlu kararlardır. Ancak, bu kararların uygulama ortamına gelmek şansı düşündürücüdür. Bir örnek arz edeyim :

Hepimizin şikâyetçi olduğu bir konu var; yargıçların denetimi konusu. Takdim ettiğim gibi, elimde 45 sayılı Yasanın bu yönde değiştirilmesiyle ilgili iki tasarı var. Bakanlar Kurulunca 22.1.1970 ve 12.1.1972 tarihlerinde sevk edilen bu tasarılar bugün halâ komisyon safhalarında. Bu gerçekten düşündürücü bir sonuçtur. Bu nedenle, öncelikle Genel Kurulumuza bir görev düşmektedir. Benimsenen prensiplerin süratle tasarı haline getirilip, gerekirse bütünlüğü saklı tutulmak için kanun gücünde kararname yolu ile yürürlüğe konulma olanağının tanınması... Adalet Bakanlığına bir Türk Hukuk Kongresinin varlığından haberdâr olabilecek yeni bir güç ve yeni bir inanış getirilmesi. (Alkışlar) Bu konuda prensip kararı alınmasını saygılarımla arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mustafa Yücel.

MUSTAFA YÜCEL — Sayın Başkan, sayın delegeler, evveleminde sayın komisyonun yapmış olduğu çalışmanın hakikaten çok ciddi ve sistematik olması dolayısıyla kendilerine şükranlarımı arz etmeyi bir vazife bilirim.

Temas edeceğim beş-altı konu var. Bunlardan bir tanesi üç yılda toplanması önerilen Türk Hukuk Kongresinin toplantı süresinin ve zamanının adli araya rastlattırılması ve bu kongre çalışma süresinin de en az dört gün olmasıdır.

İkinci husus, adaletin hizmetlerinde şimdiye değin, Birinci ve İkinci Kalkınma Plânlarında yer verilmeyen, çok önemli bir aksak-

lık olarak belirtilen bu hususun Üçüncü Plân devresinde maalesef yine genel stratejiler ilkelerinde adaletin hizmetine yer verilmemesi çok önemli bir noksanlık olarak belirtilmekte. Komisyonun, Türk Hukuk Genel Kurulunun, adalet hizmetlerinin Üçüncü Plân devresine değin genel strateji ilkelerine özellikle yer verilmesinin sağlanması.

Üçüncü husus, adalet hizmetlerinin araç ve gereç temini konusunda özellikle belirtmek istediğim husus, savcılara araç temin edilmesi konusu.

Dördüncüsü, şimdiye kadar konuştuğumuz konular arasında daima hukuk reformu, hukuk reformu, ama bence hukuk reformu için evveleminde, sayın Sebük beyin zaman zaman üzerinde hassasiyetle durduğu, kriminolojik nosyonlar, kriminolojik bulgular ve bunun için de herşeyden evvel araştırma ve araştırma için de gerekli olan adli istatistikler meselesi. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü adli istatistikler konusu ele alınmakla beraber, fonksiyon olmaktan, etkin olmaktan, sıhhatli olmaktan yoksun bulunmaktadır. Bilhassa adli istatistiklerin ileride projeksiyonlar, ileride sibernetikin, kompütürlerin girmesi dolayısıyla sistem değişikliklerine yer verilmesi bakımından adli istatistikler üzerinde ve bunların fonksiyonel hale getirilmesinde ciddiyetle durulmalıdır.

Çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Hikmet Tuncay.

HİKMET TUNCAY — Benim söyleyeceklerimi birçok arkadaşlar söyledikleri için vazgeçiyorum.

BAŞKAN — Sayın Prof. Necip Bilge.

NECİP BİLGE — Ben de vazgeçiyorum.

BAŞKAN — Sayın Firdevs Menteşe.

FİRDEVS MENTEŞE — Sayın Başkan, sayın üyeler;

Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku Komisyonunun Genel Kurula sunduğu raporun 6 ncı maddesine bir hususun ilâvesini teklif etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Bu raporda, mevzuatın hazırlanması ve tek metin haline getirilmesi için parlamento ve hükûmete yardımcı olacak, Başbakanlığa bağlı yetkili ve güçlü bir örgütün biran önce kurulması hususu hükûmete temenni edilecek.

Başbakanlığa bağlı bir örgütün kurulması maddî imkânlarla

olmakla beraber, zamana mütevakıftır. Aslında prensip itibariyle bu teklife karşı değilim. Komisyonun bu noktayı nazarına tamamen iştirak ediyorum. Ancak, bilindiği veçhile kanunların incelenmesi ve tüzük tasarılarını incelenmesi Anayasasının 140 ve Danıştay Kanunı ile bulunmaktadır. Ancak, bunlardan tüzük tasarıları, yani mevzuatta yer alan tüzük tasarıları muntazaman, tabii tüzük olma karakterini alabilmek için Danıştaya sunulmaktadır. Bakanlar Kurulu tarafından. Yalnız, kanun tasarılarının Danıştaya sunulduğu Danıştay tarihinde iki defa görülmüştür. 105 seneye yakın Danıştayın bir tarihi vardır. Bir kanun gelmiş ve bir kanunun ikincisi gelmiş, fakat geri alınmıştır.

Efendim, biraz evvel de dediğim veçhile, Anayasasının 140 ncı maddesi Bakanlar Kurulundan gönderilen kanun tasarılarını incelemeyi birinci derecede Danıştay Birinci dairesine ve ikinci derecede Genel Kurula vazife olarak vermiştir. Ancak, hükümetlerin bu kanun gereğini yerine getirmemiş olması dolayısıyla şimdiye kadar Danıştay tarihinde iki defa ancak vukubulmuştur.

Ben bu sebeple komisyon raporunun 6 ncı maddesinin son kısmına şu hususun ilâvesini rica ediyorum. Anayasasının 140 ncı maddesiyle Danıştay Kanununun 53 ve 48 ncı maddeleri hükümlerinin uygulanmasının sağlanması suretiyle kanun tasarılarının Bakanlar Kurulunca önce Danıştayca incelenmek üzere Danıştaya gönderilmesi hususunun sağlanmasını hükümetten temennide bulunulmasını. Güçlü Kongremizin bu sesi Bakanlar Kuruluna duyulursa, Danıştayın görevi muhakkak çok artacaktır, amma kanımca en salim bir yol seçilmiş olacaktır.

Teşekkürler ederim. (Alkışlar)

Müsaade ederseniz, Ticaret Hukuku ile ilgili kısa bir noktaya da temas etmek istiyorum.

Efendim, aynı konuda anonim şirketlerin denetlenmesi de tavsiye edilmekte. Bunu burada size bildirmek isterim ki, bir hafta evvel Danıştay Genel Kurulundan anonim şirketlerin denetlenmesi hakkında nizamname çıkmış bulunuyor. İmzadadır. Herhalde yakında resmî Gazetede yayınlanacaktır. Şu halde bu konunun ilâve edilmemesi gerektiği kanısındayım.

Teşekkürler ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Ali Sebük.

MEHMET ALİ SEBÜK — Sayın Başkanımız, kıymetli arkadaşlarımız, sabahleyin de arzettiğim gibi, bendeniz toptan reform taraftarıyım. Ve 30 seneden beri de bunu ortaya koymaya çalışıyorum. 30 senelik faaliyetimiz sırasında yalnız reform demekle kalmadık, onların bütün detaylarını da ortaya koyduk. Şimdi 30 senelik bir faaliyeti 5 dakikaya sıkıştırmak tabiiyle benim için imkânsızdır. Mucize yaratmaya imkân yoktur. Reisin biraz müsamahasına belki sığınabilirim.

Bu raporun en mühim, 1 nci maddesinde yer alan infaz reformu vardır. Sayın arkadaşlarım, bu infaz reformu bu konuştuğumuz mevzuların en mühimidir. Bugün Türkiye’de bir facia cereyan etmektedir. 70 bin mahkûm her türlü insanlık haklarından mahrum bir halde hapishanelerde aç biilâç çıplak, işsiz-gücsüz, homoseksuellerin kucagında, beyaz zehirlerin ağışında sessiz, sakın oturur bir haldedir. Bunu biz 30 senedenberi söylüyoruz. Adalet Bakanlığının kulakları maalesef sağır desem şimdi belkide hakkımda muamele yaparlar, fakat sağırdan da üstün diyeceğim, çünkü 45 senedenberi gelip geçen 20-25 bakan benim bu feryadımı hiçbirisi duymazsa, onlara bu tabiri kullanmaklığında haklı olduğumu kabul buyurunuz.

Komisyonun bu mesaisinde en başta hapishane ve infaz reformunun yerelmasını, bu 70 bin, onların ailelerinin hukuku namına arz ve istirham ediyorum.

İkincisi, Adalet Bakanlığı üzerinde arkadaşlarımız çok konuştular. Teşkilât kanunundan mahrum olarak çalıştığını da biliyoruz. 4 Genel Müdürlük tamamiyle primitif bir mesai içerisinde, 40 senedenberi yapmış olduğu şey, hâkimlere ceza dağıtmak antidemokratik kanunlar hazırlamaktan başka hiçbir şey yapmamıştır. Şimdi ise, doğrudan doğruya sembolik bir duruma kadar düşmüş ve gelmiştir. Onun için bu bakanlığı daha fazla tanımlamak istemem.

Binalar da bu bakanlığın Türk hâkimlerine göstermiş olduğu lâkaydinin bir eseridir. Valilerin, kaymakamların, hattâ nahiye müdürlerinin oturdukları sarayların yanında hâkimlere reva görülen gecekondular, binaların alt katları, mefruşat sefaleti yalnız Türkleri değil, Türk mahkemelerinde yargılamaya gelen ecnebilerin de gözlerini yaşartacak kadar feci bir haldedir. Bu binaları yapabilirlerdi. Yapmadılar. Çünkü her tarafa paraları yeten iktidar partileri; adalete karşı hasis davranmakta niçin bu kadar insafsız olduklarını da biz biliyoruz.

Bu adalet bakanlarının ve adalet cihazının durumunu izah etmek için bir misâl vereceğim. Tabiatıyla Adalet Bakanlığına gelen kişiler, iktidar partilerinin adamlarıdır. Onlar muhalefetteyken ağızlarından bal akar, fevkalâde güzel konuşurlar, iktidara geldikleri zaman derhal değişirler. Biz parlamentodayken tazminat kanununu getirdik. Bütün dünyada olan bu kanunun Türkiye'ye de gelmesini istedik. Karşımda kimi görsem beğenirsiniz, Adalet Bakanlığı sözcüsü, Adalet Bakanlarını... Allaha ki, bu kanun teklifimiz Anayasaca nazara alındı da, Anayasa, Adalet Bakanlığına bu kanunu kerhen getirmek zorunda bıraktı. Yoksa böyle bir kanunu daha bizim göreceğimiz yoktu beyler.

Araçlardan bahsetmeyeceğim. Arkadaşlarım onları konuştular. Geçende İstanbul Ağırceza Mahkemesinde bir davamız vardı. Pul noksanından dolayı talikler yapıldı. Reise dedim ki, buraya pulları göndermeyen Adalet Bakanı aleyhine tazminat davası açacağım, suçludur diye bağırışımıdır. Adli tıp müessesesi Türk hukukunda kanayan bir yaradır. Bu müesseseyle 40 senedenberi güreşiyorum, fakat Adalet Bakanlığı arkasında olduğu için bu müessesenin, buna birşey yapamıyoruz. Bu müessesese Adalet Bakanlığının emrinde olduğu için, istediği zaman bu bakanlık istediği şekilde buradan rapor almakta ve hâkimler de, bu raporlar kat'iyet kespettiği için, onlara göre kararlar vermektedirler. İstedığınız kadar Yüksek Hâkimler Kurulu kurunuz. Hâkimleri istiklâlê kavuşturunuz. Adalet Bakanlığının elinde bir adli tıp müessesesi devam ettikçe, adaleti korumanıza imkân yoktur.

Bu müessesenin eğer ilmî kaabiliyeti olsa, bu haksızlığına göz yumabiliriz. Tamamiyle kitapsız bir müessesedir. Hiçbir ilmî fonksiyonu yoktur. Bütün raporları gereksizdir. Ve adli tıp meclisi denilen müessesese de bir tane asabiyecinin elindedir. Onun verdiği bütün raporlar imza edilmektedir ve bu suretle birçok deli ve zavallı mahkûm hapisanede yatmakta ve akıllı raporu almaktadırlar.

II

BİR DELEGE — Lağv mı edelim?

MEHMEK ALİ SEBÜK (Devamla) — Bu müessesenin eşine dünyada rast gelmedim beyler. Bu müessesenin lağvı yerine, Avrupa'da olduğu gibi bir ekspertiz müessesenin tarafsız olarak kurulması lâzımdır.

Sayın Reisim, gösterdiğiniz toleranstan dolayı size karşı minnet ve şükranlarımı arz ederim. Belkide bir daha bu mevzularda konuşmak benim için nasip olmayacaktır. Çünkü 5 sene beklemek icabeder. 5 senede kim ölür, kim kalır...

Allahısmaırladık efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Abdurrahman Boyacıgiller.

ABDURRAHMAN BOYACIGİLLER — Muhterem mselektaşlarım, kanunlarımızın tevhidı, tasfiyesi ve bir metin halinde toplanması için başka ülkelerde yapılmış tatbikat var. Bendeniz 1950 senesinde Büyük Millet Meclisine mebus olarak seçildiğim zaman, İsviçre'lilerin 100 senelik kanun ve ordonantlarını tek metin içinde sistematik bir şekilde toplamış olduklarını gördüm. Buna mütenazır olarak Türkiye'de de bu işi yapmak üzere bir yüksek hukuk kurulu kurulmasına, kanun ve tüzüklerin tevhit ve tasfiyesine dair bir kanun teklifinde bulundum. Komisyonlara kadar gelebildi, fakat devre bittiği için netice alınamadı.

Binaenaleyh, muhterem komisyonun raporunda yeralan bu konu esaslı çalışmalara destek olabilir. Yapılan teklife göre, hukuk kongresinin üç yılda bir yapılması nazarı itibare alınırsa, esaslı çalışmalarda bulunmak üzere bir teklifte bulundum. Bu üç sene içinde boş durmayalım. Barolar Birliğinden istirham ediyorum. Ana konulara taallük eden 10-15 konuyu alsınlar. Bu yolda seminerler tertip etsinler. Bu konular ikinci büyük hukuk kongresine işlenerek, olgunlaşarak gelsin ve karara iktiran etsin.

İstirhamım bundan ibaret. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Cemil Saatçioğlu.

CEMİL SAATÇIOĞLU — Sayın Başkan ve sayın üyeler;

Bir ülkede hâkim ve avukatlara lâzım gelen değer verilmedikçe o ülkede hukukun üstünlüğünden bahsedilemez. Bir emekli polis, bir köylü tabanca alabilir, fakat bir hâkim ve bir avukat tabanca alamaz. Bugüne kadar Anayasanın öngördüğü hâkimler yasası Millet Meclisinden ve Senatodan çıkmamıştır. Ve buna dair hazırlığın bu Meclislere gönderildiğine dairde açık bir işaret görülmemektedir.

Bir şairin dediği gibi, «Dert çok, hemdert yok. Düşman kavi, talih zebun.» Biz hukukçular olarak, hakkımızı ve hukukumuzu al-

mayı ve sesimizi duyurmayı bilmeliyiz. Doğunun mahrumiyet bölgelerinde çalışan adliyeciler arkadaşlarımız, Bakanlığın ödenek göndermemesi yüzünden üşüdükleri için paltoları ile titreyerek duruşmaya çıkmaktadırlar. Birçok yerlerde hâkim ve cumhuriyet savcısı arkadaşlarımızın ceplerinden para vermek suretiyle yakacak aldıkları bir hakikattir.

Daktilo yoktur. Yargıtay kararların iyi yazılmasını ister, fakat eldeki daktilo buna müsait değildir. Araç ve gereçten yoksundur. Olay olur, cumhuriyet savcısı şuraya varır, buraya varır vasıta temin edemez. Vatandaşın istediği takdirde, paramı ver gideyim der. Çünkü, suçüstü gideri yoktur.

Hâkim ve cumhuriyet savcısı arkadaşlarımızın çocuklarını barındıracak bir yurt bugüne kadar düşünülmemiştir. Muhterem meslektaşlarımızın dediği gibi, adaleti vesayetten kurtarmak gerekir. Eğer bir hâkim ve savcı ilçelerde kaymakama mesken için ricada bulunuyorsa, kaymakamın da yarın ondan başka bir şey istemeyeceğini nasıl temin edebiliriz.

Maliye Bakanlığının ve Adalet Bakanlığının ödenek hususunda gerekli titizliği göstermesi ve adalete olan saygıyı duyması şarttır. Politik güçlerin bir hâkimi bir zabıt kâtabi ile beraber aynı paralelde görmesi, bir valinin bir hâkimle konuşmasında, bir nüfus kâtabi ile hâkim arasında ne fark var demesi zihniyetinin bu ülkeden silinmesi zamanı gelmiştir. Bu da, toplanan bu gibi kongrelerde sesimizin duyurulması ve duyurulan sesin fiiliyâta intikâli ile sağlanacaktır.

Hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Muhterem üyeler, son söz sayın Kemalettin Alikâşifoğlu'nda. Buyurun.

KEMALETTİN ALİKÂŞİFOĞLU — Sayın Başkan, çok sayın üyeler;

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

Kesif bir çalışmanın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Böyle bir ortamda sizlere hitap etmek ve sizlere tesir etmek elbette ki çok güç. Herşeyden evvel, Bakanlıkta görevli bulunan bir kimse olarak değil, yurdunu, milletini seven ve bulunduğu görev sebebiyle de bazı

hakikatleri bilen bir kimse olarak huzurunuzda çıktım ve bu yoldan bazı gerçekleri dile getirmek mecburiyetini duydum.

Adliyeyle ilgili her toplantıda, adliyenin araç, gereç, bina yönünden takviyesi lâzım geldiği ortaya atılmaktadır. Son defa idarî reform danışma kurulu tarafından hazırlanan idarenin yeniden düzenlenmesi, ilkeler ve öneriler adlı idarî reform etüdünün Adalet Bakanlığına ait kısmında da, adalet binalarının, bina, araç ve gereç yönünden takviye edilmesi lâzım geldiğine işaret edilmiştir. Ancak, ortada bir hakikat vardır. O hakikatte şudur : 1972 yılında Adalet Bakanlığı bütçesi şu rakamlardan meydana gelmektedir; 780 059 253 lirası cari masraflar, 1 795 000 lirası transfer masraflarına, 2 996 000 lirası da yatırım masraflarına ayrılmıştır. Yatırım masrafları için ayrılan paranın 1 650 000 lirası taşıt masrafı için kullanılacak ve bununla adli tıba ambulans ve ceza evlerine mahkûm nakli için araç alınacaktır. Mütebaki kısım ise, adli tıp müessesesinin senelerden beri ihtiyacını karşılamak üzere, malzeme sadedinde kullanılacaktır.

Görülüyor ki, 784 küsur milyon bütçenin büyük bir kısmını maaş ve yolluklar kapsamakta, yatırımlara ayrılan kısım ise araç, ambulans masrafı olarak harcanmaktadır.

Hal böyle olunca ve bu hal senelerde tevali edince elbetteki adalet binalarının onarılmasına ve 33 ncüye bir 34 ncü ilâve edilmesine, araç ve gereç yönünden takviyesine imkân yoktur. Ancak, üzerinde ehemmiyetle durulması lâzım gelen husus, çok sayın Sebük ve çok sayın meslektaşım Saatçioğlu, bir husus var arkadaşlar, çok özür dilerim, bu tabiri kullandığım için, şimdi bütçeyi kim yapar ve bütçeyi kim tamamlar? Acaba bu ihtiyaçlar Adalet Bakanlığınca duyurulmuş da, bu ödenekler verilmemiş midir? Yoksa, Adalet Bakanlığı bizatihi bu meselelerin üzerine gitmemiş midir? Bütün mesele buradadır. Kanaatımca ortaya hakiki bir durum yaratılması, eğer tesbit edilecekse, bir suçlunun ortaya çıkartılması için herşeyden evvel bu çalışmaların ve bu merhalelerin incelenmesine ihtiyaç vardır.

Adli tıp konusu üzerinde durdular. Hassatan rica ettik sayın komisyon lütfettiler, tebliğlerde olmamasına rağmen bu konuya yer verildi. Şimdi, ortada bir uygulama var. 6119 sayılı Kanun ile, adli tıp üyelerine hâkimler kadar ödenek verilmiş. 657 sayılı Devlet Memurları kanunu ile bu ödenekler kaldırılmış. Ancak, 1970 yı-

lının 12 nci ayında çıkarılan bir Bakanlar Kurulu kararı ile bütün doktorların yan ödeneklerine yeşil ışık yandığı halde, 6119 sayılı Kanun unutulmuş ve halâ unutulmakta devam ediliyor ve bunun neticesi adli tıp üyeleri ödeneklerden alamıyorlar ve 657 sayılı Kanunun yan ödeneklerinden, iş riskinden, temininde güçlük çekilen riskten istifadeleri mümkün olmuyor.

Teknisyen olarak benden evvel bakanlıkta çalışan çok değerli, bugün daire başkanlığına yükselmiş ağabeylerimiz var. Teknisyen olarak bir merhaleye kadar orada çalışan naçizane bir insan olarak birtakım görevler yaptığımıza kaniiz. Ancak, bu teknisyenlerin gayretinin değerlendirilmesi ve bir mana ifade edilmesi için, merhale katedmesi lâzım. Şöyle ki, Genel Müdürlüğünüzce kabul edilmesi, müsteşarlığınızca kabul edilmesi, Bakanımızca kabul edilmesi, nihayet malî porte söz konusu olduğu zaman, bunun Maliye Bakanlığından koparılması lâzımdır. İş bu yerde düğümlenmektedir. Biz yüksek I. Türk Hukuk Kongresinin hassaten bu konulara değinmekle memleketini seven ve bu yolda çalışmakta olan bizlere kuvvet sağlayacağına ve bir atıf yapma kudretini bize vereceğine inanıyoruz.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Bir arkadaşımız daha söz istemektedir. İki dakika ile kendisini sınırlıyorum.

Buyurun sayın Tuncay.

HİKMET TUNCAY — Efendim, konuşmaktan vazgeçmiştim. Adalet Bakanlığından da bir arkadaşımızın içimizde bulunduğunu görmüş olmakla biraz memnunum. Ancak, daha Adalet Bakanlığı, halâ bundan beş sene adliye binalarının Adalet Bakanlığı tarafından yapıldığını bendeniz de zannediyordum. Beş sene uğraştıktan sonra bu işin Nafia Bakanlığı tarafından yapıldığını, Adliye Bakanlığı ile birlikte öğrendik ve Eskişehir'e ufak bir bina ilâvesi yaptırabildik. Unutmuşlar veya personel değişmiş, şimdi yine adliye bütçesinde bu iş için para olmadığından bahsedilir. Bizim Adalet bakanlarımız işte böyle kongrelere gözlerini kulaklarını kapatmakta devam ettikçe ve biz bu seslerimizi kendilerine duyurmadıkça, bu dava böyle devam edecektir. Bu kürsüden, bundan sonra gelecek, şimdikini saymıyorum, Adalet Bakanı olarak kendisini saymamıştır, ben de onu Adalet Bakanı olarak saymıyorum, (Alkışlar) ama bundan sonra gelecek Adalet Bakanlarına hatırlatmak isterim ki, adaletin sesi kendilerine duyurulacaktır arkadaşlar.

Maruzatım bundan ibarettir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon Başkanını, tenkitleri cevaplandırmak üzere kürsüye davet ediyorum.

KOMİSYON BAŞKANI Prof. Dr. YAŞAR KARAYALÇIN — Sayın meslektaşlarım,

Genel sorunlar konusunda yapılan konuşmalar, şairin «Bir dokun bin ah işit kâse-i fagfurdan» dediği şekli almış bulunuyor.

Biz, genel sorunlar konularını Komisyonumuzda ele alırken, genel sorunlar hakkında yaptığımız tekliflerle, bu tekliflerin biran için gerçekleşeceğini kabul etsek dahi, genel sorunlarımızın halledilmesi olacağı kanaatında değildik. Nitekim, müteaddit kongrelerin ele alacağı konular arasında adalet hayatı ile ilgili problemlerin özellikle personel konularının ayrı bir alan olarak tartışılması gerektiği sonucuna varmış bulunuyoruz. Eğer, sizler de tensip edecek olursanız bundan sonraki kongrelerde bu konu, genel sorunlar, yani adalet hayatımızla ilgili problemler ayrı tartışmanın konusu olacaktır.

Şimdi, Ali Metin Çiftçi'nin temas ettiği konulara geçiyorum. İhtisasa saygı konusu Türkiye'de çok yazılmış olan bir konudur. Ve bu meselenin halledilmesi için ödeneğe de lüzum yoktur. Bu bir zihniyet meselesidir. Çok temenni ediyoruz ki, bu kongreden sonra ihtisasa saygı yetkili meslektaşlarımız tarafından gözönüne alınsın ve bu problem süratle halledilsin.

Disiplin cezaları ve Danıştay konusunda sayın meslektaşımızın ileri sürdüğü görüşler Anayasada yapılan yeni değişiklikten sonra biraz geçmişe ait problem halini almıştır, ama şunu ifade etmek isterimki, şahsî kanaatımdır, eğer zamanında Yüksek Hâkimler Kurulu ile Danıştay arasında bu sakim tatbikat, Danıştay'ın sakim tatbikatı olmasaydı, Anayasada böyle bir değişiklik gerekmezdi. Bence bu değişiklik ilerisi için uzun vadeli bir perspektiften düşünülecek olursa, kanaatımca mahzurlu olmuştur, ama bunun sebebi maalesef bu sakim tatbikat olmuştur. Bunu bir meslektaş olarak belirtmeyi vazife saymaktayım.

Yurt içi gezileri konusuna gelince, bunu da bir üniversite öğretim üyesi olarak cevaplandırmak istiyorum. Geçen sene diğer fakültelerden de birkaç öğretim üyesinin katıldığı bir Doğu Anadolu gezisi yaptık. Bu arada Van, Siirt, Bingöl, Tunceli, Erzincan, Elâzığ ve kazalarında konuşmalar yaptık. Meslektaşlarımızla temas ettim

şahsen. Ve bu temsallardan çok şeyler öğrendiğimi itiraf etmek isterim. Herhalde birşey hiçbir zaman aklımdan çıkmadı. O da, coğrafi teminat konusudur. Feryatları...

NECİP BİLGE — 1965 de biz de gittik.

YAŞAR KARAYALÇIN (Devamla) — Tabii, bu her sene yapılan bir iştir. Arkadaşımız belki durumu bilmiyorlar. Üniversiteden, Ankara Üniversitesinden her sene bir grup Doğu Anadolu özellikle veya Anadolumuzun başka bölgelerinde bu grup seyahatlarını yapmaktadırlar.

Araç-gereç hakkında söylediklerine tamamen katılmaktan başka ilâve edeceğim hiçbir husus yoktur.

Sayın Özcan Atalay'ın, hukukun üstünlüğü hakkındaki söylediklerine katılıyoruz.

Yargıçların denetimi konusu TBMM nin gündeminde. Biz de bunun çok önemli, çok ciddi bir mesele olduğunu raporumuzda belirtmiş bulunuyoruz. Biran evvel kanunlaşmasını temenni ediyoruz.

Adalet Bakanlığı hakkında biraz evvel sayın Alikâşifoğlu arkadaşımız beyanda bulundular, ama şu ayırımı yapmak lâzımdır. Adalet Bakanlığı başkadır, Adalet Bakanı başkadır.

Şimdi, aramızda Adalet Bakanlığında vazifeli 7-8 arkadaşımız halen bu toplantıda mevcut bulunmaktadır. Bu itibarla Adalet Bakanlığı Hukuk Kongresinde yeteri kadar temsil edilmemiştir görüşüne katılmıyoruz. Adalet Bakanı maalesef yoktur. Neden yoktur, ben de bilmiyorum, hayretler içindeyim ve Adalet Bakanı benim sınıf arkadaşımıdır. Neden gelmediğini bilmiyorum. Herhalde ciddi bir sebep vardır, fakat herhalde bu ayırımı yapmak ve Adalet Bakanlığına bu tarizi reva görmemek lâzımdır kanaatındayım. (Alkışlar)

Sayın Mustafa Yücel'in, Hukuk Kongresinin adli ara vermede yapılması hakkındaki teklifi bence bu kongrede karara bağlanacak bir husus değildir. Çünkü, bu mahzurları, faydaları etraflıca tetkik edildikten sonra varılacak bir sonuçtur. Bizim teklifimizde, Hukuk Kongresinde, hukuk kongrelerini tertip etmek için bir organizasyon komitesi kurulması vardı. Organizasyon komitesi bu teklifleri göz önüne almalı, eğer faydası mahzurlarından çok ise o zaman ara adli tatilde kongreyi tertip etmelidir. Yalnız, bilirsiniz adli tatil 20

Temmuz, 5 Eylül arasındadır. Bu tarihte böyle bir kongrenin başarılı olabileceğini şahsen tahmin etmemekteyim.

Plânlama ve kriminoloji hakkında söylediklerine de katılmaktayız.

Danıştay üyesi sayın Firdevs Mentеше hanımefendinin söylediklerine gelince : bir defa ticaret hukuku ile ilgili anonim şirketler, şirketler hukuku ile ilgili denetim usulünün kabul edildiğini biz de, Danıştay tarafından kabul edildiğini biz de dün memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Raporumuza koymamızın sebebi, bu denetim meselesinin sadece tüzüğün ısdarı, yürürlüğe girmesi meselesinden ibaret olmadığıdır. Denetimin, anonim şirket denetiminin çok çeşitli yönleri vardır. Tüzükten başka tatbikatında birçok problemleri vardır, teşkilât problemleri vardır v.s. biz bugünkü uygulamada anonim şirketlerin bilhassa halkın tasarrufuna başvuran anonim şirketlerin süratle çok ciddi bir şekilde denetime tâbi tutulması gerektiği kanaatindeyiz. Vaktinizi almak istemiyorum, çok misâller verebilirim. Herhalde Mecliste bulunan Sermaye Piyasası Kanunu, biran evvel gerekli inceleme ve değişikliklerden sonra kanunlaşması gerekmektedir.

Mevzuatın hazırlanması konusunda sayın Mentеше'nin yaptıkları teklife gelince : komisyonunuzun çoğunluğu bu hususta ne düşünüyor, tabii bilemiyorum, fakat biz komisyonda bu konuyu tartıştık. Ve problemin şu olduğunu tesbit ettik; kanun tasarıları, ön tasarıları hakkında Danıştay'dan danışma talebinde bulunmak hükümet için, gerek Anayasa bakımından, gerek Danıştay Kanunu bakımından mecburî bir husus mudur, değil midir? Yani Anayasa her kanun tasarısını hazırlarken Meclise zorunlu olarak Danıştaya müracaat etmek külfetini tahmil etmiş midir, etmemiş midir? Vardığımız sonuç etmemiştir, neticesidir. Binaenaleyh, böyle bir teklifin kongre kararına konu olmaması gerektiğini mütalâa etmekteyiz.

Kaldı ki, bu temel mahzurun yanında, hukukî mahzurun yanında pratik mahzurları da düşünmek lâzım. Biran için hükümetin her konuda her tasarı için Danıştaya müracaat ettiğini kabul edecek olursak, Danıştayın iş hacmi tahmin ederseniz ne hale gelir. Danıştayımız bazı kararları ile görevli kabul etme yolu ile kendi iş hacmini zaten çok aşırı bir şekilde artırmaktadır. Birde böyle bir iş gücü içine girecek olursa, bunun hem Danıştay bakımından, hem de işle-

rin, kanunların süratle hazırlanması ve Meclise intikal etmesi bakımından mahzurlu olacağı kanaatindeyiz.

Sayın Mehmet Ali Sebük meslektaşımız beyefendinin, roptan reform konusu, zannetmesinler ki, kendileri tarafından ortaya atılmış bir konudur. (Gülüşmeler, alkışlar) Şu bakımdan söylemek istiyorum sayın meslektaşlarım, bizim Adalet Bakanlığı ile ilgili metinde 1911 senesinde Adalet Bakanlığında «Islahat-ı Adliye Encümeni» kurulmuştur. Adalet hayatında reform konusu daha 1911 senesinde düşünülmüş, bu maksatla sürekli bir komisyon kurulmuştur. Maalesef sürekli komisyon terekküp tarzı dolayısıyla çeşitli sebeplerle çalışamaz hale gelmiştir. Temenni ediyoruz ki, bu kongreden sonra adalet hayatında reform konusu sürekli bir konu olarak ele alınsın ve gerçekleştirilebilsin.

İnfaz reformu problemi Ceza Hukuku Komisyonunun çalışma alanına girdiği için bu hususta kendi komisyonumuz açısından bir beyanda bulunmak durumunda değilim. Yalnız adli tıp konusunun kanayan bir yara olduğunu biz de dünkü görüşmelerimizde müşahade etmiş bulunuyoruz. Bu bakımdan konunun süratle ele alınması lâzımdır. Hem personel bakımından, hem eğitim bakımından, hem organizasyon bakımından. Yalnız fakültemizin adli tıp profesörü değerli meslektaşım Adnan beyle de bu konuyu zaman zaman tartışmış bulunuyoruz. Onun da büyük bir meslekî problemidir. Biran evvel Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve onların üstünde hükümet tarafından bu konunun süratle ele alınmasını temenni ediyoruz. Ancak, birşeyi belirtmek istiyorum, sayın Sebük dediler ki, doğru anladımca, Adalet Bakanının telkiniyle adli tıp müessesesinden rapor alınabilmektedir. Tabii komisyon başkanı olarak bu hususta bir beyanda bulunacak durumda değilim. Bu bir töhmettir. Tenzih etmek isterim, böyle birşeyin cereyan edebileceğini, Adalet Bakanının böyle bir şeye tenezzül edebileceğini tasavvur edemiyorum.

MEHMET ALİ SEBÜK — Misâllerimiz vardır.

YAŞAR KARAYALÇIN — Tabii, sizin bildikleriniz vardır. Bilmeden tabii söylemezsiniz. Temenni ederim ki, bunları yazarsınız ve Adalet Bakanlığı da, Meclisimizin milletvekilleri ve senatörleri var, sual sorabilirler, onlardan istifade etmek lâzımdır. Böyle bir problemin bugünkü Türk Adalet Bakanlığında söz konusu olabileceğini ben şahsen tasavvur edemiyorum ve kabul edemiyorum.

Adalet binalarının perişan halini biz de mütalâa ettik, raporumuza intikal ettirdik, gayet kısa bir şekilde. Yalnız bu arada raporumuzda yer alan bir konuya da dikkatinizi çekmek isteriz. Bir emanet paralar problemi vardır. Biz bu konuyu kısmen tartıştık. Sayın Reisoğlu'nun raporlarında da gayet enteresan bir şekilde yer almış bulunmaktadır. Bir finansman kaynağı olarak bunlardan istifade edilebileceği görüşündeyiz. Fakat bunun teferruatı nasıl olabilir. Tabii bu kongrenin burada görüşebileceği bir mesele değildir. Fakat bu konunun mevcut olduğunu biliyoruz ve bunun da halledilmesini bekliyoruz. Bu kadarla iktifa ediyorum.

Sayın Boyacıgiller'in temas ettiği, kanunların tek metin haline getirilmesi konusu kendilerinin senelerden beri takip ettiği bir problemdir. Biz de raporumuzda buna yer vermiş bulunuyoruz. Zaten eğer bu çalışmaların sonunda bizim raporumuzda yüksek Heyetiniz tarafından kabul edilecek olursa, daha evvel almış olduğumuz bir karara uygun olarak Türkiye Barolar Birliği bu kararların takipçisi olacaktır. Biz de bu konuların ve tekliflerimizin süratle gerçekleşmesini ümit ve temenni etmekteyiz.

Sayın Saatçioğlu'nun, hâkimler yasası hakkında söylediklerine bizde katılıyoruz zaten. Coğrafi teminat meselesini daha evvel söyledim. Araç ve gereç konusu zaten birçok arkadaşlarımız tarafından temas edildi. Doğu'nun durumunu, Doğudaki hâkimlerimizin durumu bu seyahat dolayısıyla çok acı bir şekilde müşahade etmiş bulunuyoruz. Doğunun iktisadi durumu söylendiği kadar değil. Orada, Türkiye'nin birçok bölgelerinden çok daha fazla yatırım yapılmış olduğunu gördük, ama hâkimlerimizin, mahkemelerimizin, savcılarımızın durumu hakikaten üzerinde durmayı icabettirmektedir.

Yurt ve öğrenci meselesinin de, bu atıl diyelim veyahutta başka, çünkü Emlâk Kredi Bankasında değerlendirilen fonların değerlendirilmesi suretiyle halledilebileceği kanaatındayız.

Bu arada şunu belirtmek isteriz. Adalet Bakanlığının bir fonu vardır. Hâkim çocuklarının, Hukuk Fakültesinde okuyan Hâkim çocuklarına Fakültemiz, Adalet Bakanlığının sağladığı bu fondan istifade etmek suretiyle burs vermektedir. Bunu da ıttılınıza sunarım.

Arkadaşlar, Komisyon Başkanı olarak komisyon adına benim söyleyeceğim bunlardan ibarettir. Müsaade ederseniz bir de kendi görüşlerimi arzetmek isterim.

Bu üç gün içinde Türk adalet hayatını ilgilendiren 71 tebliğ tartışıldı. Bazı süzgeçlerden sonra bazı konular komisyon teklifleri olarak buraya geldi. Fakat, bunlar içinde kanaatımca üç tanesi son derece önemlidir ve eğer bu üç konu ele alınarak gerçekleştirilecek olursa sadece bunlar bu kongrenin başarısının ne kadar önemli olduğunu zamanla gösterecektir.

Bunun birincisi şudur : Türkiye'de adalet hizmetleri plânlama konusu olmamıştır. Kalkınma plânlarına geçmemiştir. Plânlama demek araştırma demektir, inceleme demektir. Ve ümit ediyoruz ki, bundan sonra hiç olmazsa, raporumuzda belirttiğimiz gibi, Üçüncü Kalkınma Plânında adalet hizmetlerinin plânlanması lâzım olduğu yeri alacaktır. Bu dahi sağlanırsa Türk adalet hayatı için büyük bir aşamadır.

İkinci konu, adalet reformundan, hukuk reformundan bahsediyoruz. Reform insan demektir, kadro demektir, eğitim demektir, dolayısıyla organizasyon demektir. Sürekli bir çalışmadır. Eğer, komisyonumuzun teklif ettiği Türkiye Adalet Akademisinin kurulması görüşü heyetinize de benimsenecek ve kısa bir zamanda gerçekleştirilecek olursa, hiç tereddüt etmeden ifade etmek isterim ki, Türkiye adalet hayatında en büyük reform yolu açılmış olacaktır. Çünkü, hâkimin, savcının, avukatın uzmanlaşması ve bunun için de kendilerine eğitim imkânlarının, meslekte eğitim imkânlarının sağlanması lâzımdır. Biliyorsunuz ki, bugün bu alanda büyük bir boşluk mevcut bulunmaktadır.

Üçüncü nokta, son derece önemli nokta. Türkiye'nin adalet hayatında veyahut toplum hayatında son derece önemli bir nokta. Bunun ne kadar önemli olduğu ileride 20-30 sene sonra daha çok anlaşılacaktır zannediyorum. O da, sayın Toygar Akman'ın sibernetikle ilgili enteresan tebliğini okudunuz. Biz de komisyonumuzda ayrıca izahlarını dinledik. Bu problemin bu seviyede, bu şekilde vazedilmesi dahi Türk hukuk hayatı bakımından bir merhaledir. Eğer komisyonumuzun raporunda teklif edildiği gibi, bu konu ileride ele alınacak olursa ve ilk tabikat adli sicilden başlayacak olursa, Türk hukuk hayatı batı ülkelerindeki çalışmaların gerisinde kalmak talihsizliğine uğramıyacaktır. Bunu da huzurunuzda sayın Akman'a teşekkürlerimi ifade etmek suretiyle belirtmek isterim.

Hepinize teşekkür ve saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

CELÂL GÖYDÜN — Sayın Başkan, mensup olduğum yüksek adalet müessesesine tecavüz vaki olmuştur. İki dakikayı aşmamak üzere söz verilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, sayın Danıştay üyesi Danıştay'a tecavüz vaki olduğunu ifade etmektedir. Eğer kongre sizin iki dakika konuşmanızı kabul ederse kürsüye davet edeceğim.

CELÂL GÖYDÜN — Danıştay'ın sakim kararlarından bahsedilmiştir. Bir profesöre yakışır söz müdür?

BAŞKAN — Efendim, sayın Danıştay üyesinin iki dakika konuşmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

RAHMÎ MAĞAT — Sayın Başkan, sayın Karayalçın'dan tavzih rica edelim. Konu aydınlanır belki konuşmaya lüzum kalmaz. Onun için evvelâ sayın Karayalçın'dan rica edelim, bu konuda bir açıklama yapsınlar. Eğer sayın üye ısrar ederse, o zaman oylayalım müsaade ederseniz.

BAŞKAN — Buyurun sayın Karayalçın.

YAŞAR KARAYALÇIN — Sayın meslektaşlarım, ben Yüksek bir Yargı organına saygısızlık yapmak maksadı ile hiçbir zaman bir beyanda bulunamam. Benim meslek terbiyem buna müsait değildir. Ancak, benim üniversite öğretim üyesi olarak bir de gerçekleri söylemek vazifem vardır.

Yüksek Hâkimler Kurulu ile, Yüksek Danıştay arasında bundan evvel, yani Anayasada yapılan değişikliklerden evvel olanları sizler hatırlarsınız. Ben sadece bunu belirtmek istedim ve maalesef Anayasa değişikliği bu tatbikatın sonucu olmuştur. Ve dedim ki, keşke böyle bir tatbikat olmasaydı da, Anayasa bu yönde değişmeseydi, Yüksek Hâkimler Kurulu hâkimler heyeti olarak değil, bir idare organı olarak karar vermektedir, onun da yanılması ihtimali vardır. Ben şahsen bu Yüksek Hâkimler Kurulunun kararları aleyhine Danıştaya müracaat yolunun kapanmasının mazurlu olduğu kanaatindeyim. Bunu belirtmek istedim.

Bu mahzur belki zamanla anlaşılacaktır. Böyle bir durum ortada olmasaydı Anayasa değişmezdi ve hâkimlerimiz de icabında yüksek idare, yargı organının denetiminden istifade eder, mahrum olmazlardı. Benim arzedeceğim husus bunlardan ibaret, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz hakkınızı kullanmak istiyor musunuz efendim?

CELÂL GÖYDÜN — Evet.

BAŞKAN — Buyurun. (Oya koymadınız sesleri) Oya koydum efendim. Konuşma isteği kabul edildi.

Buyurun Celâl bey.

CELÂL GÖYDÜN — Sayın Başkana, göstermiş olduğu hakşinaslığından dolayı saygılarımı sunarak sözlerime başlamak istiyorum.

Sayın profesör Danıştay kararları hakkında «sakim kararlar» sözünü hepinizin huzurunda sarfetmiştir. Hukuk Fakültesinin bir profesörü olan sayın bir kimseden, bir meslekdaştan bunu tabii ki hiç birimiz bekleyemezdik ve yakıştıramazdık.

Danıştay, şimdiye kadarki tarihinde, bilhassa 1960 Anayasasından sonra vermiş olduğu kararlarla dünya idare hukukunda sesini duyuracak ve Türk Hukuk mensuplarının göğsünü kabartacak kararlar vermiştir. Bunu, alâkadar olan herkes bilmektedir.

Yüksek yargıçların teminat hakkı alınmıştır, sayın profesör de onun yerinde olmadığını söylüyorlar; çok doğrudur. Bugün herkes hakkını yargı makamları huzurunda aramaktadır, Anayasamıza göre. Yalnız, maalesef bu hâkim arkadaşlarımızdan alınmıştır. Çünkü Yüksek Hâkimler Kurulu vardır amma, vermiş oldukları kararlar idarî mahiyettedir. Bu idarî mahiyetteki kararlardan hukuku muhtel olan bir yargıç arkadaş gidip hakkını arayamayacaktır. Yalnız, inzibatî hususlarda yine aynı kurula bir itiraz hakkı tanınmıştır, ki bu elbette sayın profesörün de dediği gibi Türk hâkimleri bakımından istenilir bir netice değildir, teminat ellerinden alınmıştır, haklarını aramaktan mahrum bırakılmışlardır. Ve biz inanıyoruz ki, bize Anayasanın verdiği bu vazifeyi de tam lâyikiyle yapmışızdır ve hâkim arkadaşlarımızın % 90'ından fazlası Danıştayın vermiş oldukları kararlardan memnundurlar.

Sözlerim bundan ibaret. Hepinizi tekrar saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Şimdi, teklifleri okutarak oylarınıza sunacağım.

Sayın Başkanlığa

Genel sorunlar ve Ticaret Hukuku Komisyon raporunun 6 ncı maddesine;

«Anayasanın 140 ncı maddesiyle 521 sayılı Danıştay Kanununun 48 ve 53 ncü maddeleri hükümlerinin uygulanması suretiyle kanun tasarılarının Bakanlar Kurulunca, önce Danıştayca incelenmek üzere Danıştaya gönderilmesi hususunun sağlanması için Hükümete temennide bulunulmasını» ilâvesini teklif ederim.

Firdev Mentеше

BAŞKAN — Komisyon daha evvel arzetti; katılmıyorlar. Teklifi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Diğer bir teklifi okutuyorum.

«Öneri :

Birçok derde çare olacağı kesin olarak anlaşılan yargı organının bağımsız bir bütçeye kavuşturulması konusundaki dileğin rapora konulmasını teklif ediyorum.

Hâkim Şerafettin Canpolat

BAŞKAN — Teklifi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Kongre Başkanlığına

9 uncu maddeye Hâkimler Yasasının alınmasını arz ve teklif ederim.

Cemil Saatçioğlu

BAŞKAN — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Faruk Arel'in; «Türk Hukuk Kongresinin iki senede bir yapılması» hakkında bir teklifi vardır.

Bu hususu oylarınıza sunuyorum. Kongrenin iki senede bir yapılmasını kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Abdurrahman Boyacıgiller'in bir önergesi vardır, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Genel Sorunlar ve Ticaret Hukuku Komisyonu raporunda; Hukuk Kongresinin üç yılda bir yapılması teklif edilmektedir.

İkinci hukuk kongresine kadar Barolar Birliğinin, birinci kongreye sunulan bildiriler esas alınarak önemli konular; altı aylık, bir

yıllık sürelerde tertip edilecek seminerlerde işlenerek olgunlaştırılıp Kongreye sunulmasını arz ve teklif ederim.

En derin saygılarımla.

İstanbul Barosunda Avukat
Abdurrahman Boyacıgiller

BAŞKAN — Önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Mustafa Yücel arkadaşımızın önergesi vardır. Teklifleri madde maddedir; her bir maddeyi ayrı ayrı okuyup oyunuzaya sunacağım.

«Üç yılda toplanması önerilen Türk Hukuk Kongresinin toplantı süresinin dört gün olması.»

(«Asgari dört gün» sesleri)

Asgari dört gün olması hususunu oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Sayın Yücel'in ikinci teklifi :

«Üçüncü plan için kaleme alınan genel stratejiye ilişkin ilkelere arasındaki adalet hizmetlerine yer verilmesi» hususundadır.

Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Sayın Yücel'in üçüncü teklifi :

«Adalet istatistiklerinin tutulması» dır.

Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Sayın Yücel'in son teklifi :

«Savcılara hizmet arabası temini.» hususudur.

Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

Muhterem arkadaşlarım; yapılan bu değişikliklerle birlikte komisyon raporunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler. Kabul edilmiştir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

Sözü sayın Abdullah Üner'e veriyorum.

ABDULLAH ÜNER — Saygı değer meslektaşlarım, değerli delegeler;

Türkiye Barolar Birliğinin takdire lâyık teşebbüsleriyle toplanmış olan bu kongrenin Türk hukuk tarihinde önemli bir yer tutacağına şüphe etmiyorum.

Komisyonlarda ve kongrede Türk hukuk sisteminin ve mevzuatının büyük bir kısmı, yetenekli ve tecrübeli ilim adamları ve tabikatçular tarafından ele alınmış oldu, değerli fikirler ileri sürüldü; kanunlardaki boşluklar, aksaklıklar belirtildi; yapılması gerekli düzeltmeler ortaya kondu.

Değerli meslekdaşlarım;

Medenî toplumlar ancak hukuk düzeni ile yönetilebilir. Bir memleketin hukuk sistemi, o memleketin uygarlığının ölçüsü olduğunda şüphe edilemez. Ancak, şurasını da arzedeğim ki, memleketin ihtiyaçlarına uymayan, başka memleketlerin kanunlarındaki hükümler gelişigüzel aktarılarak artık bundan sonra alınamaz ve alınmamalı.

Bu kongreye katılmak zahmetine katlanan sayın hukukçular, bunları dile getirdiler. Yurdumuzun ne gibi kanunî tedbirlere ihtiyacı olduğu, yürürlükteki kanunlardan hangisinin yetersiz ve bugünkü ihtiyaçları karşılamaktan uzak bulunduğunu ve sebepleriyle, gerekçesiyle belirttiler.

Bugün davalar uzuyorsa ve halkımız bundan haklı olarak şikâyet ediyorsa, (ki, bizler de dahiliz) bunun başlıca nedenlerinden birisi de adetleri çok fazla, kabarık bir hale gelmiş olan, derli-toplu bir şekilde sokulmamış bulunan kanunlar ve bunların arasındaki ahenksizlik ve insicamsızlıktan ileri gelmektedir. Bu ahenksizlik ve insicamsızlığı düzeltecek bir merci maalesef bugün yoktur. Bir bakanlığın bu mühim görevi yerine getirebileceğine inanmıyorum. Nitekim şimdiye kadar böyle bir şeyle meşgul olmamış, teşebbüs dahi etmemiştir. O halde ne yapmalı?

Sayın bir profesörümüz, benim düşündüğüm bir fikri öne sürmüş oldular: Bir hukuk akademisi kurulması düşüncesi. Son raporda bu noktaya da kısmen değinilmiş oldu. Bu akademinin kurulması, cidden memleketimiz, hukuk sistemimiz, hukukumuzun gelişmesi, hukukun üstünlüğü bakımından yararlı olacaktır, bendeniz buna inanıyorum.

Aziz meslekdaşlarım;

Arzettiğim gibi, bu kongre çok olumlu sonuçlar vermiştir. Kongreye katılan sayın delegelerin bilgilerinden, tecrübelerinden ziyade-

siyle faydalandık. Bu çalışmalar sonunda çok öğrenilecek neticeler meydana geldi. Mütihassis komisyonlara hazırlanmış olan raporlar ve raporlara karşı ileri sürülen mütalâalar Türk hukuk sisteminin gelişmesinde ilerlemesinde rol oynayacaktır.

Hepinize zahmetlerinizden dolayı Kongre Başkanlık Divanı olarak içten saygılarımızı ve teşekkürlerimizi sunmayı bir borç bilirim. (Alkışlar)

Şimdi, son sözü Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu sayın Başkanı Faruk Erem'e bırakıyorum.

(Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Faruk Erem şiddetli ve sürekli alkışlar arasında kürsüye geldi.)

FARUK EREM — Değerli Başkanımız, büyük mutluluk içindeyiz; kongremiz başarı ile sonuçlandı. Bu sonucun alınmasında sayın Başkanımız Abdullah Üner'in payı elbetteki pek büyük olmuştur.

Başkanlık Divanında, görev aldıklarında hiç bir emeği esirgemeyen Hukuk Fakültemiz Dekanı Prof. Cansel'e, üstadımız Avukat Zeki Yücel'e, değerli meslekdaşımız Hikmet Tuncay ve İhsan Saraçlar'a teşekkürlerimizi arzederiz. (Alkışlar)

Komisyon çalışmaları seviyeli, verimli ve yapıcı olmuştur. Bu sonuçların alınmasında; komisyon başkanları sayın Prof. Gürsoy, Prof. Erman, Prof. Karayalçın, Prof. Baki Kuru, Prof. Kemal Oğuzman'ın dirayetli tutumlarının etkileri açıkça görüldü.

Komisyonların değerli raportörleri Avukat Yavuz Kadioğlu, Asistan Ahmet İşeri, Asistan Sarper Süzek, Doç. Eralp Özgen, Avukat Osman Kuntman, Hâkim Celâl Nalbantoğlu, Avukat Erdogan Bigat, Doç. Ünal Tekinalp, Hâkim Kemalettin Alikâşifoğlu'nun gayretleri ne kadar övülse azdır.

Tebliğlerini açıklamak, tartışmalara katılmak, isabetli fikirlerini sunmak suretiyle Kongremizin fikirce ağırlığını sağlayan üyelerine şükranlarımızı arzederiz. (Alkışlar)

Kongrenin bu düzenli çalışmasının yükünü üstüne almış olan değerli meslekdaşım Avukat Rahmi Magat'a minnettarım. (Alkışlar)

Adalet Bakanlığı temsilcileri her konuda bizleri tenvir etmek lütfunda bulundular.

Kongremizin iki özelliği göze çarptı : Hâkim; Savcı, Avukat ilişkisinde yakınlaşma ihtiyacının giderilmesinde hiç bir güçlüğü mevcut olmadığını kendi gözlerimizle gördük. («Bravo» sesleri, alkışlar)

Bu yakınlaşma ile, adalet hizmetinin isabetle gelişmesinden alınacak sonuçlar, öyle sanıyoruz ki pek büyük olacaktır. Bu gözlem, Türkiye Barolar Birliği için bir görevin daha başarılmış olmasının müjdecisidir.

Kongremize, hâkim, savcı, öğretim üyesi, avukat delegelerin hepsinin temas buyurdıkları tutarsızlıklar, dertler, şikâyetler aynı noktada birleşti. Bu, çok dikkat çekici bir olaydır.

Kongremizin ikinci özelliği şöyle oldu : «İçtihat ve doktrin birleşmesi, daha isabetli sonuçlar alabilmenin tek çaresidir.» sözü haklı çıktı.

Bugün, gelmiş geçmiş ve halen görevde bulunan binlerce hâkimimizin beyin gücüne dayanan bir Türk içtihadı doğmuş ise, biz bunun nedenini yüce hâkimlerimizin büyük feragatına borçluyuz. (Alkışlar)

Bu içtihadı bizler Türkiye'mizin en değerli millî hazinelerinden biri saymaktayız. Türk doktrini kendinden bekleneni vermiş duruma gelmiş bulunuyor. Bugün her alanda mebzul kaynaklara tesadüf etmek olanağına sahibiz. Kongremiz, içtihat ve doktrin kaynaşması ile daha çok verimli olunabileceğini açıkça göstermiştir.

Hiç bir hakkın kullanılması, savunma hakkının kullanılması kadar güç değildir. Başkasını savunmanın sorumluluğunu şerefle, vakarla yürütenlerin mesleği pek meşakkatlidir. Türk avukatlarının başarısı ne kadar övülse azdır. (Alkışlar)

Yeni kongrenin yine Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanması hususundaki emirlerinizi Yönetim Kurulumuz memnunlukla kabul etti. İkinci kongrenin hazırlanmasında, bu kongremizde işaret buyurulan kusurlardan kaçınmağa bilhassa dikkat edeceğiz. Uyarılarınızla temel sağlam atıldı.

Türk hukukunun ve Türk adaletinin gelişmesinde, Türk Hukuk Kongrelerinin büyük etkisi olacağını öngörmek hiç te güç değildir.

Kongremizin aldığı kararların yerine getirilmesinde Türkiye Barolar Birliğinin hiç bir ihmali görülmeyecektir.

Sözlerimi bitirirken bir hususa dokunmama müsaadenizi istirham edeceğim.

Hâkimlerimizin arkasında çok büyük bir kitle; Türk hukukçuları yer almıştır. Bu güç asla küçümsenmemelidir. Türk adaleti istisna ve ayrıcalık kabul etmez. (Alkışlar)

Türk adaleti ölümsüzdür. Bir ozanımızın dediği gibi: «Selâm, senelerce, senelerce öteye...»

Türkiye Barolar Birliği, Kongremizin sayın delegelerini bu anlayış içinde derin hürmetleriyle selâmlar. (Şiddetli ve sürekli alkışlar, «Bravo» sesleri)

BAŞKAN — Kongreyi kapatıyorum.

(Kapanma Saati : 18,45)

Başkan
Abdullah Üner

Başkan Yardımcısı
Zeki Yücel

Başkan Yardımcısı
Erol Cansel

Sekreter
Hikmet Tuncay

Sekreter
İhsan Saraçlar

